

Latvijas Universitātes Studentu Padomes Mācības Līdzekļu
Apgādašanas Komisijas izdevums

Prof. J. Lautenbacha

ANGLU LITERATURAS VĒSTURE

XVI. gadsimteni

Rīgā, 1922. g.

Krājumā Universitātes Studentu Padomes Grāmatnīcā.

Latvijas Universitātes Studentu Padomes Mācības Līdzekļu Apgādašanas
Komisijas izdevums

Prof. J. Lautenbacha

ANGLU LITERATURAS VĒSTURE

XVI. gadsimteni

Krājumā Universitātes Studentu Padomes Grāmatnīcā.

Drukats, „Deenas“ drukatavā, Rīgā, Valmeeras eelā, 45.

Eevedums.

XVI. gadsimtenis ir dzišans gadsimtenis, tas ir zelta laikmets jeb angļu literaturas zeedu laiks. Lidzigi Pireneju pussalai, guledama atšķirti savas salas-dabas dēļ, salidzinot ar citām Eiropas zemem, Anglija attistija pa visu leelo XVI. gadsimteni savu īpašu, daudzpusigu un pārsteidzami bagatu garigu dzivi. Leelajām un ceesi savā starpā saistītām šī gadsimteņa parādem — humanismam un reformacijai — bij uz angļu dzivi teēšs un dziļi sneedzejs eespaids, tak abas šīs parādes, it īpaši reformacija, savā ricībā eespedas uz Angliju ar tās ļoti daudzajām tautiskām īpašībām, pee kam ari angļu šī laika dzeja-dabuja savu īpašu nokrāsu, kas izceļ visu šo šīs zemes vesturiskās attistības fazi. Ilgais un asinainais „Sarkanās” un „Baltās Rozes” pilsoņu karš, starp Lancastra un Jorka dinastijām, salauza Anglijā vidus laika feudalisma spēku un prātu rūgšana, uztraukta caur palaidņa un seevu-slepkavas, ķēniņa Indriķa VIII., ekstravagancem, palidzeja dibinat konstituciju uz patvaldigas valsts gruvešām. Ķēniņš Indriķis VIII. kā tautas valdneeks slavejams, tapat kā Francijas Francisks I. un tapat mākslu un zinātņu veicinatajs, ciktal tās bija saveenojamas ar viņa personigu godkāribu un despotiskām teeksmem, bija savas valdības sākumā vācu reformācijas pretneeks un vecās katoļu baznīcas peekritejs; bet, gumdits no personigeem motiīveem un kaislibām, tas beidza ar atkritumu no romeēšu baznīcas un ar jaunas, anglikaņu baznīcas dibinašanu, starpiba starp kuřām, pēc viņa pārleecibas, pastāveja veenigi jautajumā par baznīcas pārvaldi tā, ka par jaunās baznīcas galvu bij atzīstams pāvesta veetā pats Anglijas ķēniņš. Bet cik leela ari viņa vara nebija, cik ceets ari nebija viņa raksturs, Indriķim tomer ne-izdevas aizkavet, ka Anglijā eespeežas isti reformācijas elementi un principi tā, ka pee viņa mantneekeem Anglijas baznīca pēc daudz ačgarnībām un pārvērtībām peeņēma pilnigi protestantu baznīcas raksturu; tapat Marijas Tudor despotisms nevareja uz ilgaku laiku apturet valsts un baznīcas attistības gaitu; pat Indriķa meita, Elizabete, neskatot uz visām tās katoliskām teeksmem, bija speesta, aizstāvot savu apstrīdamu un šaubigu teesību uz troni, stātees visas Eiropas protestantu intrešu preekšgalā. Tā tad pa Elizabetes laimigu valdību eenaidis starp katolību un protestantību uz kādu laiku rima Anglijas bīskapu baznīcā. Kamēr kaimiņu Skotijā reformacija bij eevesta no Kalvina fanatiskā mācekļa Džona Kņoksa pēc Ženevas baznīcas principeem, — „ķēniņeenei-meiteetei” izdevas tai padotā zemē noturet vajadzīgās robežas tā pārak aizgūtnigos protestantus, kā ari katoļus un tā eegūt sev zimpatijas pee savu pavalstneeku vairuma.

Ar eekšejo meeru pavairojās spožums un ārejee spēki. Atradumi un eekaņojumi aiz jūras; angļu valdibaš ceeša nostiprinašana Irijā un eespaidi Skotijā; seviški pēc savām sekām svarigais treeceens, dots Spanijas vispasaules varenibai, iznīcinot nepārvaramo Filipa II. armadu, — viss tas spēcināja tautisku lepnumu, pacēla Anglijas stāvokli citu valstju rindā. Zemneeku labklājība, dibinata uz zeedošas zemkopības; pilsoņu rūpniecības un tirdzniecības attīstība, kuři eekaņoja sev politiskas teesības, tās soli pa solim paplašinadami; jautrā tautas dzīve, kas deva šim laikmetam raksturisko „jautrās vecās Anglijas“ (merry old-England) nosaukumu; pēdīgi pilsgalma dzīve, kas aizteceja pa visdažadakeem svētkem, — viss tas iztaisija spīdošu periodu, ko pa laikam sauc par angļu literatūras zelta laikmetu.

Pee tādeem seviškeem apstākļeem bija dabīgi, ka angļu XVI. gadsimteņa gara dzīve, lai arī ta caurumi cauri caurdvesta no reformācijas gara, tak nepeņēma tikai teoloģisku virzeenu, līdzīgi tam, kā tas notika Vācijā, un tee leelās pasaules literatūras sākumi, kuri tai bija kopīgi ar šo pēdejo, sasneedza Anglijā pilnīgi citu attīstību, nekā istajā reformācijas dzimtenē. Tamlabad arī taisns angļu reformatoru eespaidis uz literatūru bija daudz neecīgaks, nekā Vācijā jeb Francijā; tas tikko pat puslīdz vareja līdzinatees eespaidam uz angļu humanistu eekšzemes literatūru. Tomēr teoloģiski dispuți, strīdi, neskatot uz tam, ka tee kā jau arveen, greežas ap neekeem, atnesa savu teesu labuma arī literatūrai. Tee attīstija tautā domašanas spēju, izkopa disputa mākslu, veicināja humoru un asprātību. Pee visas Anglijas valsts baznīcas nekustības reformācijas kustība atteecās uz to kritiski.

Aiz visa ta nav nekāds brīnums, ka XVI. gadsimtenis, angļu literatūras uzzeedešanas gadsimtenis, visōs dzejas laukōs jeb skīrās radija ko jaunu, jaunu tā pēc formas, kā pec satura. Angļu literatūras XVI. gadsimtenis ir angļu valodas un dzejisku formu pareizas attīstības gadsimtenis. Digļi, asni preekš tam jau bija, peeminetais gadsimtenis tos tik attīstija. Lirika, kas bija līdz tam laikam pa leelakai daļai palaista, nicinata, uzzeedeja tā, kā nekad agrak un ilgu laiku sebak; vecais, romantiskais eposs — cits pa atdzimšanas laiku nevareja būt — dabuja viskaistako realizāciju, eemesojumu; drama, pēdīgi, veda milzigeem soļeem iz šauras pasaules, iz pusbarbariska laika baznīcas dramam, lugām (misterijām), kas dabuja Anglijā nosaukumu Miracle-Plays (no latīņu miraculum un angļu plegan jeb plegian, spēlet), pee nemirstameem Šekspira raņojumeem.

Pēc XV. gadsimteņa gara tukšuma, kad tik Skotijas dzejneeki un tautas ballades veen bija sastopami literatūrā, lai literatūras vēsture jel daudz maz varetu aizmestees manama eeraugama XVI. gadsimtenī it visur tāda attīstīšanās un uzzeedešana, kā tas kopš ta laika ar tādu pirmatnīgu spēku un ar tādu dzīvības pārpilnību vairs nav sastopams.

Makslīgas līrikas pasākumi.

Tik daži dzejneeki nepadevās teem jaunajeem eespaideem, zem kuřeem atrodas XVI. gadsimteņa pirmās puses dzeja. Pee teem peeder

pirmajā veetā, pat veenīgais peemiņas ceenīgais Džons Skeltons (John Skelton, 1460—1529). Baznīcas garīdzneeks, prinča Indriķa, vēlākā ķēniņa Indriķa VIII., audzinātājs, tas bija Indriķa VIII. pilsgalma dzejneeks (Poeta laureatus: no šī laika šis amats kļuva pastāvīgs pē angļu pilsgalma). Džons Skeltons, pārdrošs (noņēmīgs), asprātīgs un stingrs cilvēks, eņem jau tad tādu veetu, kas spēleja vēlāk Anglijā tik eevērojamu lomu, proteet, politiski-satirisku pamfletista veetu. Kamēr pa leelakai daļai pē augstakās muižneecibas peederošee jaunee XVI. gadsimteņa dzejneeki gliņojās pēc svešem paraugeem un sacereja labas milestības dzeemas, tamer Skeltons peeturejas pēe eelu ļaužu tautas dzeesmu veenkāršām formām, uzglabadams tāda veida vec-angliskā spēku. Viņa satiras ir tas vispārdrōšakais, ko tik agrā laikā angļu brīvdomība ražoja pret varas kāri un netaisnību. Skeltons nepūlas savus uzbrukumus visvarēnajam ministrim-kardinalam Uōlsejam (Wolsey) saceret skanīgōs pantiņōs; viņa veenkāršās — doggerel rimes (knipeļu varsmas) krita kā knutu siteeni uz varas kāriģo prelatu, kuņa dzivoklis Hampton-Court'a bija kā kāda ķēniņa rezidence.

Trīs leeli satiriski dzejojumi nes Skeltona vārdu: „Speke Parrot“ (Runatājs papugailis), „Why come ye not to Court“ un „Colin Clout“. Sevišķi abi pirmee ar netaupīģu piktumu vērsti pret Uōlseju. — simtu gadu agrak nekā kad Francijā Skarrons sacereja slavenas satiras pret ministru-kardinalu Mazarīnu. Skeltonam ir vairak godīģu tiklīģu dusmu nekā Skarronam; iz viņa runā angļu tēvijās milestība, kuņš redz zemes un baznīcas postu caur sliktō garīdzneeku.

Skeltona „Colin Clout“ greežas vairak pret vispāriģeem trūku-meem, it īpaši pret baznīcas trūkumeem, kuņus apspreest viņš bija vispirms spējīģs. Allegorijas sausums viņa misterijā eevērojami darits dzīvs caur tautiskeem jokeem un bagatīģeem majeeneem uz ta laika notiku-meem. Vēl ceēšaki štājas uz pateesas un tautiskas dzīves pamatu, XVI. gadsimteņa sākumā izceldamās, misterija „Scorner“*), kur allegorija atstumta gandrīz pavisam pēe malas un visa lūģas intrese koncentreta uz Indriķa VIII. netiklīģās dzīves veida satirisko tēloģumu.

Angļu mākslīģas dzejas sākums pēc italeešu paraugeem.

Sonetistu skola.

No antikas literaturas studijām radās Anglijā arī ceenība pret italeešu dzeju. Un tuvaka eepazišanās ar šo noveda zinamā mērā pēe pakāļdarišanas tai, kas turpinājās līdz pat XVI. gadsimteņa beigām. Kā pret XIV. gadsimteņa galu italeešu dzejīģsko formu eespāids deva angļu literaturai labdarīģu grūdeenu, tā arī XVI. gadsimtenī italeešu dzejneeki bija daža ziņā ceļa vadoņi pēe angļu dzejīģskās ražotnības atdzimšanas. Bet vispirms tas bija tas pats Petrarka, no kuņa jau Čosers (Chaucer) tik daudz mācijās. Petrarkas sonetas Laurai dereja par paraģu tam spožajam dzejneeku pulciņam, kuņš zem nosaukuma „Sonetistu skola“ jeb „Petrarkistu skola“ uzsāka, eesvētīģa Anglijas literaturas atdzimšanas gadsimteni.

*) Zobģāls — Jzrobotājs

Preeksrocība, ko pee Indriķa VIII. pilsgalma deva italeešu mākslai un literaturai, sevišķi Petrarkas lirikai, bija deezgan agri par cēloņu pirmajeem pakaldarinumeem. Indriķis Hovards grafs Sörrejs (Henri Hovard Earl of Surrey), „Sonetistu skolas“ dibinatajs un galva, ir vislabdarīgākā parādība savu dzejisko laika-beedru starpā. Viņš dzima 1516. g., auga, izglitojās Kembridžā (Cambridge), apprecējās laimīgi 1535. g., Savai kundzei (patei), grafa Oksforda (Earl of Oxford), meitai, tas sacereja brīnišķīgus dzejoļus, kas caur savu sirsnību pārspēja visas viņa sonetas; viņi pee tam ir pateesi un nav cēlušees no Don-Kijota jūsmām, kā beidzamās. Sörrejs vērsa uz sevi ar savu spīdošo izglītību un raksturu, kuŗā atspoguļojās romantiska brunneecība visā savā šķistībā, — vispārīgu vēribu, pat pee Mediči pilsgalma Florencē, un jau tur, Petrarka's dzejoļu formā, apdzēdēja savas miļakās „zilactiņas Džeraldinas“ (Geraldina), trīspadsmit gadus vecās, grafa Kildara (Earl of Kildare), meitas daiļumu (Songs and Sonnets). Grafs Sörrejs ir veens no neskaitameem Indriķa VIII. despotisma zeedoteem zeedeem jeb upureem. Vēl uz savas mirstamas gultas lika šis asinskārigais tirans viņam galvu nocirst. Astoņas deenas pēc tam tas beidzās pats un caur ta nāvi (1547. g.) Anglija tika atsvabināta no tiranijas. Ja būtu tik astoņas deenas sēdejis ilgaki ceetumā, tad Sörrejs būtu palicees dzīvs! Ta daudzapdzēdetai Džeraldinai bija pee ta nāves (1547) tik 19 gadi. Ta bija jau apprecējuses un gan neko nezināja no dzejneeka mīlestības.

Kā redzams, jaunā virzeena dibinatajs angļu literatūrā nedzīvoja zem karaleenes „Bess“ eras, kā daudzkārt sauc visu XVI. gadsimteni; Sörrejs, pirmais no angļu sonetisteem, dzīvoja un beidzās zem Indriķa VIII. Viņš sacereja dzejoļus, kā: „Description of spring“, „A praese of his love“, „The means to attain happy life“, „How no age (es content wirth his own estate“ u. c. Bez tam lords Sörrejs pārtulkoja dažus gabalus iz „Eneides“ II. un IV. grāmatas peecu pēdu jambās, kas no ta laika spēlē eevērojamu lomu angļu dzejā.

Kā „Eneides“ tulkotajs, Sörrejs eevilka pirmās pēdas humanisteem, bet kā lirikis, un sevišķi savās sonetās, imitedams Petrarku, dibināja italeešu virzeenu. Viņa eevestā bezatskaņas, tā saucama baltā varsma (blankverse) bija svarīga pee vēlaka laika angļu nacionālās literatūras attīstības. Kā 50 gadus sebak Francijā caur Malherbu, Indriķa IV. pilsgalmneeku tapa eevests franču dzejas „klasiskais“ gadsimtenis, tapat kopš lorda Sörrejs eesākas Anglijā mākslīgas dzejas laikmets. Eevēdams sonetu angļu literatūrā, Sörrejs darija galu tai bezformībai, kuŗa caur viņa preekšgājeju palaidnīgu „versu“, „dzeesmu kalšanu“ bij eevēsusēs ta laika angļu literatūrā. Viņš prasija no dzejneekeem viņu domu īsu noapaļotu mākslisku izteiksmi, kuŗai bija panākt ari leelaku valodas skaidribu. Tā tad Sörrajam preekš XVI. gadsimtenā ir tāds pat nopelns, kāds Coseram bija preekš XIV. gadsimtenā — dzejiskas valodas nodrošināšanas un izsmalcināšanas nopelns.

Tā ka Indriķa VIII. dzejneeki eepazīstināja angļus ar italeešu literatūru, tad viņš gribeja ar' italeešu mākslu pārstādīt Anglijā, bet ne Ralfaels, ne Ticians nepeņņēma ta ee-aicinumu. Tam izdevās tik Ansu

Holbeinu aizvilkt uz Londonu. Un pateicotees šim māsleneekam, mums nu tad ir portrejas no tā saucameem „Sonetistu skolas“ preekštāvjem, grafa Sörreja, sēra Toma Ueiatta, Toma lorda Vo ū. c.

Kāda skaistu parādību rinda ir šee augstās un visaugstākās aristokratijas ļaudis, kas uzšāk XVI. slaveno gadsimteni! Platmali ar plivinošu spalvu lepna galvā, pilsgalmneeka jeb kara vadona zobenu pee sāneem, dārgās drēbēs, — tā viņi staigā pa ķēniņa pils zālem jeb kāpj uz ešafotu ceetuma „Tower of London“ sētā! Jēb viņi mira, kā sērs Filips Sidnejs, kaujas uzvaras laukā. Bet visi viņi beidzas zeedu gadās, mazākais visi, kas tagad vēl turami par dzejneekem: Sörrejs 31, Ueiatts 38., Sidnejs 34. gadā. Isa jūsmošana — murgošana, cenšanās pēc lauru vainaga, ar ko bija vainagots Petrarka Kapitolā, pa tam fantastiski mīlestības murgi par izdomatu jeb nēsasneedzamu būtni un tad ātrs, šausmīgs gals.

Līdzīgi Sörrejam pēc gara un manēras sacereja dzejoļus arī ta draugi Toms Ueiatts un Toms Sekvils grafs Dorsets.

Sērs Toms Ueiatts (Sir Thomas Wyatt, 1493.—1542.) vecaks par Sörreju, bet kā dzejneeks šim peesleedamees, izšķiras vairak caur humoristisku eezīmi jeb vilceenu. Viņš glabaja īstu mīlestību savā aizklātā sirdī. Vismazākais mējeens dzeesmā uz to būtu tam atnesis nāvi. Indriķa VIII. nelaimīgā pate, Anna Bolein, bija viņa muza; tamdēļ tam bija pee visām breesmām sasēdet „Tower'a“, līdz kamēr ta nevainiba kļuva peerādita aizdomīgajam seevu — un dzejneeku — slepkavam. Tomēr atrodas veenā no viņa sonetām vairīgi, pret viņu leecinataji pantipi, pār kuņeem preekš Indriķa VIII. acim bez šaubām būtu šamaksajis arī šis dzejneeks ar savu dzīvību. Tomēr arī Ueiatts kritā, lai arī bez teešas, skaidras ķēniņa vainas, kā veens iz ta neskaitameem zeedeem — upureem. Indriķa VIII. uzdevumā steigdamees pee spaneešu sūtņā, tas no ilgas jāšanas nāvīgi saslima un nomira 38 gadu vecumā. Kādi sakari sēram Tomam Ueiattam bijuši ar Annu Bolein, to šee neizmeklesim; bet tas ir fakts, ka ķēniņeene kaveja gūstā laiku līdz savai nāvei ar Ueiatta dzejoļu lasišanu un ka dzejneeka māsa pavādija savu pavēlneeci līdz ešaffotam.

Ueiatts bij asprātīgaks par savu draugu Sörreju; viņa sonetas un citi dzejoļi beidzas pa leelakai daļai ar labu joku, kamēr Sörreja dzejoļi izdveš visvairak mīkstu, elegīsku sajūtu. Bet drošs, sirdīgs vīrs bij arī Ueiatts. To peerāda viņa pārdrošā uzstāšanās pret ministri Uōlseju, ko viņš nogāza no augstas veetas ar labi apdomatu un ķēniņa preešā izsacitu joku.

Pēdīgi vēl japeemin, ka Ueiatts ir pirmais no angļu dzejneekem, kuņš ne bez sekmes mēģinaja rakstīt tercīnās, kā taš redzams no ta dzejoļa „Of the courtier's life“ (Iz taparneeka dzives), kas pee tam atkal gaiši leecina viņa pārleecibas cēlumu. Pa Indriķa VIII. valdības laiku tas peln sevišķu eevēribu. Sērs Toms Ueiatts peesavinajis sev visā pilnībā italeešu končetti manēeru. Višu kopā saņemot, jasaka, ka ta dzeesmas un ballades jo eevērojamas.

Toms Lords Vo (Lord Vau) dzivoja ķēniņeenes Meri (Mary)

valdības laikā un mira 1558. g. Formas ziņā tas gāja pa tām pašām pēdām, pa kurām jau bija staigājuši Sörrejs un Ueiatts. Bet, neskatot uz zinamu pilsgalma nokrāsu, jeb izdaiļojumu, viņa dzejoļi nepaceļas augstāk par viduvejību. Tak no viņa vispazīstamākā dzejoļa „The image of death“ (Nāves eedoma) Šekspirs patapinājis dažus pantiņus preekš bēru dzeesmas Hamleta peektajā cēleņā.

Tā tad, kā redzam, šee dzejneeki ir muižneeki, pilsgalmeeki, kas uzsāk, atklāj angļu dzejas jaunu laikmetu. Kamer valsts darbneeki savus vaļas brīžus veltīja filozofijai, tamēr starp dzejneekem, kas uzsāk šo angļu literaturas laikmetu, daudzi peeder pee diplomatu un karēivju skaita. Es jau teicu: Kā 50 gadus sebak Francijā Malherbs, Indriķa IV. pilsgalmneeks, eeved franču dzejas „klasisku“ gadsimteni, tapat lords Sörrejs Anglijā atklāj mākslīgas dzejas laikmetu. Tik ne-iznīcinams patriotisms izglāba ta laika angļu dzejneekus no ta likteņa, kurš ķēra viņu franču laika-beedrus no Ronsara skolas, proti, no verdziskas pakajdarīšanas pussaprastam svešam. Bez tam Anglijā nebija pamata preekš tam, lai pulciņš pat tādu spīdošu darbneeku, kādi nule peeminetee bija, varētu dot visai dzejai virzeenu. Sörrejs, Ueiatts un Vo — un kā vel sauc visus leelmaņus — rakstneekus — rakstīja savas skaistās sonetas pēc italeešu paraugeem, bet pa tam uzzeedeja nacionala drama lidz vēl neredzetai slavai un tauta dzeedaja vecās skaistās XV. gadsimteņa ballades. Mīlestība pret XIV. gadsimteņa dzejneekem nebūt neceeta caur italeešu virzeenu. Sonetisti paši ar ceenību un apbrīnošanu izturejas pret Čosera vārdu un dzeju, un nupat XVI. gadsimteņa pirmajā pusē iznāca ļaudis Čosera un Gouera (Gover) rakstu izdevums.

Sörreja un ta skolas imitacija italeešeem, kā jau teikts, nebija verdziska. Jau viņu sonetu forma eevērojami atšķīras no Petrarkas sonetu šēmas.

Prōzaiķi pa Indriķa VIII. un Elizabetes valdības laiku.

Še isumā aitzikšu tik tos šī laikmeta prozaiķus, kuŗu raksti vēl tagad derīgi lasīšanai. Bez tam šee filozofiskee prozaiķi rakstīja pa leelakai daļai latīņu valodā. Vispapeekš minams humanists un moeklis par veco ticību. Toms Morus jeb Mor's (Thomas Morus jeb More, arī Mur) dzima 1480. g. un tapa nōteesats uz nāvi 1535. g. Tas bija veens no teem nedaudzeem, kuŗi pretojas Indriķa VIII. tiranijai un preekš bendes virves neatkāpas no savas pārleecības. Kad ķēniņš no viņa pagēreja, lai šo atšķīr no ša laulatas draudzenes, vēledamees apprecet Annu Bolein, tad viņš nolikā savu kanclera amatu. Kad viņš pretojās nekristīgai mācībai par valsts baznicu ar ķēniņu preekšgalā, tad viņš par tam aizmaksāja ar savu dzīvību (1535. g.).

Morus ir veens no viscēlakeem sava laika humanisteem. No ta raksteem*) peln preekš angļu prozas vēstures sevišķu vēribu History of the Life and Death of Edvard V. and of the Usurpation of Richard III. (1513). Viņa Ričarda III. apraksts ir plastiskas un peederīgas valodas

*) Pirmais pilnīgais izdevums divōs sejumōs, Londonā, 1557.

paraugs. Šī grāmata ir veena no visvecakeem Anglijas prozaisku rakstu darbeem un lasīšanas ceeniga. —

Morus literariskā slava dibinata visvairak caur ta grāmatu „De optimo reipublicae statu deque nova insula Utopia Cibellus vere aureus“ (1517). Vārds „Utopija“ (no grieķu u un topos) vēl tagad uzglabajees leetošanā. Šī grāmata dibinata uz Platona idejām. Ta ir leelās zocialās problemas eevērojams pētījums, problemas, pee kuņas atrisinašanas strādājuši tikdaudz mūsu laika pirmee vīri. Vēlak Morus utopiju pakaļdarinajis Džems Harringtons (1611. — 1677.) savā rakstā „Oceana“. — Morus apraksta savā darbā „Utopiju“ (laimigu Lejputriju) ar socialistiskām eestādem, bez kuņa, bez daudz darba un bez advokateem.

Morus vēstules ta ģimenei, rakstītas ceetumā īsi pirms viņa nāves, teicamas dēļ sirsnības un veenkāršības.*)

Rodžers Ašams (Roger Asham), kēņiņeenes Elizabetes audzinatajs. Tas dzimis 1516. gadā. Ta meistariska angļu prosas eevaldišana gāja roku rokā ar brinišķīgu — pec ta laika — zinatneecibu klasiskās valodās. Šī viņa zinatneeciba nekādi nebija par kavekli viņa angļiskai rakstībai; jo viņa parole pec Aristoteļa bija: „Runat kā veenkāršs zemeeks, — domat kā paši gudree.“ Ašams mira 1568. g. kā kēņiņeenes Elizabetes latīņu sekretars. Skopās monarheenes izsauceens, kad tai paziņoja viņa nāvi: „es būtu ļabak pazaudejuse 10,000 ū nekā Ašamu“ ir raksturisks preekš abeem.

Ašama grāmatas angļu valodā ir rakstītas ar nolūku, attīstīt pareizu prozu jeb eevest leetošanā pareizu prozu. No viņa raksteem eevērojami trīs: „Toxophilus“ (1544) — labs vadonis pee šausanas iz stopa, tad „Peenācīgs ziņojums par leetām un politisku stāvokli Vācijā un parķeizara Karļa V. pilsgalmu dažū gadu laikā, kuņas Rodžers pavadijis pee šī pilsgalma“. Tas ir eevērojams, ar leelu vaļsirdību sastatīts apraksts par toreizeju vācu pilsgalma un privatu dzīvi. Šis apraksts ir caur tam jo peevilcīgaks, ka anglis, zinams, redz dažas leetas, kuņas vācu vēsturneeeki pārak leelā tuvuma dēļ izlaiduši. Pēdīgi pēc Rodžera Ašama nāves no ta atraitnes izdotaais raksts par audzinašanu: „The Schoolmaster“, ir ar daudz preekš ta laika apbrīnojamām domām par audzinašanas reformu. Še jau atrod dažas mācības, kas sastopamas vēlāk pee Rusō. Ašama stils mazak naivs, nekā tas pee Morus, bet par tam tas gleznainaks un drošaks. Klasiskee izteiceeni no viņa daudzkārt laimīgi pārangļoti.

Ričards Hokers (Richard Hooker, 1553. — 1600.) veens no visleelakajeem sava laika orientalisteem. Viņa prozaiķa slava dibinas uz viņa leelā darba: „Laws of Ecclesiastical Polity“ (1594.) Tas sava stila dēļ vēl šodeen peevilcīgs ražojums. Pee viņa tāds domu liedeens un tāds retorisks pārpilnums, kāds nav ne pee veena prozaiķa pirms viņa.

Bekons (Francis Bacon Viscount of St. Albans), pazīstamaks zem

*) Sk. „Русское Слово“ (1860. XI): „Томасъ Муръ, статья Авсеенко“.

vārda Bekons no Verulamas.^{*)} Frensis Bekons dzimis 1561. g. Londonā un bij Anglijas leelkanclers; eecelts ķēniņvalsts perōs, dabuja titulu barons no Varulamas, bet tad, apsūdzets par sava amata nelcētīgu valkašanu, to pazaudeja, dzīvoja veentulībā, nodarbodamees ar zinatnem. Bekons ir veens no viseevērojamakeem pretrunu peemēreem, kadus tik cilveku daba uzrāda. Tas sevi saveenoja asu, dziļu prātu un visparastako visikdeenišķigako dvēseli, leelu filozofu un rakstneeku, un visnecīgako cilveku. Bekons pārsteidzīgā kartā peerādījis, ka zinatne veen vēl nevar izkopt raksturu tapec, ka arpus sava darba-kabineta tas bija nepateicīgs draugs, servils, verdzisks pilsgalmneeks, intrigants, savus peenākumus aizmirsejs, pērkams un parteijisks teešnesis. Teesa gan, ja leeli nōpelni izperk cilveka leelus nozeegumus, tad mums ja-aizmirst Bekona vājibas. Tas bija neparasti čakls darbneeks to Anglijas valsts viru garajā rindā, kuŗus, līdz mūsu laikam, deenesta peenākumi nekaveja, literariski nodarbotees. Ta bija tāda saveeniba, kas deva angļu literaturai tādu praktisku raksturu un, galvenām kārtām, veicināja tās novešanu līdz tādai labdarīgai savstarpīgai darbībai gar politisku un sociālu dzīvi. Bekons mira 1626. gadā.

Sis savadais vīrs rakstīja savus darbus pa daļai latīņu, pa daļai angļu valodā. Tagad daudz literaturas vēsturneeki un citi mācīti vīri ir tās domās — un par šo preekšmetu pastāv jau vesela literatura —, ka Bekons ir visu to dramu saceretājs, kuŗas līdz šim peeskīr Šekspiram; tapec ka visā pasaules literatūrā nav otra peemēra preekš tam, ka tik maz mācīts akteers, kāds Šekspirs bija, vareja saceret dramas, kuŗas rāda tādu dziļu viņu autora vēstures, dažādu zinatņu, pilsgalma dzīves u. t. p. pazīšanu. Nav šaubu, ka Bekons jeb kāds cits mācīts pilsgalmneeks ir šo nemirstīgo dramu autors. Bet par tam vēl pee Šekspira.

Sikakee Bekona traktati, sakrāti zem nosaukuma „Mēģinumi“ (Essays jeb Counsels civil and moral, 1597. g.), eevērojamidaiļā stila un satura bagatības labad. Lai dabutu sajēgu no Bekona stila, tad jasalīdzina viņa „Mēģinumi“ ar viņa franču laika-beedra Montēna (Montaigne) „Mēģinumeem“. Abi viņi mācīti, daudz lasījuši, visvisadōs senatnes klasiķōs orientējušees atdzimšanas gadsimtenā vīri; bet kamēr Montēnam klasiķā izglītība dereja tik preekš tam, lai savu Gallijas garu vēl vairak izsmalcinātu, tad iz Bekona, dziļaka domataja, ta pataisījuse deezgan karnu pedantu. Bekona „Mēģinumi“ vēl tagad nav bez hozīmes. Filozofi un literaturas vēsturneeki ar teem nodarbojas.

Vislabākais no Bekona filozofiskeem raksteem**) Instauratio magna, sadalīts divi daļās: „De augmentis scientiarum“ un „Novum organum“ (1620.). Tas ir visdīzenakais sava laika filozofijas darbs. Kā filozofs Bekons pretstatā šolastikai par galveno zinatnes principu nēmis spekulatīvo un eksperimentālo dabas pētīšanu. Bekona filozofiskā metode ir spējīga attīstītees. Viņš pirmais leeto deduktīvo metodi. Šī metode ir zinatniska empiriska, prātīga dabas izpēti-

*) Otrs, Rodžers Bekons, dzīvoja 1214.—1292. bij angļu zinatnecības XIII. gadsimtenā slava. Ta darbi, no kuŗeem viseevērojamākais „Opus Majus“, visi rakstīti latīņu valodā.

**) Viņa rakstu pilnīgs izdevums ir Spedding'a 7-ōs sējumōs. Londonā. 1870.

šana. Bekons bija ne tik zinātnieks, bet visu pirms praktisks cilvēks. Viņa filozofija vērsta uz reālu mērķi. Veicināt cilvēku sāpīgās stāvokļa atveģļināšanu, kāpot cilvēces labklājībai un intresēm, apveltīt cilvēku dzīvi jaunieem labumeem, atrādumeem un izdomājumeem, bagātu darīt cilvēku dzimumu jaunieem spēkeem, tādus principus apstrādāja Bekons savos filozofiskos rakstos. Viņš peerāda, ka līdz viņam filozofija maldijuses veltīgās vārdu vērsu mōs, klīda sausās zinātnes miglās, atrāvuses no leelās zinības saknes — no dabas un mēģinuma, pēdzīvojuma. Pēc šīm saknēm nepececešami jaatgrecžas, kad grib, lai filozofija nes cilvēcei augļus. Visas zinātnes dibināmas uz dabas un mēģinuma izpētīšanas. Ta ir objektīva kondīcija zinātniskai reformai. Subjektīvais pastāv no pilnīgas jūtu un gara iztīrīšanās — šķīstīšanas no visēem tradicionāleem aizspriedumeem un apstraktām teorijām. Šo kondīciju izpildīšanas panākums ir pareiza zinātniska indukcijas metode, vērojama un eksperimentēlla pētījuma metode. Galvenā starpība starp šo principu un šolastikas miglāinību ir acīmredzama un viņa svarīgums peerādīts caur tam, ka Bekonu stāta jaunākās filozofijas preekšgalā. Filozofiska realisma eespāids uz Anglijas kulturu turpinās ir līdz šīm. Šai pašā realismā eesakņojās arī reliģiozo uzskatu kritiķu centēni, kuņus sauc par angļu brīvdomatajeem un deīsteem.

Vēl Bekonam dzīvojot Edvards Herberts, grafs Šerberi (1581.—1648.) uzsāka savu literārisko darbību, ko var saukt par brīvdomataju tapec, ka abi galvenēe Herberta raksti „Par pateesību“ un „Par pagānu reliģiju“ saslejas ar visu skeptiskas kritikas spēku pret obskurantismu reliģijā un pret parādi (apokalīpsi).

Bekonu tura par leelu filozofu un mazu cilvēku. Veens no jauna-keem dzejneekcem sauc viņu par „The wisest, brightest, meanest of mankind“ (visgudrako, apgaismotako, asprātīgako no cilvēces). No raksteem par Bekona dzīvi un darbeem var eeteikt: Makoleja (Macaulay) Essay Bacon, Spedding'a Life and Time of Francis Bacon 2 sējumi (1879.), Kuhno-Fischera Francis Bacon und seine Nachfolger (1875.) — Kreevu valodā par Bekonu rakstīts; 1) žurnālōs, kā: „Библ. для чтенія“ no V. Keneviča, 1856., № 9, un Makoleja № 12; „Илюстрированная Газета“ XV. sēj. 103, 124, 139. l. p.; „Журн. Мин. Нар. Просв.“ no S. S. Gogočka, 1857. XCVI.; 2) sevišķōs izdevumōs, kā: Justus Liebicha „Бэконъ Веруламскій“ A. Filipčenko tulkojumā, 1866.; Kuhno-Fischera rakstš F. Ternovska apstrādajumā, Ķievā, 1866. g. un tas pats N. N. Strachova tulkojumā.

Angļu dramas sākums.

Vecangļu tautas drama.*)

Pastāveja vispretrunīgākās domas par viduslaiku teatra izcelšanos; bet mūsu deenās nešaubās vairs par tam, ka tagadejais teatrs celees ta-

*) Sal. Dodsley, „Old plays“. — Robert Prōls, „Altenglisches Theater“. — Tieck, „Altenglisches Theater“. — E. v. Būlow, „Altenglische Schaubühne“.

pat, kā arī grieķu drama, iz deevkalpojumiem. Iz mīšas, liturģijas, iz šo dramatiskās darbības, attīstījas veenādā veidā pee daudzām viduslaiku tautām garīgs teatrs jeb garīga skatuve. Teatrs, tagad reizām no baznīcas naidīgi vajats, bij eesākumā, savos pirmajos pasākumos, galvenais baznīcas-eespaids veicinātais, cēlejs ticējumam.

Anglijā pirmee teatra dzejneeki bija mūki, tapat Francijā un Vācijā. Preekš jaunu klosterbrāļu garīgas sirds-uztāišīšanas un deevbijīgas izpreecas uzveda paši mūki Anglijā mums visvecākās uzglabājušās dramas. Tās bija rakstītas latīņu valodā un tām bija tas pats saturs, kas vēlākeem mēģinumiem angļu valodā: bez kādas mākslas sakopoti dialogi par notikumiem iz svētiem rakstiem, pa leelakai daļai no vecās derības. Par beidzamām angļu teatra latīņu laikmeta atleekām var uzlūkot pa latiniski rakstītos skatuves vadoņus, kas uzglabājušees līdz pat Šekspira deenām, pr. p. „*Dramatis personae*“, „*Exit*“ u. t. l. Caur šo angļu teatra izcelšanos izskaidrojas visvecako angļu lugu leelā radneecība un līdzība ar višvecākajām franču lugām. Šis abu tautu lugas izgājušās no kosmopolitiskās baznīcas un tās peederībām, klosteriem, kuŗos bija maz tautiska gara.

Rādas, ka visvecakee angļu dramatiskee mēģinumi, tā sauktās misterijas jeb *Miracle Plays**), nav taisni no latīņu valodas bet no franču pārstrādājumiem pārcelti angļu valodā. Un no sākumā baznīca ne-iztūrejš draudzīgi pret teatra uzvedumu izplāišanos ārpus klosteriem. Pēc veca nostāsta par teatru ee-intrešetais mūks *Ralph's Higden's* (ap 1300. g.) dabuja trīs reiz dotees uz Romu, lai eegūtu pavesta atļauju, tulkot *Ludi* no franču valodas, kas tad bija klosteru valoda blakus latīņu.

Pirmā ticamā ziņa par baznīcas dramu — misteriju — uzvešanu, protams latīņu valodā, Anglijā sneedzas atpakaļ līdz XII. gadsimteņa sākumam (1119.) Londonā notika baznīcas dramu (*Ludus*) pirmā izrāde 1180. g. ne bez eerunas no pilsētas teesu puses. Ir arī kopš agra laika sprediķi pret teatra uzvedumiem. Višpārīga mīlestība, ko teatrs visos laikos baudīja Francijā, nebija peešķirta angļu skatuvei. — Tagad vēl neparādas starpība starp Anglijas un Francijas literatūras attīstību ne eekš ka cita tik acimredzami, kā teatra zeedešanā še un ta pilnīgā pagrimšanā tur.

Visvecākās misterijas (*Miracle Plays*) angļu valodā eet atpakaļ līdz XIV. gadsimteņa sākumam, līdz tam laikam, kad angļu valoda pēdīgi izstūma franču. Piers the *Ploughman* (*Peters Arajs*) un *Cosers* ziņo jau par angļu lugu izrādēm. Tik ap XIV. gadsimteņa beigam peedalas teatra leetās pilsoņu kārtas, protams ģildes un cunfītes, *Trading companies*. Misterijas dabuja Anglijā nosaukumu *Miracle Plays* (no latīņu *miraculum* un angļu *plegan* jeb *plegian*, spēlet). Bet daudzkārtak *Miracle Play* veetā senā tautas valodā leetoja nosaukumu *Pageant* (greznis skats). Sākumā tā sauca tik skatuvi, uz kuŗas izrādīja baznīcas farsus, bet pēcak jau arī pašas lugas. *Kolliers* savā „*Angļu dramatiskās dzejas vēsturē*“**) peepem, ka jaunās dramas sākumi pārnesti reetumu Europā iz

*) Pee frančeem ilgu laiku šis abas šķīras izšķīra; pee angleem abi nozīmējumi saļaucās.

**) *Collier: History of English dramatic poetry.* — *Jahrbuch für romanische und englische Litteratur*, V.

austrumeem no svēteļotajeem caur Konstantinopoli. Viņš pēved ziņas kas gaiši leecina, ka uz misterijām skatījušees kā uz deevkalpošanu, eešanu baznicā. Kēniņa Indriķa IV. laikā Česterē uzveda misteriju par pasaules radišanu un galu. Šī izrāde vilkās veselu nedēļu. Skatitajeem, kas šo dramas-erma izrādi iztureja līdz galam, atlaida grēkus uz tūkstoš gadeem. Angļu misterijas pēc satura isakas par franču.

Uzglabājušees trīs vec-angļu tautas dramas atleeku krājumi: Chester-, Towneley- un Coventry-Plays krājumi, tā nosaukti pēc veetām Chester un Coventry, kur tās izrādija, jeb vai pēc ģimenes „Towneley“, kurai bija zināms rokraksts. Towneleja lugas izrādija visvairak Wakefield pilsatā.*)

No virsraksteem vec-angļu tautas dramām, kuŗas eevētotas Marriott'a krājumā, var lemt viņu saturu. Tur ir starp citu: „Grēku plūdi“, — „Antikrists“, — „Jāzēpa greizsirdība“ (pret Mariju), — „Faraons“, — „Gani laukā“, — „Krustā sišana“, — „Nolādetu dvēseļu izpestišana no elles“, — „Pastara teesa“, — „Abeļa nāve“ (Towneley Plays) u. t. l.

Visu triju peemineto krājumu lugu saturs rāda, ka izsmelta gandrīz visa vecā un jaunā derība. Ne franču, ne angļu XIV. un XV. gadsimteņa dzejneeki nekautrejas savās lugās eēvest bibeles personas un svētas leetas. Deevs Tēvs parādas daudzkārt uz skatuves runigs un darbigs; tā pr. p. Towneleja krājuma pirmajā lugā „Creatio“ tas stas publikai preekšā:

Ego sum Alpha et O,
 J am the first and last also,
 One God in majeste;
 Marvelose, of myghte most,
 Father, and Sone, and Holy Gost
 One God in Trinyte.

Tapat personīgi statijās preekšā svētais Gars, kā cilveks jeb baloza veidā. — Vells spēleja tāpat-svarīgu lomu vec-angļu teatrī, svarīgaku, leelaku nekā uz franču skatuves. Tas izrādija komisku personu, tā kā arlekinu, caur ko vidus laiku bailes pret vellu tapa vājinatas.

Gandrīz visas šis lugas atļauj domāt, ka tās cēlušās ārpus baznīcas un tānī laikā, kad garīgās izrādes pārgāja no garīdzneeku rokām pee laicigeem, teatru cunftu un sabeedribu rokās. Arveenu vairak izplati-damās misterijas pārvērtās, dabudamas nosaukumu „Morales“ (Morality), „Moralitates“ (Moral-Pays), kas radās Anglijā ap XV. gadsimteņa vidu. Jebšu ari tās kustās vairak kristīgas allegorijas apvidū, tad tomēr noteek skatu uzvedumu pāreja no dogmata jeb ticības lauka tiklības laukā, no religiozā lauka — etiskā.

Veena no visizplatitakām beidzamā laika misterijām bija „S v. Viļuma, grafa Poatu traģedija“. Pēc sava plašuma ta deezgan eevērojama un sacereta varsmās. Darbīgu personu tānī trīsdesmit sešas, starp kuŗām galvenās ir: grafs Poatu, pavests Eūģenijs, antipavests Anaklets,

*) Sk. Marriott'a „English Miracle-Plays“ 1838.)

turku zultans, ercengelis Gabriels un Deevmāte. Pamacami-religiozs virzeens visur pirmā veetā. Darbiba eesākas, uz skatuves uzstājotees svētajam grafam Poatu, kuŗš runā:

„Es grafs Poatu; es varens, es vīrestīgaks par viseem pasaulē. Nedomaju, ka būtu zemes vīrsū man ceenīgs pretineeks. Kamēr dzīvoja mans tēvs es ne ar ko ne-izrādīju savu lomu, bet tagad es valdišu zemi pēc sava paša vēlešanās, lai tas maksā, ko maksadams. Vispirms jābūt manā rīkošanā daudz, ļoti daudz zelta un sudraba, tad visskaistakā meiča patīkamam laika kaveklīm. Es ne preekš ka neapstāšos un dodu vārdu, ka, kamēr dzīvošu, pastāvīgi likšos vaditees no saveem paša vēlejuemeem. Katrs, kas neklausīs manām pavēlem, taps tūdaļ nogalināts.“

Tāda uzstāšanās runa maz saskan ar grafam peeskīrto nosaukumu „svētais“. Tak viņam stāv preekšā vēl izeet veselu rindu nozeegumu, cekams tas ee-ees svēto skaitā; šim brīdim tas tik grēcneeks un ne no mazajeem. Eesāk viņš ar tam, ka aiz naudas kāres aplaupa bez kādas apdomāšanās savus vazalus, pee kam gaiši peerāda savu nozeedzību caur tam, ka nepalaiž ir pilsatas Poatu bīskapu, kuŗu aplaupa līdzīgi citeem ļaudīm. Tad skatītaji eepazīstas ar turku zultanu, kuŗš tapāt kā grafs sevi eeteic kā vissirdīgako un visvarenako zemes vīrsū „no Mahometa žēlastības“. Saprotams, ka diveem tādeem milzeņeem pasaule par šauru un kuŗš abu starpā neizbēgams. Turku zultans gatavojas uz to, izsaukdams: „Neptun, Pallada, Apollon, Jupiter, Lucifer, Vulkan, Belcebul, Astarta un jūs, elki, palīdzēet man!“ Citu reiz savā lūgšanā tas peesauc Luteru un Kalvinu, kuŗus tapāt lūdz palīgā. Bet ta lūgšanas veltīgas. Tas pārvarets kuŗā ar grafu, kuŗš jau tagad nezin savai godkāribai robežas un izdara grūtu nozeegumu, ar varu paņemdams sava ne mazak tīkumīgā brāļa tīkumīgo seevu. Ši notikuma vēsts nonāk līdz pavēstam Eūģenijam, kuŗš pārsteidz grafu ar interdīktu. Bet grafs, uzticams savam zvērastam, ne-atkāptees ne preekš ka, izdomā jaunu breesmīgu dēku. Tas salasa kuŗa spēku un eet Anakleta, patera, cilveka bez sirdsapziņas un goda un kuŗš to pārleecina, ka Eūģenijs nelikumīgi izvēlets uz pavesta troņa, eet Anakleta pāvādīts uz Romu. Nekas nespēj grafam pretotees. Tas ee-eet pilsatā, nogaž paveštu no troņa, ee-cej ta veetā Anakletu un ar meeru būdams, ka šis tam atlaiž visus grēkus, apmeerina pat savu sirdsapziņu. Bet nogāstais pavests eet tālā klosterī, kur dzīvo sv. Bernards, un saka šim: „Labdeen, Bernard! Vaj tu zini, ka mēs izputināti un visi izdzīti no svētās baznīcas.“ Bernards apsola savu līdzdarbību. Viņš sateekas ar grafu un no ta paša brīza sākas lūzums pēdeajā dvēselē; tas nespēj atturetees pret svētā mūka vārdeem. Pamazīt, soli pa solim noteek grafa atgriešana uz pateesības ceļu. Pēdīgi tas sāk atlīdzinat savus nozeegumus. Tas atdod salaupīto naudu, atlaiž gūstekņus un gūsteknes, dodas pats uz Romu, izdzīt no tureenes Anakletu, kuŗš pretojas, atgādinādams grafam, ka ja tas kā pavests šim peedevis grēkus, tad ne sv. Bernards, ne kāds cits nevar šim aizslēgt paradīzes vārtus. „Ne, mans draugs, atbild tam grafs, grēku peedošana var būt derīga un sekmīga tik tad, ja tas, kam peedod grēkus, pateesi ir peedošanas ceenīgs.“ Bet arī pēc tam sv. Bernards ne-atrod vēl grafu

peeteekosi izpirkušu savu agrako bezdeevigo dzīvi, sūtīdams to Deevu peelūgt uz Jeruzalemi. Grafs dodas turp, lūdz sirsnīgi Deevu un steigšas no Jeruzalemes tuksnesī, tiktees ar kādu slavenu veentuli (eremitu), kuŗš tam dod padomu, ari nomestees tuksnesī. Še beidzamo reizi visi nešķīstee spēki laiž darbā visas viltības, lai peespeestu grafu no-eet no ta ceļa, uz kuŗa to ūzveda ar savu sprediķi sv. Bernards; bet visi viņu pūliņi, izleetoti dazadās kārdinašanās, palika veltīgi. Pēdīgi pēc ilgeem pārbaudījumeem sāka atgreezigajam greceekam rāditees debess-ceedzīvotaji, un pate jaunava Marija nonāk pee viņa ar vēsti, ka tam gatava jau veeta „sv. Trijadības pilī“. — Tā beidzās „tragedija“.

Daudz viņas daļas, kā skati, kur darbojas Hibernijas ķēniņš, Perzijas ķēniņš u. t. t., var deret par veelu pastāvīgām tragedijām un, laikam, skatotees uz apstākļeem, drīz paplašinajās, drīz saisinajās, no kam ari nāk tas apstāklis, ka lugas izrāde vareja turpinatees dažas deenas, bet vareja ari noritet dažās stundās. Laiku eemantojot, misterijā peenāca klāt ari laicīgi elementi, allegoriskais pamāzit deva veetu cilveeigajam. Tādā pr. p. ir, kā mēs to jau redzejam, Džona Skeltona luga „Scorner“ (Zobgals). Viņa misterijā allegorijas sausums top eevērojami dzīvinats, modrinatš tautiskeem jokeem un bagateem mājeeneem uz ta laika notikumeem. Vēl ceešaki aba stājas uz teešamības un tautas dzīves pamata, izceļdamās XVI. gadsimteņa sākumā, šī mums jau pazīstamā misterija „Scorner“, kur kā jau dzirdejam, allegorija gandrīz pavisam nostumta dibenā un visa lugas intrese koncentreta uz Indriķa VIII. netiklīgās dzīves veida satirisku tēlošanu.

Šai greznības un izšķērdības epochā teatra ārigais izrikojums panāca eevērojamas sekmes. No Ričarda III. laika starp augsteem lordeem nāca modē, turet savā deenestā akteeŗu trupas. Klosteri un prelaturas ari ne reti ee-aicinaja savos mūrōs klistošus komediantus. Pee Edvarda IV., ķēniņa brāļa, Gloucesteres Ričards tureja akteeŗus, un starp pilsgalma ļaudim mēs atrodam tā saucamus „karaļa kapelles džentlmenus“, uz kureem guleja peenākums, dot skatu izrādes. Pee Indriķa VII. pastāvīgi akteeŗi (Players of entreluves) dabuja algu un ķēniņa livreju. Indriķis VIII. tureja un algoja trīs akteeŗu trupas; reiz izšķērdīgais ķēniņš izdeva par maskām un kostimeem pēc ta laika eevērojamu summu 3000 ū sterliņu. Pats par sevi saprotams, ka jo vairak teatra izrādes kļuva par pilsgalma un tautas izpreecas ne-atlaižamu peederumu, jo vairak tās zaudeja savu baznīcas raksturu un jo bagataks tapa tunis komisko elementu peeplūdums, ko ne mazumu veicinaja tautas dzīves spirtums, kuŗa vidus laiku tradīcijai statija preti satirisku būtības tēlošanu. Šim jaunajam saturam jau nepeetika vairs mistereju forma un tapēc asprātīgais epigramatists Džons Heivuds, kuŗš dzīvoja Indriķa VIII. un asinainās Marijas laiku, eeguva leeliskas sekmes ar savām dramatiskām lugām, viņa sauktām „Interludi“.

Tomēr vecās tautiskās misterijas (Miracle-Plays) uzglabajas pēc tradīcijas līdz XIX. gadsimtenim. Kolliers savā „Angļu dramatiskas dzējas vēsturē“ stāsta, ka Miracle-Plays (misterijas) ar Eroodus, Beelzebuba u. t. jpr. lomām ūzvestas vēl viņa laiku Glostersirā (Gloucestershire) ap zeemsvētkēem un otrs teatra vēstures pētītajs, Sandys,

peevēd veenas tādas zeemsvētku lugas tekstu, kas izrādīta Kornvalā līdz visjaunākam laikam, ta ir „Sv. Jorgis un pūķis“*). — Tam līdzīgi arī „Passionsspiele in Oberammergau“ Bavarijā ustura vidus laiku vācu teatra tradīciju.

Tā ka caur reformāciju un bībeles pārtulkošanu tās saturs tika vispār peeejams, tad misterijas, dabudamas savu veelu iz bībeles, zaudēja ar laiku savu peevilkšanas spēku. Tā ka bez tam visā Eiropā parādījās teeksme pēc allegorijas, tad to izleetodami teatra dzejneeki eeveda kādu angļu dramās šķīru, pazīstamu zem nosaukuma „Morales“ (Moral-Plays)**), kur blakus bībeles figurām eevesti allegoriski tikuma, netikuma, jaunības, gaismas, kaislības, mantkāribas, taisnības, nāves, dvēseles u. t. pr. jēgumi par darbigām un runīgām personām. „Morales“, „Moralitates“ (Moral-Plays) izceļās XV. gadsimtenī; pirmatnīgi pēc visas varbūtības tik eespraustas intermedijas, intermezzo (starp spēles, Zwischenspiele, tapēc arī viņu otrs nosaukums: Interludi, spaneešu Entremeses), epizodes, eespraustas tīri bibliskās lugās, allegorijas, kas pamazīt izspeeda, izskauda darbību. Allegoriskās šemas patstāvīgi peesavināja sev dramātisku darbību un tā ka par tādu dramāzētu allegoriju sekām drīz parādījās garlaicība, tad nēmās attīstīt komiskāku elementu, vellu jeb netikumu (Vitium). XVI. gadsimtenā „Interludēs“ mēs eeraugam veenkāršu tautas komediju uzzeedam; tās der par pāreju uz pareizu dramu XVI. gadsimtenā otrajā pusē.

Pasneedzu te dažu „Moraļu“ jeb „Moralitatu“ virsrakstus. No XV. gadsimtenā: „Pastāvības-Nepārvērtības pils“ ar darbigām personām, kā: „Gaisma, Belials, Meesa (Meesas kāriba), Cilveku kārta, Mulķība, Skopība, Pācētība un t. pr. No XVI. gadsimtenā sākuma: „Daba“, — „Jo ilgāki dzīvo, jo mulķīgāks topi“, — „Similis simile gaudet“, — „Gara un zinātnes kāzas“ u. t. pr.

Darbība šīs „Moralēs“ ir pa leelakai daļai ļoti dzīva un darbīgo figuru skaits leels; allegoriskās personas darbojas pilnīgi kā cilvēki; saturs ir cilvēcisks, tā tad ļoti saprotams, ka tādu „Moraļu“, „Morality“ (Interludes) autori pēdīgi pilnīgi atmeta allegorijas, peegreedamees cilvēku tēlošanai.

Viseevērojamākie „Moraļu“, „Morality“, moralizejoši „Interludes“ dzejneeki ir Džons Skeltons un Džons Heivuds (Jon Heywood). Preekš Skeltona satīriskā talanta šī dzejas šķīra bija vispeederīgākā. Viņa vispazīstamākā luga (Interlude) ar rosaukumu „Magnificence“ (Greznības mīlestība) sacerēta īsi pirms 1523. g. Tur viņš apraksta greznas dzīves gājeenu, kas ved caur ceetumu, trūkumu un nožēlošanu pēdīgi pee laba gala.

Pa Indriķa VIII. valdības laiku allegoriskās „Morales“ pārvertās politiskās tendenciozās lugās līdzīgi tam, kā tas ar viņām notika Francijā pee viņu pārvēršanās par „Sotie“ jeb „Sotisi“, t. i. pose. Kēniņš izleetoja dramātiskos dzejneekus savu politisku mērķu sasneegšanai, savu pretneeku

*) Eespeests pee Marriott'a: „English Miracle Plays“, XXXV. l. p. un turpm.

**) Ari „Morality“.

izsmeešanai. Pirms savas peegrešanās Lutera ticībai tas ar labpatiku redzeja, ka uz skatuves izsmēja pr. p. Luteru. Sai virzeenā bija viņa vispadevigākais sulainis Džons Heivuds, kas dzima XVI. gadsimteņa sākumā un mira 1565. gadā. Sava ne-izsmejamā humora dēļ tas bija vecnadā kartā asinskārigo monarchu, Indriķa VIII. un Marijas, mīlulis; stāsta, ka pat „asinainās Marijas“ dzelza vaibstos parādijusēs smaida pee Heivuda jautreem pantiņeem. Un stingri tiklīgais Toms Morus redzeja labprāt pee sevis šo jautro teatra dzejneeku.

Savu lugu veelu Heivuds ņēma iz tautas dzīves. Tamdēļ misterijas vareja arī tik caur tam turetees, ka tās deva pee sevis veetu pašu laika patesas dzīves tēlošanai un it sevišķi polemikai par to un pret protestantismu. Tādā kārtā allegoriskā netikuma (Vitium) figura peepēma vec-angļu tautas jokpeteņa, klauna noteiktaku veidu. Heivuda „Interludes“ ir visaspratīgākais, ko vec-angļu teatrs gaismā cēlis. Tās jau tuvinās jaunajai drāmai. Pazīstamā Heivuda farse „The four P's“ (Četri P) ar saturu: The Pardon er (Tirgonis ar grēku atlaišanas zīmēm), The Poticary (Apteekars), The P aliner (Svētceļotajs), The Pedlar (Iznesatajs), — vēl šodeen lasama. Ta sacereta Hansa Zaksa rakstu veidā. Trīs pirmee P. saderejuši, kuņš no viņeem pastāstis visleelako netaisnību; iznesatajs kā izšķirejs (teesnesis) peespreēž algu svētceļotajam par strupo apgalvojumu, „ka tas vel nekad ne-esot redzejis seeveeti, kas būtu nepaceetiga.“

Heivuda lugas ātri izvērtas par īpašu komediju, pee kam antiķee paraugi nepalika bez eespaida. Heivuds iztika pa leelakai daļai ar nedaudzām personām, kamer citi „Moraju“, „Moralitatu“ dzejneeki izveda uz skatuvi veselu ganiklu allegorisku figuru. Heivuds padarija darbību intresantu un padziļinaja raksturus. Viņš ir pat šo asprātīgo komediju izdomatajs, kuņas mūs pārved no ekspansīvu „Moraju“ laikeem uz angļu dramas jaunu epochu.

Dzejoja arī deevbijīgais biskaps Bels (Bale). Heivudam, katolicisma aizstāvetajam, peedeva pat tik acimredzamu baznīcas ticības izsmeešanu kā ta sastopama, atteecotees uz svēto relikvijām, atleekām, viņa agrajā „Interludē“, kas sacereta pirms 1521. gada. Tur noteek, jautra spēle starp grēku atlaižamo zīmju pārdeveju un klosterbrāli, garīdzneeku un krust-tēvu Pratt'u. Tur sastop starp citu: „svēta žīda ciskas kaulu“ kā dzeedinamu līdzekli pret lipīgām slimībām, „svētās Trijadas leelo pirkstu“ pret zobu sāpēm, vēzi un tam līdzīgām ceešanām u. t. pr. — Biskaps Bels savās sausās „Moralēs“ karsti uzstājas prēt katolicismu un preekš lutertības. Viņa komedija „Kristus kārdinašana“ satur visniknakos uzbrukumus pāvestībai.

Tālāk par šeem abeem dzejneekeem gāja Toms Prestons (Preston). Viņa „Bēdigā komedija“ (ap 1561. gadu), „Kambizes, Perzijas ķēniņa dzīve“, dod savadu peemēru no vēsturiskas veelas, apveltītas ar allegoriskām arabeskām. Bet allegoriskās figuras pee Prestona ir tikai vēl preekš tam, lai gādatu vajadzīgo humoru pēc vēsturiskās veelas traģikas, līdzīgi tam, kā arī pee Šekspira pēc leelo traģediju šausmīgeem skateem klauni taisa savus jokus, ka uzjautrinatu eepreekš noskundinatos skatitajos.

„Moraļu“, „Moralitatu“ (Moral-Plays, Interludes) tautas izrādes nebut netapa izspeestas, nost atstumtas no kārtīgas drammas XVI. gadsimtenī un XVII. gadsimtenā sākumā. Kā tagad Vācijā un citās zemēs, neskatot uz turenēšas drammas klasisko periodu, uzved blakus Lesinga Šillera un Gotes traģedijām visneecīgākās un negaršākās farses un klasisku gabalu ceenitaji arī ar tām ar meeru, tapat zeedeja „Moraļu“, „Moralitatu“ (Moral-Plays, Interludes) teatrs blakus Šekspira preekšgājejeem, blakus Grinam un Marlo, pat blakus pašam Šekspiram. Vēl 1601. gadā, tā tad tai laikā, kad jau sen bija sacereta traģedija „Romeo un Julija“ (Romeo and Julietta), uzveda preekš kēniņeenes Elizabetes „Morality“: „Sacenšanās starp devību un izšķēdību“. — Bet pamazīt izzuda dzejneeki, kas šo dzejas šķiru peekopa. Mākslencisciskās drammas (jaunā, modes nozīmē) panākumi pee leelās publikas darija galu kristīgi-allegoriskai tautas dramai.

Pilsgalma dzejneeki pa kēniņeenes Elizabetes laiku.

Ceeniba pret senatnes un italeešu dzeju nebut nekļuva vajaka arī pee Elizabetes pilsgalma; imitacija viņai bij augstā ceenā kā agrak. Tomēr gadijušees leele notikumi pa garo un slavēno Elizabetes valdišanas laiku un viņus pavadošā pastiprinātā kustība visā ta laika angļu dzīvē nekavejās darīt eespaudu ir uz mākslīgo dzeju, kuŗu viņi glāba no neizbēgamām breesmām, bojā eet caur viņu pārņēmušo allegorisko aplamību un uzpūstu tuķšu plāpību.

Kamēr valsts darbneeki veltija savus vaļas brīžus filozofijai, tamēr starp dzejneekiem, kas uzsāka šo angļu literaturas laikmetu, daudzi peeder diplomatu un kaŗeivju skaitam. Pēc laika tālu, bet pēc formas un dzejiskām dāvanām stāv tuvu Šorrejam un ta skolai, t. i. sonatisteem, vīrestīgais kaŗeivis, veiklais diplomats, un lunkanais pilsgalmneeks, izglītotais, bruņneecīgi godīgais sers Filīps Sidnejs (Sir Philip Sidney, 1554.—1586): labdarīgu, teicamu vīru spīdoša parādība, ar kādeem bija bagats angļu literaturas XVI. gadsimtenis. Tas ir smalkaks Šorreja atkārtojums, jeb Šorrejs otrā izdevumā, džentlmens eekš visa; bruņneeks bez bailes un vainas, viscēlakā dzimuma, tomēr preekšroku dodams dzejneeka lauru vainagam pret varoņa slavu kaujas laukā; dzejas pārstājejs dzejneeku labsirdīgais sargs un labdaris, — tas mira sava mūža 34. gadā no brūcem, kuŗas dabuja Zūtfenas kaujā; mirdams tas vēl sarunajejs ar saveem draugeem par visaugstakeem cilveku dzīves jautajumeem.

Sidnejs peedereja pee to gaišo garu skaita, — lai gan vairak caur sava vārda un darba peemēru, nekā caur nevīstošeem raŗojumeem —, kuŗi kēniņeenes Elizabetes laikā veicināja angļu gara dzīves pirmo uzzeedešanu. Divi gadus pirms Sidneja peedzīma Edmonds Spensers un desmit gadu laikā (1554.—1564.) bez Sidneja eeraudzija pasaules gaismu: Valters Ralejs*), Bekons (1561.), Marlo (1563.) un Šekspirs (1564.).

Sidneja mūžs bija vētrains. Uzaudzinats Oksfordā un Kembridžā, tas devās ceļot, bija pa Bartolomeja nakts laiku kā 18. gadus vecs jauneklis Parīzē, apmekleja Vāciju un Italiju un bija 1573. gadā kēniņeenes sūtnis pee vācu ķeizara Rudolfa II. pilsgalma. Deevi bija devuši tam

*) Pēc veeneem 1552. g., pēc otreem 1554. g.

visu, ko tee var dot: skaistumu, vīrestību un dzeju, — pee tam agru nāvi, kuŗu dod saveem miluļeem. Pee galma tas bija damu milulis un ķēniņeenes favorīts, bet ne tai nīcinamā nozīmē, kā Ēseks (Essex), Leisters (Leicester) un citi jaunavas Elizabetes deevinataji. Ta sauca viņu „the jewel of her dominions“ (par dārgumu viņas valdītās zemēs) un viņš uzdrīkstējās tai pasneegt vēstuli ar paskaidrojumeem par tās nodomatām kāzām ar Anžoas leelkungu, krīzdams par tam tikai ātri pārejošā nežēlastībā. 1585. gadā viņš bija par gubernatoru Flisingenā, ko holandeeši bija nodevuši angleem un mira 1586. gadā, kā jau teikts, no brūcem dabūtām Zūtfenas kaujā, kur kaŗoja par holandeešeem pret frančeem. Skaistā anekdota, pēc kuŗas Sidnejs, pats eevainots un slāpdams, pasneedzis malciņu (lāsi) ūdeņa slāpstošam eevainotam zaldatam, kas gulejis tam blakus, — saskan pilnīgi ar viņa dabu: vīra tikuma un cēla veida domu idealu.

Sers Filips Sidnejs, augstu stāvedams kā cilveks, peln kā rakstneeks un dzejneeks caur trim darbeem eevēribu: vispirms caur savu prozaisko rakstu „Defense of Poesie (1581.)“, veenu no teicameem raŗojumeem angļu māksligas dzejas pasākumu laikā. Šis darbs rakstīts tik nobreedušā, vīrišķīgā un graciozā angļu valodā, ka der to vēl šodeen lasīt. Vaj ta nav veenīgā sava veida parāde, ka jauns pilsgalmneeks, kas eeguvis kaŗā, galma dzīvē, diplomātijā spīdošus triumfus, nosēdās, lai saceretu raŗojumu, kuŗā tas ar asprātību un ugunīgu daiļrunatnību peerāda, ka visi cilveku darbi un centeeni izzūd jeb ir neeciģi pret dzejeeeka slavu; valstsdarbneeka, kaŗavadoņa māksla, pat filozofa gudriba, ārsta un vēsturēeka pētījumi, — viss tas nav nekas salīdzinot ar visaugstako dzejas mākslu? Astronoms un filozofs pēti, kas pateesi dabā, citadi dzejneeks.

„Jurists runā, ko ļaudis nolēmuši, vēsturēeks, — ko ļaudis darijuši. Gramatiķis runā tik no valodas likumeem; ārsts izpēti cilveka meesas dabu; metafiziķis nodarbojas, zinams, ar visaugstākās kārtības jēgumeem, abstrakcijām, ko tura par pārdabigeem, bet īsteni sakot arī tas izeet no pateesas dabas dziļumeem. Bet dzejneeks nīcina visas tādas važas, tādus eemavus; ar savas paša eedomas spēku tas paceļas pavīsam citā pasaulē. Tas dara leetas skaistakas, nekā daba tās radijuse, jeb tas rada pilnīgi jaunas formas, kādas daba nekad neraŗo: varoņus, pusdeevus, kiklopus (apaļākus milzus), grācījas, furījas u. t. l. Tā viņš eet roku rokā ar radošu dabu, ne-eesprausts tās untumu šaurās robežās, bet brīvi kustedamees sava paša raŗena, atradīgā spēka novadās.“

Pret vareno puritanismu, kas izskaidroja, ka visa dzīves greznība ir grēks, Sidnejs savā „Dzejas mākslas aizstāvība“ (Defense of Poesie) sacīja vīrišķīgu aizsardzības vārdu. Bet savu dzejas entuziasmu Sidnejs ne-izteica tikai vārdos, — viņš bij arī sava laika dzejneeku ap-sargatajs. Viņš eeteica grafam Leisestram Spenseru, apgādadams šim tādā veidā labu veetu. Vaj pateesa ta anekdota par viņa personīgu de-vību pret Spenseru vaj ne, katrā ziņā tureja viņu par tādās ķēnišķīgas uzvešanās spējīgu. Kad Spensers viņam izlasīja veenu savas poemas „The fairie Queen“ (Feja-ķēniņeene) dzeedajumu, tad Sidnejs visaug-

stakās ligsmibas pārņemts tam izmaksāja 50, Ɔ st., par otru dzeedajumu — 100 Ɔ st., par trešo — 200 Ɔ st., bet tad viņš ar humoru lūdza šo, viņa mantas stāvokli par visam neiznīcināt.)*

Ar savu otro darbu Sidnejs pārstādīja deenvidus Europas ganu romanu angļu zemē. Tas sarakstīja pakalparidams spaneeša Montemajora (Jorge de Montemayor) Dianai (La Diana), savu ganu romanu „Arkadiju“, ko veltīja savai mātai, grafeinei Pembrok, tapēc nosaukdams „The Countess of Pembroke's Arkadia“. Šai romanā kā arī „Dianā“, kas derejuse par paraugu tiklab angļu dzejneekam Sidnejam, kā arī francuzim d'Urfē franču ganu romana „Astrāa“ saceretajam, — jaucas proza pamišu ar pantīņeem un tas pārpildīts ar tā saucamu eufuismu, t. i. maneeras-sasmalcinatu un bezgaršīgas asprātības valodu, ko Džons Lilli ar savu romanu „Eufuiss“ (1580.) eevēda literatūrā ap to pašu laiku. Sidneja proza, neskatot veetām uz tās izplūdumu un saskrullejumu, vispār tīra un tai bija ne maza nozīme preekš prozas stila izglītības Anglijā. Kūpers nosauca Sidneju par „dzejiskās prozas pūķi.“

Kā jau teikts, romanā „Arkadija“ proza caurjaukta ar dzeju, ar daudz sonetām un citām jaukām dzeesmām, uz kuŗām dibinata Sidneja dzejneeka slava. Savu mīļako, ledi Rič, Sidnejs darija slavenn sonetu virknē, nosauktā „Astrophel and Stella“. Tas viņa trešais darbs. Mazak caur spēcīgām jūtām, nekā caur pilnību sasneegušu formu un graciju eevērojamas, tās tak nepārspēj savus angļu paraugus: Sōrreja un Ūeiatta sonetas. Tās gandrīz visas veltītas slēpumainai skaistulei ar vārdu „Stella“, kuŗa saskan ar Sōrreja Džeraldinu. Galu galā var teikt, ka Sidnejs, kas augstu stāvejis kā nupat peemineto sonetu „Astrophel and Stella“ saceretajs, eemantoja sevišķu slavu ar savu ganu romanu „Arkadiju“.

Starp Sidneja imitatoreem bija dzejneekš, ko pa laikam sauc par Anglijas Ariosto. Tas ir Edmunds Spensers (Edmond jeb Edmund Spenser). Tas dzimis 1552. gadā Londonā, 17 gadus vecs tas eestā-jās Kembridžas universitatē, kuŗu beidza ar bakalaureus gradu 1573. gadā. 1578. g. tas atgriezās Londonā, kur gadu vēlāk uzsāka savu literarisko gaitu. Pateicotees Sidneja un Leisestra rekomendacijām tas dabuja sekretara veetu pee lordā Greja (Grey), kuŗš kā gūbernators devās uz „zaļo salu“, Iriju, lai tur apspeestu sacelšanās. Sers Valters Ralejs, slave-nais varonis, jūras-braucejs, apmekleja dzejneeku Irijā un aizveda to sev līdz atpakaļ uz Londonu. Še par glaimīgu ķēniņenes Elizabates uzslavu tas dabuja gada-pansiju. Ja-atzīmē, ka Spensers bija pirmais tā sauktais „Poet Laureate“ (Poeta laureatus) jaunā nozīmē, t. i. pilsgalma dzejneeks ar algu. Izņemot pārtraukumu XVII. gadsimtenī, šis amats kļuva no ta laika par pastāvīgu pee Anglijas galma. Vispārpazīstamakee „poetae laureati“ (vaiņagoti galma dzejneeki) bez Spensera bija: Ben Džon-sons (Johnson), Draidens (Dryden), Soutejs (Southey), Vordsvorts (Wordsworth) un tagadejais Poeta laureatu Alfsreds Tenisons (Tennyson).

Atgreezees atkal Irijā, dabujis no valsts dāvinatu, pateicotees tās labvēlibai, muižu Irijā, Spensers dibināja savu namu Kilkolmenas

*) 200 m. sterl. saskan pēc XVI. gadsimtenā naudas vērtības ar zummu, ko Šillers un Gōte abi kopā dabuja no sava vācu Mecena.

pili, grafistē Kork. Tur viņš eepazinās ar skaistu ireeti, Elizabeti, apprecēja to un baudīja laimīgu ģimenes dzīvi. Bet pēc jaunas sacelšanās 1598. g. tapa izpostīts Spensera nams; pat veens no viņa jaunakeem bērneem atrada nāvi degošā nama leesmās. Izmisumā atgriezies Londonā, vainagotais galma dzejneeks nomira badā uz Londonas eelas 1599. g. Rādas, ka dēļ viņa cerību iznīcināšanas Irijā viņš pazaudeja visu tikšanu dzīvot, jo kā Ben Džonsons stāta, no pabalsta ar 20 ū st., ko tam beidzamajā brīdī peesūtījis lords Esekss, viņš atsacījes rūkteem vārdeem: „Nožēloju, man nav vairs laika viņus izdot.“ Viņa nāve dziļi noskumdināja visus ta laika dzejneekus. Viņu apglabāja Čoseram blakus „dzejneeku kaktā“ Vestminstera abatejā.

Savu literarisko darbību Spensers uzsāka ar deviņām komedijām, kas palikušas rokrakstā, nenonākušas līdz mums. No viņa drauga Harveja (Harvey) vēstulem var lemt, ka šīs komedijas nebija bez dramatiskas nozīmes. Pirmais mums uzglabājes dzejiskais ražojums ir „The Shepherd's Calendar“ (Ganu kalendars, 1579. g.), veltīts Filipam Sidnejam, kurš ņēma viņu zem savas paspārnes. Jebšu šis darbs rāda jau Spensera brīnišķīgās valodas dāvanas, tak īstas dzejas šinīs mākslīgās un mākslotās eklogās tikpat maz, kā angļu un citu literatūru līdzīgu dzejojumu vairumā. „Ganu kalendars“ ir idillija divpadsmit eklogās, kurās savā starpā saistītas tik caur tam, ka tās saskan ar divpadsmit mēnešiem gadā. Jau „Arkadijā“, Sidneja ganu romanā, vareja manīt, ka ap XVI. gadsimteņa beigām glaimīga, leeka, ne-īsta — ganu dzeja (Pastorale) bija modē visā Europā, ta ir savadā dabas jūsmības šķīra, kas iztaisija no tā sauktās „dabas“ zaļus salonus ar zaļām tapetēm.

1587. gadā Spensers sacereja savu „Epithalamium“*), neleelu dzejoļu rindu, himnu uz savām pašā kāzām. Nekad vairs Spensers nepacēlās līdz tik divainam dzejiski-muzikalas valodas ražojumam; pat bez pārspīlēšanas var sacīt, ka angļu literatūra nekad vairs neražoja dzejoļus ar muzikalaku skaņu, ka šī kāzu zimfonija. Pateesi, kā varena simfonija sastatīta šīs „Epitalamiums“: eesākdamees ar pirmās svētlaimīgās ilgi gaidītās deenas svīšanu tas turpinās zem veenmēr vairak pēc-augošām aizbēgošu stundu skaņām, līdz tas beidzas reibinošām strofām, kurās dzejneeks apdzēed saldās mīlestības nakts klusu laimi. Un vistim caur tam „Epitalamiums“ starp Spensera dzejiskeem ražojumeem eevērojams, ka tas sveiks no visa allegoriska neprāta; ka tas izteic tīri cilvēcisku jušanu ērģeļu toņu un zvanu, pulksteņu skaņu valodā; ka iz katras vārsmas dzirdams, ka ta nav taisīta, ne-īsta, bet izplūst no īstām, dziļām jūtām. Un pēc tam, neskatoties uz kvēlošo meesīgumu, meesas prātu, kādu tīru šķīstumu izdveš šī laimīgās mīlestības gaviļu dzeesma!

Spensera vācu tulks, Jāzeps von Hammers, eesāk savu Spensera sonetu tulkojumu ar veltījumu, kurš sākumā skan: „Ein Fürst der Rede, nahet Spenser sich“ (Runas leelskungs, Spensers tuvojās). — Pateesi, runas leelskungs, valodas rādītājs, jebšu ne tik dižans kā Čosers, tad tomēr veens no retajeem valodas apaugļotajeem, kādi visur tik atsevišķi parādās ilgu gadsimteņu laikā.

*) Pēc līgavas guļas jeb guļamistabas.

Ari viņa „Ķetrās himnās“ (1596.)*, saceretās Čosera septiņvārsmu stancās, atronamas veetas, kuņas bez viņu bezgalīga idealisma ir tāda divaina skaņība, kā ta tik eespējama angļu valodā. Šee himni vērsti uz „zemes un debess mīlestību“, uz „zemes un debess skaitumu“. Un tants sastopamas vārsmas, kādas pēc dzejiska lideena un muzikaliska skaņiguma atrod tik vēl visvēlakajā angļu literatūrā pee Bairona ta Childe Harold'a.

No mazajeem Spensera dzejoļeem nākas aizrādit uz vaj simtu ta sonetu, kuņas visas ļoti jaukas, daudzkārt ari asprātīgas, vispāri bez eevērojamas kaislibas, caur ko atšķirās (neskatot uz viņu eekšķīgo nepateesību) Petrarka sonetas. Spensera dzejoļi caurdvesti no spanešu nopeetnības un lēnām sērām. Te rau peemērs no šeem dzejoļeem:

Domās.

Kad nakts pār debešeem, kad nespīd mēness gaiši,
Ar savu tumsu nolaižas;
Kad meedziņš atteet, nogurušee duset gāj'ši
Un tumsā gari vazajas;
Kad tad pār viseem meera spārni plešās, gulstās,
Kad tikai neguļ mirušee —
Man nedrīkst spoki tuvotees, kas apkārt kulstas,
Un mani nespēj sastapt tee . . .
Nakts klusumā tak mana dzīvā fantazija
Pa tumsu preekšā eerauga
Tad citu, bēdigaku skatu virkni, viju
No preekeem, kas sen izbija.

Teicami no Spensera sacereta ari kāda komiska poema. Ļoti humoristiskā „Hubbard mātes vēsture“ ir lapsas un pērtiķa blēdīgo ceļojumu stāsts, kas dod dzejneekam izdevību uz netaupameem uzbrukumeem leelēm valsts un baznīcas trūkumeem. Visvairak viņš zobojas par visvareno ministri Berleju (Burleigh) grafa Leisestera (Leicester) pretneeku, Spensera pārstājeju. Vispārīgi būtu nepareizi, domat, ka Spensers bijis tikai fantastis, jūsmotajs. Daudz veetas pat „Ķēniņeenē-feja“ pilnas veenkārša angļu humora un ne mazumu veicina allegoriskā stāsta monotonības, veenmulības pārtraukumu . . .

Tagad, pēdīgi, peegreezisimees galvenakajam Spensera darbam, pee kuņa dzejneeks strādajis vairak kā desmit gadus bez pārtraukuma un kuņš tomēr palicis tik leelisks torzo, tas ir „The fairy Queen“ (Ķēniņeene-feja). Jau agrā jaunībā Spensers nodomaja Anglijai dot naciobalu epopeju, šim nolūkam uzsākdams savu „Ķēniņeene-feju“, šo leelo allegoriski-episko poemu, kuņas trīs pirmās grāmatas iznāca 1590. g. No sākuma šai poemai bija 12 dzeedajumi, no kuņeem 6 pazuda vēl dzejneekam dzīvojot un no ta laika nekur neatradas tā, ka mums palikas tik 6 dzeedajumi jeb grāmatas un bez tam daži gabali no 7. un 8. dzeedajuma. Tomēr poema satur vēl šodeen šai torzo 30,000 vārsmu vairak kā Iliada un Odiseja kopā.

Par paraugu Spenseram derejis italeešu epīķis Ariosto ar savu Or-

*) Suminamas dzeesmas.

lando furiozo; daudz ko tas aizņēmes no leelā italeeša romantiskā rāmja, bet par nožēlošanu visa plans pee Spensera ir allegorija, šematiska allegorija, mērķis — kēniņenes Elizabetes izslavešana. Par pamatu Spensera episkai ēkai derejušas kēniņa Artura leģendas. Kēniņene-feja Gloriana, īstas slavas allegoriska personifikacija un līdz ar to kēniņenes Elizabetes tēls, sariko ap sevi leelisku galmu. Kādās literatūras svētkos kēniņenei bija peenestas sūdzības par divpadsmit ļaunumeem, kas moca cilvēci un ta izsūta divpadsmit bruņņeekus, viņus izravet. Šee divpadsmit paladini ir allegoriški divpadsmit tikumu, kā: taisnības, deevbijības, šķīstības, mērenības u. t. pr. neseji. Katra viņu notikumi, dēkas izstāstīti divpadsmit leģendās un iztaisa pirmo poemas grāmatu. Veetām parādas pats kēniņš Arturs, lai ar saveem leeleem varoņdarbeem aptumšotu citu varoņu darbību. Viņam kā visu tikumu personificējumam peeder pēdīgi Gloriana. Tādā kārtā viss noved pee allegoriskas saveenības, pee allegoriskām kāzām starp bruņņeecīgu pilnīgumu un īstenu slavu. —

Atsevišķās leģendās dzejneeks attīsta brīnišķīgu fantazijas bagatību un peevilcīgas dāvanas aprakstōs. Daudz veetās Spensers parādas par īstenu dzejneeku. Bet dažreiz manama viņa allegoriska nodoma nenoteiktībā, pr. p. Gloriana ir drīz deevišķa gudriba un tikums, drīz kēniņenes Elizabetes glaimu tēls. Pat var sacīt, ka visa poema ir kēniņenes Elizabetes glaimu pilna slavešana. Neveen veltījumā, bet ari poemas turpinumā Spensers uzved līdzās savām idealām figurām, kā: Belfebe (Belphōbe), Britomart, Mersilla un kā vēl nesauc tās miglainās skaistules, ja un avu kēniņeeni, kuŗa to laiku 60 gadus veca būdama, bija seevišķu nelāguma peemērs. Kaut gan poema tādā veidā nevar sauktees īsteni par epopeju, tad tomēr ta pārspēj parastos sausus un bezkrāsainos allegoriskos ražojumus caur savu krāsu košumu un formu leeliskumu un sevišķi caur savu kairīgumu lauku dabas aprakstōs. Protams, par veelas veenību var būt maz kāda runa; katra grāmata jeb katrs dzeedajums kalpo sevišķa tikuma slavešanai un, īsteni sakot, nekās nekaveja Spenseru, savu poemu turpinat līdz bezgalībai.

No daudzajām allegoriskām vidus laiku un atdzimšanas epochas poemām „Kēniņene-feja“ bez šaubām visleeliskākā pēc plāna un pēc dzejiskā tēlojuma it īpaši. Bet visumā, ja spreest pēc gabaleem, kas uz mums pārņakuši, Spensera romantiskā epopeja ir nogurdinoši garlaicīga. Zimbolizejošais virzeens neļauj tant īstena dzīvei ee-eet; visur šausmīga veenmuļība. „Kēniņene-feja“ sacereta pa leelakai daļai Irijā. Spensers radijīs preekš šīs poemas sevišķu stancu šķīru, kuŗa līdz šim nes viņa vārdū. Ta rakstīta astoņvārsmigās jambiskās strofās, kuŗas abas sauc par Spensera stancām (Spenserean stanza), kuŗa pastāv no deviņām rimetām vārsēm (pēc šemas ababbcbcc). Šīs vārsmu mērs derīgs romantiskām veelām tapat, kā Ottave rime. Divām zilbem pagarinātā beidzamā vārsma izglābj pantmēru no veenmuļības un atgādina mūs šai ziņā pee Nibelungu strofās beigām, kur tapat beidzamā gaŗaka par citām.

„Kēniņene-feja“ mēģina atdzīvīnat divi mirušus vidus laiku dzejas locekļus — bruņņeecību un allegoriju. Šīs mēģinums dzejneekam neizdevās, bet viņa padevība savas fantazijas idealam mūs kustīna. Sešus

gadus pēc Spensera nāves parādījās Servantes „Don Quixote“ (1605.), padaridams zem Europas lasitajas publikas smeekleem galu grūti pee dzīvības uzturamam bruņniecības fantomam. Spensera „Kēņņeeni-feju“ var apzīmet par allegoriskas un bruņnieciskas dzejas gulbja dzesmu. Bet tomēr viņa peln dēļ savu daudz spīdošo veetu un kā visleeliskākais dzejiskais ražojāms kopš Čosera „Kentrberas stāstu laikeem goda veetu angļu XVI. gadsimteņa literatūrā, turklāt kā romantisks spirdzinošs pretstats arveen tuvāk nākošam pelekā, mākslai naīdīgā puritanisma tukšumam. Nedaudz leeli dzejneeki mantoja vēl dzivojot jau tādu slavu un aprīnošanu, kā Edmunds Spensers. Šekspīrs to cildina savā „Milestības gaudā“ un citādi nežēligais satirīķis Našs (Nash) aizmirst, peeminot Spensera „Kēņņeeni-feju“, savu garžobību, ar gavilem izsaukdamees: „Heavenly Spenser!“ (Debešķīgais Spenser!)

Gandrīz ap to pašu laiku, kad Šekspīrs rakstīja savas leelās traģedijas, sasneedza angļu valoda savu visaugstāko attīstību epā caur veenu iz Elizabetes epochas dzejneekem un tas bij Edmunds Spensers.*)

Džons Līlejs jeb Līli (John Lilly) iz Kent'a (1553. jeb-54 — 1600. jeb 1606.), jebšu dzīvoja pee Elizabetes galma, tomēr tas atradās gauži trūcīgās apstākļos; ar savu romanu „Euphues“ (Eufuisss jeb asprātības anatomija), kas iznāca 1580. gadā, tas eveda — kā to jau pee Sidneja dzirdejam — literatūrā tā sauktu eufuismu, t. i. maneeras sasmalcinatības un salkanas asprātības valodu, ko pee Elizabetes galma, kā arī sabeedribas augstākās apvidos tureja par labās audzinašanas zīmi.

Kā eevērojamāks dzejneeks Džons Līlejs izrādas savās dramās — komedijās. Pavisam tas sacerejis astoņas lugas, no kuŗām „Aleksandrs“ („The most excellent Comedie of Alexander“), „Kampaspe un Diogēns“ („Campaspe and Diogenes“), „Zafo un Faons“, „Endimions“, „Milestības metamorfozas“ u. c., atšķiras caur asprātību un samāksloteem dialogeem. Vislabākās no tām ir „Aleksandrs“ un „Kampaspe un Diogēns“. Līleja lugu teicamais vācu tulkojums atrodas pee Fridriķa Bodenstedta III. sējumā „Shakspeares Zeitgenossen und ihre Werke“, Berlīnē 1860. — Līli tura par galveno preekstāvi tai dramai, kas attīstījas pirms Šekspīra.

Vispār visu šī laikmeta poetu virzeenu var saukt par imitetas zinātniecības virzeenu. Maneeru, formu, daudzkārt pat saturu aizņēmās no senātnes dzejneekem, kuri kļuva pazīstami caur oriģināleem jeb tulkojumeem, jeb caur deenvidus literatūrām. Šīs dzejas mācīcīti raksturs ceļraugams allegorijas pārvaldē un attīstījās jau peeminētā Džona Līli ceļojuma aprakstā, mākslotā romanā „Euphues“ (no ka eufuisms), izvērzdamees mitoloģiski-mācītā konfuzija, jukumā, nemītīgā dzīšanās pēc asprātībām un kalambureem, lauzītā un izpuškotā vārdu izlēšanā, kas kļuva par modi un atstāja pēdas vislabako ta laika dzejneeku darbīs.

Līli bij Anglijā preekstāvis ap XVI. gadsimteņa beigām visā

*) Viņa rakstu vislabakee jaunakee izdevumi veenā sējumā: Morris'a (London, Macmillan). — Tad: Craik: Spenser and his poetry (1871.).

Europā, sevišķi pee viseem pilsgalmeem valdošā virzeena, kurš izgāja no Francijas (no Ronsara skolas), dabudams Anglijā nosaukumu „eufuisms“, pēcak Spānijā — „gongorisms“ (pēc rakstneeka Gongora), Italijā — marinisms“ (pēc rakstneeka Marini), vēlāk Vācija — Lohensteinscher Schwulst (pēc II. Silezijas skolas rakstneeka Lohenstein). „Eufuisms“, no Lilli eevēsts Angļu literatūrā, parādijās visōs ta laika dramatiskōs ražojumōs, kur uzveda uz skatuves lordus un ledi's. Tam sekoja ari Šekspirs.*)

Tagad kādi vārdi par varoni — jūras brauceju, kuŗu mēs jau peeminejam kā Epmunda Spensera labvēli, tas ir sers Valters Ralejs (Sir Valter Raleigh). Viņš dzima 1552. g. un no XVI. gadsimteņa viireem tam bija tik vētrains mūzs, kā tik vēl nedaudzeem citeem. Anglijas vēsturē tas pazistams kā slavens kaŗeivis, varonis — jūras braucejs un valsts vīrs. „Žeemeļu Karolinas“ valsts galvas pilsata nes viņa vārdu. Cīņā pret Spānijas nepārvaramo armadu Ralejs sevišķi izcēlās. Bet Elizabetes valdības gals bija ari Raleja spīdošās pilsgalma un kaŗa dzīves gals; Jekabs I. aiz biklas padevības pret spānešu diplomātiju sūtija viņu uz ešafotu (1618. g.). Tas bija reebigā monarcha neangliskis darbs.

Bez dāzeem tagad vēl lasišanas ceenigeem savu jūras kaŗu brauceenu apraksteem Ralejs pa savu 12 gadu arestu Tover'ā (1603.—1615.) sarakstija „Pasaules vēsturi“ (History of the World), eesākdams „no pasaules radišanas“ un turpinadams līdz otrajam Makedonijas kaŗam. Šis darbs būdams bez jebkādas zinātniskas nozīmes, ir tak caur savas rakstības naivību eevērojams XVI. gadsimteņa prozas peemineklis. — Vairak nozīmes Ralejā ir kā dzejneekam, kā jauku dzeesmu autoram. Viņa dzejolis, „Dvēseles maldi“ ar drošo refrēnu „Visus melus peerādi!“ — ir vislabākās tendences-dzejas peemērs. — Vēl nakti pirms nāves tas dzejojis. Ralejā bij ari leela gara attapība, Tā viņš veikli izleetoja ari gadījumu, kuŗš eenesa tam ķēniņenes žēlastību. Kad Elizabete reiz atradās preekš ūdens pelces, caur kuŗu tai bij ja-eet, tad viņš ātri paklāja tai zem kājām savu grazno galma meteli un ķēniņene pa to pārgāja sausām kājām līdz saveem rateem. Tam bija par sekām leela alga. Šo notikumu stāsta ari V. Skotts kādā no saveem romaneem. Vēl nakti pirms noteesašanas ar nāvi, 28. oktobrī 1618. g., notīrijis savu sveciti, Ralejs uzrakstija asprātīgu nepārceļamu pantiņu:

Cowards fear to die; but courage stout
Rather than live in snuff, will be put out!

Spensera maneerās turpinatajs bija Miķelis Draitons (Michael Drayton, 1563.—1631.), turplikam Anglijas ķēniņa Jēkaba I. (Skotijas ķēniņa Jēkaba VI.) Poeta Laureatus (lauru vaiņagots pilsgalma dzejneeks). Draitons ir allegoriskas poemas „Nymphidia or the court Fairies“ (Nimfidija jeb feju pils) autors. Tas ir pandans, pretgabals pret Čosera satīrisko dzejojumu par bruņneeku Horas, pēc kuŗa parauga šī poema sacereta. Bez tam Draitons ir trīsdesmit gaŗōs dzeedajumōs un aleks-

*) Sal. Lillys Dramatic Works, izdoti no Fairholt'a.

andriskās vārmās saceretā Anglijas dzejiska apraksta jeb dzejiskas topografijas „Polyalbion“ autors. Šis viņa galvenais darbs satveŗ jaukus dabas aprakstus un teicamas epizodas, bet tee par nozēlošanu noslikst neveetejas zinatneecibas jūrā. Pēdigi starp viņa mazajeem dzejoļeem atrodas veens, proti: „Summer's Eye“ (Vasaras vakars), kas gaiši rāda, kā dabas skaistuma jēgums, jeb veenkārši vēriba, vērsta uz dabu, arveenu visōs laikōs izglāba no ta liriskā avota pilnigas izzušanas jeb izsikšanas caur ko franču literatura pa Ludviķu valdību tik nabaga kļuva. Draitona sonetas zem nosaukuma „Ideju spoguls“ iznāca 1594. g.

Blakus jau peemineeteem dzejneekeem-rakstneekeem veicināja ķēņineenes-jaunavas galma literaturas slavu vēl Džons Harringtons (1534.—1582.), Ričards Barnfelds u. c., apdzeedadami viņu savā dzejā kā burvīgu mūzu-pili.

Mākslīgas drammas pasākumi un Šekspira preekšgājeji*).

Pa anģļu mākslīgas dzejas pirmās uzzeedešanas laiku pēc italeešu antiķu paraugeem, anģļu teatrs turpināja attīstītees uz sākumeem, mantoteem no XV. gadsimteņa. „Moral-Plays“ („Moralitē“) stājas pa reformācijas laiku misteriju („Miracle-Plays“) veetā, bet komiskās interludijas (interludes) nāca arveen vairak modē. Vēl pa Marijas Katoliskās laiku un pat Elizabetes valdības sākumā, bij Anģlijā atsevišķi mēģinumi, izbeigt caur policiju veenmēr vairak un vairak izplatījušos un modē nākušo klejojošo komediantu darbību, kuri tādōs gadījumōs bija līdzīgi čigaiņeem un dažadaš šķiras klaidoņeem. Bet tautas skatuves dīgļis, kas guleja šōs rupjōs pasākumōs, attīstījas tik strauji un stipri, ka jau ap XVI. gadsimteņa septīndesmit gadeem Londonā, tolaik visbagatakā un visapdzīvotakā pilsētā Europā rodas jau pastāvīgi teatri. Lai aizsargatos pret policijas vājašanām, komediantu sabēdriba stājas pa laikam kaut kāda lorda paspārnē, zem viņa kalpotāju (servants) nosaukuma. No sākuma visvairak zemeē ļaudis plūda bareem uz teatru izrādem; bet drīzumā arī vidus šķira un aristokratiskā jaunība peedalijās pee nacionālā teatra attīstības, bet pēc tam nekavejās peegreestees dramatiskai dzejai arī pulks dzejneeku, no kuŗeem pee agraka laikmeta peederošee mums nav zinami pat vārda pēc. Tā ka skatu ražojumi tolaik netika pat pee literaturas peeskaitīti un sākumā tik reti parādījās eespeesti, tad autori caur tam jo nekavejamaki vareja nodotees nevaldamas un daudz-kārt ļoti rupjas fantazijas svabadaī dzīnai, pee tam rūpedamees veenīgi par intreses modīnašanu publikā. Visagrakajās šī laika anģļu lugās dzejiskā māksla eeņēma ļoti zubordinetu veetu; viņu pārvaldošais raksturs ir episks, bet vislabakajōs no šeeem rupjeem un katras māksliskas formas sveikeem ražojumeem jau dveš-dzīvības gars un manams sparīgš, spīrgts spēks, kas ir spējīgs radīt tipiskus tēlus. Mums jau pazīstamais Džons Heivuds radija veselu rindu, intermediju, kuŗas līdzīgi Ansa Zaksā vācu karnavāla lugām, nebija nekas cits, kā neleelas ludzi-

* Sk. Kleina: „Geschichte des englischen Dramas“ (2 sējumi). — Tiecka: „Vorschule Shakespeares“. — Fr. Bodenstedt'a: „Shakapeares Zeitgenossen und ihre Werke“. — Mézières: „Prédécesseurs et contemporains de Shakspeare“. — W. P. Nimmo: „The Works of the British dramatists“.

nas ar nedaudzām darbigām personām, bet tants slēpas jau dzīvu raksturu diģļi. Drīz pēc tam parādijās uz teatra skatuvem ari skati, ņemti iz ta laika vēstures, kā ari lugas, kuŗām bija par veelu sevišķi eevērojami gadījumi iz ta laika kriminālkronikas. Autoru fantazija it īpaši metās uz šausmīgo, neparasto jeb nežēlīgo, peejaukdama visam tam visrupjakos un smagakos jokus peedaram. Slīpetās un maneras valodā prozā rakstītās Džona Lilli komedijas iztaisa šai angļu teatra attīstības gaitā tik pārejas epizodu.

Tā sacit pee angļu mākslas dramas sleegšņa stāv komedija „Ralph Roister Doister“ (puslīdz pa latviski Leeliba Teeliba, pa vāciski puslīdz „Prahlhans Schmalhans,“ pa kreeviski Хвостула Болтунъ), rakstīta starp 1534. un 1541. g., eespeesta 1566. g. Tās autors ir ta laika pazīstams pedagogs: Nikolais Edall's (Nicolas Udall, 1506.—1566.), Jtonas skolas rektors. Tā ka to laiku kā aridzan ilgu laiku vēlāk latīņu skolu audzēkņi preekš zeemsvētkeem uzveda Terenca vaj Plauta latīņu komediju,*) tad Edallam ir tas nopelnis, ka viņš pirmais sacerejis angļu lugu šo jauno džentlmenu teatram. Viņš pirmais nōsauca par „komediju“ savu „Ralph Roister Doister“ (jeb „Ralph Royster Doyster“), kur tēlota kāda Londonas franta, klirneeka mīlestības neizdošanās. Šī komedija jau sadalīta cēleenōs un skatōs un tant ir 13 lomas. Ta pilnīgi atšķīras no ta laika tautas lugām „Moralitē“ un „Intermedijām.“**) Edalls savā komedijā „Ralph Roister Doister“ turejās pee Terenca komedijām kā pee parauga tā, ka angļu dramatiskā dzeja rādījās ejam pa tām pašām sleedem, pa kuŗām bija gājuse jau italeešu.

Līdzīga satura, t. i. stipri komiskas, jo daudzkārt ar eelas skateem uzsākdamās, ir drusku vēlāk iznākušās lugas, kā: „Jack Juggler“ (Džaks dažadu stiķu rādītājs) no nepazīstama autora, un „Gammer Gurton's Needle (Vecenes Gorton kundzes adata) no biskapa Džona Stilla (J. Still, 1543.—1608.) Beidzamā farse, joku spēle, dibinata uz tautas dzīves, eetureta tautas gaumē un ir kodīga komisma bagata. Pirmo reiz šī farse uzvesta no studenteem Kristus Kollegijā (Christ's College) Kembriđžā 1566. g. un proti ķeniņeenes Elizabetes klātbūtnē. Ka tāda joku luga bez kautrešanās un apdomašanās tapa izrādīta jaunavas ķeniņeenes preekšā, tas gaiši aizrāda uz ta laika naiveem uzskateem. Visa šīs lugas uzmanība koncentrēta uz adatu, ko Gorton kundze pazaudejuse neizprotamā kārtā; tamdēļ adatas īpašnēces leelas sēras un gaudas, nemitīga meklešana, netaisnas aizdomas uz nevainīgeem kaimiņeem, ne-aprakstamas jukas — viss dēļ pazaudetas adatas. Pēdīgi Gorton kundze peŗ savu sulaini pa ņe-izsakamo ķermena daļu un rau še atrodas viņas adata, ko sulainis leetojis pee biksu lāpišanas. Vispārīgi smeekli. Tā beidzas komedija.

Dažus gadus pirms tam Anglijā bij eevesta pareiza tragedija. Ta ir „Tragedie of Corbuduc“ (jeb „Corboduc“), otrā izdevumā nosaukta par „The tragedie of Ferrex and Porrex“, sacereta no Toma

*) Tā sauktā „Westminster Play“, studentu Terenca komediju uzvedums, uzturējis līdz šai deenai Londonā.

**) Tant ļoti labi izdevees neleeša, Ralfa sulaiņa, Merrygreek raksturs, kuŗam uzdevums, peegreest savam kungam zinamas damas mīlestību, bet kuŗš dara pretejo.

Sekvilla, lorda-grafa Dorset (Th. Sackville, 1536.—1608.) un Toma Nortona (Th. Norton, 1536.—1583.), diveem „Inner Temple“ (Eekš-Templā) skolas teesleetu studenteem Londonā. Ši luga kā ar' abas pirmās komedijas bija noliktas studentu izrādem preekš zeemsvētkeem. Veelu savai traģedijai abi jaunee dzejneeki pēmuši iz Geoffrey Monmonth'a „kronikas“! Teiksmanajam Britanijas ķēniņam Gorbodukam ir divi dēli, Ferrekss un Porrekss, no kureem jaunakais nokauj vecako. Māte atreebj sava veena dēla nāvi caur otra dēla nāvi. Tauta saceljas pret asinaino ķēniņa namu, nokauj ķēniņu un ķēniņeeni, pēc kam izceļas pilsoņu karš, ar ko luga nobeidzas.

Šij traģedijai ir daža līdzība ar vēlako Šekspira dramu: Viņai ir koris cēleenu sākumā un beigās; cēleenu jeb aktu skaits tāpat peeci; vārsmu mērs — peēcpēdu jambi bez atskaņām, bet tas arī viss, atteeotees uz līdzību ar Šekspira dramām. Šai traģedijā maz darbības, par to ļoti daudz gaŗu monologu, izskaidrojumu un gaudošu tirādu, tukšu runu. Sekvills, kā jau teikts, juristam Nortonam peedalotees, sacereja šo traģediju, pūledamees pēc eespējas jo vairak tuvinātees senatnes klasiskeem paraugeem. Katrā ziņā traģedeja „Ferrekss un Porrekss“ ir pirmā drama angļu teatra vēsturē ar bezatskaņu peēcpēdu jambiskām vārsām, t. i. drama ar tā sauktu pentametru. To izrādija preekš ķēniņeenes Elizabetes 1561. gadā.

Daudz vairak nekā Nortons pee sis pirmās traģedijas sacerešanas daļu pēmis Toms Sekvills (miris kā grafs Dorsets), kuŗš izrādijees citās dzejas šķirās kā eevērojams dzejneeks. Bokkačo darbs „De casibus illustrium virrorum“ (iz kuŗa arī Čosers kautko patapinājis) skubinaja viņu saceret moralizejošu poemu „The Mirror for Magistrates“ (Augstu eeredņu spoguls). Šai poemā Sekvills eevetojis allegoriskā formā veselu rindu traģisku ainu iz Anglijas vēstures. Ši poema „Augstu eeredņu spoguls“ nonākuse līdz mums tik gabalōs. Var gandrīz teikt, ka vairak par eevēdumu šim dzejojumam Sekvills nav uzrakstijis tapēc, ka politika drīzumā to pavisam nodarbinaja; turplikam citi turpinājuši šo poemu. — Sekvills, nopeetnās angļu drammas iniciators, pasācejs, redzeja vēl Šekspira slavu.

Caur „Ferreksu un Porreksu“ eegūtās sekmes skubinaja daudzus, arī tādas drammas saceret. Tā radās „The tragedie of Tancred and Gismund,“ sacereta no peeceem Inn-Templā skolas teesleetu studenteem-džentlmeneem, un „The misfortunes of Arthur“ (Artura nelaime), sacereta no Toma Huga (Jusa) un pirmo reiz izrādita 1587. g.

Jau ļoti agri arī proza eevesta angļu dramā. Visvecākā proza rakstītā angļu luga ir komedija „The Supposes“ (Nodoms jeb Peņņēmums) no Džordža Gaskoaņa (George Gascoigne, 1538.—1578.) svabadi apstrādāta pēc Ariosto komedijas „I Suppositi“ parauga. Ta pirmo reizi uzvesta 1566. gadā (Gray'a Jnnā) Londonā. Ta ir ļoti svabads, var sacīt, skaists Ariosto komēdijas tulkojums, kam nav cita nōpelnā, kā ta drošība, būt uzrakstītai prozā, kamēr līdz šim tureja vārsmas, pa leelakai daļai pat rīmetas vārsmas, angļu dramai par ne-atņemamām, nepeeceesāmām.

Pa tam teatra māksla nāca arveen vairak un vairak modē pee galma, eeguva publikas milestību un līdz ar to panāca eevērojamās sekmes tehniskā laukā. Līdz šim izrādes sarīkoja tik uz tam brīdim eetaisītām

skatuvem baznicās un kapličās, teesu zālēs un skolu klases, prinču pilts un leelmaņu namos. Angļu drama XVI. un XVII. gadsimtenī strāuji uzcedeja, pateicoties grafa Leisestera (Leicester'a) pūlņiem; jo caur viņa aizgūtnīgām pūlēm dabuja Džems Burbedž's (James Burbadge), akteeru trupas direktors, ķēnišķīgu žēlastības grāmatu jeb patentu. Šis patents izdots 7. maijā 1574. gadā*) un peešķir minetam direktoram teatra izrāžu teesību tā Londonā, kā ari visās citās Anglijas pilsētās. Kā zinams, šai pašā (1574. gadā uz patenta pamata sarīkoja izrādes ari Stratfordā-pee-Avonas, Šekspira tēvu pilsētā. Bet jau 1576. g. Londonā rodas pastāvīgs teatrs, uztaisīts no grafa Leisestera akteereem „Melno brāļu“ (Black-Friars) izbījuša klostera daļā. To pašu laiku radās teatri ari citās pilsētās daļās, tā ka zem Elizabetes un Jēkaba I. bija jau septiņpadsmit teatri. „Globteatrs“, kur Šekspirs pa leelakai daļai spēleja, uzcelts tik 1599. gadā.

Pats par sevi saprotams, ka visa skatuves eetaise to laiku bija gauži veenkārša. Visvecakajā teatrī nebija no sākuma dekorāciju; kustinamas kulises radās vispirms pēc Stuartu restaurācijas. Viss skatuves košums pastāveja eekš tam, ka ta bija veenkārši ar tapetem izsista. Bija parasts izkārt dēliti ar uzrakstu, kurš apzīmeja skatitajeem darbības jeb izrādes veetu. Ja dēliti pārmainija, tad ta bija zīme, ka darbība pārceļta citā vietā. Ja no greesteeem karajās gaiši-zils tepikis, tad skatitajeem bija zināt, ka tas, ko izrāda noteekās deenu, ja tepikis bija tumši-zils, tad bij jāzin, ka uz skatuves ir nakts. Galds ar rakstamām spalvām un tinti pārvērta skatuvī par rakstamu istabu; ar divi krēsleem — par ēdamu istabu. Daudzkārt akteeri nekustejās no veetas pa to laiku, kamer šīs vajadzīgās leetas un zīmes pārmainija un tādā kārtā pārceļās it ērti no veenas veetas uz otru. Pat kad sāka nākt dekorācijas leetošanā, ir tad vēl dēlīte ar uzraksteem nenozuda no angļu skatuves. Vidū, netālu no proscenīuma, preekšskatuves, uzcēla tā kā tādu balkonu un lapeeni uz divi stabeem, peestīprinateem uz dažām platām pakāpēm. Šīs pakāpes veeda uz eekšeju, mazaku skatuvī, kuŗa eetilpa zem balkona. Teatra izrādes pee galma bija, zinams, daudz lepnakas un greznakas. Sevīšķi grezni bij akteeru kostūmi, uzvalki, pat ari tautas teatri. Brīvības, kādas sev atļāvās publika, pilnīgi saskaneja ar skatuves brīvībām. Veenkārši ļaudis eeņēma lētas veetas, galerijas un parteru; ceenīgā publika sēdās ložās, kuŗām bija teeša satiksme ar skatuvī, un uz skatuves.**)

Ķēniņeene Elizabete tureja pastāvīgus algotus pilsgalma akteerus, kas baudīja dažadas privileģijas. Tamdēļ galma komedijai bija par mērķi Elizabetes cītdinašana. Kā jau dzirdejam, par vislabako Lilli lugu tura „Aleksandru“, kuŗa tapat kā Džordža Vilstona „History of Promos and Cassandra“ bija mēģinums, izlidzinat galma dramu ar tautas komediju. To laiku radās pee tautas teatra darbotajees, kureem līdz ar dzejīsku talantu bij aridzan augstakā izglītība. Tee it īpaši Šekspira preekšgājeji, pa daļai pat ta vecakee laika beedri, dzejneeki, kuŗi noņēmās

*) Tas eespeests pee Kolliera eekš „Annals of the Stage“, I. sējumā.

**) Par šo pirmo teatru uzvedumu eekārtu un tehniku aizrādu uz: Ulrici „Shakespeares dramatische Kunst“; Collier: „Annals of the Stage“; „History of English dramatic poetry“ un Baudissin: „Ben Jonson und seine Schule“.

angļu tautas teatrim peesķirt klasiskas senatnes pamatīgu studiju augļus, ne-aizteekot viņa pamata īpašības. Tādi rakstneeki bija: asprātīgais Toms Našs (Nash, 1564.—1611.), Toms Keids jeb Kids (Th. Kyd), kurš sacerejis „The Spanish Tragedie“, Toms Lodž's (Th. Lodge) — „The wounds of civil war of Marius and Sulla“, Džordž Pils (G. Peele), kuŗa „Parida teesa“ nav nekas cits kā ditirambis jeb slavas dzeesma no skatuves uz ķēniņeeni Bessi. Lugas veela ņemta iz pazi-stamā stāsta par Paridu, trim deeveetem un hesperidu āboli, kuŗu pēc Dianas spreeduma nedabon ne Minerva, ne Junona, ne Venera, bet gudrā, varenā, skaistā un jaunavīgā nimfa Eliza (ķēniņeene Elizabete). Turpret viņa dramatiskā pasaka „The old Wife tale“ un drama „King David and Bethsabe“ daudz veetās izdveš īstu Šekspira dzeju. Pīla un Lodža lugas parādījās it kā acumirkļu virzeens uz agrako „Mora-litatu“ allegoriju; bet turpret Toma Keida (1580. g.) traģedijas „Hieronimo“ un „Spaneešu traģedija“ — pēdeja Marlo „Mal-tas žīda“ stilā — atšķirās caur savu sūzetu vaļīgo, rupjo un asinaino raksturu.

Vēl starp Šekspira preekšgājejeem un laika beedreem eevērojami: Zamuels Daniels caur savām sonetām zem nosaukuma „Delia“ (1592. g.), bet sevišķi Grins uu Marlo.

Roberts Grins (R. Greene) dzimis 1560. g. un miris tapat gauži jauns, kā Morlo 1592. gadā. Talantu veltīts, agri izlaidības zvengī boja gājušais dzejneeks rakstīja ļoti daudz: liriskas dzeesmas, roma-nus, stāstus (Philomela), pamfletus un dramas. Ta dramās netrūkst jūtu siltuma, bet tās uzmetas pārak pavirši. Vislabak tam iz-devas sūzēti iz tautas dzejas pasaku pasaules. Te pee viņa meistariski zīmēti raksturi, un lugas dabon smalku koloritu, dzvinatu caur komisma gaišību. Tādas ir viņa divi lugas — „The pleasant con-ceidet“, kurgalveno lomu spēlē tautas dzejas eemīlets varonis, Robin-Hud, un „The honourable history of friar Bacon and friar Bongay“, kur izvests uz skatuves vecais doktors Rodžers Bekons, ko angļu veenkāršce ļaudis tura par zintneeku-melngrāmatneeku. Savās dramās „Orlando furioso“, Brālis Bekons un brālis Bongejs“ („Friar Bacon and Friar Bungay“), „Arragonas Alfonsas“, „Džordž's Grins Vekefildas Strelneeks“ — dzejneeks Roberts Grins gāja tālak par veenkāršo, rupjo realismu ar ta nedabīgām situacijām un patvaļīgu darbības gaitu: viņš centas pēc psiholoģiska dziļuma un raksturu daudzpusības.*)

Vispārīgi 1575. un 1590. g. pee visas tautiska teatra ne-atkarības un pastāvības manama tanī stipraka cenšanās uz literarisku apstrādašanu un novērojams eespāids uz to no ta laika dzejas citu šķiru puses, tā attecoetes uz satura izvēli un situaciju un raksturu apstrā-dašanu, kā ari tiklīgā veedokļa progresīvas, pakāpeniskas atzīšanas ziņā. Skatuve un skatuves literatura nebaudīja vēl, tā sacīt, pilsoņu teesības, tak teešā eespaidā un ikdeenišķi augošās sek-mēs vareja ar viņām tikko sacenstees mākslīgās dzejas preekštāvji, kas baudīja leelu godu pee ķēniņeenes-jaunavas galma.

*) Sal. Стороженко, Роб. Гринъ. Москва, 1878. г.

Dramas tālaka attistība.

Kristofers Marlo.

Pa tam, no 1590. gada un pat drusku agrāki, tautiskais teatrs top arveenu eevērojamaks un eevērojamaks un pēdīgi kļūst par Anglijas visas dzejiskas darbības, ražotības vidu. Londonas teatru skaits pēņēmas, dažāda ka libra publikas peedališanās pē-aug; vairojošās labvēlība no aristokratiskās jaunības puses palīdz dramaturgeem pārvaret puritāņu partijas augošo nemeeru, kuŗa no sākuma stipri grasijās uzstātees pret teatreem. Zināms, šī epoha ir pārak bagāta ar liriķu, satiriķu un bruņneeku un ganu romanu daudzumu. Galvenee no teem ir: Spensera maneeras turpinatajs Miķelis Draitons, asprātīgais Toms Našs,*) kodīgi-humoristiskais tautas dzejneeks Džons Teilors (1580.—1664.), satiriķi un eerašu aprakstitaji Džons Donn's (1573.—1631.) un Džozēfs Hall's (1574.—1656.). Neskatotees uz visu to, skatuve kā ar magnetu pēvelk pē sevis jaunus dzejiskus talantus un pa-asina viņu pūlipus, apmeerinat viņas publikas arveenu leelakās un neatlaidīgākās prasības. Viseevērojamako soli uz preekšu spēra apdāvinatakais Šekspira preekšgājejs Kit's Marlo iz Kenterberi.

Kristofers Marlo (Christopher Marlowe) peedzima 1563. g. kā nabaga kurpneeka dēls; tas mācijās Kembridžā un, agri metees Londonas dzīves virpulī, eeguva leelas sekmes jau kā divdesmit trīs gadus vecs jauneklis 1586. gadā ar savu dramu „Tamerlans Leelais“, uzvestu no „lorda admirala sulaiņeem“. Marlo bija kaislīgs cilveks tā dzejā kā dzīvē. Tas bija sparīga daba, cilveks, kuŗš, vedis traku, palaidnīgu dzīvi, mira zeeņošos gados no brūces, ko dabuja dūres cīņiņā no sava sāņeņša 1593. gadā.

Pādroša fantazija gūmdija to, izvēletees par preekšmetu pa leelai daļai kautkādu vēsturiskus notikumus jeb tādus, kas pārpilni demonisku kaislibu. Pē pirmās šķiras lugām peeder viņa traģedijas „Tamerlans Leelais“ („Tamburlaine the Great“), kā domā, pirmais Marlo dramatiskais ražojums, tad — „Parizes asinskāzas“ („The massacre at Paris“) un „Edvards II.“ („The troublesome vaigne and lamentable death of Edward the second“); pē viņa otrās šķiras lugām peeskaitamas: „Maltas žīds“ („The famous tragedie of the Jev of Malta“) un „Doktors Fausts“ („The tragical history of the life and death of Doctor Faustus“).

Marlo's ne veen eevēda anģļu dramā nerimetu,**) bezatskaņu jambisku peecpēdu vārsmu (kuŗu lidz šim leetoja tik dažās skolu un pilsgalma dramās), pēšķirdams caur tam traģiskam patosam neparastu spēku, bet virzidams veco anģļu dramu nost „no rimetas vārsmas tukšas skaņas un asprātības, kas par naudu kalpo ruņjeem prasteem ļaudim,“ — uz augsteem varoniskeem preekšmeteem, dziļām problemām un raksturu dažādību. „Doktors Fausts“ (sacerets tulīn pēc tam, kad iznāca vācu tautas-grāmata par šo doktoru), „Maltas žīds“,

*) Šos abus jau minejam.

***) Ko sauc arī par balto vārsmu.

„Edvards II.“, „Parizes asinskāzas“, — ta, lūk, rinda lai arī steigīgi rakstītu, tad tomēr dziļi pārdomātu teicamu ražojumu, kas atšķiras caur enerģisku darbību, raksturu pilnīgumu un valodas spēku. Pasneegšu Fausta monologu preekš ta nāves. Tas nebut nav sliktaks par vislabākām veetām Gōtes trāgedijā.

„Ak, Faust! Tev atlikuses dzīvība uz veenu gaužu stundu, bet pēc tās — mužigs lāsts! Apstajatees, debesu sferas, ka laiks izziktu un pusnakts nekad nepeenāktu! Spožā dabas acs — saule, uzej no jauna un dari deenu nemitīgu; dari mazakais, ka šī stunda ilgtu gadu, mēnesi, nedēļu, veenu parastu stundu, ka Fausts varetu vēl nožēlot un glābt dvēseli!“

„O lente, lente currite noctis equi!“

„Zvaigznes eet savu ceļu; laiks steidzās; klau, jau šit klūmigā stunda; jau parādisees demons un Fausts pagalam! Ak es glābšos debesīs! Kā roka gāzīs mani zemē? Paskat, lūk debess-apjumā spīd Kristus asins; veens pileens šīs dargās asins glābs mani! Mans Pestitaj! . . . nemoci manu sirdi par tam, ka es saucu Viņu par pestitāju; es vel reiz peesaukšu Viņu. Ak, apžēlojees par mani, Lucifer! Kur viņš? Vaj nozuda? . . . Rau viņa draudošā roka, rau viņa tumšais gūmis! Kalni un pakalnes, nāceet, gažaitees uz mani un slēpjeet manu galvu no sapiktotās debess! . . . Nekas nekustejas! . . . Es laidīšos un eerakšos zemes klēpī! Zeme, atverees zem manis! Ne, ak ne, ta negrib mani peeņemt! Jūs, zvaigznes, kas mirdzejat man peedzimstot, peešķirat par manu daļu nāvi un elles mokas, lai uz jums pāceļas Fausts, kā veegls tvans, kas sakrājees mākoņos, ka klist pa debess apvārsni, un lai, kad jūs izmetat mani gaisos, mani locekļi krīt saplositi iz jūsu tvaiku rikles, tik ļaujeet manai dvēselei eet tālak un aizsneegt debesis!“ (Pulkstenis šit pusstundu).

„Ak! pustunda jau notecejuse, drīz pa-ees arī visa stunda! Ak! ja Faustam lemts ceest viņa grēku dēļ, tad noleekat kaut kādu galu viņa mokām. Kaut arī tūkstoti gadu, bet ka viņš būtu glābts. Bet nosodītām dvēselem nav noteikta laika. Kapec es ne-esmu radijums, radīts bez dvēseles? Jeb kapec šī mana dvēsele ir nemirstīga? Ai, Pitagor! ja dvēseles siņa pateesī būtu, tad šī dvēsele atstātu mani, es pārvērstos neprātīgā radījumā. Cik laimīgas viņu dvēseles! tikko kritīs mēmais radījums, te jau viņa dvēsele saplist un izzūd elamentos; bet mana dvēsele notesata dzīvot un ceest mokas ellē.“ (Šit pusnakts stunda).

„Rau stunda, rau klūmigā stunda! Sa-irsti, mana meesa, jeb demons tevi metīs elles dibenā! Mana dvēsele, pārvērtēes neredzamā ūdens lāsē, krīti okeanā, ka neveens nekad nevaretu tevi uzeet.“ (Eerūcas pērkons, parādas velli).

„Apžēlojatees! Ak debess, ne-esi tik barga! Čūskas, krupji ļaujeet man vēl reiz brīvi uzelpot. Žākstees, šausmīgā elle! Pagaidi, ai Lucifer, es sadedzinašu savas grāmatas, ai Mefistofel.“ —

Marlos negrib atstāt skatitājus zem tāda skata grūtā eespaيدا. Seko vēl epilogs, it kā tiklīgs iznākums no visas dramas. Trīs mācīti vīri, Fausta draugi, atnāk otrā deenā. Veens no teem saka:

„Eesim, kungi, apraudzīt Faustu. Tādas šausmīgas nakts nav bijis, es domāju, kopš pasaules radīšanas; nekad nav dzirdēta tāda breesmīga

vaidešana un stenešana. Lūgšim debesis, ka mūsu doktors spētu glābtees no posta.

Otrs māc. vīrs. Ak, ar mums krusta spēks! Paskateet! Rau atleekas, rau Fausta ķermena locekļi, saraustīti no nāves rokas.

Trešs māc. vīrs. „Velli viņu saplosījuši, demoni, kuņēem tas kalpoja! Es dzirdeju viņa balsi ap pusnakti. Man šķīta, es dzirdeju viņa stenešanu un kleegšanu pēc palīga, bet viss nams stāveja it kā ugunī aiz nolādetu ļaunu garu klātbutnes.“

Otrs māc. vīrs. „Nu, kungi, jebšu Fausta gals tāds, ka neveens kristīts cilveks nevar pee ta domat bez šausmām; tomer atgadasimees, ka Fausts vēl nesen bija mūsu vācu univerzītatū slava. Godasim viņa saplosītos pišļus peeklājīgām bērēm. Studenti sērās sekos skumjīgā gājeenā.“

Zinībneeku izsacītās domas atkārtō koris, kuņš dzedēja jau pirmā un otrā cēleena sākumā.

Trāģedija „Doctor Faustus“ sacereta ap 1588. jeb 1589. gadū. Ta bez šaubām rakstīta tūlin pēc vācu tautas grāmatas iznākšanas, kuņū izdeva grāmateespeedejs Jānis Spiss zem ta paša nosaukuma Frankfurtā pee Mainas 1587. gadā; jo Marlo „Doctor Faustus“ ceeši peesleenas pee šīs tautas grāmatas. No Margaretas (Greetīņas) epizodas, kas ir Gōtes paša izdomatā) nav pee Marlo, zinams, ne jausmas. Viņā drama satur Fausta monologu ta darba-īstabā starp zinātniskām grāmatām, uz ko seko līkums ar Mefistofeli, tad viņā kā burvja spožā gaita, kuņā to noved pee ķeizara galma un pēdīgi šausmīgais gals zem vellu nageem.

Marlo Fausts ir plāns jeb pamats preekš leeliskas trāģedijas ēkas, bet tas, izņemot dažus ģenīalus pasākumus, nav izstrādats. Autors visai ceeši jeb pārak daudz peeturejees pee vācu rupjās tautas-grāmatas. Tādi joki, kā pr. p. zirga pārvēršana salmu kult jeb Fausta vesela vezumā seena aprišana, — ir vārds pa vārdam ņemts no vācu tautas-grāmatas.

Pirmais skats; „Fausts savā darbīstabā“, dažā ziņā līdzīgs Gōtes lugas sākumam. Marlo Fausts tapat, kā Gōtes, pēdīgi atsakas no dažādām zinātnēm, no teoloģijas, filozofijas, jurisprudencijas un medicīnas, pāreedams uz 5. to fakultati, pee maģijas — zintem u. t. pr. Fausta teksts eetverts vārsnā ar viduslaiku veenkārsību: „Terminat hora diem, terminat auctor opus.“ Marlo „Fausts“ ir pirmā, bet ne beidzamā to dramū skaitā, kuņās saceretas pēc šī temata. Vācu literatūrā ir vesela rinda lugu un poemu uz šō tematu. Neskatotees uz Gōtes vairīgo sacensību, Marlo drama peln vēriģas studijas. Āriģās formas ziņā, Marlo „Fausts“ redzami cenšas pēc ta pilnīģuma un tās dažādības, caur kam tā spīd Šekspira dramas. Pantiņi lugā mainas ar prozu ne nō nejauši, bet pēc dramatiskeem likumeem.*)

No citām Marlo dramām „Maltas žīds“ eevērojams caur tam, ka

*) Par Marlo, angļu dramās vēsturi sk. S. Uvarora rakstu eekš „Русское Слово“ 1859. II. III., Tulkoti gabali iz „Fausta“ no M. Michailova un D. Minajeva; Ed. Herbela eekš „Русское Слово“, 1860. II.

Šekspirs tam imiteja ar savu „Venecijas tirgoni“, bet pārvērtā peē tam Marlo sudrabu tirā zeltā. Marlo pirmā drama „Tamerlans Leelais“ ir daudz sološa spēka luga, bet pulku veētās bezgaršīga. —

Chaotisks kaislibu maisījums — jaukums, mežainīgi dabas instinkti, valodas patoss, — viss tas rodams Marlo dramās. Dzejneeka kvēloša fantazija zīmeja kolosalus raksturus, modināja stipras kaislibas, kuņas cita citu iznīcināja trakā sadursmē. Marlo's nevoreja nekad noturetees robežās; viņa tragismam trūkst izlīdzinošā un izcilā pamata, un kā viņa raksturi pa leelakai daļai pāreēt ērmīgōs tēlōs, tā ari viņa sparīgais stils izvēršās reizām augstu saceltā, uzpūstā retorikā.

Marlo's tapāt, kā Grīns, veda palaidnīgu, nelaimīgu dzīvi; peepeža nāve caur duelu aiz greizsirdības darīja galu literatūras gaitai, kuņa pēc ilgaka mūža, nekā trīsdesmitgadejais, būtu bez šaubām vēl nobreedošakus augļus devuse, nekā tee, kuņi mums tagad ir. Bez dramām Marlo's sacerejis ari dažus jaukus liriskus dzejoļus, no kuņeem „The passionate shepherd to his mistress“ (Eemīleees gans savai mīlakai) vēl tagad top citets Anglijā.

Šī perioda pretenzijas uz angļu dzejas zelta laikmetu būtu, varbut, nepamatotas, ja šo laiku angļu drama nebūtu sasneeguse visaugstako uzzeedešanu, ja šis gadsimtenis nebūtu devis Šekspīru un perioda beigās Miltonu.

Tagadin greezisimees pee pirmā, pee Šekspīra.

Viljams Šekspīrs (1564.—1616.).

Rakstneeku, par kuņa ģenialeem ražojumeem tagad nogrimst domās, pārdomā neveen visa izglītōtā Europa, bet ari visa civilizētā pasaule, brīnidamās par ta domu un fantazijas bagatību un cilveku sirds pazišanu, šo savado rakstneeku uzgāja tik visjaunakee gadsimteņi. Bet vaj var apvainot Šekspīra laika beedrus par tam, kā tee viņu nesaprata? Vaj par lugām Europai vareja būt runa XVI. gadsimteņa beigās un XVII. sākumā, kad katrā viņas kaktā norisinājās asinainas un pamācošas dramas, kuņām bija tāds milzīgs eespāids uz visu cilveci? Reformacija tikko sāka nostiprinatees, reliģijas strīdi uztrauca visus prātus. Anglija ar katru jaunu ķēniņu mainīja valdošo ticību un šīs pārmaiņas katru reiz pavādīja jukas un nāves sodi. Francija pa peedesmit trim Šekspīra mūža gadeem pārdzīvoja visgrūtako laikmetu zem Karļa IX., Indriķu III. un IV. un Lui XIII., valdības. Šekspīrs bija divu Solimanu, Filipa II. un desmit pavestu laika beedrs, starp kuņeem bija Gregors XIII. Siksts V. un Klements VIII. Viņa laiku bija gan general-štati eekš Blua, gan Marijas Stuart noteesašana gan barikadu deena, gan armadas bojā eešana, gan Parizes apsēde, gan kauja pee Ebro, gan mauru izdzīšana no Spanijas, — un pašā viņa nāves gadā Rišeljes saņēma savās rokās pilsoņu karōs izmērdeto, vājinato Franciju. Ko nozīmeja viņš, peeticīgais traģediju saceretajs, kas izveda uz skatuvi kādu savadu sen bojā gājušu personu ēnas, Danijas princi, vecās Britanijas ķēniņu, Atenu leelkūngu, — ko nozīmeja viņš, nabaga rakst-

neeks, skatu spēletajs, preekš šeem leelu leelajeem notikumeem, preekš šim milzigajām ta laika dramu personām? Ja togai japadodas zobenam, kā latīņu sakams vārds skan, tad jo vairak spalvai pazemīgi jaklanas preekš zobenā, šī visu Gordijas mazglu sacirteja pasaulē... Juku un karu laikā aizmirsa Šekspiru, pat rairak kā aizmirsa. Aizmirst to, ko reiz peemineja, bet ļaudis pat ir nezināja neko no viņa. Tak tomer Šekspirs (jeb kas viņš arī nebija) bij istas cilvečiskas dramastēvs. Sevišķi pagājušajam XIX. gadsimtenim peeder gods, ka uzgājis Šekspiru. Tas pateesi gods, tapec ka apspreest ģeniju nevar ik kurš un, lai viņu saprastu, vajaga paceltees līdz viņa domu un koncepcijas augstumam, vajaga būt kongenialam. Mūsu laiku, jebšu arī ne visi atzīst Šekspira ģeniju, dod tam taisnību, tad tak mazakais nesaceļas pret viņu ar fanatisku naidu, baididamees modinat pret sevi neveen visas izglītotās Europas, bet arī visas civilizētās pasaules dusmas. Līdz ar visu Voltera talanta ceenišanu mēs smejamees par piktumu, ar kuŗu tas pūlejās pazemināt tā Dantes, kā Šekspira ģeniju, izsacidams akadēmijas sapulcē formālu anatemu keceriskajam dramaturgam. Volters, atgriezees no sava ceļojuma iz Anglijas (1728.), eevēda Parizē modē Šekspira traģedijas, kuŗas pēc viņa vārdeem preekš izrādes nācās notīrit no netīruma. Bet kad visizglītotakee ļaudis, tuvāk eepazinūsees ar angļu rakstneeku, sāka Šekspira lugas turet daudz augstaki par Voltera ražojumeem, neskatotees uz tam ka viņš nebija klasisko veenību, tad Fernejas patriarchs eesāka Šekspiru apbērt ar izsmeeķlu un lamās vārdeem. It īpaši viņa mūža pēdejo gādu vēstules ir pārpilditas ar stipreem uzbrukumeem Šekspiram. Viņš nosauc ta lugas par reebigām, pašu dzejneeku par Gilles*)-Shakspeare, bet ta pārtulkotāju par Pierrot-Letourneur**). Grafs Leo Tolstojs, kā zinams, arī nebija sevišķi eeņemts no Šekspira dramām. Bet eevērojot Šekspira leelo nozīmi, var tik nožēlot, ka mums tik maz uzticamu ziņu par viņu un skumt par uzstatīto hipotozu šaubīgo uzticamību atteecībā uz dzejneeka dzīvi; tak no tam nebūs rastees ne mazakajam kaveķlim preekš ģenialā rakstneeka bezpartejiskas aplūkošanas.

Viljams Šekspirs (William Shakspeare, Shakespeare u. t. jpr., šim vārdam ir vairak pareizrakstību. Elce (Elze) pēc archivu ziņām peeved viņu kādas 14. Pēc nedaudzeem uzticameem paraksteem rādas, ka pats dzejneeks šaubījees, nav bijis drošs sava vārda ortografijā. Es rakstu „Šekspir“ bez „e“ pēc „k“, kā dzejneeks parakstījees savā testamentē un kādā viņam peederošā franču autora Montēņa raksta „Essais“ eksemplarā) peedzima, kā domā 23. aprīlī 1564. gadā Stratfordā-pee-Avonas Varvikšīrē. Ziņas par viņa jaunību ir dažādas un pa leelakai daļai nēticamas. Zinams tik, ka viņa tēvs, Džons Šekspirs, bija precejis bagata džentlmena Roberta Ardena meitu, Mariju, kā vilnas tirgonis, kurpneeks jeb cimdneeks, bija pārticis cilveks un veens no viseevērojamakeem savas mazās pilsētiņas eedzīvotajeem tā, ka bija eevēlets par vecāķi (aldermani). Viljams bija

*) Hanswurst; Pinsel. — Jokpeteri; Nelgu.

**) Peteriti Greezeju, Dzejneeku, Drejmani.

tā vecakais dēls. Liktenis ņēma mazo Viljamu savā paspārnē, izglābdams to no kautkādas bērnu ligas. Domā, ka Viljams Šekspirs apmeklejis latīņu skolu. Bet kad vēlāk tēva mantas stāvoklis bija tādā mērā uz leju gājis, ka ģimenei nācās kautkā cauri sistees, tad izņēma Viljamu no skolas, lai mājās palīdzētu; bet no viņa iznāca vājš palīgs. Jebšu tādā kārtā tas agri sāka ņemt dalību tēva darišanās, tomēr viņa teeksmes bija pretrunā ar viņa apkārtni. Apgalvo, ka Viljams Šekspirs vēl ļoti jaunās gadās bijis ceem skolotājs; citi, atrazdami viņa rakstos teesleetu zinašanas, domā ka viņš pee kādā teesleetu prateja bijis par skrīveri. Tēvs ne reti kļuva domīgs, pārdomadams, kas gan no viņa dēla iznāks? Viljams par postu eeklupa „nebēdīgu zēnu“ jautrā kompanijā. Tee jautri sviķoja, klejodami pa apkārtejiem ceemeem un nepalaizdami neveenus ceemu svētkus gařam. Stāsta, ka eereibušā stāvoklī tas daudzkārt naktī palaidis zem klajas debess un kādā tādā naktī, guledams zem ābeles, sacerejis tas tetrastichu, (četru vārsmu dzeesmu), kurā izsmējis četrus apkārtejos nabaga ceemus. Tapat kādā no tādām promenadem viņš satīcis meiču Annu Hathaway, kada zemneeka meitu no Stratforda apkārtnes, kas bij astoņus jeb deviņus gadus vecaka par viņu; tee samīlejas un novembrī 1582. g. Šekspirs, 18 gadus vecs, saveenojās ar viņu likumīgā laulībā, bet nākamajā maijā, t. i. pēc sešiem mēnešiem, tam peedzima no viņas meita, Susanna. Ar seevu viņš nesadzīvoja ilgi, gadus trīs; bet tomēr peenem, ka ta dzemdeja tam otru meitu Juditi un dēlu Hamnetu. Bet apseevošanās nedarija nekādu eespaīdu uz Šekspira dzīvi; viņš allaž tapat nopromeneja veselas naktis, turpinadams savas dēkas. Visi Stratforda eedzīvotāji tureja viņu par pazudušu, pilnīgi pagrīmušu cilveku.

Starp citu jautrā kompanija, kurā Šekspirs bija no viseem pirmais, nodarbojās ar medību lolojamās mežās, kur aizleegts bija privateem ļaudim šaut putnus. Sevišķi viņam eepatīka pa nakti šaut sera Toma Lusi parkā, mulķa, uzpūtīga kunga parkā, kurš nepameta tādus nedarbus bez peeklājīga soda. Tas sūdēja pee teesas; Šekspirs, neskatotes uz tam, sacereja uz viņu satirisku baladi, nolīkdams to tanī vissmeekligākā stāvoklī un peesita šo baladi pee parka vārteem. Toms Lusi nu sapīktojās ne pa jōkam, solidamees nekāunīgo puīku pakārt pee parka vārteem blakus ta baladei. Izcēlās leels ļauns tracis. Šekspiram nebīj eespējams palīkt Stratfordā; tam bij jābēg, tas devās uz Londonu 1585. g.

Citi rakstneeki apgalvo turpreti, ka apseevošanās vēsture, kā ari stāsts par tam, kā kad viņam bijis jābēg iz Stratforda dēļ policijas vajajumeem kā meza zaglīm, atkal pēc citu domām — kā satirisku baladu saceretajam, līdz ar ziņām par citeem Šekspira dzīves sīkumeem, nesneedz neko pilnīgi ticumu. Viņi apgalvo, ka jaunais Šekspirs bijis arveenu domīgs, melancholīks. Garlaicība kurai tas bija tēva namā par upuru, kurš meta ugunī viņa dzejiskos mēģinumus, neizdevusēs apseevošanās, nodarbošanās, kas nesaskaņēja ar viņa teeksmem, speeda viņu bēgt uz Londonu. Bet pirmais Šekspira bēgšanas cēlons uz galvas pilsētu ir daudz ticamāks par otro. Tak lai nu šā vaj tā, katrā ziņā nav ko šaubitees, ka Šekspirs pateesi nebija meerā ne ar savu nodarbošanos, ne ar ģimenes dzīvi ne vispār ar

savu stāvokli Stratfordā un tapēc ar' astoņdesmitos gados atstāja tēvu pilsātu. Divdesmit divi gadus vecs, vēl jauneklis, atradās Šekspirs Londonā, bez kapiņa naudas. Kur dabūt veetu? Lūdzās pee skatuves — nepeeņēma. Vajadzēja ēst. Tas uzņēmās teatra preekšā uzraudzīt jājamus zirgus par algu, kas peetika tikko to deenu ko pa-ēst. Bet laime driz uzmaidīja Šekspiram. Tas peeslējās pee akteeru trupas, kuļa saucās par „Lorda rentmeistara kalpotajeem“ un deva izrādes Blakfrairu teatru, kur uzstājās to laiku varoņu lomās slavenais Ričards Berbedžs — Šekspira dzimtenes beedrs, mums jau pazīstamā teatra direktora (Džems Burbadge) dēls. Šekspirs kļuva tur uz skatuves; pirms tas izrādīja „mēmas lomas“; tad uz Berbedža protekciju, tapa par istu akteeri, uzstādamees visvairak komiskās lomās.

Daži literaturas vēsturneeki tās domās, ka Šekspirs pa savas pirmās uzturesšanās laiku Londonā devees ceļot uz Vāciju un pat uz Augš-Itāliju.*) Pēdīgi tas kļuva par rakstneeku un pastāvīgi dzīvodams Londonā, katru gadu sarakstīja pa divi jeb trim lugām preekš teatra. Bet tā ka par nožēlošanu mums nav nekādu istu dokumentarisku aizrādījumu uz Šekspira ģenija attīstību, kurš peestājees pee Blakfrairu teatra ar nepeeteekošu izglītību un pilnīgu pasaules nepazīšanu, pēc dažeem tur palasteem gadeem peepeži parādas sākumā par pirmās šķiras, bet pēcak par visleelako sava laika dramaturgu, — tad šis apstākļis it īpaši dod mums eemeslu šaubitees, vaj šis neizglītotais Šekspirs pateeši to ģenialo dramu saceretajs, kuļas prasa visizglītotako autoru. — 1601. gadā nomira Šekspira tēvs, viņa māte dzīvoja vēl līdz 1608. gadam. Tikko Šekspira apstākļi sāka uzlabotees, tas tūlīņ ņēmās palīdzēt savai ģimenei. Vecais Džons vareja apmeerinatees, lūkojotees uz dēlu, un tas nomira meerā. Šekspirs daudzkārt apmekleja savus peederigos. Tas mīleja Sfratfordu pee Avonas, gadsimteņa beigās nopirka tur namu un zemi, nosaukdams to par „jaunu veetu“; vēlāk tas eeguva namu Londonā, tā ka tas gan, kā šķīta, dalīja savu skatuves un literaturas beedru kustošo, raibo un nepastāvīgo dzīvi, bet palika veenadi svešs viņu palaidnībai nn izšķeedībai. Viņš turpināja pārpludināt savas trupas teatru saveem ražojumeem, no kuļeem tik daži parādījās eespeesti, bet, kā leekas, ar laiku pavisam atsacījās no izrādem. 1602. gadam preekš Šekspira bija leela nozīme. Tas redzeja spidošā, bruņneecīgā Eseksa krišanu, kas rāva līdz viņa uzticamako sargu un personigo draugu, grafu Indriķi Sousemptonu, redzeja beidzamās šausmigās katastrofas pee leelās ķēniņeenes galma un diženuma un varas otru pusi, — viss tas nevareja nesatricināt viņa sirdi, pildītu patriotiska entuziasma. Daudz grūtu deenu tam bija lemts peeredzet, kas speeda viņu raudzitees vispār uz dzīvi no nopeetna tumša veedokļa, lai gan ta dzejiskais spēks un humors neatļāva tam ilgi padotees pesimistiskas sajūtas slogam. Še tapat patvaļīga chronoloģija var dot eemeslu šaubigeem lēmumeem.

No Jēkaba I. Stuerta uzkāpšanas uz troņa (martā 1603. g.) sākās preekš „Globe“ teatra trupa s sevišķi patikams laikmets. Viņa dabuja „the Kings servants“ (Ķēniņa sulaiņu) nosaukumu un dažas tai

*) Bet tas līdz šim nav peerādīts.

apstiprinatas privileģijas un līdz ar tam arī stipru apsardzību pret augošiem uzbrukumiem no puritaniskā Londonas ratuža puses. Šekspira radošā gara spēks un enerģija bija veenadi leeli un ne-izsmejami jaunā gadsimtenā pirmajos desmit gados. Ap 1613. un 1614. gadu Šekspirs, vēl nebūdams peedesmit gadus vecs, sajuta atpūtas un meera vajadzību, devās uz dzimteni un nometās atkal Stratfordā, būdams tagad jau peelabas mantības. Te viņš nodzīvoja pavisam divi gadus sava paša namā līdz ar savas meitas Susannas ģimeni, kuŗa bij izpreceta dakterim Holl. Stratfordā eedzīvotāji, agrakee eenaidneeki uzņēma viņu ar leelu preeku un vecsturību. Martā 1616. gadā Šekspirs taisīja savu testamenti un ta paša gada 23. aprīlī veenā deenā ar Servanti nomira.

Uz divi pretejeem reetuma Eiropas galeem 23. aprīlī 1616. gada nomira divi cilveki. Veens no teem vecs, izdeenejis kaŗeivis, bijis Italijā zem Austrijas Don-Žuana un Marka Kollonna, Filipa II, kaŗavadoņa karogeem, brūcem aplāts Lepantas kaujā, sešus gadus izceetis Alžiras korzaru ģustneecībā, sava mūža galā Madridas slimnicā, bez radeem, bez draugeem, bez paspārnes, bez maizes kumosa. Brūces un darba pūles vājināja ta veselību, nabadzība eevēda to kapā. „Žēlsirdības brāļi“ to apbēroja aiz kristīgas rūpības; zārkam, sekoja slimnicas sargs, kur viņš nomira. Stāsta, ka pēdejas minūtēs mirejs murgojis no saveem ražoju-meem, no kādām novellem „Persiles“ un „Sigismunda“, no „Galatejas“, ganu romana. Apgalvo tapat, ka viņš nav ne eeminejees par savu brunneeka romanu, ko rakstīja ceetumā, turedams to par tādu neeka leetu, kas nepeln, ka pēcnāceji tam peegreež eevēribu. To pašu deenu Varvikas grafistes neleelā pilsētiņā, Stratfordā pee Avonas, nomira otrs cilveks, bijis villas pārdevejs, pārvaldneeks un teatra kalpotājs, kārtīgs vazaņķis, slihts akteeris, teatra direktors un dramu rakstneeks. Izpildījis visus kristīgas ticības peenākumus, tas beidzās klusi un meerīgi, apstāts no daudz eem ģime-nes locekļ eem, trim māsām, divi meitām ar šo bērneem un vīreem. Pēdejos gadus viņš vairs nerakstīja lugas, bet dzīvoja kā meerīgs pilsonis, apstrādādam savu dārzu, stādīdam kokus. Kā rikotājs saimneeks tas notaisīja pilnīgu testamenti, kuŗā norakstīja visu savu mantu savām meitām un šo bērneem, seevai atstādams gultu ar visu peederību. Bez testamentes tas pameta vēl daudz lugu, ar kuŗām beidzamajā laikā gauži maz nodarbojās pēc Ben-Džonsona, ta drauga, apgalvojuma. Bet to tagad apstrīda, ka Šekspirs būtu šīs lugas sacerejis.

Pirmais bija Servantes, spaneešu rakstneeks; romans, ko tas rakstīja ceetumā un par kuŗu mirdams ne vārda nepeemineja, bija „Lamančas Don-Ķijots“. Otrais bija Šekspirs, angļu rakstneeks, kuŗa lugu gauži maza daļiņa eespeesta autoram dzīvojoj.

Vaj šee divi cilveki, nesaprasti un ne-apspreesti no laika beedreem, domāja, ka viņus sapratis un apspreedis pēcnāceji? Jeb viņi smeeos no tīras sirds, ja kāds no draugeem būtu viņus saucis par ģenijeem, kas ir neveenam arī prātā nenāca? Veenam taisni noleedza jebkuŗu talantu; no otra kā stāsta, bij eelīgsmota Elizabete, bet Šekspira dzīves aprakstītāji eevērojami

izpuškoja, ja ne gilnigi izdomaja ķēniņenes dēku epizodi ar dzejneeku Vindzoras parkā. Ta, kuŗu Šekspirs sauca par „skaistu vestaleeni, kuŗa valda reetumōs,*)” spreežot pēc viņas vēsturiskā rakstura, nevareja pārak eeligsmotees caur literariskeem ražojumeem. No viseem dzejneeka gara bērneem tāi visvairak patika resnais, leeligais un ne pārak vārdōs atturigais Falstafs. Mēs labprāt ticam, ka pēc Indriķa IV. viņa lūdza Šekspiru, izvest šo peevilcigo personu vēl reiz uz skatuvi, un ka viņš tās ķēnišķigai gaumei par patikšanu sacereja „Pārgalvigās Vindzora seevas“. Bet ka šī vestaleene varetu atrast patiku pee skaistā Jūlijas rakstura tēlojuma — te šaubīšanās ļoti peedodama. Ta, kuŗa meerigi pavēleja nocirst galvu saveem mīlakeem un savām sāncensem un pārpludināja ar asinim katolisko Irīju, izdomadama tai pašā laikā ģeografisku traktatu, vareja eeligsmotees par Šekspiru kā cilveku, bet ne kā autoru.

Pirms savas dramatiskās gaitas uzsākuma, Šekspirs sacereja daudz sonetu un dažas poemas. Anglija atpūtas pa Elizabetes valdības laiku pēc ilgeem asinainem un pilsoņu karēem un lepojas ar ķēniņenes dodamām svinībām. Šekspirs uzstājas, lai apmeerinātu sava laikmeta prasības un gaudi un ar mākslu, kas nav pakalderinama, tas izveda uz skatuvi savas tēvijas vēsturi. Dzejneeks nebūt neskopojās savōs ražojumōs un tēloja spilgteem vilceeneem visas ta laika kārtas.

Šekspira pirmee ražojumi.

Savas gaitas eesākumā Šekspirs bij ļoti tāļu nost no ta ceļa, kuŗā tas turplikam eeguva vispasaules dzejneeka slavu. Viņa pirmee ražojumi nes ta laika dzejas spilgtu, mācitu galma pazīmi un līdz ar to tee atrodas zem italeešu eespaيدا, un ja iz viņu noteiktām formām nereti izstaro autora eedzimtais ģenijis, tad tomēr tanis nevar atrast kaut kādu sakaru ar lugām, kuŗās šis ģenijis turplikam parādija tam eedzimtu radišanas spēku. Pirmās viņa poemas ir „Venus and Adonis“ (Venera un Adonis, 1593. g.) un „The rape of Lucretia“ (Lukrecijas laupīšana, 1594. g.), — abas velūtas grafam Southampton'am,**) — vairak aprakstošas, nekā stāstošas mitaloģiskas, kaislas retorikas un jauneklā uguns, bet ari nogurdinošas sirds sofistikas pilnas; pakalderidams Virģilam un italeešu končeti maneerai, dzejneeks tanis krauj antitezi uz antitezes. Pirmajā poemā („Venera un Adonis“) apstrādats pazīstamais mitus par deeveetes mīlestības saiti ar slaiķo puisenu, otrajā (Lukrecijas laupīšana) — iz Livija ņemts stāsts par Kollatina pates izvarošanu caur Tarkviniju.

Ar līdzigu mīlestības saturu divi mazakas tapat ap 80-tajee m ga-

*) A fair vestal, throned by the West (sk. Midsummernights Dream — Vasarasnakts sapnis. II cēleena 2. skats. Oberona monologs, kas eetveŗ smalku glaimu un Elizabetes slavu). Ar' uz Šekspiru nepalika bez eespaيدا galma atmosfera.

***) Šai velūjumā dzejneeks peemin „Venus and Adonis“ kā savu pirmo ražojumu.

deem uzrakstītās poēmas ir: „The passionate pilgrim“ (Kaislīgais svētceļotājs) un „A lover's complaint“ (Mīļākā raudas). Pirmā poēma ir maz eevērojama, bet otrā sakopota no 15 sonetām jeb šīm līdzīgeem dzejoļeem, satur dažas jau izdevušās. Sevīšķi eevērojamas dzejas tā tur, kā te nav.

Daudz augstaku par šeem ražojumeem stāv Šekspira sonetas, pēc skaita 154. Dzejneeks sacerejis tās dažādā laikā un zem dažādeem eespaideem, bet visvairak tān laikā, kad iznāca viņa laika beedru viseevērojamākās sonetas: — Daniela „Delija“, Konstebla „Diana“, Spensera „Amoretti“, Draitona „Ideju spoguls“. Šekspira sonetas ir svarīgas preeks viņa biografijas un eespeestas 1609. gadā. Cik augstu viņas tureja tān laikā, to rāda Meresa (Miresa) vārdi ta rakstā „Paladis Tamia“ . . . „Kā domā, ka Euforba dvēsele dzīvoja Pitagorā, tā dzīvo Ovidā saldi asprātīgā dvēsele medus-saldajā Šekspirā; no tam leecina starp viņa uzticameem draugeem viņa „Venera un A'donis“, viņa „Lukrecija“, viņa cukura sonetas“. Pirmās 126 sonetas no Šekspira adresetas ta jaunam draugam. Te veens peemērs.

Tu dzīvosi, mans draugs, pee pēcnākameem
Un manōs starōs mūžam spīdesi,
Vaj dzīvosi par mani ilgaki,
Vaj mirsi jaunībā bez bēdu krāmeem.

Tu dzīvosi, ja, mūžam un bez gala!
Draugs! Tev es drikstej' dzeesmas skandinat
Un saldām skaņām vārsnās leedinat
Iz dziļas sirds, kas neklist murgu malā.

Es tavus darbus laikeem nodevu
Un tavu peemiņu tee dzeesmās virzīs,
Un drauga vārdu ļaudis neaizmirsīs.

Un abus aprīnos kā brīnumu,
Kur sirdis ir, kur ira jūsmu dzirkste,
Kur mīlestība kvēlo mākslas spirkstē.

Tas bija dzejneeka sirsniģs laika kaveklis, ta dzejiskā deenas-grāmata, kurā dzejneeks sevi aplūkoja sabeedribas un savas privatas dzīves gadījumōs. Savu sonetu leelakajā daļā tas apdzee savu sirdsdam u, apveltītu ne ar skaistumu, bet ar grāciju un peemīlibu. Salīdzinot tās ar XVI. un XVII. gadsimteņa sonetām ja-atzīst, ka tās savas šķiras teicami ražojumi un ka pee dažām no tām var aprīnot dzejneeka domu dziļumu un valodas spēku.*)

No 1587. jeb 1588. gada mums jatura Šekspirs gandrīz veenīgi par dramu sacereāju, kurā dzejiskā darbība top pārtraukta tik peedalo-tees pee izrādem Blakfrairu (t. i. Melno brāļu-mūku) teatrī. Tapat kā Moljers, Šekspirs peedalijās pee savu paša lugu uzvešanas. Bet ja-

*) Jz bagatās literaturās par Šekspira sonetām aizrādu uz: Fritz Krauss, Shakspeares Selbstbekenntnisse (1882.) — Massey, Shakspeare's Sonets never before interpreted (1886.). — Barnstori, Schlüssel zu Shakspeares Sonnetten. — Karpf, „Tò tí ēn einai. Die Idee Shakspeares und deren Verwirklichung.“

atzimē, ka Šekspirs pēc savu kritiķu leecības bijis gauži slikts akteeris. Tas, kā jau zinām, beidza uzstātees uz skatuves 13 gadus preekš savas nāves. Savās paša lugās, cik zinām, viņš izrādījis tik divi lomas — Enas „Hamletā“ un Ādamu lugā „Kājums patīk“ (As you like it).

Daudz rakstīts par Šekspiru un ilgi vēl būs viņš studiju un apbrīnošanas preekšmets pēcnācejeem, bet, neskatoties uz tam, daudz apstākļi viņa dzīvē paleek līdz šim ne-izskaidroti. Pate viņa lugu chronoloģija nav pēcgalīgi apstiprinata un dažas veetas paleek par mīklu. Pee mums, Latvijā, Šekspirs vēl maz pazīstams. No viņa lugām tik dažas pārtulkotas un izrādītas tik pat retas. Un ja arī viņa vārdu zin, tomer tik rets kāds viņu pilnīgi pazīst, lasījis visas šī dramaturga lugas. Man šķeet, ka visdabīgākai sajūtai vajadzētu būt tai, kuŗa pēc Šekspira ģenialu lugu apbrīnošanas skubinā pētīt pat maz pazīstamās no viņa traģedijām un komedijām. Par nožēlošanu pa leelakai daļai ļaudis apstājas pee apbrīnošanas un neķeras vis pee studijām. Tak nav arī teem par tam ko pārmest. Preekš jebkuŗa preekšmeta studijām un sevišķi preekš Šekspira jaleeto daudz leelas, grūtas pūles. Turklāt eepazīšanās pat ar mazak pazīstamām Šekspira lugām nepeceesama tapēc, laito pilnīgi saprastu. Pareizai apsvēršanai nepeeteek pazīt tik veenu spīdošu ģenija pusi. Arī Šekspiram ir vāji ražojumi, bet viņa trūkumu izpētīšana ir intresantaka, pamācošaka, nekā visu labako tagadejo rakstneeku kritiski apskati.

Tik pilnus 25 gadus turpinas Viljama Šekspira dramatiska ražotnība, no 1587. (no „Perikla“ jeb „Titus Andronikus“) līdz 1612. gadam („Vētra“, „Makbets“ un „Zeemas pasakka“), ar gandrīz nepārtraukti vairojošos auglību. Uzmetisim eesākot skateenu vispār uz visām Šekspira lugām.

Neskatot uz „ne-istām“ lugām, kādas ir „Sir John Oldcastle“, — „The London prodigal“, — Arden of Feversham“, — „A Yorkshire tragedy“ un „Edward III.“ (šī pēdeja luga top no daudz kritiķeem par istu atzīta), — zem Šekspira leelā vārda mums uzglabājušās 37 lugas; no tām divi ne-atzīst daudz komentatori, tās ir: „Titus Andronikus“ un „Perikles“. Tagad visu šo lugu teksts apleecinats, salīdzināts ar daudz izdevumeem un visi Šekspira komentatori lasa to veenadi. Bet to sasneedza tik pēc leeleem pūlīņeem un pētījumeem. Izdevumi, kas iznākuši Šekspiram dzīvojoj, ir vis-neuzticamakee, sastāti no nemācīteem pārrakstītajiem, varbūt bez autora ziņas. Pirmo pilnīgo izdevumu, iznākušo astoņus gadus pēc viņa nāves, 1623. g., sagādāja akteerī Džons Hemindžs un Henri Kondell's, veltīdami to grafeem Pembrok un Mongomeri. Sekošee Toma Kotsa (1632. 1664. un 1682.) izdevumi ir visērmīgako klūdu pilni. Pirmais, kas apstrādāja, apspreda tekstu kritiski, bija Rou's (Rowe), arī dramu rakstneeks, Tamerlana, Dženi Grej u. c. autors. Pēc šī Šekspira izdevuma (1714.) izpētīja un apstrādāja materialus preekš viņa dzīves un lugu vēstures: Pope, Teobald's, Hanmer's un Varburton's. Pēdīgi Džonsons, 1675. g., izdeva Šekspiru ar pil-

nigeem teksta izlabojumeem, teicameem komentareem un preekšvārdū. Pēc šī iznāca eevērojami izdevumi no Stivenša, Stoklela un Džozefa Rann. Beidzot 1821. g. iznāca skaistais Edvarda Melona (Malone) izdevums līdz ar angļu skatuves vēsturi. Pēdejā laikā arveenu eespeeda no jauna tik vecos izdevumus. Jāunus pētījumus teem peeškīra Penn Kolljers. — Vislabakee izdevumi ir no Čalmersa, Fišera, Fleišera. No komentatoreem, kas atsevišķi rakstījuši par Šekspīru, eevērojami: Hit's (Heath — The revision of Shakspeare's Text), Epton's (Upton — Critical observations on Shakspeare), Bosvel's, Harnes, Rid's, Koppel's, Barton's, Farmer's, Kambel's. Eevērojami tapat stāsti, smelti iz Šekspīra lugām. Čarls'a Lamba, „Tales from Shakspeare“ pārtulkoti arī franču valodā zem nosaukuma „Le Memorial de Shakspeare“. Vislabako recenziju par visām Šekspīra lugām rakstījis Viljams Haslitt's savos „Characters of Shakespeare's plays“. Šij līdzīgs apskats ir arī frančēem no Pola Dūpora zem nosaukuma „Essais littéraires sur Shakespeare“, pulka kļūdainu domu pilns, bet derīgs preekš angļu valodas nepratejeem.

Tā ka atteecotees uz gadeem, kuŗos Šekspīra lugas saceretas, nav uztīcamu avotu, tad viņi sastatīti no dažādeem komentatoreem tā puslīdz. Pašas lugas no literatūras vēsturneekeem dažādi sadalītas. Par peem. V. Zotovs*) sadala visas Šekspīra lugas divi daļās: 1) lugās, kas cēlušas autora slavū un 2) tādās, kas mazak pazīstamas. Šo otro daļu viņš sadala vēl a) īstenās lugās — traģedijās un komedijās un b) vēsturiskās kronikās. Peepemot Melona hronoloģiju kā visuztīcamako, viņš pasneedza sekošo Šekspīra lugu sarakstu, peesprauzdams gadus, kuŗos katra no tām rakstīta.

Lugas, kas pazīstamas visā Europā.

- 1) „Midsummer-Nights-Dream“ (Vasaras nakts sapnis), 1594. g., eespeests, vēl Šekspīram dzīvojot, 1600. g.**)
- 2) „Merchant of Venice“ (Venecijas tirgonis), 1594., tāpat eespeests, vēl Šekspīram dzīvojot. 1600. g.
- 3) „Romeo and Juliet“ (Romeo un Julija), 1596.; Šekspīram dzīvojot iznāca trijos izdevumos, 1597., 1599. un 1607. g.
- 4) „Hamlet“, 1600.; Šekspīram dzīvojot peeci izdevumi, 1603., 1604., 1605., 1607. un 1609. g.
- 5) „Othello“, 1604.; eespeests Šekspīram dzīvojot bez gada datuma.
- 6) „Lear“ (Lirs), 1605., Šekspīram dzīvojot iznāca 1607. g.
- 7) „Macbeth“, 1606.
- 8) „Coriolanus“ (Koriolans), 1610.
- 9) „The tempest“ (Vētra), 1613.; iznāca pēc Šekspīra nāves, pirmo reiz 1623. g. Hemindža un Kondella izdevumā.

*) История Всемирной Литературы, IV. sej.

***) Midsummer apzīmē īsteni vasaras vidū (24. jūnijū, ap Jāņēem, tā tad var arī tulkot: „Jāņu nakts sapnis“).

Vesturiskas kronikas.*)

- 1) „King John“ (Kēniņš Jānis), 1596.
- 2) „King Richard II“ (Kēniņš Ričards II.), 1593., četri izdevumi, Šekspiram dzīvojot, 1597., 1598., 1608. un 1615. g.
- 3) „King Henry IV.“ (Kēniņš Indriķis IV.), pirmā daļa 1597., Šekspira laiku 5 izdevumi: 1598., 1599., 1604., 1608. un 1613. g.
- 4) „King Henry IV.“, otrā daļa 1599.; izdota 1600. g.
- 5) „King Henry V.“ (Kēniņš Indriķis V.) 1590.; Šekspira laiku trīs izdevumi: 1600., 1602. un 1608.
- 6) „King Henry VI.“ pirmā daļa 1589.
- 7) „Kēniņš Indriķis VI.“, otrā daļa 1591. un
- 8) „Kēniņš Indriķis VI.“, tresā daļa 1591., visas trīs daļas izdotas Šekspiram dzīvojot, bez gada datuma.
- 9) „King Richard III.“ (Kēniņš Ričards III.), 1593.; četri izdevumi Šekspira laiku: 1597., 1598., 1602. un 1612. g.
- 10) „King Henry VIII.“ (Kēniņš Indriķis VIII.), 1603. g.

Mazāk pazīstamās lugas.

- 1) „Two gentlemen of Verona“ (Divi Veronas augstmaņi), 1591.
- 2) „Comedy of errors“ (Maldu komedija), 1592.
- 3) „Love's labours lost“ (Mīlestības veltīgas pūles), 1594.; eespeesta 1598. g.
- 4) „Taming of the shrew“ („Spītneeces precības“), 1596.
- 5) „As you like it“ (Kā jums patīk), 1599.
- 6) „Much ado about nothing“ (Pulks trokšņa par neko, jeb ševaretu būt veetā mūsu sakamvārds „Leela brēka, maza villa“), 1600.; eespeesta tai pašā gadā.
- 7) „Merry wives of Windsor“ (Vindzora pārgalvīgās seevas), 1601.; eespeesta 1602. g.
- 8) „Troilus and Cressida“ (Troils un Kresida), 1602.; eespeesta 1609. g.
- 9) „Measure for measure“ (Mēru par mēru), 1603.
- 10) „All's well what ends well“ (Viss labi, ka gals labi), 1606.
- 11) „Julius Caesar“ (Julijs Cezars), 1607.
- 12) „Twelfth night or What you will“ (Divpadsmitā nakts, jeb Ko jūs gribat), 1607.
- 13) „Antony and Cleopatra“ (Antonijš un Kleopatra), 1608.
- 14) „Cymbeline“ (Cimbelīns), 1609.
- 15) „Timon of Athens“ (Atenu Timons), 1610.
- 16) „Winter's tale“ (Zeemas pasaka), 1611.
- 17) „Titus Andronicus“ (Tīts Andronīks), eespeesta Šekspira laikā 1600. un 1611. g.
- 18) „Pericles“ (Perikls), eespeesta 1609. g.

No šīm 18 mazāk pazīstamām lūgām dažas blakus statamas Šekspira vislabākajiem ražojumiem.

*) Kronikas šē eevētotas vēsturiski kā angļu valdības cita pēc citas sekojušas.

Gervinus veens no slavenakajeem literaturas vēsturneekeem, kas veltījis Šekspira pētījumeem četrus beezus sējumus, Šekspira dzejisko darbību eedalidams, dod sekošu pārskatu par ta ražojumeem.*)

Šekspira pirmee dramatiskee mēginumi.

Tits Androniks un Perikls.

Indriķis VI. (trijās daļās).

Maldu komedija „Spītneeces precības“.

Šekspira dramatiskās ražotnības otrš periods.

1. Erotiskās lugas.

Divi Veronas augstmaņi.

Mīlestības veltīgas pūles. — Beigas vaiņago darbu.

Vasaras nakts sapnis.

Romeo un Julija.

Venecijas tirgonis.

2. Vēsturiskās lugas.

Ričards III.

Ričards II.

Indriķis IV., pirmā daļa.

Indriķis IV., otrā daļa.

Indriķis V.

(Vindzoras kūniņas jeb pārgalvīgās seevas).

Ķēniņš Jānis.

Indriķis VIII.

3. Šekspira sonetas.

Šekspira dramatiskās ražotnības trešais periods.

Kā jums patīk.

Daudz trokšņa par neko.

Divpadsmitā nakts**), jeb Ko jūs gribat.

Mērs par mēru.

Otello's.

Hamlets.

Makbets.

Ķēniņš Lirs.

Čimbelins.

Troils un Kresida.

Julijs Cezars.

Antonijš un Kleopatra.

Koriolans.

Atenu Timons.

Vētra.

Zeemas pasaka.

*) Sk. Shakespeare. Von G. G. Gervinus I, II, III, IV. Theil. Leipzig, 1849., 1850.

**) Tris ķēniņu vakars jeb Ko jūs gribat.

Eduards Engel's savā angļu literatūras vēsturē*) eedala pēc Ulrici**) pētījumeem visas Šekspira lugas sekošās četrās daļās jeb epochās.

I. 1587.—1591.

Perikls. — Tits Androniks. — Indriķis VI. (Pirmais veids). — Maldu komedija.

II. 1591.—1597.

Veltīgas mīlestības pūles. — Divi Veronas augstmaņi. — Beigas vaināgo darbu. — Romeo un Julijs. (1592.?). — Indriķis V. (Otrā veidā). — Ričards III. (1594.?). — Ričards II. — Indriķis IV. (Pirmā daļa). — Spītneeks (peevalāšana) remdešana. — Indriķis IV. (Otrā daļa). — Venecijas tirgonis (1597.?).

III. 1597.—1605.

Vasaras nakts sapnis. — Hamlets. — Ko jūs gribat. — Daudz troksņa par neko. — Indriķis V. — Kā jums patīk. — Vindzora kūmiņas. — Beidzamais Hamleta apstrādājums (1603.?). — Mērs par mēru. — Kēniņš Lirs (1605.?).

IV. 1605.—1612. (?).

Julijs Cezars (1606.?). — Antonijs un Kleopatra. — Koriolans (1608.?). — Troils un Kresida, — Makbets (1609.?). — Cimbelins. — Vētra. — Zeemas pasaka. — Kēniņš Jānis. — Otello's (1612.?). — Indriķis VIII. — Atenu Timons.

Pēdīgi Adolfs Sterns savā Vispārigajā literatūras vēsturē***) eeteic turetees vislabak pee Šekspira ražojumu eedalījumeem, kādus nosprauduši tā pirmēe izdeveji, sadalot tos „Historijās“, „Traģedijās“ un „Komedijās“, t. i. dramās iz Anglijas vēstures, leelās psiholoģiskās traģedijās un dramās un pēdīgi komedijās. Dazeem no šeem ražojumeem var kaut puslīdz noteikt laiku, kad tee parādijās un pirmo reiz tika uzvesti; bet preekš citeem nav ir tas eespējams; tik ar stila palīdzību, kuŗš pee Šekspira vēlākās dramās kļūst strupaks un stipraks, var vispār uz Šekspira autora darbības agrako periodu atteecināt zinamu ražojumu skaitu, kuŗos viņa liriskās sastāvdaļās atšķirās caur zinamu kolorīta košumu un no kuŗeem dveš jaunības gadu aromats, — tādi ir: „Venecijas tirgonis“, „Vasaras nakts sapnis“ u. c.

Dramas-kronikas („historijas“) ar preekšmeteem, tapinateem no Anglijas vēstures, kuŗas rakstītas pēc Holinšeda kronikas, ar pārvaldošu episku raksturu (izņemot „Ričardu III.“), kaut gan saceretas no Šekspira atsevišķi un dažādā laikā, var, saskaņā ar viņu saturu un sekojot dzejneeka komentatoru izskaidrojumeem, aplūkot kā kaut ko sevišķu, veselu. Vēsturiskā secenībā tās sadalas sekošā kārtā: „Kēniņš Jānis“, „Ričards II.“, „Kēniņš Indriķis IV.“, divi daļās, „Kēniņš Indriķis V.“, „Kēniņš Indriķis VI.“, trīs daļās, „Ričards III“ un, vēlāk par vi-seem, „Indriķis VIII.“. Trīs dramas-kronikas smeltas iz romeešu vēstures: „Koriolans“, „Julijs Cezars“, „Antonijs un

*) Sk. Geschichte der englischen Literatur. Leipzig, 1888.

**) Ta pazīstams raksts, „Shakespeares dramatische Kunst.“

***) Izdota arī kreevu valodā, 1885. g.

Kleopatra". Tās stāv tuvāk Šekspira dramu-kroniku virknei. Traģedijas, kā: „Hamlets“, „Kēniņš Lirs“, „Otello“, „Makbets“, iztaisa visaugstāko Šekspira traģiskas ražotnības pakāpi. „Atenu Timonam“ un „Troilam un Kresidai“ ir turpreti traģisku zatiņu jeb traģi-komediju raksturs. Leela daļa komediju un dramu iz autora nobreedošaķeem gadeem ir, kā: „Venecijastirgonis“, „Vasarasnakts sapnis“, „Spītneeces precibas“, „Vindzora kūmiņas“, „Daudz trokšņa par neko“, „Kā jums patik“, „Zeemas pasaka.“ Tās ir caurdvēstas no humora un pārleecīga dzīves spirtuma, kamer dramas, kā: „Mērs par mēru“ un „Cimbelins“ savu motīvu pēc pacēlas līdz traģedijai, atšķirdamās no šīs tikai caur savu laimīgo galu.

Dažu (kādu deviņu) Šekspira lugu sīkumos eeejošs apskats.

Ne-eelaizdamees uz apskatu par tām Šekspira lugām, kuŗas saceretajam eenesušas Eiropas pazīstamību un slavu, tagad sīkaki izņemsim cauri dažas viņa lugas, kuŗas maz pazīstamas un nav jeb ne-vareja tapt uzvestas uz tā laika skatuves. Aizrādišu uz viņu vislabākām veetām, neslēpdams neveenadības, pretrunas. Tādas šķiras pirmā dramatiskā rakstneeka kritisks apskats ir derīgs un intresants.

Tādā augstumā, kādā eeguva vispasaules slavu, Šekspirs, protamās, neparādas savos pirmajos ražojumos un veegli var sekot viņa mākslas attīstībai un pilnīguma sasneegšanai. Par visagrakajeem no viņa dramatiskajeem raksteem, kā leekās, klājāsturet sekošas lugas: traģediju „Titu Androniku“, kura caur saveem rupjeem zvēribas skateem atgādina šausmīgo dramu eespaidu Kidāstilā; „Periklu“, „Kēniņu Indriķi VI.“, trijās daļās, kuŗa pēc visas varbūtības, pārstrādāta no kaut kāda stāsta (kādas vēstures) un ir katrā ziņā vismazāk izdevusēs no viiseem darbeem, kas nes Šekspira vārdu, komediju „Divi Veronas augstmani“, „Maldu komediju“, „Veltīgas mīlestības pūles“, „Visslabi, kas labi beidzās“, kuŗu davadā (plānā) un attīstībā izjut italeešu novellistikas eespaidu un dialogōs manamas eufuisma pēdas.

Ar izcilo mīlestības traģediju „Romeo un Julija“, kuŗa, būdama uzrakstīta deviņdesmito gadu sākumā, atšķīras caur jaunu dzējisku spēku visu špožumu, bet līdz ar to aridzan caur mākslencecisku nobreedumu, — eesākas Šekspira ģenija augstākās attīstības laikmets, kura chronoloģiskās stādijas jeb posmus noteikt, veenīgi dibinotees uz eekšķigeem motiveem, rādas par visai grūtu darbu. Bet tagad greezisimees pee „Tita Andronika“ sīka apskata. Še mūsu preekšā luga iz Šekspira dramatisķu mēģinumu laika.

Leela daļa komentatoru neatzīst šo lugu par Šekspira. Frensis Mirēs (Meres), gauži ne-eevērojams Elizabetes laika rakstneeks, 1598. g. grāmatā „Palladis Tamia or the sekond Port of Wit's Commonwealth“ citu Šekspira lugu starpā min arī „Titu Androniku“. Melon's

(Malone) peerāda, ka Mires nevareja pats to labi zināt, rakstidams par Šekspira lugām pēc dzirdešanas. Šī drama 1611. gada izdevumā eespeesta bez Šekspira vārda, ko grāmatu pārdevēji nebūtu darijuši, ja ta teesam būtu bijuse viņa luga. Tas, kas labi pazīstot Šekspiru un ari ta laika-beedru lugas, kādas ir: „Appijs un Virģinija“, „Alkazaras kauja“, „Selims“, „Turku ķeizars“, „Cirus kaŗi“, „Ķēniņš Edvards I.“, „Spanijas traģedija“ u. t. pr., — tūliņ redzēs, ka „Tits Androniks“ peeder peķ šīs pašas šķiras ražojumeem. Bez tam šīs dramas versifikacija, kolorits tās koncepcijā, tās veenadiba ar daudz vecām dramām, viss tas gaiši leēcīnot, ka šo lugu velti peešķīrot Šekspiram. Melons domā, ka Šekspirs tanī rakstijis tik dažus pantiņus un pat peeved tos; bet Čalmers, pārbaudidams šos pantiņus, saka, ka tee tikpat labi vareja būt uzrakstīti no ik kuŗa cita dramaturga. Revenskrofts, pārstrādajis šo lugu preekš skatuves Jēkaba II. laikā, tās preekšvārdā, eespeestā 1687. g., saka: „Es dzirdeju no daudz veceem skatuves pazīnejeem, ka šī luga ne-esot Šekspira, bet ka tas divās jeb trijās veetās pārstrādajis dažus no tās galveneem rakstureem. Ben-Džonsons savas lugas „Bartholomew — Fair“ (1614.) eevedumā saka, ka „Tits Androniks“ ticis spēlots 21 jeb 30 gadus atpakaļ, Stationer's Hall'a no grafu Pembroka, Debrī un Suseksa sulaiņeem. Stīvens, Dreks, Teobalds, Kembels un doktors Džonsons ari ne-atzīst „Titu Androniku“ par Šekspira saceretu. No eevērojamejeem komentatoreem tik veens, Teirvīt's, peešķīr viņu Šekspiram, dibinadamees uz Frensis Mire's aizrādijumeem. Ne-eeraudzidams tanī pee leeleem trūkumeem gandriz nekādas vērtības, bet tomēr izjusdams Šekspira vareno garu, es isōs vārdōs atstāstīšu tās saturu.

I. cēleens. Kapitola preekšā, pee ee-ejas senatā sapulcejas mirušā romeešu ķeizara dēlu divi naidīgas Saturnina un Basiana partijas, kuŗi abi centās tikt uz tēva troni. Tribuns Marks Androniks dod tām padomu paceetīgi nogaidīt tautas lēmumu, kuŗa laikam eevēlēs uz troni viņa brāli, kaŗavadoni Titu Androniku, kuŗš atgreetas ar uzvaru Romā. Naidīgee brāļi padodas viņa spreedumam. Uzstājas Tits Androniks ar triumfu, vezdams sev līdz Tamoru, sagūstītu gotu ķēniņeeni, tās trīs dēlus un mori Aronu. Titam Andronikam seko ta četri dēli, teem pa preekšu nes zārku, kuŗā gul divdesmit veena viņa dēlu meesas, kas krituši kaujā. Dzīvi palikušee Tita Andronika bērni lūdz, lai tas pēc sentēvu eerašas atļauj teem nest zeedam savu brāļu ēnām, ad manes fratrum, veenu no augstajeem gūstekņeem. T. Androniks atdod teem Tamoras vecako dēlu, neklausotees uz visām viņas lūģšanām, apžēlotees. T. Andronika dēli nodur sagūstītās ķēniņeenes dēlu un nolaiž kapā brāļu meesas. Tits Androniks tura runu pee dēlu kapa. Ta vārdi veenkārši, skaisti un cēli: „Duseet še meerā un godā, mani dēli, vīrestīgee Romas sargi, duseet še, atšķirti no šīs dzīves pārmaiņām un nelaimem. Še neslēpjas nodevība, neaizsedzas naidis, netrāko asinains piktums; še nav ne vētru, ne trokšņa, bet klusums un mūžīgs meegs. Duseet meerā un godā, mani dēli!“ — Oriģinālā skan šīs vārsmas, šī runa jo skaisti:

In peace and honour rest you here, my sons!

Rome's readiest champions, repose you here,
Secure from wordly chances and mishaps u. t. pr.

Atnāk viņa meita Lavinija tapat atvadītees pēdejo reiz no kritušeem brāļeem. Tad parādas Marks Androniks, peedāvadams kroni savam brālim, bet šis, T. Androniks, atbild: „Tādām ķermenim, kāds Roma, vajadzīga galva, kuŗa ceetaka par manu nogurušo no pūlem un gadeem... Dodeet man goda zizlu, uz kuŗa vecumā varu atspeestees, bet ne scepteri, valdit pasauli!“ eeteikdams, izvēlet par ķeizaru Saturninu. Tauta apstiprina izvēli un jaunais ķeizars aiz pateicibas grib pacelt par ķeizareeni Tita Andronika meitu. Ši peekrīt, bet Basians pretojas, sacīdams, ka Lavinija peederot viņam un aizrauj to projam. T. Androniks grib mestees teem pakal, dēli, nezin kadēļ, to aiztura un tas nokauj veenu no teem, Muciju. (Ta ir pilnīgi nevajadzīga kaušana — veena no vis-savadakām lugas neveenadībām). Saturnins pa to starpu eemilās Tamorā, pasludina, ka precēs viņu Lavinijas veetā, apbeŗ ar apvainojumeem Androniku un aizeet kronetees. T. Androniks paleek ar saveem dēleem, tikko atļaudams teem apbēŗot Muciju kopejā kapā ar citeem viņa brāļeem. Ķeizars atgreetās ar jauno ķeizareeni, kuŗa peerunā to, peedot T. Andronikam, sacīdama, ka pēc tam rasees līdzekļi, iznīcinat to ar visu genti.

II. cēleens. Moris Arons atminās tos laikus, kad Tamora, tagadejā ķeizareene, bija viņa miļakā. Eenāk tās dēli Chirons un Demetrijs. Tee abi eemīlejušees Lavinijā un grib savā starpā dueletees tās eegūšanas labad. Arons dod teem padomu, dotees medībās un tur, mežā, raudzit eegūt Laviniju. Tee klausā šo padomu. Arons ari nonāk mežā, eerok pee kāda koka saknes maisu zelta un izrok bedri blakam. Atnāk Tamora, un aicina Aronu pee savas sirds ar visai nepārprotameem vārdeem. Tas leek tai nodot ķeizaram vēstuli, kuŗā, pēc ta vārdeem, atrodas svarīgs atklājums, un aizeet. Basians un Lavinija, eeraudzīdami mori ar Tamoru, nāk izsmeet tās kaislibu. Atskrej Chirons un Demetrijs Arona sūtīti. Tamora saka teem, ka Basians un Lavinija gribējuši viņu nokaut, un lūdz, to atreebt. Chirons un Demetrijs nokauj Basianu, eemet ta meesas bedrē un aizrauj Laviniju projam, dabūt to drošībā. Tamora dod teem uz tam savu peekrišanu un eet uzmeklet savu mīļo mori. (Šis skats visaugstakā mērā nelāgs, kā noķēzīts. Nesaprotami, kā tādas leetas izrādīja uz skatuves). Arons atved pee šis veetas Kvintu un Marku, T. Andronika dēlus, apsolidams teem parādīt pantera ķeŗamu veetu. *) Viņi eekrīt bedrē, kur eemests Basiana ķermens. Arons atved Saturninu, pārleecinādams to, ka Kvints un Marks nokavuši Basianu, ko apstiprina vēl vairak vēstule, kuŗu saņēmis ķeizars. Šlepkavi tanī apsola par algu viņeem palidzejušam medneekam zeltu, kuŗš nolikts gaiši aprakstītā veetā. Taisni šai veetā atrod ari zeltu un un Saturnins pavēl vest pee nāves soda T. Andronika dēlus, neklausotees uz tēva lūgšanu. Kad tee aizgājuši, Demetrijs un Chirons eevēd Laviniju, izvarotu, atgreetām rokām un mēli, lai ta neveenam ne-izpaustu viņu nozeegumus. M. Androniks atrod nelaimīgo un ved to pee tēva.

*) Panters Romas apkārtne! Tur pat atrodas ari klosteris, kur V. cēleena saķeŗ Aronu.

III. cēleens. Senatori un tribuni ved pee nāves soda Kvintu un Marku. T. Androniks lūdz viņus, apzēlotees. Viņi eet gašam. Eenāk viņa trešais dēls, Lucijs, kuŗu izdzinuši no Romas par tam, ka tas aizstāvejis savus brāļus. Pēdīgi M. Androniks atved Laviniju. Veča bēdas šausmīgas. Ta skumjas izsacitas skaisti un spēcīgi. Tas krit teesnešu preekšā ar vaigu uz zemi un, nepamanidams, ka tee aizgājuši, vēl arveenu lūdz par dēleem. Kad Lucijs viņam to saka, viņš atbild: „Ja ari tribuni mani dzirdetu, viņi tomēr neapzēlotos par mani, es tagad teem vairs nevajadzīgs. Tapēc es stāstu akmeņeem savas bēdas. Ja akmeņi nevar atbildēt uz manām vaidām, tomēr tee paceetīgi klausas uz mani, peeņem manas asaras un, rādas, raud līdz ar mani.“ Eeraudzidams tad, ka Lavinija bez rokām, tas saka: „Dodeet man zobenu, ir es atcirtišu sev rokas par tam, ka tās velti kaŗojušas par Romu, mani ēdinājušas, vilcīnājušas manu nelaimīgo mūžu. Es velti tās izsteepu ne-auglīgā lūgumā. Tagad viss nopelns, kuŗu es no tām sagaidu, sastāv eekš tam, ka veena roka man palīdz nocirst otru. Cik labi, ka tev nav roku, Lavinija. Ne-atalgo, ka ir rokas, kalpot Romai!“ Eerodas Arons ar preekšlikumu no Saturnina, kuŗš pastāv eekš tam, ka, ja T. Androniks grib glābt savus dēlus, tad tam pašam, vaj kaut kādam iz ta ģimenes, jāļauj sev atcirst roku. T. Androniks strīdās ar brāli un dēlu, kam no viņeem zeedot roku; tad veenojas, ka kāds no viņeem atgreezis sev roku, sūta tos pēc cirvja un pats, teem aizgājušeem, saka Aronam: „Es viņus peevilu! Nem manu roku!“ Arons atcērt to un aizeet. (Ja-atzīst, ka šis gadījums dara T. Andronikam godu, bet uzticamība, ar kuŗu tas izpilda moŗa vārdus, nepārleecinajees, vaj teem taisnība, — še pavisam nepeelaizama). Pēc ne-ilga laika vēstnesis atnes T. Andronikam atpakaļ ta roku un abu dēlu galvas. T. Androniks zvēr mūžīgu atreebibu Romai un sūta savu dēlu Luciju pee goteem un ar teem nākt zem Romas mūŗeem kā jauns Koriolans.

IV. cēleens. Lavinija, lasidama Ovida „Metamorfozās“ Tezeja un Filomelas stāstu, atklāj pēdīgi tēvam un tēvocim to vārdus, kas tai laupījuši mēli un godu. Viņa ņem mutē speeki un vadidama, virzīdama to ar kājām un roku delbeem, raksta smiltis: „Varas darbi, — Chirons, — Demetrijs“. T. Androniks sūta nozeedzneekeem eeročus ar Horaca pantīneem, kas norāda uz tam, ka viņu nozeegums atklāts. Chirons un Demetrijs dabujuši šo dāvanu, nevar uzminēt tāpat kā lasitajs, kamdēļ sirmgalvis to nodomajis darīt. To pašu brīdi atskan trumetes, kas pasludina, ka ķeizareene dzemdejuse. Aukle atnes melnu bērnu. Chirons un Demetrijs grib šo dzivo savas mātes kauna peerādījumu nokaut. Arons to aizstāv, nokauj aukli, lai pasargatu noslēpumu un pavēl bērnu pārmainīt. T. Androniks pa tam pus-ārprātā šauj iz stopa uz deeveem, nolēmdams katru bultu atsevišķam deevam un raksta apvainojamu vēstuli Saturninam. Šo vēstuli aiznes Saturninam zemneeks, kuŗš zvēr pee sv. Stefana un Deeva-mātes. (Tas atkal veens no daudzajeem anachronismeem). Saturnins pavēl saņemt ceeti T. Androniku, bet to pašu brīdi viņam peenes ziņu, ka goti zem Lucija vadības preekš Romas. Tamora ņemas visu leetu izlabot.

V. cēleens. Lucijs gotu nometnē gatavojas ee-eet Romā. Pee

viņa atved saķerto Aronu, kuŗš izstāsta visus savus nozeegumus. Pa tam Tamora, apģerbtā kā Atreebibā, atnāk pē T. Andronika ar Chironu un Demetriju, apģerbteem par Varas darbu un Slepka-vibu. Ta lūdz, lai T. Androniks pavēl savam dēlam Lucijam atnākt pē viņa dēļ sarunām ar ķeizaru. T. Androniks tam peekrit un aicina pē sevis uz meelastu Saturninu, bet lūdz Atreebibu, ka ta atstātu tam ķilām savus dēlus, Varasdarbu un Slepka-vibu. Tamora atstāj tos, bet ūtko ta aizeet, ka T. Androniks sasauc savus draugus, saseen Chironu un Demetriju un nokauj tos pēc tam, kad papreekšu izstāstijis, ka no viņu meesām gatavos pīragu, kuŗā eeceps viņu galvas un pasneegs Tamorai. Beidzamais skats norisinās pē meelasta. T. Androniks vaičā Saturninu, vaj labi darijis Virģinijs, nokaudams savu peesmeeto meitu, un uz ta peekritošas atbildes nokauj Laviniju pēc Virģinija peemēra; tad pastāstijis, kādu pīragu Tamora ēduse, — nokauj to. Saturnins nokauj par tam T. Androniku. Lucijs nokauj Saturninu par tēva nāvi. Luga beidzas ar tam, ka Luciju izvēl par ķeizaru un tas pavēl Aronu eerakt līdz kaklam zemē un nomērdet badā. Revenskrofta pārstrādajumā*) Aronū preekš dubultīgām, augstakām ūkuma svinībām tirdi un dedzina uz skatuves.

Katra šis savadās, breesmigās dramas kritiska apspreede būtu veltīga. Tās trūkumi ūk gaiši redzami, ka bez kādas pārbaudišanas katrs var tos eeraudzit. III. cēleenā ir veens skats, kuŗā Marks Androniks pēe galdā ar Titu un Laviniju nosit mušu, par ko Tits grib dzit viņu projam, atstādams viņu ūk tad, kad tas (M. Androniks) attaisno mušas nosišanu ar tam, ka tā līdzīga morim. Savada ūdeja! Bet nozeegumi ar katru notikumu top šausmigaki. Nezinam, par ko vairak brīnītees, vaj par šausmu sakopojumu, vaj aukstasinību, ar kādu top izdariti visi šee nozeegumi. Nekad nav uz skatuves uzvestas tādā daudzumā slepkavības un ļaundarības. Tamlīdzīgi sūzeti vareja patikt ūk tautai, kuŗa atrodas uz visai zemas izglītības pakāpes. Tak šis breesmigais, šausmigais stāsts bija jau sen pirms ta apstrādašanas skatuvei Anglijā pazīstams. Kas ari nebūtu šis lugas autors, bet tas visu šo veelu ūņemis ar vārdeem un darbīgo personu rakstureem iz vecas balades, eeveetotas ar nosaukumu „A Noble Roman Historie of Titus Andronicus“ (Cēls Romas notikums par Titu Androniku) Džona Dantera krājumā no 1593. gada. Ta atrodama ari pazīstamajā Persi krājumā „Vecu angļu dzejoļu atlikas“, kur, runajot par lugu, kas zem šī nosaukuma peešķirta Šekspiram, angļu filologs un antikvars stingri pretojas domām, ka to varetu būt sacerejis „Hamleta“ un „Lira“ autors. Bez tam pēe dažeem preekššekspira laika rakstneekēem uzejamas veetas, kuŗās tee peemin Tita Andronika stāstu kā veelu viseem pazīstamu.***) Tagad peegreezīsimees Periklam.

*) Ravenscroft (1687).

**) Sk. Peintera „Palace of Pleasure“ un „A Knack to know a Knave“, 1594. g. — Sal. Simroka „Quellen des Shakspeare in Novellen, Märchen und Sagen“, 1830.

Perikls Tirus princis.
(„Pericles Prince of Thyre“).

Šī luga ir tāpat ar deezgan ķēzigu veelu, bet ta eevērojama sava iztēlojuma labad. Notikums, uz kuŗa ta dibinata, bija sen pazistams Anglijā un pat visā Europā. Stāsts par to bij eeveetots Anglijā visai popularā grāmatā „Gesta Romanorum“, nezināms, no ka un kad rakstītā, bet kuŗai jau daži izdevumi līdz 1488. gadam. Šai grāmatā zem nosaukuma „King Appolonius of Thyre“ (Appolonijs, Tirus ķēniņš) izstāstīts „Perikla“ stāsts. Farmers raksta, ka tam bijis rokrakstā poemas gabals ar tādu pašu saturu, rakstīts, spreežot pēc burteem, XIV. gadsimteņa beigās. Ir vēl franču balāde, pārtulkota angļu valodā zem nosaukuma „King Appolyn of Thyre“ no 1510. gada. Franču valodā Perikla sūžets atkārtojās trijās romanos. Pirmais: „La Chronique d'Appolin, Roi de Thyr“ no Ženeva, bez gada datuma. Otrais: „Plaisante et agreable histoire d'Appolonius, Prince de Thyr en Afrique et Roi d'Antioche, traduit par Gilles Corozet, Paris 1530“ — laikam tulkojums no angļu valodas. Trešais: „Accidens divers venus à Appolonie Roi des Tyriens, ses malheurs sur mer, ses pertes de femme et fille et la fin heureuse de tous ensemble“, — eeveetots „Histoires Tragiques par François Belle-Forest“ VII. sējumā, 1604.; 1516. gadā Viljams Goy eespeedis no jauna šo pašu stāstu zem nosaukuma: „The most excellent, pleasant and variable Historie of the strange Adventures of Prince Appolonius, Lucine his wife, and Tharsa his daughter“. Pēdīgi 1607. gadā Tveins vēl reiz aprakstīja to pašu notikumu. Bez tam šis lugas varoņa dēkas ļoti līdzīgas ar Sidneja „Arkadijas“ varoņa, Pirokla, dēkām. Stivens pat peerāda, ka pats dramas varonis saucās par Piroklu un ne Periklu. Viņš to peerāda caur „Arkadijas“ varoņu un varoneņu vārdu popularitāti un caur daudzkārtēju pee ta laika romanu rakstītājiem šo modes vārdu leetošanu. Pēdīgi pats uzsvars vārdā „Pericles“, visā dramā krisdams uz pirmo zilbi (Pé—), kamēr pee viseem ta laika rakstneekem sastopams „Periclés“ — aizrāda uz šī vārda līdzību ar vārdu „Pyrocles“.

Dramas autors, kuŗam guleja preekšā tik daudz ražojumu preekš savas dramas sacerešanas, tak izvēlejees sev par paraugu deezgan vāju stāstu no sliktā dzejneeka „Gower'a“, Čosera laika beedra un kam pee galma bija leelkunga Gločestera, Ričarda II. tēvoča, padomneeka tituls.

Šis stāsts eespeests Gowera rakstā „Confessio Amantis“. Vissavadakais tas, ka šis Gowers pats eevests dramā un katra cēleena preekšā kā senatnes traģedijas koris parādas uz skatuves un stāsta publikai lugas darbības gaitu. Tāda personu peedališanās sastopama tik šai veenā lugā, kas dažeem komentatoreem vēl vairak dereja par peerādijumu, ka šī luga nepeeder Šekspiram; bet pēc mūsu domām sevišķi šī savadība var deret par peerādijumu, ka ta peeder gan Šekspiram, kuŗš mīļoja savadības. Bez tam leela komentatoru daļa to eeņēma Šekspira ražojumu skaitā. Melons saka, ka neveena Šekspira luga nav uz mums pārnākuse tādā sabojatā veidā un

nav pilna tādām rupjām kļūdām pret valodu un versifikaciju, kā „Perikls“ un ka tam maksajis daudz pūļu, tās tekstu notīrit. Lugas eedališana skatōs tapat izdarita no Melona, kuŗš, neskatotees uz viseem lugas trūkumeem, saka, ka trīs beidzamee cēleeni nevar būt no neveena cita rakstīti, kā no Šekspira. Čalmers taisni ne-atzist „Periklu“ par Šekspira lugu. Draidens un Dreks atzist. Farmers un Persi atzist Šekspira peedališanos pēdejōs cēleenōs. Pirmajā Hemindža un Kondela izdevumā nav „Perikla“. Bet tas nevar būt par peerādījumu, ka luga nav Šekspira. Šai pašā izdevumā nav eeveetots ari „Troils un Kresida“, par kuŗa originalitati neveens nešaubas. Turpmakōs izdevumōs „Perikls“ nosaukts par „much admired play of Pericles“; Džonsona un Stokdela izdevumōs ta tapat izlaista. No tulkotajeem citi viņu izlaiduši, citi pārtulkojuši. Tā pee Fransiska Mišeļa ta ir, bet pee Benžamena Laroša nav.

I. cēleens. Antiocha, Antiochijas ķēniņa pils preekšā uzstatītas cilveku galvas. Iznāk Gouers, minedams savu vārdu, saka, ka tas izcēlees no pīšleem, izstāstīt vecu stāstu, kuŗš reiz dzeedats visōs svētkōs atradis patīkšanu pee damām un kavaleereem. Ta nolūks esot, ļaudis padarīt tikumīgākus. Pee šeem vārdeem Gouers peemetina latiņu citātu „Et quo antiquo eo melius“, turpinadams: Pilsata, kuŗu jūs redzat, celta no Antiocha Leelā. Šis ķēniņš pēc savas pates nāves, kuŗa pameta daiļu meitu, eemilejās tajā, eelaizdamees ar to nozeedzīgā sakarā. Šis nozeedzīgās meitas daiļums peevilka daudz prinču, lūgt tās roku, bet lai aizturetu to izeet pee vīra, tēvs pasludināja, ka tam, kas grib viņu precet, ja-uzmin uzdota mikla vaj jamirst.)* Pulks tauteešu eegāja uz tam un mira, ko peerāda viņu galvas, kuŗas še, jūsu preekšā, izstatītas. Kas pēc tam notīks, es jums tūlin izrādīšu un jūs redzeseet to paši gaišāki, nekā iz mana stāsta.**)

Pēc šī prologa eesākas luga.

Perikls lūdz no Antiocha ta meitas roku. Antiochs aigādina tam citu viņas peelūdzeju likteni un uzdod miklu, kuŗu tam ja-uzmin vaj jamirst. Šī mikla ļoti tumša, apzīmē nozeedzīgo sakaru. Perikls to ūzmin, bet bīstās noslēpumu atklājot sacelt ķēniņam dusmas. Viņš dod šim to zināt caur mājeeneem, ka uzminejis miklu un nozeegumu. Antiochs sanākdams dusmās atsauc Taljardu, antiocheešu leelmani, un pavēl tam Periklu nokaut. Taljards apsolas, bet eenāk vestnesis ar ziņu, ka Perikls jau projam. Taljards dodas uz Tirus, lai tur izpildītu ķēniņam doto solījumu. Perikls nonācis Tirū, izskaidro leelmanim Helikanam savas breemas, ka Antiochs par sava nozeedzīgā noslēpuma atklāšanu atreebsees ar slepkavību vaj uzbrukumu Tirum, kuŗš nespēj atgaiņāt Antiochijas ķēniņa milzīgos spēkus. Helikans dod Periklam padomu slēptees, kamēr pāreet Antiocham dusmas, sacīdams: „Tee, kuŗi ķēniņam glaimo, vēlē tam ļaunu. Glaima ir plēšas, kuŗas uzpūš nozeegumu. Tas, kam glaimo, ir dzirkste, kuŗa

*) Tamlīdzīgu saturu atrod ari tautas pasākās, pr. p. latveešu. Sk. Needr. Vidv.

**) Šis monologs sacerets četrpedu jambōs, bet ar daudz versifikācijas misekļeem.

aizdegas par kvēli un leesmu, glaimai pūšot. Peedodeet man jeb nosodeet, bet es nevaru stāvēt zemak par saveem ceļeem.“ Perikls peekrit, dodamees uz laiku ceļot. Tuliņ pēc viņa aizbraukšanas eerodas Taljards Tirū, bet dabūdams zināt, ka Perikls jau projam, atgriezās, to pasacīt Antiocham. Perikls pa tam nonāk Tarzū, glābdams šo pilsātu un tās valdneeku Kleonu no izcelusās bada.*)

II. cēleens. Gouers parādas atkal skatitaju preekšā, bet stāsta veetā rāda teem teatra dibenā mēmu skatu: „Pee Perikla nonāk vēstnesis ar vēstuli, kuŗu viņš parāda Kleonam; tad eecelis vēstnesi par bruņeneeku, to tā atalgodams par to vēsti,**) atvadas no Kleona un aizeet“. Gouers izskaidro šo skatu caur tam, ka vēstule bijuse sūtīta no Helikana, kas ziņojis Periklam, ka Taljards eeradees Tirū, nokaut to un ka tam draud breemas, paleekotees Tarzū, kamdēļ Perikls aizbrauc. Ceļā uz jūras sacēlas vētra, no ka eet bojā visi Perikļa beedri, izmetot viņu veenu uz krasta. Visu to izstāstījis, Gouers aizeet. Perikls sastop uz krasta zvejneekus, no kuŗeem dabon zināt, ka tas Pentapolē, ķēniņa Simonida valstī, kam skaista meita. „Rītu tās dzimumdeena, uz kuŗu sanāk no visām pasaules malām bruņeneeki un prinči, viņai par godu šķēpus mest.“ Perikls grib arī būt turnirā. Zvejneeki nometuši tīklus izvelk no jūras Perikļa paša eeročus un tas dodas uz Simonida pili. Uz terases, kas ved uz turniras veetu gar Simonidu un Taisu, ta meitu, nonāk bruņeneeki, gatavodamees uz ciniņu. Eeroču-neseji stata princesei preekšā savu kungu vairogus ar to zīmogeem. Viņa lasa to devizes. Pirmais ir spartaņu bruņeneeks (A knight of Sparta), uz kuŗa vairoga uzzimets etiopeetis, skatotees saulē, ar devizi „Lux tua vita mihi“ (Tava gaisma mana dzīvība). Tad nāk macedoneešu princis, uz kuŗa vairoga ir bruņeneeks, pārvarets no damas, ar spaneešu devizi: „Piu per dulçura que per fuerça“ (Vairak caur maigumu, nekā caur spēku).***) Pēc viseem nāk Perikls. Uz viņa vairoga ir novītis zars ar zeedošu galotni un devizi: „In hac spe vivo“ (Šai cerībā dzīvoju). Bruņeneeki uzstājas turnirā. Perikls izrādās par uzvaretaju un tam par godu Simonids dod meelastu. Pee šī meelasta bruņeneeki un damas dejo, lai izrādītu savu veiklibu, un princese Taisa izsaka deezgan savadu vēlešanos, kā pr. p.: „Zvēru pee Junonas, kāzu ķēniņeenes! Gaļa, ko ēdu, man šķeet bez garšas. Es gribetu, ka viņš (Perikls) būtu man par baudu.“ Pēc meelasta dabujis no meitas vēstuli, kuŗā ta atzīstās, ka mīl Periklu, ķēniņš dod savu svētību uz viņu laulību.

III. Cēleens. Gauers saka, ka pēc Perikla kāzām pagājis jau deezgan laika, un mēmā skatā rāda Periklu, bet Taisu jau uz smagām kājam, dabujušus vēstuli iz Tirus. Šai vēstulē Helikans raksta: „Antiochs miris līdz ar meitu. Tirus leelmaņi gribēja likt kroni Helika-

*) Ši Perikla nonākšana Tarzai pilnīgi nevajadzīga lugas gājeenam, kā arī leelakā daļa no dēkam tik izsteepj dramu.

**) Tādi anachronismi nav retums pee Šekspira. Visnotal šis mēmais skats deezgan intresants jauneevēdums, kas sastopams tik šai lugā.

***). Šekspirs laikam neprata pa spaniski; jo citādi spaneešu teikumā tas nebūtu leetojis italeešu vārdu „piu“ (vairak), spaneesu „maz“ veetā.

nam galvā, bet tas atteices to peņemt, tak lai ne-izceltos jukas tautā, tas noņēmes izpildit viņu vēlēšanos, ja Perikls pēc gada neatgreestos tevija.“ Tamdēļ Perikls ar grūto pati un aukli dodas ar kuģi uz Tiru. Supra vētra sastop to no jauna un pirmajā skatā aukle Lichorida peenes tam ta jaunpeedzimušu meitu, ziņodama pee tam, ka tās māte miruse. Matroži pagēr, ka saskaņā ar viņu eerašām mironi met jūrā, bez ka ne vētra, ne vilņi nenorims. Perikls leek seevas meesas nodarvotā zārkā un laiž to vilņos, kas izmet to uz krasta Efezū pee Cerimona, slavena mediķa, dzīvokļa. Apskatijis Taisu, tas pārleecinās, ka ta nav miruse un atgriez to pee samanas. Taisa, ne-atminedamās, vaj dzemdejuse, vaj ne un nezinadama, kas noticis ar tās pašu (laulatu draugu), eestājas par vestaleeni Efezus Dianas tempeli. Perikls pa tam neceredams, ka jaunpeedzimušais bērniņš spēs panest jūras ceļojumu, aizved to pee Kleona, Tarzus valdneeka, nododams tam savu meitu audzinašanā.

IV. Cēleens. Iz Gouera stāsta dzirdams, ka starp šo un preekšejo cēleenu pagājis daudz laika. Perikls jau atgriezees Tirū, bet Marina (ta meita) uzauguse leela un ar savu skaistumu un ceenigumu apēnoja Kleona meitu, Filotenu, kuŗa piktumā uz Marinu, līdz ar savu māti Dionizu, nozvērejas nokaut sāncensi. Dioniza uzdod savam sulainim Leoninam, Marinu nokaut. Tas zvēr, ka izpildis tās pavēli, sacidams: „Es turešu savu vārdu, — bet ta, taisniba, debešķīgs radījums!“ — „Jo patikamaki būs deeveem, to drīzak eeraudzit!“ atbild Dioniza. Bet to pašu brīdi, kad Leonins taisās Marinu nokaut, jūrmalā tam uzbrūk pirati un atņem to. Bet tas stāsta Dionizai, ka Marinu nokāvis un eemetis jūrā. Dioniza nozājo to, peeruna savu pašu (kēniņu), slēpt šo nozeegumu un uzeļ Marinai leelisku peeminekli. Cēleena vidū nonāk pee sī peeminekļa Gouers, lasa uz ta epitafiju un parāda mēmā skatā Perikla atbraukšanu Tarzū un ta izmisumu, eeraugot savas meitas peeminekli. Pa tam Marinu pirati pārdod Mitilenās kādam bordeļa turetajam. Skati šai palaidņu namā pavairak ķēzaini un sarunas pilnas visnekaunīgākā cinisma. Neskatotees uz tam, veetām sastopams leels humors. Tā Boults, sulainis palaidņu namā, kuŗam Marina pārmet, ka tas nodarbojas ar tādu kauna amatu, saka: „Ar ko jūs gribat, lai es nodarbotos? Vaj man būs eet kaŗā, kur cilveks kalpo septiņus gadus, pazaudē kāju un nenopeln tik daudz naudas, kā nopirkt sev koka kāju?“ Ta paša nama saimnece saka par Marinu: „Viņa tik daiļrunīga un tikumīga, ka ta padaritu vellu par puritanu, ja tas kauletos ar viņu par skūpstu“. Visas palaidņu nama turetāja un tā seevas pūles pavest Marinu, ir veltīgas un tee noņemas, viņu eeveetot kaut kur citur.

V. Cēleens. Gouers stāsta, ka Marina atstājuse kauna namu, dzīvo Mitilenās no seevišķu rokas darba, māca dzeedat un deet. Pa tam vētras peespeedušas Periklu, kurš aizbraucis no Tarzus, apstātees Mitilenu ostā. „Lai jūsu eecere ir vēl reiz par jūsu acu ceļavadoni. Eedomajatees tagad, ka jūs redzat Perikla kuģi, uz kuŗa notiks tas, ko jums tūlit rādīs.*“)“ Pēc šeem vārdeem

*) Rau vēl jauns, gaišs peerādījums, ņa Šekspīra laiku nebija nekādas kulisēs, dekorācijas.

Gouers aizeet. Uz Perikla kuģa ecerodas Mitilenu valdneeks, Lizimachs, gribedams zināt, kas atbraucis pilsētā. Helikans rāda tam Periklu, gulošu uz kuģa deķa teltī, sacīdams, ka meitas zaudejums to tik stipri satreccis, ka tas ne pee ka, kas ap viņu noteek neņem dalību un nerunā ne ar veenu ne vārda. Lisimachs par velti greežas pee viņa ar jautajumeem, sūta pēdīgi pēc tādas seeveetes, kuģa ar saveem talanteem, savām spējām aizden visas skumjas. Atved Marinu. Ta sākumā dzeed, tad stājas sarunās ar tēvu. Viss, protams, izskaidrojas. Peepeži laimīgais Perikls sajūt nepececešamību aizmigt. Visi to atstāj. Tas eemeeg un sapnī tam parādas Diana, pavēledama tam dotees uz Efezu un tur tās tempelī izstāstīt pee altaļa savas dēkas, pēc kam tas būs pilnīgi laimīgs.*) Perikls izpilda deeveetes pavēli, atdodams savas meitas roku Lisimacham. Eenāk atkal Gouers un paziņo, ka lūkotais tūlin eeraudzis Dianās tempelī. Tempelī Perikls atrod Taisu augstākās preestereenes amatā. Viss izskaidrojas un Gouers iznākdamš pēdejo reiz skatitāju preekšā, teem paziņo, ka Kleonu un to patīta uta sadedzinājuse viņu pilī, dabujuse zināt par viņu nozeegumu un ka tādā kārtā netikums viņu un Antiocha un ta meitas personā pilnīgi notesats, bet tikums ligsmojas. „Tā tad, tas saka, ceredams uz jūsu paceetību, novēlam jums jaunu preeku, miļu prātu. Se beidzas mūsu luga.

Nezinam, kamdēļ Melons un citi komentatori sevišķi trijās pēdejās cēleenās eerauga peerādījumu, ka šī luga peeder Šekspiram. Viņi nebūt nav labaki, ja vēl ne sliktaki par divi pirmajeem. Pr. p. zvejneeku sarunās, II. cēleenā, spīd veetām cauri Šekspira humors. Tā uz veena zvejneeka jautajumu, kā dzīvo zivis jūrā, otrs atbild: „Tapat, kā ļaudis virs zemes. Leelās ēd mazās. Ir virs zemes ir tādas valzivis, kuņas līdz tam nerimstas atvērt rīkli, kamer nav norijušas visu draudzi, baznicu un zvanus“. Šōs vārdōš un sekošōs zvejneeku izsmeeklōš par katoļu ticību Aug. Viļ. Šlēgels eerauga gaišu peerādījumu, ka šī luga nav no Šekspira sacereta, jebšu tas ari protestantu rakstneeks, tas nekad ne-esot ar neceenību atsaucees par katolicismu.

Mums jasaka, ka neveenā pazīstamā dramā nav veetas veeniba tādā eevērojamā mērā izjaukta, kā „Periklā“. Bez Pentapoles**), dramās skati norit Antiochijā, Zirijas galvas pilsētā, Tīrzū — Foinīkijas galvas pilsētā, Tarzū — Ķiliķijas galvas pilsētā (Maz-Azijā), Mitilenās — Lesbos galvas pilsētā (uz salas Egejas jūrā) un Efezū Jonijas galvas pilsētā. Bet tālak, šee Spartas un Makedonijas bruņneeki, šīs devizas un turtiras Ķiliķijā, neskatotees uz visu viņu anachronismu, ir intresanti kā ainas, kuņas izskaidro laika garu un tautas teeksmēs Šekspira laikōs. Bez tam šat lugā bez kautrešanās visas leetas teek sauktas pee viņu istenā vārda. Tāda bija skatitāju gaume, kuņu preekšā tādi skati noriteja.

Peekrisdami tam, ka Šekspirs izlabojis (retouched) šo lugu un

*) Lūk kur gaiši apzīmets, ko nozīmē „Deus ex machina“.

**) Šī nekad Greeķijā nebijuse pilsāta celta no viduslaiku romanu rakstītajeeem. Tak dažās vēsturēs min kādu Pentapoles valsti (Pentapolitano regio) Afrikā, pastāvošu no septiņām pilsētām.

peemetinājis dažus teikumus dažeem skateem, nevaram pilnīgi viņam peeskiert plānu, davadu un visnōtal darbības gaitu „Periklā“. Viņi tik spilgti atšķiras pat no citeem ta laika rakstneeku ražojumeem, nes sevī tik gaišu teatra jaunības stāvokļa pazīmi, ka jābrīnās, kā šī luga vareja parādīties pat Šekspira laikmetā. Tās forma bērnišķīgi savada, un grūti gan pēc tās notika uz kautkādas skatuves līdzīgs mēģinums: — luga izvest kāda prinča ceļojumu, ta ģimenes notikumu un divu pa-audžu vēsturil Nerunajot par tam, ka „Periklā“ nav pat ne ēnas no skatu rakstureem; bet šī acim redzamā visu teatra kondiciju, veenību un vajadzību nicinašana, šīs savadās pārējas, negaidīti runu un skatu virzeeni, ne caur ko ne-izskaidrojamās personu parādes un nozudes, šīs paganu un kristītu pasaules maisījums, šīs Dianās, šee velli, brunneeki, vestaleenes, turniri, pirati, puritani, visi juku jukām kopā, parādīdamees pret viseem varbūtības likumeem, — viss tas atstāj lasītāja dvēselē ne-izskaidrojamās, sajukušās jūtas, līdzīgi tām, ko modina fantasmagoriski tēli, kas greežas un attīstas nogurušu acu preekšā, leesmu straumēs uz tricoša tumsas fonda, pamata.

Maldu komedija („Comedy of errors“).

Tā Blekstons, kā arī Gervinus*), peeskaita šo komediju pee Šekspira vispirmakajeem ražojumeem**). Draidens un Pope neatziest to pilnīgi par Šekspira sacerejumu. Pēdejaiss saka, ka tajā tik dažas ļoti nedaudzas veetas un atsevišķi skati no Šekspira. Ritsons apgalvo, ka „šī komedija sacereta laikam no kaut kāda sliktā rakstneeka, bet izlabota un pārstrādāta no Šekspira, kas atstājis tās stilā sava ģenija pazīmi“. Protams, mēs zinām, ka tādi izlabojumi daudzkārt darīti ar vecām komedijām, bet to peerādīt deezgan grūti. Stīvens domā, ka šī luga rakstīta no diveem neveenada talanta dramaturgeem. Daudz tajā peeder bez kādām šaubām Šekspiram, bet daudz atkal nekādi nevar būt viņa sacerets. Vispārīgi vecu ražojumu kritiskā apspreedē veegli nākt ar jaunu domu, bet ļoti grūti to peerādīt jeb apgāst. Kā arī nebūtu, šī luga nes pee viseem saveem trūkumeem, sūžeta nedabīguma un stāvokļa steepuma, sevi Šekspira ģenija pēdas — un tamdej nevar būt ne-intresanta. — Eepazīsimees tagad vispirms ar tās saturu.

Izrādāmas personas (Persons represented).

Solinijs, Efezus leelskungs.

Egeons, Sirakuzas tirgonis.

Antifolis no Efezus, } dvīņi, Egeona un Emilijas bērni veens otru ne-
Antifolis no Sirakuzas, } pazīdami.

*) Ulrici un citi.

***) Ta sacereta (kā redzams iz III, 2) franču pilsonkaru laikā pret Indriķi IV. (1589.—1593.), laikam drīz pēc 1591. gada, kad Eseksi sūtīja Indriķim IV. palīgā.

Dromio no Efezus, }
 Dromio no Sirakuzas } diviņi un abu Antifoļu vērģi. *)
 Baltazars, tirgonis.
 Andželo, zeltkalis.
 Tirgonis, Sirakuzas Antifoļa draugs.
 Pinčs, skolmeistars un garu saucejs.
 Emilija, Egeona seeva, Efezus abateene.
 Adriana, Efezus Antifoļa seeva.
 Luciana, tās māsa.
 Lucija, tās kalpone.
 Hetera**).
 Ceetum-uzraugs, policijas — un citi kalpotaji.

(Noteek Efezū). Šekspira lugās visnotaļ nav notikumu laiks apzīmets. Tā šai lugā darbojošos personu vārdi, eeradumi, eerašas, paradumi, pat pilsātu nosaukumi (Epidamnum, Epidaurus) peeder vecai pasaulei, bet pa tam nāk skatos preekšā klosteris abateene, rožu jeb pātaru vaiņags u. t. pr.

I. Cēleens. 1. skats. Zāle leelkunga pilt. Eenāk leelskungs, pēc ta Egeons, ceetuma uzraugs, policijas — un citi kalpotaji. Leelskungs pavēl Egeonam sataisites uz nāvi par tam, ka tās atbraucis Efezū tai laikā, kad starp Efezu un Sirakuzu valda neizlīdzinams eenaidis, kuŗa dēļ tad nolemts likums: katru sirakuzeeti, kurš apstātos Efezus jūras līcī, ar nāvi nosodit un ta mantu konfiscet, ja tas nespēj tūkstoti marku samaksat. „Tava mantiba pēc visaugstakās taksācijas neiztaisa ne simtu marku un tā tad likums tevi noteesā uz nāvi.“ Egeons preecajas par tam, kā tā, mazakais, viņa nelaime beigsees līdz ar saules no-eešanu. Leelskungs leek tam izstāstīt, kas to speedis eebraukt Efezū? Egeons teic, ka tas tirgodamees braucis no Sirakuzas uz Epidamnu un veenā tādā ceļojumā viņa seeva dzemdejuse dvīnišus pilnīgi līdzigus veenu otram. Tai pašā brīdī un tai pašā veesnicā, kur viņi bijuši nometušees, dzemdejuse kāda nabaga seeviņa ari dvīnišus un tāpat brīnišķīgi līdzigus veenu otram. Egeons tos nopirka, lai tee kalpotu kā vergi ta diveem dēleem. Atpakaļceļā no Epidamnus šausmīga vētra sadragajuse viņu kuģi. Uz kāda nolausta gabala aiznesta jūrā viņa seeva, veens no dvīneem un ta sulainis. Tos uzķēra, kā viņam šķeetot, Korintas zvejneeki. No otra dragajumu gabala, uz kuŗa bij glābees viņš pats un otrs dvīnis, ta dēls ar otru vergu-dvīni, nocēla viņus tirgoni iz Epidamnus. Ta dēls, sasneedzis 18. gadus, nopēmās eet uzmeklet savu brāli. Egeons ceribā, uzeet otru dēlu, pazaudejis abus; jau septiņi gadi pagājuši kopš ar' otrs dēls viņu atstājis, un viņš izmeklejees viņus velti pa visu Aziju un Greeķiju, pēdīgi peestājis Efezū, kur gatavs mirt, ja tik varetu zinat, ka viņa bērni dzīvi. Leelsknngs kustinats caur Egeona likstām, dod tam vēl veselu deenu laika izpērkamās zummas samaksašanai. Egeons aizeet bez kādas ceribas, to samaksat.

*) Dažos izdevumos viņi nosaukti par kalpotajēem (attendants); bet romeeši pazina tik vērģus.

***) „A courtesan“ (courtisane), ta veetā še leetoju vairak pazistamo greeķu vārdu hetera; franču valodā leeto „une hetaire“ tapat kā „courtisane“.

2. skats. Laukums. Uzstājas Antifolis un Dromio no Sirakuzas un tirgonis. Pēdejaies dod Antifolim padomu nesacīt, ka tas no Sirakuzas, tamdēļ, ka vēl šo rītu kāds sirakuzeetis noteesats uz nāvi par tam, ka atbraucis Efezū. Tirgonis to pašu brīdi atdod tam tūkstoti marku, kurš Antifolis savam vergam Dromio pavēl, aiznest Ķentaurs veesnicā. Tas aizeet, bet Antifolis atvadijees no tirgoņa kurš apsola tam parādīt visas eevērojāmības pilsatā, paleek veens pats. Pēc kāda brīža atnāk otrs Dromio, no Efezus; Antifolis, turedams to par savu vergu, Sirakuzas Dromio, vaicā, kur tas tik ātri vareja aiznest viņa naudu? Dromio uz visem viņa jautajumeem atbild, ka to jau sen gaidot kundze uz puzdeenu. Antifolis, nesaprazdams ta atbildi, sit to un aizeet pats Ķentaurs veesnicā.

II. Cēleens. 1. skats. Laukums. Uzstājas Adriana un Luciana. Pirmā gaida savu vīru, ir greizsirdīga un dusmojas, ka vīreem brīv, pārnākt mājās, kad eenāk prātā, bet seevām — nē. Luciana meerina to, sacidama, ka visā pasaulē seeveetes un mātites padevīgas vīreešem un tēviņeem. Atnāk Efezus Dromio un stāsta, ka kungs uz visem aicinumeem, eet pee kundzes uz puzdeenu, atbildejis, ka tam ne-esot kundzes — pates, pēris to un mājā tas ne-eešot. Adriana aizeet pilnīgā izmisumā pēc tam, kad vēl reiz sūtījuse Dramio, saukt tās vīru.

2. skats. Eela. Nāk Sirakuzas Antifolis. Tas atradis savu naudu drošā veetā un brinās, kā Dromio nācis uz domām viņu saukt pee kaut kādas seevas uz puzdeenu. Atnāk Sirakuzas Dromio. Antifolis jautā tam, vaj tas gribot turpinat atkal savus jocīņus, par kam dabujis kaveenu. Dromio atbild, ka tas ne-esot redzejis savu kungu no ta brīža, kād tas pavēlejis aiznest ta naudu. Antifolis, iņnumā par verga stūrgalvību, sit to no jauna.*) Bārdams Dromio par tam, ka tas uzdriktas viņu vajāt ar saveem jokeem pat skumju brīžos, Antifolis saka: „K a d s a u l e s p i d, lai tad muļķa knaušli trako, — bet lai tee leen savās šķirbās, kad viņa aizklāj savus starus.“ Nu atnāk Adriana un Luciana. Pirmā turedama Antifoli par savu vīru, aicina to mājās, Antifolis nezin, kur viņš un kas ar viņu noteek? No sākuma tas atrunajās, bet tad, kustinats no tās lūgšanām, eet tās namā. Aizejot Adriana pavēl Dromio'm, palikt pee durvim un nelaist eekšā neveenu, kamer viņi turēs puzdeenu. Tas paklausa, nesaprazdams, ko viss tas nozīmē.

III. Cēleens. 1. skats. Turpat. Nāk Efezus Antifolis, Efezus Dromio, Andželo un Baltazars. Efezus Antifolis aicinajis savus draugus uz puzdeenu, tirgoni Baltazaru un zeltkali Andželo, pee kuŗa tas apstallejis zelta ķēdi savai seevai. Tas rāj savu vergu Dromio, kurš eedomajees viņam eeteikt, kā kad tas būtu šodeen no viņa pērts, un pavēl tam klauvet pee nama durvim, kur viņi dzīvo. Efezus Dromio eesāk klauvet, uztraukdams visus kalpotajus. Sirakuzas Dromio atbild tam no eekšas, lai tas taisās, ka teek projam. Tam peebedrojas Lucija, tapat pavēledama, beigt klauvet. Pēdīgi pate Adriana prasa no eekšas, kas uzdriktas trokšņot pee durvim. Antifolis, dzirdedams tās balsi, saka: „Vaj tu ta, mana seeviņ?“ — „Tava seeviņa, neleecti!

*) Šai lugā it daudzkārt kaujās. Tā uz angļu kā franču skatuves agrak siiteeni, pērsana bija leelā modē.

kleedz Adriana: taisees, ka tu teec no durvim prom. Antifolis sapik-tots grib uzlaust durvis. Baltazars to attura, šacidams, ka tāds darbs atstātu mūžīgu traipu uz viņa vārda, ka Adrianai laikam kautkādi svā-rīgi eemesli, nelaist viņu eekšā un ka viņam esot peeklājigaki peenākt vakarā no jauna un izzinat, kas noticis. Antifolis tam peekrīt un aicina tos uz pudzeenu pee kādas no pazīstamām heteram.

2. skats. Turpat. No nama iznāk Luciana un Sirakuzas Anti-folis. Ta pārmet šim, ka tas būdams ne-uzticīgs savai seevai, nepūlas no tās slēpt šo neuzticību. „Ja tu mili citu, mili slepen, māci grēku peenēmt svēta tikuma izturešanās; slikti darbi vairojas no sliktēm vārdeem. Mēs nabaga seeveetes! pameteet mums kaut ticību, ka jūs mūs milat! Mēs kustamees jūsu sferā un jūs varat mūs virzit, kā jums patīk“. (Viss šis skats sacerets jaukāš vārsnās, tas satur daudz izdevušos domu un līdzību.) Antifolis negrib dzirdet no tās, kuŗu viņa sauc par ta seevu, tas eemilejees šai, Lucianā un lūdž šo, viņu eemilet. Saukdams to par Zireni, tas saka: „Kapēc tu uzteic citu, dzeedi par sevi — un es būšu arprātā aiz milestības! Izlaid pa sudraba viļņeem savus zelta matus un es turešu tos par lažu un gulšos uz teem un šos saldās murgos domašu, ka tam, kas var mirt tādā kārtā, nāk nāve par labu. Ja milestība ir veegla, tad lai ta noslikst!“ Izbeedeta caur ta aizraušanos, Luciana aizeet. Parādas Sirakuzas Dromio. Tas bēg iz nama, atbilledams uz sava kunga jautajumu, ka glābjotees no resnās ķēkšas, kas tam uzbāzotees par seevu.

„Ta ļoti ceenijama figura, no kuŗas citadi nevar runat, kā peemetinot: ja atļaujāt sacīt. Viņa tādā mērā taukaina, ka nezinu, preekš ka to izleetot, vaj taisit no tās lampu un bēgt no tās, pee viņas pašas gaismas. Es deru, ka tās skrandas un tajās atronamee tauki degs veselu poļu zeemu; bet ja ta sadzīvos līdz pastarai teesai, tad ta degs veselu nedeļu ilgaki, nekā visa zemes lode. Viņa tā svīst, ka to nepārspēj pat Nous ūdensplūdi. Tai veens plašums tā no galvas līdz papežeem, kā no gūžas līdz gūžai. Ta apaļa kā zemes lode un es uz tās atradu visas zemes. Irija ir uz tās ķermenā pakaldaļas. Skotija uz plaukstas, spreežot pēc tās bezauglibas. Francija uz viņas peeres, apbrupojušās, sacēlušās pret viņas mateem; mekledams Anglijas krīta klintis, es pee viņas ne-atradu neko baltu, bet es domaju, ka Anglija pee viņas atrodas uz smakra, spreežot pee sālītā valguma, tekoša starp viņu un Franciju. Spaniju es neredzeju, bet sajutu tās karsto elpu; Amerika un Indija atrodas tai uz deguna, aplkātā rubineem, karbunkuleem un safireem.“ Pēdīgi uz jautajumu, bet kur tad Zemzemes? Dromio atbild: „Ai! tik zemu es neskatijos*!“

Antifolis leek tam eet sadzīt kuģi, kuŗš vēl šo nakti dotos kaut kur prom no Efezus. Viņš negrib ilgak paliktees šai pilsatā, kur tik daudz burvību. Kad Dromio aizeet, parādas Andželo un nodod Antifolim zelta ķēdi, turedams to par Efezus Antifoli, šacidams, ka pee va-

*) Šis Dromio seevas apraksts runā labak par viseem apspreedumeem no Sekspira laika gaumes. Nevar ne-atzīt, ka tomer eekš visa ta daudz humora.

kariņām ar viņu redzešotees un dabušot par to savu naudu. Antifolis, vēl vairak izbrīnīees, aizeet ar ķēdi, sapostees aizbraukt.

IV. Cēleņš. 1. skats. Turpat. Atnāk tirgonis, Andželo un policijas ofiseeris. Tirgonis grib Andželo eesēdinat ceetumā, ja šis neatdos viņam peenācīgo naudu. Andželo teic, ka taisni tādu summu tam nākotees dabut no Antifoļa, kuŗam kala zelta ķēdi un ka ar šo naudu aizmaksāšot savu paradu, Atnāk Efezus Antifolis. Andželo lūdz to izmaksat naudu par nodoto ķēdi. Tas saka, ka ķēdi vēl ne-esot dabujis. Viņi strīdas. Tirgonis no tam apnicis pavēl policistam bāst Andželo ceetumā. Tas atkal no savas puses pavēl ņemt ceeti Antifoli kā cilveku, kas noleedz paradu. Atnāk Sirakuzas Dromio, sacīdams Antifolim, ka no ostas tulīn izees kuģis uz Epidamnu, ka ta mantas jau uz kuģa un kuģeneeki gaida tik viņu, lai dotos jūrā. Antifolis, nesaprazdams ne vārda no visa, ko tas stāsta, pavēl tam eet pee Adrianas un prasīt no tās naudu, ar ko ta galvošanu samaksat. Dromio steidzas izpildīt sava kunga pavēli, tapat viņu nesaprazdams. Policijas ofiseeris aizved Andželo un Antifoli uz ceetumu.

2. skats. Turpat. Atnāk Adriana un Luciana. Pēdeajā stāsta par Antifoļa mīlestību, ko tai atklājis. Adriana top vēl vairak greizsirdīga. Parādas Sirakuzas Dromio pēc naudas, ar ko izpirkt kungu, ko aizveda ceetumā. Adriana atnes naudu.

3. skats. Turpat. Atnāk Sirakuzas Antifolis. Viņš brīnās, ka pastaigajotees pa pilsātu gandrīz visi viņu sveicinājuši kā pazīstamu, pēedāvājuši savus pakalpojumus, pateikušees, aicinājuši pee sevis veesōs. Atnāk Sirakuzas Dromio, brīnidamees, ka ta kungs tik ātri ticis no policijas vaļam un nodod tam izpirkuma naudu. Antifolis pilnīgās šaubās gaida tik derīgu brīdi; izklūt no šī apburtā nama. Atnāk Hetera. Ta prasa no viņa zelta ķēdi, kuŗu tas apsolījis viņai pee vakariņām, no viņas paņemtā gredzena veetā. Antifolis un Dromio aizeet no tās, kā no prātā jukušas. Hetera eet pee Adrianas, lai dabūtu no tās atlīdzību par gredzenu.

4. skats. Turpat. Atnāk Efezus Antifolis un policijas ofiseeris. Antifolis lūdz pagaidīt viņa sulaini, kuŗam tūlīn ja-atnes no seevas nauda ta izpirkumam. Atnāk Efezus Dromio. Kungs prasa tam, vaj dabujis naudu no Adrianas, pēc ka tas bijis sūtīts. Tas apgalvo, ka tas ne-esot nekad sūtīts pēc naudas. Antifolis to sit. Atnāk Adriana, Luciana un Pinčs ar sulaiņeem. Adriana lūdz Pinču, izdzīt no viņas vīra nezkīstus garus. Pinčs apzvēr satanu ar vīseem debess svēteem lai tas izeet no Antifoļa ķermena. Šis dusmojas un pārmet seevai, ka ta nav laiduse viņu eekšā un aizslēguse durvis. Viņa apgalvo, ka tas ar viņu turejis pusdeenu un ka ta devuse Dromio'm naudu viņa izpirkumam. Dromio no savas puses apgalvo, ka to ar kungu nav laiduši eekšā un ka tas no viņas nekādu naudu nav dabujis. Pinčs spreež, ka tiklab sulainis kā kungs velna apsēsti un pavēl tos saseet. Adriana apsola policijas ofiseerim samaksat visus vīra paradus un to saseetu aizved līdz ar Dromio tās namā. Pēc kāda brīža atnāk Sirakuzas Antifolis ar pliku zobenu un Sirakuzas Dromio. Visi izbailēs bēg no teem, nesaprazdami, kā viņi vareja

tik ātri atsvabinātees. Sirakuzas Antifolis pavēl Dromio tam sekot, ka tūlīn sēstos uz kuģa un aizbrauktu no šīs apburtās pilsātas.

V. Cēleens. 1. skats. Turpat. Nāk tirgonis un Andželo apgalvo tirgonim, ka tas pateesi nodevis Antifolim zelta ķēdi un nesa-prot, kā tas var nozvēretees, ka nav to dabujis. Atnāk Sirakuzas Antifolis un ta vergs. Andželo pārmet tam viltīgo zvērastu. Antifolis izrauj zobenu no makstim, tam sadot par apvainojumu. Atnāk Adriana, Luciana, Hetera un kalpotāji. Adriana pavēl seet kungu un sulaini, tee eebēg kādā namā, kas leekās teem esam abateja. Iz tās iznāk abateene. Ta vaicā pēc trokšņa eemesla. Adriana stāsta, ka tās vīrs prātā jucis; ta grib viņu ņemt iz abatejas un vest mājās, ka pate to koptu pa slimības laiku. Abateene ne-atļauj tai to darīt, teikdama, ka tās klosteris ir svēta paspārne, iz kuņas neveenu nevar ņemt bez viņas peekrišanas un ka viņa pate dzeedinās nelaimīgo vīru, kas prātu zaudejis dēļ viņa seevas sliktas apeešanās ar viņu. Adriana turpina peeprasiť savu vīru, sacidama, ka neveenam ne-esot teesiba viņu no ta šķirt. Abateenē aizeet, nepeeegreedama vērību viņas kleegšanai. Adrianai dod padomu, leelkungam sūdzet par tādu patvaļīgu izturešanos. Tai pašā brīdī atnāk leelskungs ar savu svītu, tam pakaļ ved pee nāves soda Egeonu ar pliku galvu, apstātu no sargeem, kuŗu pulkā bende. Adriana metās uz ceļeem, lūgdama no leelkunga taisnību, izstāstidama tam visu notikušo. Leelskungs grib pats par visu iztaujat abateeni. Attek sulainis, sacidams, ka (Efezus) Antifolis atraisijees no virvem, ar kuŗām bijis seets un skrejot šurp. Tūlīņ parādas Efezus Antifolis un Dromio. Adriana nevar saprast, kā viņi iztapuši no klosterā. Antifolis no savas puses sūdz leelkungam par savas seevas ceetsirdīgo apeešanos ar to. No klatejeem citi runā tam par labu, citi leecina pret viņu. Leelskungs nevar neko saprast. Egeons eeraudzidams Antifoli, tūlīņ pazist to par savu otro dēlu. Pēdīgi iz abatejas iznāk abateene, Sirakuzas Antifolis un Dromio. Viss izskaidrojas. Leelskungs apzēlo Egeonu, abateene uzņem visus klosteri, kur apsola sīkumōs izskaidrot visu notikušo. Uz skatuves paleek abi Dromio. Viņi strīdas par tam, kuŗš no viņeem vecaks un greež veens otram ceļu. Pēdīgi Efezus Dromio saka: „Mēs nākuši pasaulē kopā un tamdēļ eesim roku rokā.“ Šeem vārdeem beidzās komedija.

Galvenā ideja, lugas plans un pat daži skati ņemti no Šekspira iz Plauta komedijas „Dviņi“ (Menāchmi). Ir zināms, ka kaut kāda komedija (History of errors) 80. gadu sākumā un pat agrak uzvesta pee angļu galma; ļoti var būt, ka ta jau bija Plauta komedijas apstrādājums un ka Šekspirs sastatidams savu lugu, izleetojis šo apstrādājumu (History of errors), ta ka Viljama Varnera Plauta komedijās „Menāchmi“ tulkojums parādijās Anglijā tik 1595. gadā, tā tad vēlāk par Šekspira „Maldu komediju“, kuŗa rakstīta, kā rādas, drīz pēc 1591. gada. Deežgan nevarbūtīgo, ne-eespējamo sūžetu Šekspirs padarijis par vēl ne-eespējamaku, peedodams Plauta dviņeem vēl otru dviņus, kas kalpo pirmajeem kā vergi. Aug. Vil. Šlegels savā Šekspira tulkojumā attaisno to, sacidams, ka nevarbūteja ne-esot pakāpeenu, bet ar to grūti var būt veenis prātis jeb tam peekrist; jo Reņars bija daudz apdomīgaks, eeezdams savā lugā „Menāchmi“

tik veenus dyņus, kā pee Plauta. Neskatotees uz sūzeta nedabigumu, lugas intriga vesta ļoti labi, peevilcigums aug ar katru cēleenu, personu stāvoklis ļoti amūzants un peevilcigs. Atrisinums drusku vājš. Cēleeni šai lugā ārkārtīgi īsi un eedalti bez kāda pamata. Tomēr tajā pat labi zīmēti un iztureti raksturi, kā Luciana un Adriana. Abateenes saruna ar Adrianu visai skaista. Pirmā ļoti veikli peespeč pēdejo atzītees, ka ta gauži slikti apgājuses ar savu viru. Dvīņi un vergu raksturi stipri nenoteikti. Darbojošos personu sarunās daudz mazak skrulletu, uzpūtušos izteikumu un speestu kalamburu, nekā lugā „Divi Veronas augstmaņi“, kā mēs to vēl redzesim.

Stūrgalves peevaļāšana — „Spītneeces preciba“.
(Taming of the shrew).

Pee visas atkarības no svešem oriģinaleem savas literariskas darbības pirmajā laikmetā Šekspirs peeturejees pee dažadības, mēģinadams savus spēkus gandrīz visās dzejas šķirās. Apstrādajis „Titā Andronikā“ varoņu traģediju, „Periklā“ — romantisku komediju, „Indriķi VI.“ — vēsturi, „Maldu komedija“ — intrigu komediju, — pēdīgi šai lugā „Stūrgalves peevaļāšana“ tas ceļ mums preekšā pa daļai intrigu — pa daļai raksturu komediju.

Ari šī Šekspira komedija peeder pee tādu ražojumu skaita, kuri nav no viseem komentatoreem atzīti. Farmers saka, ka ta no Šekspira tik pārstrādāta un eerikota (restored) preekš skatuves. Līdzīgi pārtaisījumi notikuši daudzkārt agrākās laikās uz angļu skatuves. Jaunām lugām aptrūkstot, teatru direktori nereti ņēmuši kaut kādu vecu lugu, kas kādreiz devuse leelus eenākumus un jau pazīstama publikai pēc nosaukuma. Pārtaisījuši to pēc sava laika publikas garšas un prasībām, eevēdami tajā kaut kādus jaunus skatus, direktori tādā veidā bez leelām pūlem un izdevumeem darija bagatu savu repertoaru un tika pee eenākumeem. Tā vēl pirms Šekspira lugām uzveda uz angļu skatuves „Kēniņu Jāni“, „Indriķi IV.“, „Indriķi V.“ „Kēniņu Ričardu“, „Romeo un Juliju“, „Maldu komediju“, „Mēru par mēru“ un pat „Liru“ un „Hamletu“. Taisni tāpat 1594. gadā uzveda „Stūrgalves peevaļāšanu“, kaut kāda Šorta (Peter Shorte) darbu, kas eespeests tai pašā laikā zem garā nosaukuma: „A pleasant conceited historie, called The Taming of a Shrewe“. Bez tam angļu literatūrā ir prozaisks raksts ar tādu pat preekšmetu. Pee Ariosto ir komedija „J Suppositi“ (Nolūki) ar taisni tādu pat preekšmetu; pat vīra vārds (Petruccio — Petruccio) tas pats, kā pee Šekspira. Prologa zūžets, nebūdams nekādā sakarā ar pašu komediju, tapat atkārtojās dažās lugās un stāstos. Eekš „Tūkstsots un veena nakts“ atrodams ta prototīps, pirtēls. Bertons savā „Anatomy of Melancholy“ peeved Marko Polo, slavenā XIII. gadsimteņa ceļotāja, stāstu par līdzīgu notikumu. Tobins, XVIII. gadsimteņa pēdejo gadu dramatisks rakstneeks, sacerejis iz šī paša preekšmeta komediju „Medus mēnesis“. Bomons un Fletčers rakstījuši šīs komedijas turpinumu

zem nosaukuma „Seeviška laupijums jeb peevalats peevalatajs“ (The Woman's Prize or the Tamer-Tam'd).

Romeešu skolu, maneeru jeb papēmeenu, pēc ka XVI. gadsimteņa italeeši, Ariosto un Makiavelli, atjaunojuši Plauta komediju, pamanijis jau Šlegels šai lugā. Tas izskaidrojas veenkārši caur tam, ka Šekspirs paņāpinājis dažus vilceenus no Ariosto „J. Suppositi“, pārtulkoteem no Gaskoīņa (Gascoygne) angļu valoda 1566. g. Pāreesim tagad pee šīs lugas satura.

Prologs. 1. skats. Noteek laukā, kroga preekšā. No ta iznāk peedzēris varkalis, Kristofors Slejs, rādamees ar krodzneeci, kuņa eet par viņu sūdzet tapēc, ka tas negrib aizmaksat sasistus glāzus. Tai aizejot Slejs nokrit zemē un aizmeeg. Tādā stāvoklī atrod to lords, kuņš tuvumā medijis, un pavēl saveem sulaiņeem eenest pee viņa nabaga vireli, apģērbt to dargās drēbēs un kad tas uzmostas, tam eeteikt, ka tas slavens, bagats lords.

2. skats. Lorda gulamā istabā. Slejs uzmodees, košos rīta svarkōs apstāts no sulaiņeem, kuņi peenes tam visu rīta toaletei vajadzigo, lūdž glāzu alus. Sulaiņi, to starpā pats lords ari sulaiņu uzvālkā, apgalvo tam, ka tas peecpadsmit gadus slimis būdams turejis sevi par kaut kādu varkali, kamēr tas arveen bijis augsts kungs, kam ne-izzināma bagātība un skaista kundze. Slejs saka, ka tas pateesi varkalis, lai par tam pārleecinās krogā pee Mariannas Haket, kuņai tas paradā četrpadsmit pensus par izdzerto alu, ka tam allaž bijuši veeni svarki, kā veena mugura, tikpat daudz zeķu, cik kāju, un tikpat daudz tupeļu, cik pēdu, pat dažreiz tupeļu mazak, nekā kāju. Lai to pārleecinātu, ka tas maldās, atved pažu, apģērbtu seevišku drēbēs, kuņš teicās, ka tas Sleja seeva. Slejs pagēr peerādijuma, bet pažs to no tam attura, likdams tam preekšā, paskatītees komediju, kuņu ta preekšā izrādišot viņa paša akteeři. Slejs tam peekrit un viņi nosēdās, skatītees komediju.

I. cēleens. 1. skats. Paduā uz laukuma uzstājās Lučencio, Pizas augstmanis, ar savu sulaini Tranio, un stāsta šim, ka tas bagata veikalneeka, Vincencio dēls un ka, dabujis Florencē peeteekošu izgliību, atbraucis Paduā studēt filozofiju un tikuma zinatni. Tranio dod tam padomu, pee tam ari dzītees pēc izpreecas. Atnāk Baptista, bagats paduaņeetis, ar savām meitām Katarinu un Bianku, un Biankas rokas gribetajeem, Gremio un Hortenzio. Baptista saka teem, ka ne-izdošot jaunako meitu pee vīra, eekams nerodas tauteetis vecakai, Katarinai. Gremio un Hortenzio saka, ka grūti kāds rasees, kas precēs tādu ķildigu un traki pīktu meitu. Baptista, ne-eevērojot viņu lūgumu, pavēl Biankai eet mājā un aizeedams apsola tai laika kavēklim peesūtīt muzikas un dzejas skolotājus. Gremio un Hortenzio ar' aizeet — meklet Katarinai vīru. Lučencio, no sāneem noskatījees uz šo skatu, jau paspējis Biankā eemīletees un nāk uz domām, uzdotees par skolotāju, ka varetu ar viņu redzetees. Tranio saka tam, ka šīs plāns ne-ērti izpildams, ka Paduā visi zin par viņa atceļošanu un ka tam būs janodarbojas ar zinatnem, jāpeņem tauteeši, jādod teem meelasti. Lučencio, sacīdams, ka to vēl neveens nav redzejis Paduā, pavēl Tranio sauktees viņa vārdā, pārmaina ar viņu drēbes un pavēl Tranio kalpot citam savam sulainim, Biondello, kas eerodas istā laikā. Tad viņi aizeet.

Pēc šī skatā seko neleela saruna starp Sleju, kurš visu laiku sēd un klausas, un pažu.

Pažs. Jūs snaužat, milord, jūs neklausatees?

Slejs. Ne zvēru pee svētās Annas, es klausos! Ļoti jauks gabals, pateesi! Vaj daudz vēl ir?

Pažs. Tik ko eesākās, milord.

Slejs. Ta pateesi skaista leeta, kundze ledi, — man tiktos tik, ka ta ātraki beigtos!

2. skats. Preekš Hortenzio nama. Peenāk Petruččo, Veronas augstmanis, ar savu sulaini, Gremio, kuŗam pavēl klauvet pee Hortenzio nama. Sulainis gorās ta pavēli izpildit, par ko Petruččo sāk viņu pērt. Uz troksni iznāk Hortenzio, prasidams, kas atvedis Petruččo no Veronas Paduā. Tas teic, ka atbraucis Paduā apseevotees, kaut ar visreebigako un ļaunako veceni, ja tik tai būtu leels pūrs. Hortenzio tam eeteic Katarinu un Petruččo lūdz, šo eevest tās tēva namā, sacidams, ka neskatotees uz tās nepanesamo raksturu, tas gatavs viņu apņemt. Hortenzio ar meeru, to statit Bapitistam preekšā ar to ziņu, ka tas no savas puses stata tad viņu preekšā kā pārgērbtu muzikas skolotajū, lai tiktos ar Bianku. Šo pašu brīdi eenāk Gremio, vezdams Lučencio, dzejas skolotaju uzvalkā, kuŗu tas nodomajis Biankai peevest ar to ziņu, ka tas ar viseem līdzekļem pūlas viņai modinat mīlestību pret pašu Gremio. Pēdīgi eenāk Tranio, izdodamees par Lučencio un lūgdams, viņam parādit ceļu uz Baptista namu. Dabudams zināt par Petruččo nolūku, tas līdz ar citeem apsolas tam palīdzēt un visi viņi kopā dodas pee Baptista.

II. Cēleens, 1. skats. Istaba Baptista namā. Katarina, sasējuse savai māsai rokas, peŗ to tamdēļ, ka ta neprib sacit, kurš no tauteešem tai patik labaki. Baptista eenācis atraisa Bianku. Abas māsas aizeet. Parādas Gremio, statidams preekšā Lučencio kā greeku, latiņu un citu valodu skolotaju un Petruččo eeteikdams par muzikas skolotaju pārgērbtu Hortenzio un lūgdams pee tam preekš sevis Katarinas roku. Pēc šeem eenāk Tranio ar Biondello, saukdamees par Lučencio un vēledamees Biankas roku, Baptista peeņem abus skolotajus, sūta tos pee savām meitām un ir ar meeru, izprecinat Katarinu pee Petruččo. Pēc dažām minutem parādas Hortenzio no jauna ar pārseetu galvu, ko tam pārsituse Katarina ar lauti pee pašas pirmās muzikas mācibas. Baptista leek tam nodarbotees tik ar jaunako meitu un aizeet ar viseem apmekletajeem, izņemot Petruččo, kam peesūta Katarinu. Ta pee pirmajeem Petruččo vārdeem apber to ar lamās vārdeem un pat sit to. Petruččo tam nepeegreedzams vērību, turpina to apveltit ar glaimu vārdeem un komplimentem un kad atgriezās Baptista ar Gremio un Tranio, tad tas šeem eegalvo, ka Katarina peekrit pee viņa eet. Ta visu preekšā sāk to lamāt, bārt, bet Petruččo apgalvo, ka ta klusa un lēna kā engelis un ka viņi veenojušees, ka ta citu preekšā rādisees pikta un ķildiga. Nolikdams kāzas uz svētdeenu, Petruččo aizeet, Katarina tapat. Tranio un Gremio palikdami vēlās, lai Baptista izšķir, kuŗam no viņeem tas dod Bianku. „Tam kuŗš tai var atstāt vairak mantas atraitnes gadījumā,“ atbild Baptista un jebšu leekais Lučencio, uzskaitidams savu bagatību, gaisi peerāda savu pārakumu par sāncensi,

to mer vecis prasa, lai tēvs nodrošina dēlam visu mantu, bez ka tas pat svētdeen laidis Bianku pee Gremio.

III. Cēleens. 1. skats. Istaba Baptista nama. Eenāk Bianka, Lučencio un Hortenzio. Viņi strīdas ne sliktaki par muzikas un dejas skolotāju Moljara „Pilsoni-muižneekā“ par literatūras un muzikas teicamību. Bianka izšķir viņu strīdu, likdama Hortenzio'm uzskanot lauti, bet Lučencio'm pa tam ar viņu nodarbotees latīņu tulkojumā. Lučencio lasa tai divi vārsmas iz Ovida „Heroideem“:

Hac ibat Simois; hic est Sigeia tellus:
Hic steterat Priami regia celsa senis.

Un pārtulko tās sekošā veidā: „Hac ibat — es jums jau sacīju agrāk, Simois — es esmu Lučencio, hic est — Pizas Vinčencio dēls, Sigeia tellus — pārgērbees preekš tam par skolotāju, ka eemantotu jūsu mīlestību; hic steterat — bet tas Lučencio, kurš nāk pēc jums precet, — Priami — ir mans sulainis Tranio, regia — gērbees manās drēbēs, celsa senis — preekš tam, lai mēs varetu peemānit veco Pantalonu.“

Bianka no savas puses pārtulko sekošā veidā: „Hac ibat Simois — es jūs nepazīstu; hic est Sigeia tellus — es jums neticu; hic steterat Priami — sargaitees, ka viņš (Hortenzio) mūs nenoklausās regia — neeseet pārak pašpaļāvīgi, celsa senis — bet ari ne-izmistaitee.“

Hortenzio tapat māca Biankai gammu, no viņa uzrakstītu pēc jaunas metodes, kurā tai izsaka savu mīlestību pantīņos. Bianka tos izlasijuse, saka, ka vecā metode tai labaki patik un aizeet visu sagatavot preekš māsas kāzām.

2. skats. Baptista nama preekšā. Baptista, Gremio, Tranio, Katarina, Lučencio, Bianka un veesi gaida Petruččo, kam javed savu līgaviņu baznicā. Atnāk Biondello un stāsta, ka Petruččo brauc uz savām kāzām jo savadā uzvalkā: vecos kamzoļos (paltrakos), apakšdrēbēs, trīs reiz apgreestās, zābakos, kas ilgu laiku kalpojuši par tauku sveču lādi, ar zobenu (špagu) bez makstim un ar šalauzītu zobena rokturi, ar zirgu — vāju un kraupainu. Pēc šī stāsta parādas ari Petruččo Grumio pavadībā. Visi lūdz Petruččo pārmainīt mazākais savu uzvalku, bet tas neveenu neklausidams, eet tā pee laulības. Paleek Lučencio un Tranio. Sulainis eeteic savam kungam sameklet kaut kādu veci, kurš uzņemtos spēlet Vičencio, Lučencio tēva lomu, norakstidams tam visu savu mantu, bez ka nevar notikt ta kāzas ar Bianku. Lučencio tam peekrit. Atnāk atkal Gremio un stāsta, kas noticis baznicā.

„Kad garidzeeks vaicaja Petruččo, vaj tas grib būt Katarinas vīrs, tad tas eekleedzees tā, ka garidzneekam no bailem izkrituse grāmata no rokām. Tad tas pagēreja Muskat-vīnu, izdzēra to un atlikas izslacija uz grīdu, pēc tam tas apķēra savu līgavu ap kaklu un sāka to ar tik diktu šņakstešanu bučot uz lūpām, ka man kauns palika un es izgāju no baznicas.“

Pēc šī stāsta eerodas ari jaunais pāris ar viseem radeem un vee-seem. Petruččo, neklausotees uz viņu lūgšanu un uz Katarinas nepee-krišanu, ņem to aiz rokas un aizeet.

IV. Cēleens. 1. skats. Kambaris Petruččo lauku namā. Eenāk Grumio, peesaukdams Kurtis' un citus sulaiņus, pavēl teem jo ātri visu sapost preekš ta kunga un jaunās kundzes saņemšanas. Eenāk Petruččo ar Katarinu un sāk lamat sulaiņus par viņu lempibu, tad peļ veenu par tam, ka tam slikti novelk zābakus, otru par tam, ka ļāvis izkrist no rokām mazgajamai bļodai. Peenestās vakariņas tas nosveež uz grīdu, it kā cepetis būtu peededzis. Pavadijis Katarinu guļamā istabā, tas atgriežas sacidams, ka tam esot nolūks savu seevu tapat izlabot kā izmācot vanagus preekš medibām, nedodot teem ne ēst, ne gulet. Ka panāktu otru nolūku, tas grib izmētat spilvenus un apsegus zem ta eemesla, ka gulta sliktu uztaisita un neļaut Katarinai eemigt visu nakti, modinadams to kleeedzeneem un lamajumeem katru reiz, kad ta sāk snaust.

2. skats. Paduā, Baptista nama preekšā. Tranio un Hortenzio noklausas Lučencio un Biankas sarunu, kuŗā viņi zvēr veens otram mūžigu mīlestību. Tad Hortenzio izbeidz tīkot pēc Biankas rokas, aizeedams apņemt kautkādu atraitni. Biondelo atved Pedantu, kurš gatavs, izdotees par Vičencio, lai norakstītu savu mantu dēlam Lučencio, bez ka Baptista nedod tam Bianķu. Tranio ar to aizeeet, lai izskaidrotu, kas tam darams.

3. skats. Kambaris Petruččo nama. Katarina sirsnigi lūdž Grumio, lai tas atnes tai kaut ko ēst, ka ta tūri mirstot no bada un neģuļas. Grumio sauc tai dažus ēdeenus pārmaiņus, taujadams, kuŗš tai labaki tīkot. Katarina pamanidama, ka tas par viņu smejas, tīšu modinadams tās ēstgribu, sit tam. Petruččo eenāk lidz ar Hortenzio, nes Katarinai bļodu ar ēdeenu, speež to viņam pateiktees un tad paziņo tai, ka viņi tūlīņ braukšot pee Baptista, un ka viņš preekš tam pastellejis tai jaunās drēbes. Parādas skroderis un galanteriju preču pārdevejs; viņi atnes drēbes un cepuri Katarinai, bet Petruččo tos aizdzen, sacidams, ka drēbes slikti pašūtas un cepure esot lidzīga samta terinei. Katarina izsamisuse, jo drēbes un cepure pataisitas pec jaunakās modes un tai ļoti patīk, bet ne-eevērojot tās lūgšanu un pretošanos, Petruččo speež to braukt pee tēva vecās drēbēs.

4. skats. Baptista nama preekšā. Uzstājas Tranio un Pedants, pārģerbtis par Vičencio. Tranio to māca, kā tam jaspēlē Vičencio loma. Nāk Baptista un viņi dodas projam parakstīt kontraktu. Lučencio pa tam eet sapostees uz savām kāzām.

5. skats. Uz leelceļa. Nāk Petruččo, Katarina un Hortenzio. Petruččo ligsmojas par jauku mēnesi, kas spīdot pee debess. Katarina brīnidamās jautā tam, kur tas redzot mēnesi, kad viņi ceļojot pee spožas saules. „Es gribu, ka tas būtu mēnesis!“ uzblauj Petruččo, un grib greestees atpakaļ, ja Katarina tam nepeekrīt, ka tas mēnesis. Katarina peekrīt. Nāk vecis Vičencio, dodamees ar' uz Paduu pee dēla. „Kāda skaista meiča,“ saka Petruččo, lūkodamees uz veci, „uz vaigeem lilijas un rozes; kādas zvaigznes salīdzinat ar tās skaistajām acim. Noskūpsti viņu, miļā Katarina, par tās skaistumu.“ Katarina nedrīkstedama pretotees ari gatava izpildīt tā pavēli, bet tas pats to attura, iztaujadams Vičencio par ta ceļa mērķi un visi kopā dodas uz Paduu.

V. Cēleens. 1. skats. Paduā preekš Lučencio nama. Kamēr Lučencio ar Bianku laulā baznicā, pee viņa nama nonāk: Vičencio, Petruččo un Katarina. Vičencio sāk klauvet pee dēla nama, no nama iznāk Tranio, Baptista un Pedants. Pēc ilga strīdus par tam, kurš istais Vičencio, Tranio leek sūtīt pēc policijas un saņemt Vičencio, bet jau salaulato Biankas un Lučencio peenākšana visu izskaidro. Vičencio un Baptista eet eekšā, lai izzinātu visu sikaki. Petruččo ar Katarinu seko teem, kad papreekšu peespeedis šo, viņu noskūpstit uz eelas.

2. skats. Kambaris Lučencio nama. Visi, izņemot sulaiņus sēd ap galdū. Izstāstijušas dažūs nenozīmīgus un ne pilnīgi peeklājīgus kalamburus, seeveetes aizeet. Tad eesākas runa par seevām. Visi saka, ka Petruččo seeva ir stūrgalvigaka par citām. Tas leek preekšā, to izmēģinat un sūta Biondello Lučencio vārdā teikt Biankai, lai ta atnāk šurp. Ta atbild caur Biondello, ka viņa nenāks. Hortenzio, kas apņēmis atraitni, dabon uz savu sūtišanu tādu pat atbildi; tad Petruččo sūta Biondello pee Katrinas, pavēledams tai atnākt. Katrina atnāk. Viņš leek tai atvest divi nepaklausīgās un tām nolasi lekciju par tam, kā nepeceesāmi ir paklausit vīram visās leetās un allažin. Katarina izpilda visu to, daiļā monologā izteikdama seevas peenākumus pret vīru. Tā beidzās luga, kas parādas tagad dažreiz pat uz mūsu skatuves.

„Stūrgalvigās peevarašana“ spilgti atšķiņas no pirmajām Šekspira lugām pēc preekšmeta, pēc tēlošanas un pat pēc valodas. Barbarismi „Titā Andronikā“, mezonibas — rupjibas „Periklā“, dažas neveenadibas — nepareizibas — jestrības „Indriķi VI.“, veenkāršaka raksturība abās pēdejās komedijās, jambisku vārsmu leetošana „Titā Andronikā“ un knittelversi komedijās, — viss tas saista šīs lugas vēl ar ta laika angļu literaturas vēsturi, kad Šekspirs vēl ne-aptumšoja Marlo, Grinu, Lilli un Pilu.

Šīs komedijas dubulta mazgls nebūt nekait tās veenibai; ta vēsta ļoti labi; bez dažeem leekeem skateem peevilciba turas visur veenadi; dalibneeki runā parastu valodu un speesti, nedabīgi kalamburi ir ļoti reti, tikai sulaiņu runās un pēdejā skatā, kurš visnotaļ sastatits ne visai izdevīgi. Vičencio peenākšana un skats preekš Lučencio nama vesti ne-izdevīgi un bez vajadzības izsteepj lugu. Atsevišķi Petruččo un Katarinas raksturi zīmeti un iztureti skaisti; pārejee ar teem salīdzinot ir nenozīmīgi — mazvērtīgi. Lugas ideja teicama, daudz skati izdveš neviltotu komismu. Komedija gandrīz viscaur sacereta vārmās, daudz veetās skapiģās un spēciģās.

Kamēr dzejneeks savās trijās pirmajās lugās atrodas pilnīgi zem sveša eespaida un pee ta sastopami dažādi papņemeeni („Indriķi VI.“ — otrajā un trešajā daļā — tas sacenšās ar veenu laika beedru „Maldu komedijā“ ar Plautu), — tamēr „Stūrgalves peevarašana“ manama viņa patstāvība. Kā Rafaels un Ticiāns, kā Gōte un Šillers māciņas pee svešem meistareem (pēdejee vistim pee Šekspira), tā to darijis arī Šekspirs. Tas izglitōjās pee Plauta un Seneka un sākumā pat pee Marlo un Grina. Zināms pee pēdejeem tas vareja drīz sajust, ka pee šeem tas var tik mācitees, kā viņam nebūs darit; tas ap-

strādāja Grina lugas. Katram dižam mākslencekam ir savi mācības gadi, kur tas peeslejas agrakeem meistareem, kad tas darina pēc svešeem un mācās pee teem. Pēc komentatoru vārdeem, Šekspiram dzīvojot, šī luga baudīja spīdošas un pelnītas sekmes.

Sekspira dramatiskās dzejas otrš periods (1591.—1597.)

1. Erotiskās lugas.

„Divi Veronas augstmaņi“ (Two gentlemen of Verona).

Aplūkodami, pārbaudidami tagad dažas no šī laikmeta erotiskām lugām atsevišķi, uzsāksim, peekrizdami angļu kritiķu vairakumam, — ar lugu „Divi Veronas augstmaņi“. Daži literatūras vēsturneeki peņem, ka viņa rakstīta jau pirms „Maldu komedijas“ 1591. g. Kā arī nebūtu, ta ir pirmā patstāvīgā Šekspira komedija, kuŗai galvenais preekšmets ņemts iz kādas spaneešu novelles. Komentatori nav veenis pratis vēl līdz šim tai ziņā, vaj šī luga peeder pilnīgi Šekspiram, jeb vaj tas tikai to izlabojis un preekš skatuves apstrādajis. Hanmers saka: „Jašaubas, vaj Šekspirs šo lugu sacerejis. Tas laikam, tās atdzīvinašanai, eespraudis veetām tajā dažas frazes un spīdošas domas, kuŗas ļoti spilgti atšķīras no visa cita.“ Teobalds apgalvo, ka ta veena no vissliktakām Šekspira lugām, jebšu ta arī vismazak par citām sabojata caur eespraudumeem. Džonsons, peekrizdams tam, ka raksturi tajā vāji un slikti zīmeti, saka, ka ta pār-pilna skaistu izteikumu (viņš leeto še greeķu vārdu gnoma) vairak, nekā jebkuŗa cita Šekspira luga, un neveenā citā no tām ne-esot tāda daudzuma skaistu veetu, atsevišķi ņemot. Šis pašas veetas peerāda, pēc Džonsona vārdeem, ka viņa maz padota turpmaku akteerū pārtaisijumeem laikam tamdēļ, ka to reti izrādīja. Tak Džonsons nešaubas, ka luga peeder Šekspiram tamdēļ, ka, neskatotees uz tajā atromamo savado zinašanu un nezinašanu, pūļu un bezrūpības maisījumu, neveens bez Šekspira no ta laika rakstneekeem nevareja viņu saceret. „Daudz saprotamaki tas, ka Šekspirs dažreiz gura, nolaidas pēc saveem augsteem lideeneem, nekā tas, ka kautkāds cits autors pacēlees līdz tādām ražojumam pēc saveem nee-cigeem radījumeem.“ Visi komentatori ligsmojas par šīs lugas stila daiļumeem, kuŗš vispār dzīvs, spīdošs, pilns izdevīgu, dzejisku salīdzinumu un skaistu gleznu. Rau šīs lugas scenarijs.

Izrādāmās personas (Persons represented).

Milanas leelskungs, Silvijas tēvs.

Valentins, } Veronas augstmaņi.
Protejs, }

Antonio, Proteja tēvs.

Turio, Valentīna komisks sāncensis (A foolish rival).

Eglamurs, Silvijas palīgs pee bēgšanas.

Spids, Valentīna jokains sulainis (A clownish servant).

Launss, Proteja sulainis.

Pantino, Antonio sulainis.

Trakteerneeks, pee ka dzīvo Julija Milanā.

Laupitaji (it īpaši ārpus likuma atrodošees: Out laws).

Julija, Veronas dama, Proteja mīlakā (Beloved by Protheus).

Silvija, leelkunga meita, Valentina mīlakā.

Lizete, Julijas kambarseeveete (Waiting-woman).

Sulaiņi, muzikanti.

Neveena pašā no Šekspira lugām pee izrādāmām personām nav apzīmets tik gaiši katras personas darbības aploks un pat daži lugas apstākļi, kā šajā. Pee vārdeem „Valentin“, „Protheus“ galotne nav nebūt itāliska, kas iznāk caur tam jo savadaki, ka gandrīz visi citi vārdi beidzas uz „o“: Antonio, Turio, Pantino. Sulaiņi pee Šekspira gandrīz arveenu ir ar angļu vārdeem, tā Speed nozīmē steidzību, Launce — gaušo (neleelu kustoni).

Šīs lugas darbība notiek pa daļai Veronā, pa daļai Milanā jeb uz Mantuas robežām.

I. cēleens. 1. skats. Plašs laukums Veronā. Uztājas Valentins un Protejs. Valentins taisās uz Milanu ceļot, sacīdams, ka pee jauneem ļaudim, kuŗi sēd mājās, prāts top rupjš. Tas smejas par Proteju, kuŗš bez cerības eemilejees. Tava mīlestība beigsees ar kaut kādu mulķību, pee kuŗas ne-atmaksajas leetot prātu, jeb tu pazaudesi savu prātu, pārvāreets no mīlestības mulķības. Protejs attaisno savu mīlestību. „Rakstneeki saka, ka mīlestība mīt tik skaistās dvēselēs, kā tārps, norīdams zeedu, nometās ta vislabākajā pumpurā.“ — Rakstneeki saka ari, ka tā, kā tārps nometees pumpurā pamazīt apēd to, ari mīlestība jaunu ļaužu sirdīs nomērdē tās visuzeedošakā jaunībā un peevīl vislabākās cerības, — atbild Valentins, atvadidamees no drauga. Parādas Spids, ko Protejs sūtījis ar vēstuli pee Julijas. Viņš izpildījis dabūto uzdevumu, bet Protejs nevar no ta izdabūt, kādu atbildi Julija devuse. Spids tik saka, ka Julija par peegādato vēstuli nav devuse tam ne dukata. Protejs aizeet, noņemdamees pee tās raidīt citu sūtni.*)

2. skats. Turpat Veronā. Dārzs pee Julijas nama. Eenāk Jūlija un Lizete. Jūlija prasa padomu Lizetei, vaj viņai būs klausīt mīlestības atklāšanām, un min dažas personas, vēledamās zināt, kuŗai no tām viņa dos padomu atbildēt. Pee Proteja vārda Lizete viņu aptura, sacīdama, ka no viseem skaisteem cilvekeem ta turot to par vislabako. „Kapēc?“ — Man preekš tam parastais seevišķu eemesls: es turu viņu par tādu tam labā, ka es viņu par tādu turu. — „Bet tas no viseem maneem peelūdžeem daudz mazak par citeem vērsis uz sevi manu uzmani.“ — Par tam viņš mīl jūs par viņeem viseem vairak. — „Viņa klusu ceešana, kad tas ar mani kopā, nepeerāda dedzīgu mīlestību.“ — Uguns zem pelneem deg stipraki par citu. — „Tee nē mīl, kuŗi nepeerāda savu mīlestību.“ — Tee mīl vēl mazak, kuŗi rāda ļaudim, ka mīl. — Lai pārlee-

*) Šis skats, rakstīts prozā, ir pilns kalamburu un asprātību, ne allaž izdevīgu. Kalambur, vārdu rotaļa — atjauta, vaj no Calenberg (—bourg, bour), vaj no arab. kalam-bair, daudzskaitlī kalam-bur, sajukuši vārdi.)

cinatu savu kundzi, Lizete pasneedz tai Proteja vēstuli, teikdama, ka to sapņemuse no Valentina sulaiņa. Julija, nākdama dusmās par tam, ka viņa bez šīs ziņas un šīs vārdā peepņemuse vēstuli, aizdzen viņu, tad sāk par tam žēlotees, nožēlot, teikdama, ka mīlestība līdzīga untumainam bērnam, kas saskrāpejis aukli un pēc briža skūpstā rīkstī, ar kuŗu tas par tam pērts. Tad ta sauc no jauna Lizeti, lūgt tās peedošanu par savu karstumu. Lizete atgriezās, Julija vaicā tai, vaj drīz būs pusdeena, tad uzved atkal runu uz papīru, kuŗu ta nejausi nometuse, paceļ to, bet īgnumā par Lizetes mazu smeešanu saplēš vēstuli un aizdzen viņu atkal. Palikuse veena, lasa saplēstos gabaliņus un paslēpj tos, kad Lizete no jauna parādas, saukt to pusdeenā.

3. skats. Veronā. Istaba Antonio nama. Eenāk Antonio un Pantino. Antonio jautā, ko sacijis viņa brālis, ar ko Pantino ticees. Sulainis atstāsta tam ta brāļa vārdus, kuŗš brīnās par tam, ka ta brāļa dēls, Protejs, neceļo tādās gadās. Antonio tam peekrīt, ka jaunam cilvēkam jaredz pasaule, un nolemj savu dēlu sūtīt uz Milanu, kur tagad atrodas ta draugs, Valentins, un kur viņš var pilnīgi izglītootes pee ķeizara galma. Eenāk Protejs jo ligsmis. Tas nule dabujis no Julijas vēstuli un baididamees par tam tēvam ko sacit, kuŗš eerauga viņam rokās papīru, saka, ka ta vēstule no Valentina, kuŗš aprakstot Milanas dzīves preekus un nožēlojot, ka Protejs nevarot tos ar viņu dalit. Antonio ļoti preecijs par šo gadījumu un pasludina dēlam, lai tas saposotees, jau rītu ceļot uz Milanu. Visas Proteja atrunas veltīgas, un tas izmisis, ka ta meli tam padarijuši vēl vairak rūpju. Antonio un Pantino aizeet; pēdejais tūliņ atgriezās, saukdams Proteju.

II. cēleens. 1. skats Milānā. Istaba leelkunga pili. Valentins un Spids. Sulainis smejas par sava kunga kaislibu pret Silviju, tam peerādīdams, ka tas tajā eemīlejees līdz bezprātam. Viņa peerādījumi varen asprātīgi: „Tagad jūs gavejat, kamēr agrāk gavejāt tik tūliņ pēc paturetas pusdeenas, un esat līdzīgi Protejam, kuŗš tādā mērā eemīlejees, ka eet bez suspensorija.“ Valentins atzīstas, sacīdams, ka Silvija tam likuse pagājušo nakti rakstīt vēstuli tam, ko ta mīlot. Parādas pate Silvija jautadama, vaj tas izpildījis tās uzdevumu. Valentins nodod tai vēstuli, teikdams, ka tas baidījees tanī sacit vaj pārak daudz, vaj pārak maz, nezinadams, kam ta adreseta. Silvija atdod tam vēstuli atpakaļ, teikdama, ka viņa vēleto, kaut ta būtu rakstīta vēl maigaki. Valentins, domadams, ka ta nav ar meeru ar viņa darbu, saka: „Ja jums patik, es norakstīšu citu.“ — „Un kad viņa būs norakstīta, tad izlaseet to, kā kad būtu dabujuši no manis; ja viņa jums patiks, tad jo labaki, ja ne — nevajag!“ — „Bet ja viņa man patiks, ko tad?“ — „Tad patureet viņu pee sevis par jūsu pūlem“ — atbild Silvija un aizeet. Valentins paleek neziņā, kā saprast Silvijas vārdus. Spīds, brīnās par smalkumu, ar kādu viņa peedabuja Valentīnu, būt par tās sekretaru, lai rakstītu vēstuli pats sev. Valentins vēl arveenu netic. Viņi aizeet pusdeenā.

2. skats. Veronā. Kambaris Julijas nama. Protejs un Julija atvadas veens no otras, pārmainīdami gredzenus; Pantino pēdīgi aizved Proteju.

3. skats. Eela Veronā. Nāk Launss vesdams suni. Tam ja-ceļo Protejam līdz pee ķeizara galma un tas brīnās, ka ta sunis, Krabis, nav raudajis tad, kad šķirotees no ģimenes visi kaukuši. „Mans sunis ir visnejūtīgākais no viseem suņiem. Mana māte raudaja, tēvs elsoja, māsa kleedza, mūsu kalpone kauca, mūsu kaķe no izmisuma lauzīja rokas, visa ģimene bija skumjās, bet šis ceetsirdīgais kustonis nenobirdināja neveenu asaru! Eedomajatees, ka šī tupele ir mana māte... jeb ne, šī būs mans tēvs, tai daudz sliktāka pazole, bet rau šī tupele arcaurumu mana māte. Lai nogrimstu, ja tas nav taisnība. Tagad šī nūja — mana māsa... šī platmale — mūsu kalpone Nan (Anna), bet es — sunis, jeb ne — sunis pats par sevi, un es būšu es. Tagad es pee-eju pee sava tēva... Tētiņ! jūsu svētību!... Rau tupele raud tā, ka nespēj sacīt ne vārda... Rau es tagad eimu pee mātes, skūpstu to... Bet sunis visu šo laiku ne-izleja neveenu asaru, neteica ne vārda.“ Pantino pārtrauc Launsa gaudas, sacīdams, ka viņu gaidot un ka tas palaidiņot garām ūdens peetekas brīdi, ja tik ilgi posišotees uz ceļu un raudašot. „Vaj tu nezini, saka Launss, ka ja upe izsiks, tad es to peepildišu ar savām asarām, ja vējš stāsees, tad es uzpūtišu buras ar savām nopūtām.“ — Es atnācu, tevi saukt! — teic Pantino. „Sauc mani, kā gribi!“ atbild Launss un pēdīgi aizeet.

Šis skats arkārtīgi smeeklīgs, lai gan komisms tant deezgan zemas šķiras. Tam bija taisīt furoru pee Londonas pūļa. Sarunā starp Launsu un Pantino ir daudz nepārtulkojamu kalamburu. Šis skats atgādina Sozija monologu eelas luktura preekšā Moljera „Amfitrionā“.

4. skats. Milanā. Istaba leelkunga pilī. Eenāk Valentins, Silvija, Turio un Spids. Valentins pazemina savu sāncensi savas mīlakās preekšā ne pārak delikatā veidā un ne visai asprātīgeem kalambureem. Silvija tos izlīdzina. Eenāk leelskungs un paziņo, ka Protejs atbraucis. Valentins apraksta Silvijai jo gaišām krāsām viņa teicamības, sacīdams, ka tik mīlestība veen viņa draugu noturejuse Veronā. Turio sarunā par mīlestību saka starp citu, ka mīlestībai ne-esot acis. „Lai neskatītos uz tādeem mīletajeem kā jūs!“ atbild Valentins. Atnāk Protejs. Valentins lūdz Silviju, ta draugu peepemt savu sulaiņu skaitā.*) Silvija saka tam dažas peeklājīgas frazes un aizeet ar Turio. Valentins, palīkdams veens ar draugu, apraksta tam pārspīletām, retoriskām frazem visu savas mīlestības spēku pret Silviju. Protejs negrib atzīt pat viņa kaislibas preekšmetu par pašu pilnību, bet tik ko ta draugs aizeet, te tas atgādādamees līdzību no veena siltuma, kas izdzen otru, teic, ka pats eemilejees Silvijā un aizmirsis Jūliju. „Es jūtu, ka mana draudzība pret Valentīnu atdzeest tapēc, ka es eemilejis ta mīlako. Bet kas notīks ar mani, kad es ar viņu labāk eepazišos, ja es viņu tagad tā mīlu, gandrīz nepazīdams?“ Apsolidāmees peevāret savu kaislibu, kas tik visai savadā kārtā raduses, tas aizeet.

5. skats. Eela Milanā. Spids un Launss sateekas; pirmais

*) „For your servant“... Šekspira laiku damas savus peelūdzejus nesauca cidadi, kā: „my servant“...

iztaujā, kā Launsa kungs spēja šķirtees no Julijas. „Ļoti veenkārši“ atbild tas, „apķērušees gauži nopeetni, tee šķirās smeedamees!“ Izmaiņiņūši dažus sliktus kalamburus, tee eet alus-namā.

6. skats. Milanā. Kambaris leelkunga pili. Protejs veens būdams pūlas attaisnot ar visadeem sofismeem savu kaislibu pret Silviju. Valentins pateicis tam savu nolūku — šo pašu nakti uzkāpt pa virves trepem Silvijas istabā, to nolaupīt un ar to salaulatees. Protejs eet, šo plānu pateikt leelkungam, ceredams, ka tas padzīs Valentinu un tādā kārtā viņš varēs gūt virsroku pār vairigo sāncensi.

7. skats. Veronā. Istaba Julijas namā. Jūlija peepeži stipri eemīlejuse Proteju, vaicā Lizetei, kādā veidā viņai dotees uz Milanu pee sava mīlākā, bez kuŗa tā nevarot dzīvot. Lizete cenšās lēninat tās kaislibas kvēli, bet Jūlija ne par ko negrib paliktees veena Veronā. Ta nospreež pārgērbtees paŗa drēbēs un braukt uz Milanu. Lizete baidas, ka tās kundze neceļo par velti, bet Jūlija lūdz to, neapvainot Proteju ar šaubām par ta uzticību un eet sapostees uz ceļu.

III. cēleens. 1. skats. Milanā. Preekšistaba leelkunga pili. Leelskungs, Turio un Protejs. Tik ko eenākdams, leelskungs lūdz Turio, to atslāt veenu ar Proteju. Protejs stāsta leelkungam Valentina nolūku, nolaupit Silviju. Leelskungs tam pateicas, sacidams, ka tas pats sen bijis aizdomās par Valentina mīlestību, kuŗam tūlit vajagot še cauri eet ar virves trepem. Leelskungs aiztura Valentinu, eenākušu drīz pēc Proteja, un vaicā tam, kā viņš varetu eegūt kādas seeveetes mīlestību, kuŗa tas eemīlejees. Valentins dod padomu, to peevilkt caur dāvanām, bet galvenais caur vārdeem... „Cilveks, kam mēle, nav cilveks, ja ar šo mēli tas nevar peevarēt seeveeti.“ Leelskungs saka, ka viņu stingri uzraugot un pa naktim eeslēdzot. Valentins dod padomu, kāpt pee tās pa logu. Leelskungs lūdz, tam pagādat virvju trepes, Valentins apsola. „Bet kā man tās nonest?“ — It veenkārši, zem gaŗa meteļa! — „Zem tāda pr. p., kā tev?“ Valentins saka ja un leelskungs, neklausotees uz ta eerunu, noņem tam mēteli, it kā preekš sevi pamēģinatu. Zem mēteļa Valentinam paslēptas trepes, pašā mētelī leelskungs atrod vēstuli Silvijai. Te šī vēstule paraugam no Šekspira laika mīlestības stila:

„Manas domas pēmušas nakti pasparni pee Silvijas; tās mani vergi, kuŗus es sūtu pee viņas laistees. Ai! kaut jel viņu kungs varetu tapat veegli peelaistees un nomestees tur, kur gul viņas, bezjūtīgās! Mani heroldi -- domas dus uz tavas šķistās krūts, kad es, viņu ķēniņš, kas viņas turp sūtījis, nolādu laipnību, ar kuŗu viņas peepemtas tamdēļ, ka pats apskaužu savu sulaiņu laimi. Es nolādu pats sevi par tam, ka viņas no manis sūtītas, radušas paspārni tur, kur viņu kungs gribetu pats būt. — Silvija! šo nakti es tevi atsvabinašu.“*)

Leelskungs pee nāves soda izdzen Valentinu no Milanas. Tik ko leelskungs aizgājis, te parādas Protejs un Launss, jau par visu paziņoti. Protejs dod savam draugam padomu, bēgt jo drīz, ja tas negrib pazaudet dzīvību un Silviju. Viņš starp citu saka, ka Silvija peedāvajuse

*) Vēstule rakstīta sešpedainōs ik pēc vārsmas rimetōs jambōs.

preekš tam, ka mīkstinatu Valentina likteni, „jūru kausetu pērļu, ko sauc par asarām“. Valentins aizeet ar Proteju, lūgdams uzmeklet un peesūtīt viņam Spidu. Launss, palikdams veens, saka, ka tas eemilejees un izņem cedelīti, kuŗā uzrakstītas viņa ligavas labās un ļaunās īpašības. Peenāk Spids, un Launss, lai pārleecinatos, vaj tas prot lasīt, leek tam uzskaitīt visus viņa ligavas tikumus un trūkumus, kuŗi sazīmeti cedelē. Ligavas trūkumu skaitā Spids atrod pr. p. „ka to nevajaga skūpstīt ne-ēdušam tapēc, ka ta ož pēc ka.“ — So trūkumu var izlabot ar labu brokastu, atbild Spids. — „Ta runā, kad gult!“ — Lai tik neguletu, kad runā. — „Tai nav zobu un ta ļoti pikta!“ — Jo labaki: tā tad, ta nevarēs būt kodīga, u. t. pr. Apspreedis visas viņas īpašības, tas pēdīgi paziņo Spidam, ka šo jau sen gaidot Valentins. Abi aizeet. Šinī skatā daudz komisma, bet pārak smalkās asprātības tam kaitē.

2. skats. Milanā. Kambaris leelķunga pilt. Eenāk leelskungs, Turio un Protejs. Leelskungs jautā, vaj Valentins aizbraucis un dabujis apstiprinamu atbildi, lūdz Proteju līdz ar Turio, raudzīt Silviju peerunāt, lai ta remdejas un eemīlo Turio. Protejs saka, ka ja-apvainojot Valentins par nodevību, biklibu un zemu dzimumu — par trim trūkumeem, kuŗus nekad seeveetes nepeedodot, un tad Silvija varbūt to vairs nemilēs. Leelskungs un Turio lūdz Protejam pašam to darīt un tas atbild, dodams pee tam Turio padomu, būt drusku vairak mīļam akam un pee pirmā gadījuma nest Silvijai serenadi. Viņi aizeet sarīkot preekš tam visu vajadzīgo sagatavošanu.

IV. Cēleens. 1. skats. Mežs pee Mantuas. Nāk daži laupitaji. Viņi peetura Valentinu un Spidu, iztaujā pirmo, kas viņš tāds un kurp dodas. Valentins saka teem, ka viņš izdzīts no Milanas un ka to nekas nesaistot pee dzīvības. Viņi eeteic tam, eestātees viņa beedribā un būt par viņu vadoni. Valentins ar meeru, ja viņi nedara ļaunu ne-apsargatām seeveetem un nabaga ceļotajiem. Laupitaji ved viņam rādīt savas mantas.

2. skats. Milanā. Pils pagalms. Protejs isā monologā stāsta, ka nodevis Valentinu, tas izlikdamees pūlamees Silviju peedabūt preekš Turio, tai runājis par savu mīlestību, bet ta ar nicinašanu to atrāidijuse. Parādas Turio ar muzikanteem. Kamēr tee sarīkojas uz serenadi, peenāk Julija, vīrišķu drēbēs, un veesnicneeks. Viņa šo lūguse, parādīt tai Proteju. Pa tam muzikanti spēlē un dzeed dzeesmu Silvijai par godu. Pee loga parādas Silvija. Protejs aizsūta projam Turio ar muzikanteem, bet pats paleekas, apleecinat Silvijai savu mīlestību. Ta pārmet tam nodevību pret draugu un savu mīlako. Protejs apgalvo tai, ka Valentins un Julija sen miruši, un lūdz mazakais dāvināt tam tās ģimetni, kuŗa tik ceeta pret viņu. Silvija lai, atkratītos no viņa lūgšanām, leek tam rītu sūtīt pēc tās portrejas. Julija, dzirdējuse visu šo šarunu, aizeet ar veesnicneeku izmisumā.

3. skats. Turpat. Nāk Eglamurs. Silvija sūtijuse pēc ta, un tas atsteidzees, saņemot viņas pavēles. Silvija parādas pee loga un teic Eglamuram, ka ta nodomajuse bēgt uz Mantuu, kur vajaga būt Valentinam; bet tā ka ceļš nav pilnīgi drošs, tad ta lūdz viņu, to padīt šai ceļā. Eglamurs peekrīt un viņi šķīras.

4. skats. Turpat. Launss ved savu suni, stāstīdams, ka tas vedis to dāvinat Silvijai no ta kunga, bet sunis uzvedees tik nepeeklājīgi, ka to likuši izdzīt no istabas un izpērt. Launss devees prom pee puīša, kuŗš suņus peŗ un teicis tam, ka ne sunis, bet viņš pats izdarījis zinamo nepeeklājīgo nozeegumu. „Tas tad bez kādas runas un tirzašanas izpēra mani un izdzina no istabas. Vaj atrodami daudz tādi kungi, kuŗi to darītu par saveem sulaiņeem?“ Nāk Protejs, pēc ta Jūlija. Protejs, nepazīdams savu miļako, peeņēmis to savā deenastā. Jūlija, saukdamās par Sabastianu, izpilda Proteja uzdevumu, nes Silvijai vēstuli un savu pašas gredzenu, ko reiz ta devuse Protejam par mīlestības zīmi. Kad Protejs aizgājis, parādas Silvija ar svītu, leek atnest savu ģimetni, ko ta apsolijuse dāvinat Protejam, nodod to Julijai, bet nepeeņemdama nē ta vēstuli, nē gredzenu. Palīkdama veena, Jūlija salīdzina sevi ar sāncenses portreju un pateicas liktenim, ka Silvija nemīl Proteju. — Skats, kur Jūlija ar portreju, ir jauks, bet dāvana Protejam psiholoģiski ne ar ko citu nav attaisnojama kā ar to paradumu, ka augstmaņi parasti dāvina savas ģimetnes. Salīdzinot sevi ar Silvijū, Jūlija starp citu saka: „Tai mati tumšas krāsas, man pavisam dzeltenī. Ja eekš tam tik visa starpība, — tad es jau sev uzlikšu leekus matus ar tādu pat krāsu,“ — šis teikums peeŗāda, ka seeveetes Anglijā nesušas leekus matus daudz agrak par parūku eeevešanu.

V. Cēleens. 1. skats. Milana. Abateja. Eglamurs gaida Silvijū. Ta eerodas un viņi, ceredami laimīgi izkļūt caur mežu, dodas ceļā.

2. skats. Kambaris leelkunga pīli. Eenāk Turio, Protejs un Jūlija. Turio tiŗa Proteju, vaj tas paspējis Silvijas prātu viņam par labu greest un ko ta domajot par viņa īpašībām. Protejs atkratas ar kalambureem. Eenāk leelskungs, iztaujā par savu meitu un izsaka teem savas aizdomas par tās bēgšanu. Visi steidzās tai dzītees pakaļ.

3. skats. Mežs uz Mantuas robežām. Laupitaji atved saķerto Silvijū, vezdami to pee sava vadoņa; citi dodas uzmeklet augstmani, kas viņu pavadijis.

4. skats. Cita meža daļa. Nāk Valentins. Tas pilnīgi ar meeru ar savu stāvokli un nopūšas tik pēc Silvijas. Eeraudzīdams tuvojamees ļaudis, tas paslēpjas; parādas Protejs, Jūlija un Silvija. Protejs to izglābis no laupitajeem un no jauna sāk runat tai par savu mīlestību. Valentins visu dzird. Silvija to tapat noraida kā agrak, saukdama to par nodeveju. Protejs, redzedams, ka visi pūliņi, eegūt tās mīlestību, vēltīgi, noņemās, to dabut ar varu. Valentins parādas attura to un pārmet tam mīlestības un draudzības nodevību. Protejs nozēlo, lūdz tam peedošanu un Valentins tūdaļ ari peedod, no jauna to peeņem kā godīgu cilveku, pat atkāpjas preekš ta savās teesībās uz Silvijū. (Šī atkapšanās būtu nejdzīga, ja ta nevestu pee tam, dot Jūlijai eespēju atklātees). Pee šeem vārdeem Jūlija paģīb, visi metās pee tās un pazīst to pēc gredzena, ko tai devis Protejs. Proteja mīlestība pret Julijū tūliņ atgreežas. Pa tam laupitaji atved nule saķertus leelkungu un Turio. Turio metās uz Silvijū, bet Valentins peedraud tam nāvi tā, ka viņš atsakas no ligavas. Leelkungs saīdzis par Turio zemumu, dod nu Valentinam par algu savas meitas roku, peedodams uz šī lūgšanu lau-

pitajeem. Valentins rāda leelkungam Jūliju, apsolidams ceļā pastāstīt tās vēsturi. Tas nobeidz lugu pārdeem: „Eesim, Protej! . . Tavs veenigais sods būs tas, ka tu dzirdesi savas mīlestības vēsturi. Pēc tam manas kāzas būs veenā deenā ar tavām; mums būs veeni svētki, veens nams un veena vispārīga laime.“

Šai lugā Šekspirs pārceļ uz Itāliju angļu dzīves kārtu un nosaukumus, kā pr. p. alehouse u. t. pr. Bez tam pamanāms šē ari spāņu valodas pēdas, pr. p. (II cēleena 4. skatā) leelkungš sauc Proteja tēvu „don“ Antonio, tā tad leeto spāņu tituli Itālijā. Intresanti ari tas, kāds ķeizars valdija Milanā? Tak Šekspirs nekad nerūpejās savās lugās par neveenanībām, nepareizībām sīkumos. Tā ari I. cēleena I. skatā pee viņa Valentins dodas no Veronas uz Milanu pa jūru. Bet intriga šai lugā deezgan peevilcīga, ja ta tik būtu rūpigaki izstrādāta un tai nebūtu pārak daudz neveenanību — paviršību. Pr. p. I. cēleena 3. skatā nevajadzīgā atgriešanās, kuŗas peemērs daudzkārt sastopams pee Šekspira, peerāda, ka cēleens tur nevoreja nobeigtees un ka pēc šī skata sekoja dekorāciju pārmaiņa. Mēs zinām, ka Šekspirs pavisam nesadalija savas lugas eēleenos, bet rakstija tants bez leelakas nodalīšanas skatu pēc skata. Starpbrīži starp šēem skaateem iztāisa ari to, ko mēs saucam par pauzem, starpcēleeneem. Tādā veidā šīs lugas bija ari eespeestas pirmajā Šekspira izdevumā (1623. g.). Sadalīšana cēleenos izdarīta no vēlākeem izdevejeem, kuŗi peeturejās [stingri, pee noteikteem peeceem klasiskēem cēleeneem.)*

Šai lugā daudz dzīvības un darbības, bet darbīgo personu soļi, darbi ne-attaisnoti un ne-izskaidroti. Raksturi ārkārtīgi vāji zīmēti. Tik Valentins un Silvija modina līdzdalību. Pr. p. Silvijas izmaņa (II. cel. 1. skatā) izdevīgi izdomāta. Tanti atrodas tik veens salīdzinums, ko mūsu klirīgā, leekulīgā laikmetā nedrīkst pat uzrakstīt, Šekspira laiku leetoja bez nosarkšanas. Spids saka, ka Valentina mīlestība redzama caur viņu, kā ūdens caur kādu podu no ne visai leetojamas formas. Citādi vispārīgi viss šis skats jauks un rakstiis vārsām un prozai mainotees. — I. cēleena 2. skats rakstiis skaisteem pantiņeem, ļoti daudzkārt rimeteem un vests jauki. To bojā tik daži neveeteji kalamburi starp kundzi Juliju un kalponi Lizeti, pēc pēdejas otras parādīšanās. Pirmā cēleena Jūlija nebūt nav līdzīga beidzamo cēleenu Julijai. Šī pārmaiņa pee Jūlijas nav izskaidrota. Pirmajā skatā tā negrib peepemt vēstuli no Proteja, otrajā dod tam savu gredzenu, bet trešajā pārģerbjas vīrišķu drēbēs, lai tam sekotu, ceturtajā pārģerbuses eestājās viņa deenastā u. t. pr. Šīs pārējas ļoti straujas. Sarunā par Jūlijas uzvalku saka Lizete dažus ne pilnīgi peekļajīgus kalamburus par apakšdrēbi un sevišķi par veenu tās daļu, par angļiski sauktu Codpiece. Protejs — veenkārši nelāgs, reebīgs. Tas ne drusku necinās ar savu mīlestību un aukstasinīgi izdara zemišķības, sevi attaisnodams ar sofismēem. Ta nožēlošana pārak nedabīga, un tas ne ar ko nepelna Valentina peedošanu, kuŗš pārak labsirdīgi visu peemirst. Launss un Spids zīmēti deezgan izdevīgi, bet tas stāsts par suņa darbu pārak garš, jebšu ari der par intresantu paraugu no ta laika

*) Sk. Džonsona peezīmi ta Šekspira izdevumā 1765. g.

garšas, kuŗa peelaida uz skatuves tādus stāstus. Vispār Launss un Spids saka daudz kalamburus. Pārejās personas eņņem neecigas lomas.

It īpaši pēdejais cēleens sacepts, kā teikti, uz ātru roku. Redzams, ka Šekspirs steidzees pabeigt. Pēc lugas pašas gaitas ir skaidrs, ka ta sastāta pēc kādas novelles. Galveno sūžetu Šekspirs ņēmis iz spāneēšu novelles „Diana“, G. Montemajora raksta,*) pārtulkota angļu valodā no Bartolomeja Junga 1588. g. Kā Stivens peezīmē, stāsts par līdzīgām mīlestības dēkām sastopams arī ļoti daudzkārt pēe vecēem novellistēem. Tā vecajā novellē „Arkādija“ (I. grāmata, VI. nodāļa), kāds jauns cilveks peestajas laupitajēem par vadoni. Tā arī Karlis Mors Šilera „Laupitajōs“, kā šē Valentins, eēt par laupitaju vadoni. Notikumi ar Juliju ir līdzīgi „Violas“ „Divpadsmitajā naktī“. Ari Lesaŗa „Zil Blāzā“ ir līdzīgas seevišķu pārgērbšānās par vīreeti savu mīļāko dēļ... Šekspira valodas strupums ir apbrīnojams. Visnotāl šī luga ir daudz eevērojamāka savas valodas un stīla labad, nekā sava dramatiskā svāra dēļ.

„Veltīgi mīlestības pūliņi.“

(Lovs's labours lost.)

Šī komedija peeder bez strīdus tapat, kā arī „Divi Veronas augstmaņi“ pēe vispirmākajēem Šekspira raŗojumēem. Viņa tapat laikam sacerēta ap 1591. gadu un protams agrāki par „Maļdu komediju“ un „Stūrgalves pēevaŗšānu“; jo visās Šekspira jaunības lugu īpašības sastopamas šinī komedijā „Veltīgi mīlestības pūliņi“. Kamēr, kā zināms, galvenāis preekšmets komedijai „Divi Veronas augstmaņi“ no Šekspira ņēmts iz spāneēšu novelles, tamēr atteecotēes uz šo lugu „Veltīgi mīlestības pūliņi“, kā ar' atteecotēes uz komediju „Vasaras nakts sapnis“, mēs nezīnam nekādus avotus. Un daudzi komentatori nepavisam ne-atzīst šo lugu „Veltīgi mīlestības pūliņi“ par Šekspira raŗojumu. Dŗonsons apgāŗ viņu domas ar spīdošēem runu peemēreem, ņēmteem iz šīs lugas, kuŗu tomēr nav daudz. Ja visā šī luga peeder Šekspiram, tad laikam tā no viņa uzrakstīta pirmōs viņa dramatiskās gaitas gadōs. Sarunas un vispār tās valoda visaugstākā mērā uzpūtiga, metaforiska, pilna speestu asprātību un nedabīgu virzeenu, var noderēt par intresantu vēsturisku peeminekli, kā Elizabetes galma valoda. Ne-sen pirms Šekspira uzstāšānās, tai laikā, kad, kā izrādījēes, uz angļu skatuves uz visēem laikeem nostīprinājas klasiskās greeku traŗēdijas formas, eevestas no Toma Prestona un Sekvila to raŗojumōs, iznāca Londonā romāns zem nosāukuma „Eufues un viņa Anglija“, rakstīti jo savādā, uzpūstā prozā. Par eufuismu mums jau nācas runāt agrāk. Eufues pa greekiski nozīmē apdāvinātu no augšēenes, visām dabas dāvanām apveltītu. Šī romana autors, Lilli jeb Lillejs, rakstīja bez tā tādā pat valodā dramās. Tak tam nebija leelas sekmes, cik var spreest pēc laikbeedru uzzīmejumeem. Bet Lilli, šī peeminetā romana saceretāja nolūks bija tas, ka izkoptu augstāko aprīndu ļau-

*) Pirmajā „Don Kijota“ daļā, nolemjot Lamančas augstmaņa bibliotēku sādēdzīnāšanai, garīdzneeks izņēm šo grāmātu no to skaita. karās nododamas uz auto-dāfē.

dim sevišķu valodu, kuŗa tos atšķirtu no pūļa un neizglitotieem ļaudim. Bet tā ka šee zemeē ļaudis runā prasti, veenkārši, tad saprotams, ka augstakās sabeedribas valodai, jeb eufuismam, kā to tad pēc romana varoņa vārda sauca, bija sastāvet no visērmigakajeem salīdzinumeem, hiperbolām, vissavada-kajeem vārdu sakopojumeem un ēpitetu pulka. Šis eufuisms ļoti līdzigs tam, ko Moljers izsmēja savās „Les précieuses ridicules“ (Smejamās klīrigās), to ilgi peekopa pee Elizabetes galma, par ko nebij ari ko brinitees, ja atgādinamees šis ķēniņeenes pedantismu, kuŗa tā veetā kā neveetā peeveda sarunās ar svežu zemju sūtņeem ģreeķu citatus, kuŗa bija stingra līdz galejām pret viseem peeklājības likumeem, saukdamās par jaunavīgu un peedesmit gadu vecumā pagēreja mūžīgu kaislibu no divdesmit gadu vecā Norfolkā. Ari Šekspiram nevareja nepeelipt šis trūkums, bet savās pirmajās lugās un sevišķi „Veltīgās mīlestības pūliņos“ šo nedabīgo izteiksmes veidu jeb papņemeenu leetodams, tas pee tam sajuta visu tā smeeklīgo pusi, likdams veenai no savas lugas personām (donam Adrianam de Armado) runat šai eufuisma valodā, pārspīledams to tādā mērā, ka tai bija negribot modinat klausitajōs smeeklus.*) Apskatā un tulkojumā nav eespējams dot jums, m. dd. un m. kk., pilnīgu nojēgumu par šo „eufuismu“, kuŗš ari tādeem, kas pa pilnam angļu valodu pārvalda, nav veenmēr saprotams; tak es raudzišu sneegt dažus peemērus no tās pee lugas pārbaudišanas.

Dalībneeki.

Ferdinands, Navarras ķēniņš.

Birons, }
Longavils, } leelmaņi, ķēniņa svītā.
Dūmens, }

Bojē, }
Merkad's, } leelmaņi, franču princeses svītā.

Don Adrian de Armado (a fantastical Spaniard), spaneetis, originals.

Natanaels, garīdzneeks.

Oloferns, skolmeistars.

Dolls (Dull), konstablis.

Kostards, nelga (jokpēteris).

Mot's, Armado pažš.

Mežkungis.

Franču princese.

Rozalina, }
Marija, } damas, princeses svītā.
Katarina, }

Zakenete, zemneeku meiča.

Ofiseeri un citi ķēniņa un princeses kalpotaji.

Mēs jau redzejam, ka pee Šekspira visām komiskām personām ir

*) Valter-Skotts romanā „Klosteris“ ar neparastu mākslu eevedis sira Persi Saftona personā tapat eufuisma preekštāvi.

angļu vārdi, kur arī darbība nenotikta. Tā pr. p. arī šie Dull, pa angļiski veentesis, Moth — tauriņš u. t. pr.

Noteek Navarras ķēniņa pili un apkārtnē.

I. Cēleens. 1. skats. Parks un tāni pils. Nāk ķēniņš, Bironis, Longavils un Dūmens. „Lai slava, saka ķēniņš, pēc kuŗas visi dzīvē dzenās, eeraksta kā dzīvus mūsu vārdus uz kapu peeminekļu bronza, daridama mūs pazīstamus pašā nāves nepazīstamībā. Par spīti laikam, šij visu rīkejai kaivai, veens īstenas minutes grūdeens var sagādat mums šo godu, kurš speedis skūtu aso laika izkapti padotees — leektees un dot mums mantojumā veselu mūžību.*“) Preekš šī nolūka, vēledamees Navarru padarit par pasaules brīnumu, ķēniņš grib trīs gadus pastāvīgi nodarbotees ar studijām, izstrādat mācīto, zinātneeku beedribas statusus, kuŗos tas par galveno punktu nolemj: visu šo laiku neredzet neveenu seeveeti, veenu deenu nedelā neko ne-ēst, bet citās deenās tik veenu ēdeenu un gulet trīs stundas nakti, ne snauzot pa visu deenu. Pilsgalmneeki paraksta šos savados statusus. Bironis saslejas pret teem, eejautadamees, kāds nolūks šim studijām? — „Zinat to, ko mēs bez tām nezinātu“, teic ķēniņš. Bironis saka:

„Bet kādeļ meklet pateesības gaismu, kad tās spožums apstulbina tad redzi, kuŗš pēc tās dzenas? Vaj nav labaki izstudēt, kādā kārtā valdzinat savas acis, vērsot tās uz citām, dubulti skaistākām, kuŗas, ja arī mirdzedamas apstulbo, tomer to pašu brīdi apgaismo mūsu ceļu. Zinatne, kā saule, nemil, ka uz to skatas nekaunīgām acīm. Ko eemanto zinatnes darbneeki ar savām studijām? To ka var atbalstītees uz citu grāmatu autoritāti. Šee debesu spīdekļu zemes krusttēvi, kas devuši visām zvaigņem vārdus, nebauda pa spīdošām naktīm neko vairak par teem, kas pastaigajas zem zvaigžņota nojuma bez kādas nojēgas par to. Vaj zinība nepastāv veenigi vārdos, bet vārdu var dot katrs krusttēvs!***).

„Cik mācīts viņš preekš tam, lai sprediķotu pret zinatni“, saka ķēniņš, eeteikdams tam atstāt galmu, ja tas nepeelaižas parakstīt beedribas statusus. Bironis negrib atstāt ķēniņu un vēl reiz cauri skatīdams statusus, atron tants, ka seeveetei, kuŗa uz judzi tuvoeses pilij, izgriezis mēli un tas, kuŗš teiks tai veenu vārdu, kritīs zem vispārīga kauna. „Jūs aizmirsuši, ka šurp brauks kā sūtne franču ķēniņa meita, kuŗa vēlas ar jums noslēgt likumu par Akvitanijas atdošanu, tā tad šis punkts ne-ērti izpildams.“ Ķēniņš to pilnīgi aizmirsis un atrunajas ar tam, ka šai gadījumā statutu pārkāpšanu var attaisnot ar nepeceesāmību.

„Tādā veidā var visu attaisnot pasaulē“, saka Bironis un paraksta stātutus, taujadams starp citu, kādas izpreecas būs teem pee galma šo triju gadu laikā. Ķēniņš saka, ka visu šo laiku pavadīs kopā ar viņeem slavenais spaneešu ceļotajs, cilveks, kuŗš vis-

*) Šais pašos ķēniņa vārdos dzirdams uzpūstais klirgais.

**) Originalā šis skaistais Birona monologs, kuŗā tik daudz eevērojamu domu, uzrakstīts skanīgeem rimeteem pantīneem. Bet tāni arī daudz tumšu, uzpūtīgu veetu, kuŗu izskaidrošana dara vīseem komentatoreem grūtības.

augstākā mērā eevalda mākslu, sacit komplimentus, izskaidrotees ar izmekletām frazēm un ģērbtees pēc pēdejās modes. Šo pašu brīdi atnes konstablis Dolls vēstuli no Armado un atved Kostardu, kurš stāsta, ka de Armado to atradis tai brīdī, kad tas runājis ar Žakeneti. Vēstule, kas rakstīta uzpūstā, saskrūletā stilā, apstiprina viņa vārdus. Don Armado sūta pee ķēniņa Kostardu sodīšanai kā statutu pārkāpeju, peemetinadams, ka Žakenete atrodtees pee ta zem uzraudzības. „Tu veselu nedeļu gavesi pee maizes un ūdeņa“, saka ķēniņš. — „Es labak vēleto veselu mēnesi pātarus skaitīt un ēst auna cepeti un beez putru“, atbild Kostards. Ķēniņš pavēl konstablim to aizvest un nodot uzraudzībā donam de Armado. Visi aizeet.

2. skats. Cita Navarras daļa. Dona de Armado nams. Eenāk Armado un Mots. Pažs un ta kungs runā veens ar otru jo tumšās, samekletās perifrazēs. Armado atzistas, ka tas eemilejees Žakenetē, kuru nesen sastapa dārzā ar Kostardu. Pažs to remdina ar senatnes leelu ļaužu peemēreem, kuŗi tāpat bijuši eemilejušeos. Dolls atved Kostardu ar Žakeneti. Pirmo pavēl Armado eetupinat ceetumā, ka izpilditu ķēniņa pavēli, otru Dolls aizved no jauna. Tai tapat pēc ķēniņa pavēles japaleek par strādneeci pils parkā. Armado solās pee viņas pee-eet, sacidams, ka tas viņu mīl. Kad cīti aizgājuši, tas saka starp citu: „Es mīlu pat to zemi, kuŗa tik zema, kuŗu aiztika viņas tupele, kas vēl zemaka, vesta no viņas kājas, kuŗa viszemaka.“ Tas aizeet saceret šonetas par savu mīlestību.

II. Cēleens. 1. skats. Cita Navarras daļa. Paviljons un neleelā atstatumā no ta teltis. Nāk franču princese, Rozalina, Marija, Katarina, Bojē un svita. Princese, zinādama par ķēniņa nosolišanos, nepeelaist pee sevis neveenu seeveti, sūta Bojē izzinat, vaj tas var viņu peepemt; Bojē aizeet. Princese iztaujā, kas vēl no pils-galmneekem noņēmees peedalitees pee ķēniņa nosolišanās. Viņas svitas damas min ik katra to, kuŗš tai patīk, aprakstidama ta dabu. Marija apraksta Longavilu kā zobgali; Rozalija Bironu — kā visjautrako un asprātigako cilvēku; Katarina runā no Dūmena: „ja tas nebūtu par sevi skaists, tad ari tomēr ta prāts daritu to par ļoti mīļamu, un ja tas nebūtu tik gudrs, tad ari tomēr ta skaistums peespeestu aizmirst prātu.“ Bojē atgreetees, peeteic ķēniņa nākšanu. Damas maskojas. Eenāk ķēniņš, Bīrons, Longavils, Dūmens un svita. Pēc dažeem speesteem komplimenteem, princese pasneedz ķēniņam rakstu, kuŗā ziņots par tās sūneecibas nolūku. Ķēniņš pagēr par Akvitaniju, kas viņam nodota ķīlām, samaksat to naudu, kuŗu tam franču ķēniņš parādā. Princesa apgalvo, ka šis parads sen jau nomaksats vēl Navarras ķēniņa tēvam un pavēl Bojē rādīt zīmes par samaksato naudu. Šis atbild, ka šee dokumenti vēl neesot peenākuši. Atleekās nogaidīt leecibu atnākšanu. Ķēniņš lūdz princesi aizbildinat, ka aiz zināmās nosolišanās nevar viņu peepemt pee sevis pīl, bet apsola šee tās uzturas veetā gādat tai visu ērtību. Ķēniņam aizejot, Bīrons un Rozalina mainās vēl dažām asprātībām, ārkārtīgi tumšām. Dūmens un Longavils vaicā Bojē, kā sauc teem patikušās damas.

Bojē tīsu pārmaina viņu vārdus. Pēc Navarras ķēniņa svitas aizcešanas Bojē saka princesei, ka ķēniņš tajā eemilejees, pēc tam visi izklist.

III. Cēleens. 1. skats. Parka cita daļa. Nāk Armado un Mots. Pēc jo tumšas un nesaprotamas sarunas, Armado pavēl savam pažam, atvest Kostardu. Tas to izpilda. (Skata sākumā Armado pavēl Motam arī dzeedat, bet dzeesma kuŗa eesākās ar vārdu „Concolinel“, nav neveenā Šekspira izdevumā. Norakstītāji laikam to izlaiduši kā to laiku viseem pazīstamu). Armado nodod Kostardam vēstuli pēc Žakenetas, lai to šai aiznes. Kad Armado aizeet, parādas Bironš, nododams Kostardam arī vēstuli, lai aiznestu to Rozalinai. — Šis cēleens ir jo īss.

IV. Cēleens. 1. skats. Parka cita daļa. Nāk princese, Rozalina, Marija, Katarina, Bojē, svita un mežkungs. Princese jautā mežkungam, kur ta varetu medit. Tas parāda tai to veetu. Atnāk Kostards, acidams, ka tam vēstule preekš Rosalinas no Birona. Princese paņem vēstuli, bet Kostards pārmainījis, eedodams Armado vēstuli, rakstītu Žakenetai: Bojē lasa to, visi smejas un aizeet; Kostards arī.

2. skats. Turpat. Nāk Natanaels, Oloferns un Dolls. Viņi bijuši uz princeses medībām un Oloferns lasa epitafiju, viņa saceretu uz breeža nāvi, ko princese nošāvuse. Atnāk Žakenete ar Kostardu un lūdž izlasīt vēstuli, ko Armado tai rakstījis. Natanaels lasa to. Oloferns eeraudzidams, ka ta Birona rakstīta un adreseta Rozalinai, leek to jo ātri aiznest ķēniņam, pēc kam visi izklist.

3. skats. Parka cita daļa. Nāk Bironš ar papīru rokā. Tas dzejo par godu savai mīlotai Rozalinai, bet eeraudzidams ķēniņu, kuŗš tuvojas tapat ar papīru, uzkāpj kokā. Ķēniņš lasa sonetu, adresetu ta mīlestības preekšmetam. Viss dzejols satur sekošu salīdzinumu. „Zelta saule nedod tik daudz saldu skūpstu spirgteem rīta rasas pileeneem uz rozēs, kā tavu acu stari, kad tee, krituši uz mani, izsusina asaru rasu uz man eem vaig eem.“ Eeraudzidams Longavilu tuvojamees, ķēniņš paslēpjas savu kārt. Longavils tapat lasa sonetu, kuŗā attaisno zvērasta laušanu, acidams, ka zvērejis nemilet seeveetes, bet ne deeveetes. Pēdīgi nāk Dūmens. Longavils paslēpees viņam nākot, dzird arī ta sonetu, kuŗā Dūmens saka, ka pats Jupiters eemīletos viņa eemīletā, ja to redzetu. Pēc sonetas nolasišanas parādas Longavils, pārmezdamš tam zvērasta laušanu. Pēc viņa iznāk ķēniņš un pārmet Longavilam, acidams, ka visu dzirdejis, pēdīgi no koka nokāpj Bironš un pārmet ķēniņam. Šo brīdi atnes Žakenete ķēniņam Birona vēstuli Rozalinai. Četri mīlakee — mīletāji, redzedami, ka viss iznācis gaismā, ņemas cits cita preekšā slavet sava peelūdžamā preekšmeta skaistumu. Sākumā visi neevā Birona kaislibu pret Rozalīnu, kuŗa melna pēc viņu vārdeem, kā etiopeete; bet ķēniņš izbeidz strīdu, acidams, ka viņi visi veenadi eemilejušees, lūgdams Bironu teem peerādīt, ka viņu mīlestība ir likumīga un ka viņi nav lauzuši savu zvērastu. Bironš peerāda, ka viņi dodami solījumu gavet, studet un neredzet seeveetes, zvērejuši izpildīt ne-eespējamu.

„Kur jūs atrodāt vislabāko studijas nepececešamības peerādījumu, ja ne seeveetes acis? Viņās atronās visi pamati, grāmatas, visa akadēmija, iz kuŗas izlīst ista Prometeja uguns... Kur tas, autors pasaulē, pee kuŗa jūs atradiseet vairak skaistuma, kā seeveetes skaļteena? ... Neveena grāmatā jūs ne-atradiseet tik daudz dzejiskas uguns... Mīlestība dod dubultu spēku katram organam. Mīlakā acis aptumšo ērgļa redzi, ta auss dzird visklusako skani, nepee-ejamu zagļa aizdomīgai ausij. Mīlestības tausti tik smalki, ka ar teem nevar līdzinatees leega kukainiņa vismaigakee taustekliši. Mīlakais ir tik izmanīgs, kā sfinkss, muzikalīgs kā Apollona lira, kuŗa uzvilkti viņa mati... Seeveetes ir pasaulē visas dzīvības un zinātnes avots. Mēs bijam bezprātīgi, kad zvērejam atstāt seeveetes, un būsīm vēl bezprātīgāki, ja turēsīm šo zvērastu. Gudrības vārdā, kuŗu visi ļaudis mīļo, mīlestības vārdā, kuŗa mīl visus cilvēkus, cilvēku vārdā — seeveešu raditāju, pašu seeveešu vārdā, caur kuŗām mēs topam par cilvēkeem — iznīcināsīm savu zvērastu, ka uzturam sevi pašus, vaj, turedami zvērastu, mēs iznīcināsīm sevi pašus.“

„Tā tad, uz preekšu ar sauceeneem: svēto Kupidon! ta uzticamee kaŗeivji!“ saka ķēniņš, uzaicinādams viņus, uzvaret lepnos eenaidneekus.

V. cēleens. 1. skats. Parka cita daļa. Nāk Oloferns, Natanaels un Dolls. Natanaels pateicas Olofernam par ta mācību bagātu saruņu pee meelasta. Nāk Armado, Mots un Kostards. Pēc dažām nesaprotamām asprātībām, Armado paziņo Olofernam, ka ķēniņš nolīcis izrādi dēļ franču princeses pajautrinašanas uz deenas pakāļas jeb pastara daļu (*The posterior of the day*), ko ne-izglītotaīs pūlis sauc par vakaru. Tamdēļ tas vēlās Oloferna padomu, ko izrādīt princesei, lūgdams, ņemt dalību pee pārsteiguma, ko ķēniņš grib darīt. Oloferns eeteic izrādīt „Deviņus varoņus.“ — Kur jūs atradiseet tik daudz dižanu ļaužu? jautā Natanaels. — „Jūs izrādiseet Jozuu“, atbild Oloferns, „es — Judu Makabeju, plecīgais Kostards — Pompeju, bet Mots — Herkules“, kad tas kā bērns noņņaudza čūsku.“ — „Skaists nodoms“, saka Mots, „bet ja pee tam kāds no klausitajeem eesvilpsees, jūs varat droši kleegt: bravo, Herkules! šo brīdi tas žņaudz čūsku.“ Oloferns, vēl paskaidrojīs, ka pārejos varoņus tas pats izrādīs, eet līdz ar citeem sarīkot visu preekš izrādes.

2. skats. Parka cita daļa, princeses paviljona preekšā. Nāk princese, Katarina, Rozalina un Marija. Tās iztaujā cita citu, ko peesūtījuši tām viņu mīlakee, un kreetni smejas par teem, teikdamas, ka ja prātīgs cilvēks nonāk līdz mulķībai, tad neveens mulķis ar viņu nespēj līdzinatees. Nāk Bojē paziņodams, ka ķēniņš un ta trīs miluļi tuliņ paradisees pee viņām, ģerbušees par maskaveešeem jeb kreeveem, ka izrādītu tām savu mīlestību un deetu ar tām, katrs ceredams pazīt savas kaislības preekšmetu pee viņu pasnecgtās dāvas krāsas. Princese pavēl tām maskotees un pārmainīt līntes un dārg-

akmeņus, dabūtus dāvanām, lai maldinātu savus peelūdzejus. Tee pārādas veepušees veeplōs par maskavneekcem. Eesākās visseklakā un neveiklakā saruna, kādu tik var eedomatees. Parādijušees otrreiz, savā istenā veidā, tee turpina atkal šo uzpūtīgo, nedabīgo sarunu. Še nu kāds peemērs no mīlako sarunas, no ka dabon daudz maz sajēgu par eufuismu.

Birons. Dama ar baltām rociņām! veenu saldu vārdu ar jums!

Princese. Medus, peens un cukurs — te jums veseli trīs!

Birons. Tad te jums vēl divreiz trīs, ja jūs tik kāriģa: medus vīns, susla un malvazija. Kauliņi labi mesti, vaj ne tā? Lūk pusducis saldumu.

Princese. Septītais saldums, dzīvojeet veseli! Jūs pee spēles krāpjat un tapēc es nespēlešu ar jums.

Birons. Veenu vārdu, noslēpuma pēc.

Princese. Bet tikai ne saldu!

Birons. Jūs modinat man žulti.

Princese. Zults — rūkta izteiksme.

Birons. Tā tad istenā bridī. (Runā sānis).

Katarina. Ko? vaj jūsu veeplis bija pataisīts bez mēles?

Longavils. Es zīnu eemeslu, kadēļ jūs man to vaicajat.

Katarina. Sakeet jel ātrak savu eemeslu. Es gaidu.

Longavils. Tadēļ, ka jūsu veeplim ir dubulta mēle un jums ja-atdod puse manam bez mēles veeplim.

Katarina. Pa hollandiski „veal“ vaj nenozīmē teļa gaļu?

Longavils. Teļa gaļa, daiļā ledi.

Katarina. Nē, daiļais lord — teļa gaļa.

Longavils. Dalisim vārdu uz pusem.

Katarina. Nē, es negribu būt jūsu puse. Ņemeet visu, izmitneet un no ta var iznākt vērsis. —

Longavils. Vaj redzat, ka jūs paši sapiņatees šīns tukšās asprātības. Jūs tak negribat man ragus, šķīstā ledi? Ai! nedarait to!

Katarina. Tad lai mirst teļa gaļa, eekams tai izaug ragi.

Longavils. Atļaujeet jums sacīt veenu vārdu kā noslēpumu, eekams es mirstu.

Katarina. Lūdzami, maujeet jel klusaki, citadi jūs sadzirdēs meesneeks . . .

Saruna top pārtraukta caur „Deviņu varoņu“ izrādi, kuŗā skatītajees runā daudz vairak par izrādītajeeem, un kuŗa savukārt top tāpat pārtraukta, atnākot donam de Merkado un pasludinot franču ķēniņa, princeses tēva, nāvi. Princese, jautajuse: „kā mans tēvs pateesi miris?“ pavēl postees ceļā uz Franciju. Ķēniņš lūdz tās roku. Ta apsolas pēc gada, pēc sēru beigām pee ta eet, ja tas šo laiku pavadīs veentulībā un tuksnest, gavedams rupjās drēbēs; citas dāmas uzleek saveem peelūdzejeem līdzīgas kondīcijas un luga beidzas ar tukšu duetu starp pavasari un zeeemu, ar ko bija beigtees „Deviņu varoņu“ izrādei.

Pārejot pee kritikas, vispirms jāpemin, ka šī mēles griešana pēc statutu I, 1, kā tas lasams I. cēleena I. skatā, un ķēniņa meita-sūtne nepeeder pee šīs veenigām savadibām. Laika gars redzams arī pee Šekspira tāpat, kā Šekspira ģenijs parādas pat viņa pakaldarinumās laika garam. Pr. p. kaisliba uz asprātībām tik stipra pee princeses, ka tā arī mežkungam peešķir dažus kalamburus. Varburtons saka, ka Oloferna personā Šekspirs uzvedis pazīstamu sava laika pedantu, italeešu valodas skolotāju, Florio, kurš izdevis neleelu šīs valodas leksikonu zem leelīgā nosaukuma "Vārdu pasaule" (A World of words). Vispār Šekspira lugās ārkārtīgi maz personību, t. i., kur viņš uz kādām zināmām personām zīmetos, un šīs būtu tīri veenīgais peemērs. Dona Adriana de Armado vēstulē, rakstītā Žakeneitei, ir daudz jauku pantīņu. Ta nav tik skrulle un tānī dažas izdevušās izteiksmes. Turpreti vārsmas Natanaela un Oloferna sarunā rakstītas kaut kādā desmitpēdānā pantmērā. Četru mīļako skats (IV, 3) — vislabākais lugā; tānī daudz komisma, neskatoties uz pulku frazu retoriku un velūgeem garumeem.

Stivens, kurš sevišķi nodevees pētījumeem, iz kādām vecām kronikām un novellem Šekspirs smēlis savām lugām veelu, saka, ka tas nekur nav atradis kaut ko līdzīgu sūžetam „Veltīgi mīlestības pūliņi“ un ka lugas ideja un plāns peeder ne-atņemami Šekspiram. Daudz patīkamaki būtu peerādīt pretejo. Šī luga tādā mērā neticama un sacereta tādā eufuisma pilnā sūlā, ka to varetu peešķirt visnenožīmīgākajam Elizabetes laiku autoram. Totees jo nepatīsamaki lasīt šo aplamo izdomājumu izvēli, bet kur tad pastarpām parādās ģenialas veetas, kurās spēja uzrakstīt tik veens cilvēks — Šekspirs. Raksturu šai lugā pēc taisnības nav it nekādu. Veens pats Birons izceļas drusku reljefīgaki par citeem, bet arī tas jo daudzkārt līdz ar citeem runā to, ko ne-eespējams saprast. No italeešu komedijas patapinatas divi karikatūras, ta laika visizplatītākās figūras. Tās ir pedants, skolmeistars — gramatiķis un kaņēvis — renomists, leeliba, Thraso latīņu, capitan Spavento — italeesu komedijās. Pirmais, tas ir Oloferns, otrs — Armado. Šī luga maksājuse daudz pūļu Šekspiram, kas lemjams sevišķi no tam, ka ta gandrīz viscaur rimeta un tās pantīņi rūpīgi izstrādāti, — tomēr tai nebija sekmju tās autoram dzīvojot, bet mūsu deenās ta tik vēsturiski intresanta, kā arī darbīgo personu valodas pēc un pēdīgi kā veens no Šekspira mēģinumeem dramatiskā laukā.

Kaut gan „Vasaras nakts sapnis“ (Midsummer-Nights Dream), „Romeo un Julija“ (Romeo and Juliet) un „Venecijas tirgonis“ (Merchant of Venice) arī še pee Šekspira dramatiskās dzejas otrā perioda erotiskām lugām peeder, — tomēr turedamees pee sava principa, sīkati pārbaudīt tik mazāk pazīstamās lugas, mēs tās še izlaidīsim kā ražojumus, kuri eemantojuši europeisku popularitāti. Peemīnešu tik vēl, ka, kamer pirmajās, t. i. no mums jau aplūkotās lugās, davadā — planā un attīstībā manams italeešu novellistikas eespaids, — tamer pēdejšās, t. i. lugas, kas bauda europeisku popularitāti, jau sveikas no visa ta. Tā ar cēlo mīlestības trāgediju „Romeo un Julija“, kuŗa būdama rakstīta

deviņdesmito gadu sākumā, atšķiras caur jauno dzejisko spēku visu spožumu, bet līdz ar to arī caur mākslencecisku nobreedumu, — uzsākas Šekspira ģenija visaugstākās attīstības posms. Uz šo agro Šekspira autora darbības periodu var visnotaļ attecināt zinamu skaitu ražojumu, kurās viņu liriskās sastāvdaļas atšķiras caur zinama kolarita košumu un no kurām dveš jaunības gadu aromats, tādi ir „Vasaras nakts sapnis“, „Venecijas tirgonis u. c.

2. Vēsturiskās lugas.

Vēsturiskās kronikas, dramas-kronikas („historiae“) ar veelu, smeltu iz angļu vēstures, kā jau agrak sacīts, — saceretas pēc Holinšēda kronikas ar pārvaldošu episku raksturu (izņemot „Ričardu III“). Peevedišu tik veenu gabalu iz šim vēsturiskām lugām, kur Falstafs spēlē peevilcīgu, jebšu ne-apskaužamu lomu.

„Ķēniņš Indriķis IV“ (King Henry IV).

(Pirmā daļa, II. cēleens, 4. skats). „Mežcūkas galvas“ veesnicas kambarī. Princis Indriķis, Poinš, Falstafs, Hadshils un Pento.

Poinš. Sveiks, Džek! kur tu biji?

Falstafs. Lāsts visiem zaķa postalām! Lāsts un atreebšana! Es to sacīju — un beigts! E, ķelner, glāzi cheres! Es sāksšu drizak zeķes adīt, nekā vedīšu kā agrak tādu dzīvi, mācišu *viņas arī lāpit. Lāsts visiem zaķa postalām! Dodeet jel man glāzi cheres, neleesi! Vaj pavisam nav tikuma? (dzeļ).

Princis Indriķis. Ja tu gribi redzet, kā izlutinātais titans skūpstasi ar elju, tad paskatees uz šo maisekli.

Falstafs. Neleesi! Šis cheres ir ar kaļķeem; ja, ko citādi arī sagaidīt no blēzeem kā blēdību. Bet glēvulis, zemisks glēvulis slik-taks arī par cheresu ar kaļķeem. Ej savu ceļu, veco Džek! mirsti, kād gribi! Lai esmu silķe bez ikreem, ja virestība, īsta virestība nav izzuduse no zemes virsus. Visā Anglijā karatavām izbēguši ne vairak kā trīs kreetni cilveki, tak arī no teem veens nāca taukōs, tāpa vecs. Ne-atstāj viņus Deevs kungs! Ne, muļķa pasaule! Teesa, labaki ja es būtu vēveris dzeedatū sev psalmus jeb kaut ko līdzīgu. Bet tomēr lāsts zaķa postalām!

Princis Indriķis. Ko tu tur mūrini, villas baķi?

Falstafs. Ķēniņa dēls! Lai man apstāj augt bārzdā, ja es tevi ne-izdzenu no tavas ķēniņvalsts ar koka zobenu (špagu) un nedze-nu tev papreekšu visus tavus pavalstneekus, kā zosu ganiklu! Tu Vēles princis?

Princis Indriķis. Ko vēl, nesankīgo leelvēder!

Falstafs. Ja, vaj tu ne-esi zaķa pastala? — atbildi! ja un Poinš tapat?

Poinš. Ak tu tauku vēders! Uzdrīkstees tik saukt mani par zaķa pastalu — es noduršu tevi.

Falstafs. Es saukšu tevi par zaķa pastalu? ja, es labaki redzetu tevi peklē, nekā saukšu par zaķa pastalu; bet tomēr es dotu tūkstoti mārciņu, ka prastu tik veikli bēgt kā tu. Jums slaiks augums, tā jums

ari maz bēdu, ja kāds eerauga jūsu muguras. Vaj tas pēc jūsu domām nozīmē pabalstīt draugus? Pee vella ar tādu pabalstu! Dodeet man tādus, kas skatitos taisni acīs! Dodeet man glāzi cheres! es neleetis, ja man kaut pileens sodeen būtu bijis mutē.

Princis Indriķis. Neleeti, tev vēl nav nozuvušas lūpas pēc pēdejās glāzes.

Falstafs. Veenalga. Es tomēr atkārtoju — lāsts zaķa pastalām. (Dzer).

Princis Indriķis. Ja, kas tad noticis?

Falstafs. Kas noticis? Lūk, mēs četri dabujam ne ilgi kā no rīta tūkstoti marciņu.

Princis Indriķis. Kur viņas, Džek, kur?

Falstafs. Kur? atņemtas. Simts cilvēku uzbruka mums nabaga četreem.

Pr. Indr. Kā simts?

Falstafs. Es lupats, ja necinijos mazākais divi stundas ar veselu duci. Paliku dzīvs caur brīnumu. Es astoņas reizas caurdurts caur kamzoli, četras — caur apakšbiksām. Mans vairogs sacīrsts krustim-šķersām; Mans zobens izrobīts kā zāģis — ecce signum (izņem zobenu). Es neveenu reiz ne-esmu tik labi kavees no ta laika, kad tapu par vīru — un viss velti. Lāsts zaķa pastalām! Jautajeet viņeem; ja viņi peeleeek jeb atņem — viņi būs negēļi, tumsas bērni.

Pr. Indr. Sakeet, kungi, kā tas bija?

Hadshils. Mēs četri uzbrukām kādeem divpadsmitēem...

Falstafs. Mazākais sešpadsmitēem, lord!

Hadshils. Mēs viņus sasējām.

Pento. Ne, mēs viņus nesējām.

Falstafs. Tu melo, neleeti: sasējām visus līdz pēdejam; es žīds, Judejas žīds, ja tas nav teesa.

Hadshils. Kamēr mēs dalijam laupījumu, uzbruka mums seši jeb septiņi citi...

Falstafs. Ir tos sasējām; bet te parādījās vēl citi.

Pr. Indr. Un jūs cinijatees ar vīseem?

Falstafs. Ar vīseem? Es nezīnu, ko tu sauc „ar vīseem“, bet ja es nesītos ar peeceesmit, tad sauc mani par rutku kušķi. Es atsakos no divkāju radījuma kārtas, ja vecajam nabaga Džekam ne-uzbruka mazākais peeceesmit divi jeb trīs cilvēki.

Pr. Indr. Deevs apžēlojees! — Vaj pateesi tu nokavi dažus?

Falstafs. Nu, te jau pātarus skaitit bija par vēlu. Divus es peenagloju; ar diveem, es pārleecinats, rēķinums noslēgts, — ar diveem neleešeem vaskadrēbes mēteļos. Hal, ja es meloju, splauj man acīs un sauc mani par zirgu. Tu pazīsti manu veco maneeru aizstāvētees: stāveju, tā un turu zobenu, tā. Četri neleeši vaska drēbēs eet...

Pr. Indr. Četri? kā tu nule sacīji tik divi?

Falstafs. Četri, Hal; es teicu četri.

Poins. Ja, viņš teica četri.

Falstafs. Šee četri stājas blakus man preekša, un nu tik durt. Es ne-apdomajees ilgi, uzķēru savā vairogā visus septiņus zobenus — lūk tā.

Pr. Indr. Septiņus? viņu jau bija tik četri.

Falstafs. Vaskā?

Poins. Nu jā, četri vaskā.

Falstafs. Septiņi, zvēru pee kāta, septiņi; citadi es negēlis.

Pr. Indr. Paļauj viņam; peeradisees vēl.

Falstafs. Hal, tu klausees?

Pr. Indr. Klausos, Džek, klausos.

Falstafs. Klausees, klausees; ir vērts, paklausees. Nu re, kā es saciju, šee deviņi vaskā...

Pr. Indr. Nu, peenāca vēl divi.

Falstafs. Salauza zobenus...

Poins. Un pazaudeja biksas.

Falstafs. Un sāka atkāptees; bet es teem pakaļ, un ātrāki par domu nogāzu septiņus no veenpadsmiteem.

Pr. Indr. Šausmigi! veenpadsmi cilvēki vaskā izauga no diveem!

Falstafs. Bet te pats vells man uzlaida vēl trīs neleesus zaļā Kendales vadmalā, nākušus man no muguras. Pamanit es viņus nevareju tapēc, ka bija nakts tik tumša, Hal, ka tu ne-eeraudzitu paša roku.

Pr. Indr. Visi šee meli līdzīgi savam tēvam: kolosali kā kalni, acimredzami un sajūtami. Nu, kā tu netīrumeem peebāstais čemodan, bezgalvas kluci, reebigais tauku nozi...

Falstafs. Nu kol' nu kol' vaj ārprātā kļūvis, ko? Vaj taisnība nav taisnība?

Pr. Indr. Nu, kā tu eeraudziji, ka viņi zaļā Kendales vadmalā, kad nakts bija tik tumša, ka tu neredzeji paša roku? Nu, izskaidro mums to.

Poins. Izskaidro, Džek, izskaidro.

Falstafs. Kā! uz peespeešanu? — Nekad! ja mani eedomatos tirdit visu eespējameem tirdeem, — es ir tad neteiktu ne vārda uz peespeešanu. Izskaidrot jums uz peespeešanu! Ja izskaidrojumi būtu lētaki par plucinātu mizrāceni, ir tad jūs ne-izdabūtu no manis neka. Zvēru pee goda!

Pr. Indr. Ne, es negribu nest šo grēku sirdī. Es atmaskošu šo pilnasinigo zaķa pastalu, šo slinķi, šo žirgu muguru sabojataju, šo milzigo gaļas kalnu...

Falstafs. Ak tu sērkoks, sausādis, vēršā mēle, necirptas aitas desa! Man peetrūkst elpas, uz reiz izteikt, kam tu līdzigs, tu skrodeņa aršine, tukšas makstis, vecs lupata rapeeris...

Pr. Indr. Paga, paga, atņem elpu, bet tur sāt atkal, kamēr nesi izsmēlis visus savus zemos salīdzinumus; bet pa tam paklausees rau ko.

Poins. Klausees, Džek!

Pr. Indr. Mēs divi redzejam, kā jūs četri uzbrukat četreem, sasejat tos un aplaupījat... Tagad paskat, kā tevi iznīcinās mans stāsts: mēs divi uzbrukam jums četreem un, ar veenu vārdu, aiztreecam jūs no laupījuma. Tas pee mums, un es tūdaļ varu tev to parādīt. Un tu, Falstaf, rāvi prom savu vēderu tik žigli, tik veikli, arveenu bēgdams un bļaudams, lai taupa, kā vistrakakais leelas rīkles telš. Nu, vaj tu ne-esi negēlis? — izrobiji savu zobenu un apgalvo, ka tas noticis kautiņā. Kādus melus, kādu nepateesību tu izdomasi, tagad, aplāt šo acim redzamo kaunu?

Poins. Nu, mēs klausisimees, Džek, kādu niķi tu izdomasi?

Falstafs. Deevs sodi, es zinaju, ka tee jūs, zinaju tik pat labi, kā ari tas, kas jūs taisijis. Klausaites, draugi, nu vaj es vareju noņemtees, nokaut troņa mantneeku? vērst savu zobenu pret istu princi? Klau, Horn! tu zini — es sirdīgs kā Herkules, bet ar' apdomīgs pēc instinkta. Ir lauva ne-aiztiktu istu princi. Instinkts leela leeta. Es izturejos kā glēvulis, bet instinkta dēļ. Tas nekaitēs, man domat, ne man, ne tev, un es turešu sevi kā agrāk par sirdīgu lauvu, bet tevi — par istu princi! — Tak, es, Deevs sodi, preecīgs, ka nauda pee jums. Saimneece, aizslēdz vārtus, uzdzīvo šodeen — skaiti pātarus rītu. Bravo, zēni! zelta dvēseles! Rau, kas ista draudzība! Kādu izpreecu mums izdomat? Vaj ne-izrādīt komediju?

Pr. Indr. Manis pēc! un tava bēgšana būs saturam.

Falstafs. Nu deezgan, Hal! es lūdzu, ja tu mani mīli — par tam vairs ne vārda.

Ar šo ļoti jocīgo rezgali, Falstafu, mēs vēl tiksimees nākamajā lugā. Jau redzam, ka Šekspira stīls sebakās dramās top strupaks un spēcīgaks. Bet lugā, kuŗa chronoloģiskā kartībā seko tudaļ pēc „Indriķa IV.“ pirmās daļas, ta ir:

„Vindzoras kūmiņas“ jeb „Vindzoras pārgalvigās seevas“.
(Merry wives of Windsor).

Šī luga caurdvesta no humora un ārkārtīga, neparasta dzīvības pilna spirtuma. Ta var droši stātees blakus vislabakajeem Šekspira ražojumeem. Ta sacereta dēļ veenas personas, Falstafa, kuŗš padarijis Šekspiru ne mazak nemirstīgu, kā ta dižanee dramatiskee ražojumi. Kad ta pirmo reiz parādijās uz skatuves „Indriķa IV.“ pirmajā daļā, no kuŗas mēs veenu gabālu nule kā mācijamees drusku pazīt, šī oriģinālā, augsti-komiskā persona, — tai vajadzeja vareni pārsteigt skatitajus, kas līdz šim nekad nebija redzejuši, neveenu tādu raksturu, tik spilgti zīmetu, tik meistariski tēlotu. Viņi nevoreja deezgan noskatitees uz šo jocīgo rezgali, kā gandrīz to pašu laiku kastileeši-spaneeši nevoreja deezgan izlasitees „Lamančas augstmani, Don Kijotu.“ Veselu lugu rakstidams veenai personai, Šekspirs tomēr ņēmis sava varoņa dēku galveno veelu iz italeešu Džovanni Fiorentino novelles „Il Pecorone“ (Lempis), kuŗa pārstrādā angļu valodā zem nosaukuma „The fortu-

nate, the "deceived and the unfortunate lovers" ap 1630. g. Lidzigs notikums izstāstīts tapat eekš „Piacevoli Notti di Straparola“, „The lovers of Pisa“, „Tarleton's Newes act of Purgatorie“ un dažos citos vecos stāstos.

Denis, XVII. gadsimteņa pēdejo un XVIII. gadsimteņa pirmo gadu kritiķis un rakstneeks, pirmais peeminejis, ka „Vindzoras kūmiņas“ saceretas uz ķēniņenes Elizabetes pavēli, zem tās uzraudzības, un ka tai tā gribejees redzet uz skatuves Falstafu eemilejušos, ka ta pavēlejuse Šekspiram pabeigt lugu katrā ziņā 14 deenās. To pašu saka Rau savā Šekspira izdevumā, un Hildons, XVIII. gadsimteņa eevērojams kritiķis, savās „Remarks on Shakspeare's plays.“ Ši ziņa pirmo reiz nākuse no Draidena, kuŗš to vareja dabūt no Viljama Davenanta, Šekspira ārļaulības dēla. Čalmers uzstājās pret šim domām, peerādīdams viņu nepareizību caur tam, ka Elizabetei bijuši tad 68 gadi un tā tād ta nevarejuse eeligsmotees caur tamlidzigām aplamībām. Bet tā ka mums ir vēsturiski peerādījumi preekš tam, ka ķēniņene šos gados vēl dejojuse un eemilejuses, tad mēs ne-atrodam pee tam neko nesaveenojamu. Šij lugai chronoloģiskā kārtībā, kā jau sacīts, jaseko lūdaļ pēc „Indriķa IV.“ pirmās daļas; jo „Indriķa IV.“ otrajā daļā Falstafs jau peemin savu deku Vindzorā. Ta sebak no Šekspira pārstrādāta, kas laikam nebij ar meeru ar tās pirmatnigo veidu, kuŗš bij uz ātru roku sasteigts. Tagadejā veidā tā eespeesta tik 1623. gada izdevumā. Pirmajos izdevumos ta eetilpst savā pirmatnīgā veidā.

Dalibneeki.

Sers Džons Falstafs.

Fentons.

Šallou, meerteesnesis (Country justice, jugede paix).

Slenders, ta kuzens (brāļens).

Mister Ford's }
Mister Pedž's } augstmaņi, kas dzīvo Vindzorā.

Viljams Pedž's, puisens, mistera Pedža dēls.

Sers Huk Evans, Vēles garīdzneeks.

Dakters Kajus, franču mēdiķis.

Veesnicneeks „Paķilu“ jeb „Suspensorijas“ veesnica.

Bardolfs, }
Pistols, } Falstafa peekriteji.

Nims,

Robins, Falstafa pažs.

Simpls, Slendera sulainis.

Rogbejs, daktera Kajus sulainis.

Mistris Ford.

Mistris Pedž.

Miss Anna Pedž, tās meita, eemilejuses Fentonā.

Mistris Kvikli, daktera Kajus kalpone.

Pedža, Forda u. c. sulaiņi.

Noteek Vindzorā un tās apkārtņē.

I. cēleens. 1. skats. Vindzora. Pedža nama preekša. Nāk Šallou's, Slender's un sers Huk Evans. Slenders un Evans peerunā Šallou, ne-uzsākt ar Falstafu par tam prāvu, ka tas medijis uz viņa zemes. Evans tapat dod Slenderam padomu, precēt Annu Pedž, teikdams, ka ta daiļa un bagata. Nāk Pedž's, tad Falstafs, Bardolfs, Nims un Pistols. Evans un Pedž's pūlās sameerinat Šallou ar Falstafu. Nāk Mīstris Pedž, mīstris Fōrd un miss Anna Pedž. Pedžs aicina visus pee sevis uz pusdeenu. Visi aizeet bez Šallou, Slendera un Evansa. Peenāk Simpls, Slendera sulainis; Evans jautā Senderam, ko tas domā par Annu Pedž. Šis ar meeru, viņu precet. Nāk Anna Pedž un aicina tos uz pusdeenu. Šallou's un Evans ee-eet eekšā; Slenders aizsūta Simplu pakalpot Šallouam, pats palikdams sacīt Annai Pedž komplimentus. Iznāk no jauna pats Pedž; viņi eet pee pusdeenas.

2. skats. Turpat. Evans sūta Simplu pee daktera Kajus ar vēstuli pee ta kalpones, tanī lūgdams šo, līdzet peedabūt Annu Pedž, tās bijušu audzēkni, Slenderam.

3. skats. Istaba Paķilu veesnicā. Falstafs, veesnicneeks, Bardolfs, Nims, Pistols un Robīns. Falstafs nodod Bardolfu veesnicneekam deenastā un stāsta Nimam un Pistolam, ka ta naudas apstākļi tagad gauži sliktā stāvoklī un ka tas gribot tos uzlabot, peetaisidamees klāt pee mīstris Ford, kuŗa, kas saka, tam uzmetuse acis. Tā turklāt esot ļoti bagata un pārvaldot veena pate visu namu un visu vīra naudu. Tāpat viņš gribot uzsākt mīlinašanos ar mīstris Pedž, kuŗa, kā viņam rādotees, arī ne-esot preekš viņa veenaldzīga. Tamdēļ tas dod divi vēstules: veenu Pistolam preekš mīstris Ford, otru Nimam preekš mīstris Pedž, pavēledams tās nodot, kur nākas. Tee atsakas. Tos izlamajis, viņš aizeet ar Robinu. Palikuši veeni, Pistols un Nims lamā Falstafu, solidamees to nodot, atklājot vīreem ta nodomu.

4. skats. Istaba daktera Kajus namā. Eenāk mīstris Kvikli, Simpls un Rogbejs. Kvikli aizsūta Rogbeju gaidīt daktera pārnākšanu un tūlīņ dot tai zīmi tapēc, ka sastapdams viņu ar Simplu, dakteris varot traks tapt. Rogbejs aizeet. Simpls tai saka savas nākšanas mērķi. Kvikli apsolas runat ar Annu Pedž par Slenderu. Eeskrej Rogbejs ar viņu, ka dakteris pārnācis. Kvikli paslēpj Simplu kabinetā. Eenāk dakteris Kajus. Tas pošās eet pee galma, meklē dažadus toaletes peederumus un atrod Simplu. Kvikli remdina viņu, paskaidrodama tam apmeklejuma mērķi, teikdama, ka to sūtījis sers Evans. Kajus, kuŗš pats eemīlejees Annā Pedž, raksta Evansam izaicinumu uz duelu un aizeet ar Rogbeju. Parādas Fentons, kas ar' eemīlejees Annā Pedž, vaicadams Kvikli, kā stāvot viņa leetas. Kvikli apgalvo tam Annas Pedž mīlestību. Abi aizeet.

II. Cēleens. 1. skats. Pedža nama preekša. Mīstris Pedž lasa vēstuli, sūtitu tai no Falstafa. Vēstule rakstīta prozā, bet parakstīta vārmās:

Thine own true knight,
By day or night,
Or any kind light,
With all his might,
Fo thee to fight.

Tavs mūžam uzticams kalps,
Deen un nakti,
Gatavs pee jebkuŗas gaismas
Ar visu savu varu
Par tevi sistees.

Nāk mīstris Ford un rāda tādu pat vēstuli, dabūtu no Falstafa. Abas taisās tam atreebtees par nekaunību. Nāk Pedžs, Fords, Nims un Pistols. Bijušee Falstafa peekriteji paziņo vīreem viņa nodomu, milinatees ar to seevām. Pedžs smejas par šo jauno ziņu, Fords ņem to nopeetni. Iznāk no jauna mīstris Pedž un mīstris Ford. Tās iztaujā savus vīrus, kas ar teem noticis? Parādas Kvikli un tās abas aizeet ar šo, ka sūtitu ar uzdevumu pee Falstafa. Nāk veesnicneeks un Šallou's. Pēdejais sauc Pedžu un Fordu, paskatītees peevilcīgu skatu: Kajus izaicinājis Evansu un veesnicneeks, kas bijis duela rikotājs, nolīcis pretīneekem katram citu veetu mežā, kur viņi veens otru gaida velti. Fords pa tam lūdz veesnicneekam, lai šis eeteic viņu Falstafam, ko viņš ne veenreiz ne-esot redzejis, zem vārda Bruk. Veesnicneeks tam peekrīt. Viņi aizeet; pēc vīseem Fords, teikdams, ka tas nodomājis zem sveša vārda eepazītees ar Falstafu, lai izzinātu, kādā mērā tas var palaistees uz savas seevas uzticību.

2. skats. Kambaris Paķilu veesnicā. Pistols lūdz Falstafam naudu; šis leedzas dot. Eenāk Robins, teikdams, ka kāda seeveete jautājot pēc sera Džona Falstafa. Nāk Kvikli, paziņodama Falstafam, ka mīstris Ford viņā eemilejusēs līdz bezprātam un noleek tam redzešanās šo pašu deenu, starp pulksten desmitēem un veenpadsmitēem, kād tās vīrs nebūs mājās, bet mīstris Pedž, neatrazdama vēl derīgu brīdi preekš redzešanās, lūdz to, tai peesūtīt savu pažu Robinu, caur kuņu viņi ērti var sarakstītees un veens otram sūtitēes savas mīlestības zīmes. Falstafs tam peekrīt. Kvikli aizeet ar Robinu; Pistols tapat. Barnolfs eeed pārgērbušos Fordu. Fords stāsta, ka to sauc par Bruku, ka tas sen eemīlejees eekš mīstris Ford, bet ka līdz šim tureta par vīsnēpeejamako tiklibu un tapēc tas nācis lūgt Falstafu kā cilveku, kuņam ne-spēj pretēes neveena seeveete, lai viņš peevaretu nepeelūdzamo un tad jau viņam, nabaga nepazīstamam Brukam, būs veeglāki panākt savu mērķi. Falstafs peekrīt šim preekšlikumam, pasacidams eedomatam Brukam, ka mīstris Ford tam jau peeteikuse šodeen redzešanās pulksten desmitōs. Likdams Brukam peenākt vakarā, lai dzirdetu par šis redzešanās rezultātu, Falstafs aizeet. Fords preecajas, ka šis eedomš tam palīdzējis izzināt Falstafa nolūku un savas seevas ne-uzticību.

3. skats. Vīndzoras parks. Kajus un Rogbejs gaida Evansu. Nāk veesnicneeks, Šallou's, Slenders un Pedžs. Viņi smejas par Kajus. Veesnicneeks ved nu viņus uz to veetu, kur slēpjas Evans. Visi aizeet.

III. Cēleens. 1. skats. Lauks Flogmaras tuvumā. Evans un Simpls gaida Kajus. Nāk Pedžs, Šallou's Slenders un tad Kajus, veesnicneeks un Rogbejs. Evans un Kajus pārmetās veens otram, veesnicneeks teic teem, ka viņus izjokojis. Evans un Kajus veenojas tam atreebt. Visi aizeet.

2. skats. Eela Vīndzorā. Mīstris Pedž Robina pavadīta eet pee mīstris Ford. Pats Fords, to satīkdams, brīnās, kamdēļ Pedž's tā uztīcas savai seevai. Nāk Pedžs, Šallou's, Slenders veesnicneeks, Evans, Kajus un Rogbejs. Ford's aicina viņus visus pee sevis savā namā. Šallous' un Slenders atsakas tamdēļ, ka teem ja-eet pee Pedža, kur

Slenders cer eegūt Annas Pedž mīlestību. Veesnicneeks saka, ka ta mīl Fentonu un ka preekš viņas ta būs vislabākā partija. Pedž's nepeekrīt tam un, atļaudams Slenderam tīkot pēc Annas rodas, saka, ka droši Fentonu noraidīšot tamdēļ, ka tam neka ne-esot. Bez Šallou'a, Slendera veesnicneeka un Rogbeja visi eet pee Forda.

3. skats. Kambaris Forda namā. Eenāk mīstris Ford un mīstris Pedž. Tām pakaļ sulaiņi nes leelu kurvi ar netīru veļu. Mīstris Ford pavēl teem būt gataveem, aiznest šo kurvi pee veletajām uz Temzi. Robins peeteic Falstafu un aizeet ar mīstris Pedž. Parādas Falstafs. Tas apleecina mīstrisei Ford savu mīlestību; zvēredams, pēc tās vīra nāves, to precet un padarit par galma dāmu. Mīstris Pedž no jauna eenākdama pārtrauc redzešanos. Ta saka, ka Fords ar veselu baru draugu tuvojas namam un ka ta attecejuse paziņot tamdēļ, ka tās vīrs ārkārtīgi dūsmīgs un runajot no kāda mīļakā, kurš pēc viņa domām tagad laikam esot pee tā seevas. Mīstris izmīsusē; ta atzīstās, ka dzirdedama mīstris Pedž balsi, paslēpuse aiz gardinem kādu augstmani, ko mīlot; bet ko tagad, kad eenāks tās vīrs, ta nezin, kur to paslēpt. „Es redžu šē kurvi! saka mīstris Pedž. Tas var tajā eeslēptees; mēs pārklāsim to ar veļu un liksim aiznest pee veletajām. — Ai! viņš pārak resns un ne-ee-ees tur! Ko lai es daru! Pee šēem vārdeem Falstafs, pa tam slēpees aiz gardinem, iznāk un metas kurvī: „Atļaujeet! Ļaujeet man paraudzīt, ļaujeet man paraudzīt! Es eelīdišu, es katrā ziņā eelīdišu! Es varu kā ezis savilktees!“ Un tas eeleen kurvī, kuru aplāj ar netīru veļu. Uz saimneeces sauceenu eenāk sulaiņi, ka aiznestu Falstafu kurvī. To pašu brīdi eenāk Fords, Pedžs, Kajus un Evans. Fords jautā sulaiņeem, kurp tee nes kurvi, palaizdams tos gaļam. Tad tas sāk līdz ar saveem draugeem pa visu namu meklet savas seevas mīļako. Neko ne-atrazdami, tee dodas pee pusdeenas.

4. skats. Kambaris Pedža namā. Fentons apleecina savu mīlestību Annai Pedž, kuŗa aizveen dod tam padomu, greestees pee tās tēva. Eenāk Šallou's, Slenders un Kvikli. Šallou's glaimo Annai Slendera vārdā, kurš atkārto tik Šallou'a vārdus. Eenāk Pedžs un mīstris Pedž. Pedžs dūsmojas, ka pee viņa eeradees Fentons un pasaukdams pee sevis Šallou'u un Slenderu, aizeet dibena istabās. Kad tee aizgājuši, lūdz Fentons mīstris Pedž, par viņu aizlūgt Pedžu. Ta saka, ka atdošot Annu dakterim Kajus. Visi izklist. Kā pēdejā aizeet Kvikli, izpildīt mīstris Ford uzdevumu.

5. skats. Kambaris Paķilu veesnicā. Falstafs pavēl Bardolfam dot tam vīnu sasilditees pēc peldešanas Temzē, kurp sulaiņi to iz kurvja līdz ar visu netīro veļu eesveduši. Atnāk Kvikli un, stāstidama tam par mīstris Ford izmīsumu, kad ta dabujuse zinat par viņa ķezu, lūdz viņas vārdā parāditees pee viņas vēl reiz uz redzešanos pulkštēn desmitōs. Pēc Kvikli atnāk Fords, kuŗam Falstafs izstāsta visu, kas ar viņu noticees un aizeet uz redzešanos. Fords seko tam kā traks aiz dūsmām par seevas viltību un izmanību, kas glābuse Falstafu.

IV. Cēleens. 1. skats. Eela. Mīstris Pedž ved savu dēlu Viljamu uz skolu; tai seko Kvikli. Nāk sirs Evans; mīstris Pedž

lūdz to, pārēksaminēt tās dēlu, ko tas arī dara. Eksamens pastāv eekš tam, ka Ēvans jautā zēnam vispazīstamako latīņu vārdu nozīmi un locīšanu, bet Kvikli pēc viņu līdzības ar angļu vārdeem iztulko preekš teem pilnīgi citu nozīmi daudzkārt ne isteni peeklājīgu. Vispārīgi šis skats pavisam leeks.

2. skats. Kambaris Forda namā. Falstafs un mīstris Ford redzešanās atkal top pārtraukta no mīstris Pedž, kuŗa, kā jau agrak, ziņo par Forda un kaimiņu nākšanu. Izbijees Falstafs nezīn, kur paslēptees. Mīstris Pedž saka, ka še veenīgais glābīns īr, ja Falstafs pārgērbjas kādas vecenes drēbēs, kuŗa še pee tām daudzkārt nākot, ko Fords nēvarot eeredzet. Falstafs eet pārgērbtees. To pašu brīdi mīstris Ford, lai novērstu sava vīra aizdomas, leek atkal eenest kurvi ar netīru veļu. Eenāk Pedžs, Šallous, Fords, Kajus un Evans. Fords metās pee kurvja, atrauj to vaļam, protams, par velti. Eenāk Falstafs seevišķu drēbēs. Fords rājas, ka šī seeveete atkal še bijuse, kur tas tai to aizleedzis un treec to ārā ar spēķa siteeneem. Tad eet atkal meklet Falstafu. Mīstris Pedž un mīstris Ford palīkušas veenas, gudro, kā vēl atmaksat Falstafam.

3. skats. Kambaris Paķilu veesnicā. Bardolfs ziņo veesnicneekam, ka kādi peebraukuši vāceēši paģērot trīs zirģus. Saimneeks leek sūtīt teem tos zirģus, bet grib par teem ņemt desmitkārtīgu maksu. Arī šis skats īr leeks.

4. skats. Kambaris Forda namā. Eenāk Pedžs, Fords, mīstris Pedž, mīstris Ford un Evans. Seevas-kūmiņas stāsta saveem vīreem Falstafa bezkaunību un savus stīķus. Fords lūdz peedošanu par savu greizsirdību. Viņi sarunā, trešo reiz aicināt Falstafu uz redzešanos un atmaksāt tam vēl labaki, kā divi pirmās reizas. Mīstris Pedž stāsta par savadu teiku, kā: Reiz Vīndzoras mežs peederejis medneekam Hernam, kuŗa gars ar leeleem rageem tagad katru nākti maldotees mežā ap koku ar viņa vārdu. Kūmiņas domā šo teiku izleetot, peeteikdamas Falstafam redzešanos mežā, peekodinot tam pārgērbtees par garu. Pašām un pašēem tad jāpārgērbjas par elfām, sīlfām, meža gareem, zaļās un baltās drēbēs, ar leesmām uz galvas un apstājot Falstafu, to mōcīt par tam, ka tas, nēcīgs mīrstīgais, uzdrīkstejeees izdotees par neredzamas pasaules garu un traucet viņu maģisko laikakavekli! Visi atrod šo plānu par labu. Pedžs grib, ka viņa meita pārgērbjas par feju ķēniņeēni un cer pa jukas laiku Slenderam eeteikt, to nolaupt un aizvēst uz Etonu salaulatees. Mīstris Pedž no savas puses grib nodrošināt Annu dakterim Kajus. Fords aizeet vēl reiz pārgērbtees par Bruku un noet pee Falstafa.

5. skats, Kambaris Paķilu veesnicā. Eenāk Simpls un veesnicneeks. Simpls redzejis, ka Falstafa kambart eegājuse veca, resna seeveete, kas vīseem pazīstama kā burve un tapēc tas grib sava kunga vārdā celt tai dažus jautajumus preekšā. Parādas Falstafs sacīdams, ka vecene jau no viņa aizgājuse.

„Mans kungs“, saka Simpls, grībeja no viņas zināt, vaj vēl īr dakterim Kajus ta ķēde, ko tas Slenderam nozadzīs, vaj ne?

Falstafs. Ēs par tam runaju ar veceni.

Simpls. Ko viņa teica, sēr?

Falstafs. Viņa teica, ka meistaram Slenderam ķēdi zagušais ir tas pats cilvēks, kas viņu zadzis.

Simpls. Mans kungs gribeja tapat zināt par Annu Pedž; vaj tam liktenis lēmis dabūt viņu, vaj ne?

Falstafs. Ja, ja, tas ir viņa liktenis!

Simpls. Kāds, ser?

Falstafs. Dabūt viņu vaj ne!

Simplam aizejot paziņo Bardolfs, ka viņu pēebraukušiem vāciešiem sūtītos zirgus aizdzinuši kautkādi blēži. Evans un Kajus eelnāk veens pēc otra un brīdina veesnicieku, ne-uztīcēt neveenam savus zirgus tapēc, ka ir blēži, kas viņus zog, saukdamies par vācu prinčiem. Veesniciesks izmisumā aizeet. Pee Falstafa atnāk Kvikli, atnezdama tam vēstuli no mistris Ford un likdama preekšā, norunat jaunu redzešanos. Viņi aizeet ta istabā, par tam apspreestees. Parādas atkal veesnicieks un Fentons, kuŗš stāsta, ka šo nakti Anna Pedž, gērbuses par feju ķēniņeeni, būs Vindzoras mežā, no kuŗa tas to aizvedišot uz Etonu, salaulatees ar viņu. Veesnicieks apsola tam būt palīdzigs.

V. Cēleens. 1. skats. Kambaris Paķilu veesnicā. Falstafs apsolas Kvikli, eerastees uz redzešanos pee Herna ozola; eelnāk Fords, kuŗam tas izstāsta, kā viņam izgājis pee beidzamā randevu.

2. skats. Vindzoras parks. Nāk Pedžs, Šallou's un Slenders. Pedžs eeteic Slenderam aizvest iz meža ta meitu, kuŗa būs gērbusēs baltās drēbēs, un ar to salaulatees.

3. ksats. Eela Vindzorā. Mistris Pedž, mistris Ford un Kajus. Mistris Pedž saka dakterim Kajus, ka tas var iz meža nolaupīt tās meitu, kura būs gērbusās zaļās drēbēs.

4. skats. Vindzoras parks. Evans sūta pārgērbušos par fejām uz to veetām, atgādinadams, kas darams.

5. skats. Parka cita daļa. Nāk Falstafs pārgērbees, ar breeža galvu, gaididams savas kaislibas preekšmetu. Parādas mistris Ford un mistris Pedž. Aiz skatuves troksnis. Tās aizbēg, Falstafs nebistas krist vella rokās. „Tas baidās, ka man itauki ne-izceļ ellē ugunsgrēku.“ Nāk Evans, pārgērbees par satiru, Anna Pedž par feju ķēniņeeni, Kvikli, Pistols un citi kā fejas un elfi ar degošām leesmām ūz galvām. Falstafs krit ar ģīmi uz zemei, teikdams, ka tas, kas sacis kaut jel veenu vārdu fejām, mirs to pašu brīdi. Veens no elfeem sūta citus, izpildit savus parastus peenākumus. „Tu, ķirķi, lec aplūkot Vindzoras krāsnis, un ja kur atrodi ne-apdzēstu uguni, uguns kuri nenotīritu, knaibi slinkās kalpones līdz tās zilās top kā zilenes; mūsu spožā ķēniņeene eenist netīribu un netīros.“ Citi elfi dodās mocit meegā tos, kuŗi eemeeg ar grēcīgām domām. Evans peeturagaru baru, teikdams, ka tas nojautot mirstīga klātbutni. Kvikli pavēl elfeem ar lāpām aiztikt Falstafa pirkstus. Ja tas tīrs un šķists, tad leesma nedaris tam nekādu kaiti; bet ja tas sajūt sāpes, tad ta ir netiklas sirds zīme. Fejas dedzina Falstafu. Tas blauj. Sodidami par tam, elfi zem maģiskas dzeesmas melodijas knaiba Falstafu. To pašu brīdi Slenders aizved kādu no fejām baltās drēbēs, Kajus — citu zaļās. Fentons aizved Annu Pedž. Dzird ragu skaņas; fejas aizbēg. Nāk

Pedzs, Fords, mistris Pedž un mistris Ford. Tee smejas par Falstafu, kuŗš sāk saprast, ka tas izmulkots. Par remdešanu Pedzs to solās paceenat. Atnāk Slenders izmisumā. Tas tik ko nav salaulajees Annas Pedž veetā ar kaut kādu posteljonu; Kajus tapat tik ko nav apseevojees ar kaut kādu puiku. Parādotees Fentonam ar Annu Pedž viss izskaidrojas. Pedzs tūlīņ teem peedod, bet Fords saka Falstafam: „Ser Džon, jūs turesēet vārdu, dotu Brukam tapēc, ka mistris Ford peederes tam.“

Tagad vispirms kādus vārdus par dažeem nepareizeem skateem. Tā I. cēleena pirmais skats pārak gaŗš un sarunas tanī visai taraŗigas un ne-intresantas. Šī paŗa cēleena treŗajā skatā nav ne caur ko attaisnota Nima un Pistola atteikŗšanās un pēcāk dusmas uz Falstafu. Tapat nezinams, kamdēļ turpat Bardolfs top nodots veesnicneeka deenestā. Falstafa sarunās ar ta peekritejeem ir gauŗi maŗ humora. Tālak, III. cēleena otrajā skatā dakterŗa Kajus strīdus epizode ar Evansu visai nepeeilcīga un bez kādas vajadzības izsteepj lugu. IV. cēleena treŗais skats arī leeks. Pēdīgi V. cēleena četri pirmee skati pa daudz īsi, pilnīgi leeki un sacereti, lai steeptu notikumu gaŗumā, kas citādi vareja eetiltt veenā skatā. Bet feju skats šai paŗa cēleena rakstīts jaukā rīmetās vārmās, kamēr cēleena beigās, pēc Fentona parādiŗšanās, nerīmetās.

Neskatot uz šeem neeleleem trūkumeem, „Vindzoras pārgalvigās seevas“ ir tomēr vislabakā Šekspira komedija. Ari tagad vēl viņai leeli panākumi uz skatuves. Falstafs bijis daŗu akteerŗu, pr. p. Šeepkina, vislabakā un miļakā loma. Savā laikā bija šī luga preekŗzīmīga. Neskatot uz tās pārleecīgo gaŗumu, darbības gājumā vāŗību, atrisīnumā, norītejuma jeb izbeigŗšanās netīcāmību, nevarbūtību, šai lugā tik daudz komīsmā skatōs un darbīgo personu stāvoklī, ka tas peetīktu vairak komedijām. Pee Moljera daudzās tā komedijās ir Vindzoras kūmīņām līdzīgi skati. Falstafa pārgerbŗšanās par seeveeti ir līdzīga Pursonāka dekām; zēna eksaminācijas skats gandrīz it viss atkārtojas „Grafeenē Eskarbaņas“. Šīs līdzības nebūt nav nejauŗas; jo tās atkārtojas daudzkārt. Ļoti varbūt, ka Moljers drusku pazīnis Šekspīru laikam gan caur angļu nostāsteem, kuŗi emigreja leelā daudzumā uz Franciju pēc Karŗa II. Bet pēr šo Šekspīra lugu jāsaaka, ka tā atšķīrdamās caur daŗadību, komīsmā raksturu teīcamā apstrādājumu un vispār caur veelas bagātību un īzpīldījuma peeilcību, — pee tam tomēr rakstīta deezgan sausa valodā un nespīd caur humoru, kuŗš parādas salīdīnumōs un domās, daudzkārt pārak spīlgtās un samekletās, bet taču ne mazāk asprātīgās un spīdoŗas, kādas tik veenīgi Šekspīra īpaŗība un īztaīsa tā galveno atšķīrību no citeem rakstneekēm, kuŗi veltī domātu tam kaut ko pakāļ darīt.

Kas atteecas uz dalībneeku rakstureem, tad, neskatot uz tam, ka šīnī lugā ir kādas divdesmit personas, katrs no teem konsekventi īzturets no lugas sākuma līdz beigām. Greīzsīrdīgais Fords, mulķa Slenders, Sallou's, Pedzs, Evans, ar savu

kropļaino valodu, Kajus, mistris Ford un mistris Pedž, visi pat līdz veesnicneekam un Falstafa peekritejeem, — ir augstakā mērā originali un komiski tēlojumi. Nav jau ko runāt par Falstafu, kuŗa vārds kļuvis par šķiras vārdu, kas apzīmē rijīgu un meesaskārīgu glēvuli-leelību, patmīlīgu līdz mulķibai un pee tam ne visai mulķi. „Vindzoras pārgalvīgās seevās“ mēs redzejam tik veenu viņa rakstura pusi, redzejam Falstafu eemilejušos, zinams tā, kā tik var eemiletees Falstafs. Citu viņa rakstura pusi mēs jau redzejam agrak iz „Indriķa IV.“ pirmās daļās, peevestā gabalā. Lai ar šo savado Šekspira radījumu pilnīgi eepazītos, vajaga to pazīt kā kaŗeivi un politiķi „Indriķa IV.“ abās daļās, kur viņa darbības aploks ir daudz plašaks, nekā parastās mājas dzīves intrigās, luncinašanās ap Vindzoras damām. Rau's un pēc ta ari citi komentatori apgalvo, ka Šallou'a personā Šekspirs izvedis savu eenaideeku siru Tomu Lūsi, muižas īpašneeku Stratfordas tuvumā, kuŗš vēl Šekspira jaunības deenās nodeva dzejneeku teesai par tam, ka tas ar saveem draugeem nošāvis uz viņa zemes dažus breežus. Šekspirs par tam atreebdamees sacereja uz siru Lūsi savu pirmo satirisko baladi, no kuŗas uzglabajees kuplets, ko peeved pirmee Šekspira komentatori. Devis pat saka, ka par šo satīru Toms Lūsi licis saveem sulaiņeem izpērt dzejneeku, ko tee ari darijuši. Melons noleedz visu šo leetu par Šekspira aizleegtū medišanu ar gauži vājeem peerādijumeem. Pašā pirmajā skatā Šekspirs mērķē uz atgadījumu visai līdzīgu tam, kur pats bija par varoni un upuru. Rau's saka pat, ka zīmogs, kuŗu Šekspirs peešķīŗ Šallou'am, peeder Lūsi gentei. Sers Huks Evans runā pee Šekspira sabojatā Veles izlokšnē, kas to laiku, kā šķeetams bija kas jauns uz skatīves un sacēla leelus smeeklus. Ari jau pirms Šekspira daudz lugās eevestas personas, kuŗas runā lauzītā valodā. Tā lugā, uzvestā 1554. g. zem nosaukuma „Trīs Londonas ledīs“ un kuŗai bija leels panākums, nāk preekšā italeešu tīrgonis, kuŗš lauza angļu valodu visjocīgākā veidā. Pēdīgi dakteris Kajus (Cajus, Key) bija slavens ārsts Marijas un Elizabetes laikā, pazīstams mācīto pasaulē caur dažeem „Galliēna un Hipokrata traktātu atradumeem.“ Tak nav domājams, ka Šekspirs būtu gribejis viņu eevest savā lugā. Ta dakteris ļoti līdzīgs dakterim Dodipolam, šī paša vārda lugā, uzvestā gadu pirms „Vindzoras pārgalvīgo seevu“ parādīšanās. Dakteris Dodipols tapat francuzis un viņu taisni tapat peeviļ kalpone. Franču dakteris pee Šekspira, runadams pastarpām franču frazēs, dara tānī nepeedodamas kļūdas. — Kā savā laikā kastīleeši sacīja: mēs gribam jaunas don-ķijotības; lai Don Kijots kaŗo, Sančo Pansa runā, kas ari nebūtu, mēs būsim ar tam ar meeru“, — tā angļi pagēreja Falstafa, šī ļoti jocīgā resgaļa, izrādes un bij ar tām meerā.

Trešais Šekspira dramatiskās dzejas periods. (1597.—1612.).

Iz šī pēdejā Šekspira literariskās darbības perioda ražojumeem pee-

vedišu vēl sīkākā pārbaudījumā divi lugas, kā: „Daudz trokšņa par neko“ un „Mērs par mēru“, kuŗas tāpat maz pazīstamas, tak līdz ar dažām citām statamas blakus vislabākajiem Šekspira ražojumiem.

Daudz trokšņa par neko.

(Much ad about nothing. 1600.)

Si luga tāpat humora un neparastas dzīvības spirtuma caurdvēsta; ari tās sūzets nepeeder Šekspiram. Tas smēlis to iz Belforē, XVI. gadsimtenā franču rakstneeka, „Simts traģisku stāstu“, iznākušu 1583. g. un drīz pēc tam pārtulkotu angļu valodā. Belforē atkal aizņēmes šīs nouvelles veelu no dominikaņa Banello, kuŗš rakstija Bokkačo papēmeenā. Tak notikumi, līdzīgi tam, uz kuŗa dibinas Šekspira luga, sastopami reizām pee ta laika un vēlakeem rakstneekem, pee Spensera, ta „Feju ķēniņeenē“ (Fairy Queen), pee Džordža Torbevillā, novellē „Geneura“, un pat eekš Ariosto „Orlando furioso“ (II. grāmatā, 4. nodaļā). Uz franču skatuves bija citkārt opera ar līdzīgu preekšmetu „Montano un Stefanija“, kuŗai bija dīzeni pasākumi. Detušs savā „Philosophe sans le savoir“ un Skribe savā „Heritiere“ patapinājuši iz šīs pjesas savu lugu varoņu raksturus un komiskos stāvokļus. Rau, kāds Šekspira dramas saturs.

I. Cēleens. 1. skats. Mesinas gubernatora Leonato pils preekšā. Nāk Leonato, Hero, ta meita, ta māsiņa Beatriče, svita un vēstnesis. Vēstnesis ziņo, ka pēc uzvaras pār eenaidneekem, don Pedro, Aragonijas princis, šo pašu vakaru eeradisees Mesinā un ka beidzamajā karā sevišķi izrādijusees vīrestībā divi prinča miluļi: Klaudio un Benedikts, leeli draugi savā starpā. Beatriče apbeŗ ar izsmeklu Benediktu, neticedama stāsteem par ta vīrestību. (Nevar teikt, ka Beatričes izsmekli būtu asprātīgi. Leonato šai skatā starp citu saka „labak pašam raudat aiz preeka, nekā preecatees par citu raudašanu“). Nāk don Pedro ar svitu: Don-Žuans, ta brālis Klaudio un Benedikts. Leonato vēl laimes princim par uzvaru. Don Pedro, eeraudzīdams Hero, jautā Leonato: „Es domaju, ta jūsu meita?“ Tas atbild: Tā man teica viņas mātē. — Vaj jūs šaubijatees, siņor, ka jautajat viņai par tam, — Ne, siņor, don Pedro, tapēc ka jūs bijat tad vēl bērns. Kamēr don Pedro, runā ar Leonato, Beatriče eelaižas runā ar Benediktu, kuŗš saka, ka nemilot neveenu seeveeti; ta atbild, ka nevarot ceest neveenu vīreeti.

Benedikts. Lai Deevs jūs uztura pee šī prāta, siņora! Daudz kreetnu vīrešu vaigs izbēgs tai gadījumā no tam nolemtām skrambām. Beatriče. „Skrambas nepadarīs nelāgaku to vaigu, ja tas būs līdzīgs jūsu.“

Pēc šeem peeklājigeem, smalkeem komplimenteem šo divu ārkārtīgi oriģinalu Šekspira radījumu, don Pedro paziņo, ka Leonato aicina viņu ar visu svitu uz vakara meelastu. Visi aizeet bez Klaudio un Benedikta. Klaudio teic savam draugam, ka tas eemilejees Hero, grībedams zināt ta domas par viņu. — Es varu tai par slavu teikt tik to, atbild Benedikts, ka, ja ta nebūtu ta, kas viņa ir, tad ta būtu nejauka; bet būdamā ta, kas viņa ir, viņa man nepatīk. — Vaj visa pasaule var nopirkt tādu dārgumu? — „Ja, un vēl bez tam lādi, kuŗā to eesēdinat!“

Don-Pedro atgriezās un vaicā, par ko viņi runājuši? Benedikts stāsta tam par Klaudio mīlestību. Tas savukārt smejas par Benedikta eenaidu pret seeveetem un apgalvo tam, ka tas arī katrā ziņā precesees. „Ja es kādreiz eemilos, saka Benedikts, tad atļauju jums man izdurt acis ar baladu saceretaja spalvu un pakārt mani pār palaidņu nama durvim, aklā Kupidona izkārtnes veetā. Pedro sūta Benediktu teikt gubernatoram Leonato, ka tas būs šovakar pee viņa uz vakariņām. Benediktam aizejot, Klaudio lūdz Pedro, palīdzet tam eegūt Hero's roku. Pedro uzņemas neveen izdabut viņas tēva atļauju, bet pat grib nākamā maskaradē zem Klaudio vārda tai eedvest viskaisligako mīlestību pret to. Viņi aizeet.

2. skats. Kambaris Leonato nama. Eenāk Leonato ar brāli Antonio. Antonio stāsta, ka kāds no viņa ļaudim dzirdejis, ka Pedro pastaigadamees ar Klaudio, šim paziņojis, ka esot eemilejees Leonato meitā un gribot tai šovakar ballē atklāt mīlestību. Leonato nolemj nogaidit šī nolūka sekas.

3. skats. Cits kambarris Leonato nama. Eenāk Don-Žuans un ta kalpotajs Konrads. Don-Žuāns sa-īdzis par tam, ka sacēlees pret Pedro un no ta pārvarets un tagad tam no sava eenaidneeka apžēlotam vēl viņam japateicas par savu pazemošanu. Parādas otrs sulainis Borakio, paziņodams tam par izplatījušos baumu, atteecotees uz Klaudio un Hero's mīlestību. Don-Žuāns dodas uz svētkeem ar nodomu: vaj nevarētu no visem apstākļeom panākt kaut ko sev par labu un kaitet saveem eenaidneekeem.

II. Cēleens. 1. skats. Eenāk Leonato, Antonio, Hero, Beatricē un Leonato svīta. Viņi spreež sākumā par drūmigo Don-Žuana raksturu, tad par Beatricēs naidu pret vīreešeem un precešanos. Parādas maskas. Don Pedro, Klaudio Benedikts, Don-Žuāns, Borakio, damas Hero's svītā, Margareta, Urzula. Pedro uzsāk sarunu ar Hero deezgan tumšeem kalambureem. Viņi eet, cauri staigadami pa zāli. Iznāk tad Urzula ar Antonio un pēdīgi Benedikts ar Beatrici. Beatricē, nepazīdama savu kavaleeri, stāsta tam, kādas sliktas domas tai par Benediktu. Sākas deja. Visi aizeet bez Don-Žuana un Klaudio, kuņam pirmais zem maskas eečukst, ka Pedro saka glaimas Hero sev un ne viņam par labu. Peenāk Bendikts, apgalvodams to pašu; bet Pedro parādidamees, līdz ar Biatrici, Hero un Leonato, leecina pretejo caur tam, ka paziņo tam Leonato peekrišanu Hero un Klaudio kāzām, kuņas pēc nedēļas svinamas. Pedro pee tās pašas reizas peedāvā savu roku Beatricēi, bet šī atraida to un aizeet. Visi citi sarunā, ar izmanību peedabut Beatrici un Benediktu, kuņi arī jau aizgājuši), ka tee veens otru eemiļo. Tamdeļ viņi nospreež pārleecināt Benediktu, ka Beatricē tant eemilejuses līdz bezprātam, bet baidās tam atzītees, zinadama, ka tas viņu nemil. Tāpat Beatricēi grib eegalvot, ka Benedikts par viņu zūd un mirst aiz mīlestības.

2. skats. Cits kambarris Leonato nama. Borakio ziņo Don-Žuanam, ka Leonato peekritis Klaudio un Hero precibām. Don-Žuāns grib par katru cenu izjaukt viņu laimi. Borakio uzņemas to izdarit. Tam sakars ar Margaretu, seeveeti iz Hero svītas un tas dod padomu Don-Žuanam, eeteikt Pedro'm un Klaudio, ka Hero ir netikla

meiņa un ka ta eemīlejuses viņa, Borakio. Lai to peerāditu, tas grib peerunat Margaretu, izeet ar viņu pee loga Hero's istabā šīs drēbēs, to brīdi, kad pee loga apakšā stāves šīs miļakais Klaudio. Don-Žuanam patik šīs nodoms un viņi eet to izvest.

3. skats. Leonato dārzs. Benedikts sūta zēnu pēc grāmatas un nosēžas zem koka lasīt. Nāk Pedro, Leonato un Klaudio, pēc teem Baltazars ar muzikanteem. Pedro lūdz Baltazaru, dzeedat ta jauno dzeesmu. Muzikas sākumā teic Benedikts: Vaj nav savadi, ka aitu desām ir īpašība, savilņot mūsu dvēseli? Kad Baltazars beidzis dzeedat, viņš saka, ka ja sunis būtu tā kaucis, tad to pakārtu bez kādas zēlastības. Bet Pedro, Klaudio un Leonato, it kā neredzētu Benediktu, eesāk savā starpā runat par Beatricē un kaislīgo mīlestību pret to, apleecinadami to dažādeem peemēreem un peerādījumeem. Pēc viņu aiz-eešanas, Benedikts pārdomā visu, ko dzirdejis, un pārleecinadamees par tam, noņemas pats Beatricē eemiļot. Viņa parādas, to saukt pee vakariņām, teikdama, ka ta sūtita pēc viņa. Benedikts tai, pateicas par tam, ka ta ņēmuse uz sevi pūles, nākt pee ta. „Nepūlatees tencinat, atbild Beatricē, pee tam nebija nekādu pūļu; ja būtu bijis, tad es pateeši nebūtu nākuse.“ — „Tā tad pee tam bija patika?“ — Tik daudz, cik pee vārnas nokaušanas! atbild Beatricē un aizeet. Benedikts, iztul- kodams viņas vārdus sev par labu, aizeet.

III. cēleens. 1. skats. Leonato dārzs. Eenāk Hero, Margareta un Urzula. Hero sūta Margaretu, pateikt kļušu Beatricēi, ka viņi runā no tās darzā kaut ko intrasantu. Margareta aizeet un pēc dažām minutem eenāk Beatricē apdomīgi un paslēpjas krūmā, lai dzir- detu, ko par viņu runā. Atkārtojas tas pats skats, kā otrajā cēleenā. Hero un Urzula runā par tam, cik kaislīgi un bez cerības Benedikts eemīleees Beatricē, kuŗa nespēj neveenu eemiļot, — tadā mērā ta mil tik sevi veen. Teem aizejot Beatricē pārdomā viņu vārdus un gandrīz noņemas eemiļot Benediktu.

2. skats. Istaba Leonato namā. Eenāk Pedro, Klaudio, Benedikts un Leonato. Visi smejas par Benediktu, kuŗš kopš kāda laika tapis ļoti domīgs. Benedikts teic, ka tam zobi sāpot un aizeet ar Leo- nato; parādas Don-Žuans un stāsta Klaudio'm un Pedro par izdomato Hero's ne-uzticību, uzaicinadams tos, personīgi pārleecinātees par viņa vārdeem. Pedro un Klaudio aizeet satrekti par šo ziņu.

3. skats. Eela. Nāk divi ofiseeŗi, Dogberi, Verdžes un nakts sargi. Dogberi's eeeļ veenu no sargeem par konstabli un dod tam sekošas pavēles:

„Jums ja-aptura katrs vazankis. Kas ari ne-eetu gaŗam, pavēleet tam prinča vārdā apstātees.“ — Bet ja tas negribes apstātees? jautā veens no uzraugeem. — „Nu, tadā gadījumā ļaujeet tam eet savu ceļu un, peesaukuši citu patruļas daļu, tencineet Deevam, ka tas atpestijis jūs no neleeša.“ — Turklāt, ja tas ne-apstājas, kad to lūdz prinča vārdā, tad tas nozīmē, ka tas nav prinča pavalstneeks! peebild Verdžes.

Dogberi. Taisnība! jums darišana tik ar prinča pavalstneekeem. Netaiseet ari troksni uz eelām tamdēļ, ka sargi, kas plāpā, ir visnepa- ceesamakee.

Veens no sargeem. Mēs gulesim un nerunasim; mēs zinām sargu peenākumu.

Dogberi. Tik peelūkojeet, ka jums gulot nenozog jūsu šķēpus. Tad ejeet pa visām dzertuvem, pavēledami teem, kas peedzēruši, eet mājās.

Veens no sargeem. Nu, bet ja tee negribes eet?

Dogberi. Tādā gadījumā atstājeet tos, līdz tee izgulās. Bet ja viņi sāk jūs lamāt, tad aizbildinādamees sakeet, ka jūs pārskatījušees, viņus par citeem turedami... Ja noķerāt zagli, tad palaižjeet to vaļam, lai pārleecinatos, vaj tas pateesi zaglis, un ja tas jums aizbēg, tad tas nozīmē, ka tas istens zaglis."

Pēc tādām pamācībām Dogberi un Verdžes aizeet. Sargi aizeet tāpat skatuves dibenā. Parādas Borakio un Konrads. Borakio stāsta, ka šo nakti tas bijis eezadzees Hero's istabā un pee-ee-dams pee loga ar tās kalponi, Margaretu, to bucojis, saukdams tās kundzes, Hero's, vārdā tamdēļ, lai peeviltu Klaudio un Pedro, kas stāvejuši apakšā. Sargi dzird visu šo sarunu un saķer tos.

4. skats. Kambaris Leonato namā. Hero sūta Urzulu pēc Beatričes un spreež ar Margaretu par savām kāzām. Margareta leeto sarunā ne visai peeklājīgus vārdus. Tā uz Hero's teiceenu „Uz sirds man tik smagi!“ ta atbild: „Un būs vēl smagaki no tava vīra smaguma.“ Eenāk Beatriče tapat bēdīga un domīga. Pasmējuses par to kādu brītiņu, Hero aizeet gērbtees uz kāzām.

5. skats. Cita istaba Leonato namā. Eenāk Leonato, Dogberi un Verdžes. Dogberi's stāsta gubernatoram, ka sargi šo nakti saķēruši divus aizdomīgus cilvekus; Leonato, kuŗam pa tam paziņo, ka to gaidot baznicā, negrib Dogberi un Verdžes' stāstu dzirdet, pavēledams teem pašem iztīrāt saķertos un viņam tad pečāk par tam preekšā celt.

IV. cēleens. 1. skats. Baznicā. Eenāk Pedro, Don-Žuans, Leonato, Klaudio, Benedikts, garidzneeks, Hero, Beatriče un svīta. Garidzneeks uzsāk laulības runu: „Ja kāds zin kādu slepenu kavekli šij laulibai, tad es to lūdzu ta dvēseles labad, to atklāt.“ Klaudio: — Jūs neko nezinat, Hero? Hero: — Ne, sipor. Garidzneeks: — Jūs neko nezinat, graf? Leonato: — Es drikstu apgalvot, ka ne. „Ai! ko ļaudis nedrīkst! ko nevar darīt, ko nedara viņi ik deenas, nezina-dami paši, ko dara!“ saka Klaudio, sākdam Herai pār-mest viltu un bezkaunību, stāstidams, ka tas kopā ar Pedro šo pašu nakti to pee tās kambara loga redzejis kāda cilveka skāvās, kuŗš apbēris to ar glaimēem. „Ar Deevu, tu, skaistā un apgānītā! Ar Deevu, tu, šķīstā negodība, tu, negodīgā šķīstība! (Thou pure impiety and impions purity). „Vaj še neveenam kapitanam nav preekš manis asmeņa?“ saka Leonato. Hero noģibst, Podro, Don-Žuans un Klaudio aizeet. Leonato skumjas izsakās vissavadakeem vārdeem:

„Ne-atdzīvojees, Hero, ne-atver savas acis! tapēc ka ja es zinātu ka tu ātri nemirsi, ka tev dzīvība stipraka par kaunu, es pats tikotu pēc tavas dzīvības. Un es vēl žēlojos, ka man tik veena meita; es pārmetu dabai, ka ta tik skopa pret mani. Kapec man ari veena meita! Man tagad ar šo veenu vairak, nekā vajadzigs! Kamdēļ tu biji

man allažin tik dārga? Kamdēļ ar līdzcetiņu roku ne-esmu paņēmis pee sava sleegšņa ubaga bērnu? Ja tas būtu apraiņējis ar negodu, tad es būtu varejis teikt: tās nav manas asinis. Šim kauna radījumam nākas par savu dzīvību pateikties nepazīstameem vecakeem. Bet ta mana meita. Es to mileju, tureju dārgu un lepojos ar to! Ta bija tāda mērā mana, ka pee viņas nebiju pats vairs savs un tik viņā atzinu sev pašam vērtību. Ai! ta eekrituse tintes bedrē, un plašai jūrai ļoti maz pileenu, lai no jauna nomazgātu to tīru, ļoti maz sāls, kuŗa varetu kā peedars garšot, piparot tās apgānito, apraiņito meesu!“ —

Es peevedu in extenso Leonato monologu, lai rādītu, kā līdz ar jūtu un skumju pilneem izteiceeneem Šekspirs leetojis arī vissavadakos un nedabigakos salīdzinumus.

Garīdzneeks, remdinadams Leonato un drošinadams par Hero's nevainību, dod viņam padomu preekš tam, lai viņas nevainība labaki un drīzaki nāktu gaismā, izplatit baumas, ka Hero miruse. Leonato peekrīt, aizeedams ar meitu un garīdzneeku. Paleek Benedikts un Beatriče. Tee atzist veens otram savu milestību. Neskatotees uz notikušo šausmigo skatu Beatriče un Benedikts sarunajas vistuksākajām asprātībām.

Benedikts. Zvēru pee sava zobena, Betriče, tu mani mīli!

Beatriče. Nezvēri pee ta, bet norij to!

Benedikts. Es zvērešu pee ta, ka jūs mani mīlat un peespeedišu to viņu norīt, kuŗš teiks, ka es jūs nemīlu.

Beatriče. Vaj negribat jūs norīt savus vārdus?

Benedikts. Nekad. Ar kādu zosi tos arī nepagatavotu. Es apgalvoju, ka jūs mīlu. —

Beatriče par peerādijumu pagēr no Benedikta, lai tas nokauj Klaudio, pee tam nožēlodama, ka ta nav vīreetis un nevar atreebt apvainojumu, izdarītu tās māsai. Benedikts apsola to izaicināt uz divkavi un aizeet ar Beatriči.

2. skats. Ceetums. Eenāk Dogberi, Verdžes un baznicas sulainis, sargs, Konrads un Borakio. Dogberi tiŗā Konradu un Borakio. Baznicas sulainis leek tos vest pee Leonato pēc iztīŗašanas un sārgu aplecibas un pee tam stāsta, ka Hero miruse un Don-Zuans aizbēdzis.

V. Cēleens. 1. skats. Leonato nama preekšā. Antonio meerina Leonato ta skumjās par nelaimi, kas to ķērusē. Nāk Pedro ar Klaudio. Antonio un Leonato apvaino Klaudio un grib to izaicināt uz divkavi; Klaudio leedzas peenemt divkavi no sirmgalvja. Abi brāļi dziļā izmisumā. Parādas Benedikts un tāpat izaicina Klaudio. Tas peenem izaicinumu un Benedikts aizeet. Dogberi un Verdžes ved Konradu un Borakio sārgu pavadībā. Pedro jautā, ko tee nozeegušeens un Borakio izstāsta savu nedarbu. Peenāk Leonato un Antonio par tam jau eepreekš dabujuši zināt. Klaudio, satreekts par šo ziņu, pagēr, lai Leonato izdomā atreebibu, kādu tas tik vēlas, uz leek tam sodu, kādu tik eedomajas. Leonato leek tam preekšā, klaji izsludināt visā Mesinā, ka viņa meita nevainīga un turklāt precet ta masīcu. Klaudio tūliņ peekrit un visi aizeet, apsolidamees sanākt rītu agri. — Bet es šo nakti raudāšu par savu Hero, saka Klaudio aizeedams. (Cik arī savads Leonato preekšlikums, bet Klaudio izturas vēl savadaki, to pašu minuti uz to ee-eeedams).

2. skats. Kambaris Leonato namā. Benedikts, sastapdams Margaretu, lūdz pasaukt pee viņa Beatriči. Margareta — Hero's nelai- mes galvenā vainīgā, zemā Borakio mīlakā, izrādas pēc autora kautkā- deem savadeem untumeem par pilnīgi nevainīgu. Ta tapat kā Beatriče, saka kalamburus un zobgalibas. Rau viņas sarunas beigas ar Benediktu šai skatā.

Benedikts. Tava asprātība ir strauja, kā medibas suņa mute, ta kampj tā tik.

Margareta. Bet jūsu ir trula, kā ciršanās rapeeņa gals, kuŗš sit, bet nedur.

Benedikts. Protams, ta ir tīri vīreešu asprātība, kuŗa negrib see- veetem darīt brūces. Un tamdēļ es, mezdams jūsu preekšā savu vai- rogu, lūdzu jūs, pasaukt man Beatriči.

Margareta. Atdodeet mums labaki savus zobenus. Vairogi mums ir savi pašu. —

Tad Margareta aizeet pasaukt Benediktam Beatriči. Beatriče atnā- kuse, vaicā Benediktam, kā tas atreebis Klaudio'm? Benedikts atbildes veetā runā tai par savu mīlestību. Beatriče vajā to ar sarkasmeem.

„Jūs un es“, saka Benedikts, „esam pārak gudri, lai mīletum veens otru meerigi“.

Beatriče. Tas, ko jūs runajat, nebūt to nepeerada. No divdesmit gudreem atradisees, tik ko veens, kas pats sevi slavē.

Benedikts. Vecs aizspreedums. Beatriče, tas bija labs to laiku, kad ļaudis bija labi kaimiņi. Mūsu laiku, ja cilvēks pats necels sev peeminekli pirms nāves, tad tas nedzīvos savā kapličā ilgaki par ta bērū zvaneem un savas atraitnes asarām.

Peenākot Urzulai, kuŗa sauc Beatriči pee tēvoča, top pārtraukta šī saruna un Benedikts aizeet, teikdams, ka tas gribetu dzīvot tās sirdī, mirt tās klēpī un būt aprakts tās acīs.

3. skats. Baznicā. Eenāk Pedro, Klaudio, svīta ar lāpām un muzikanti. Klaudio taujā pēc Hero's zārka, lasa tad tai par slavu epi- tafiju un leek muzikanteem spēlet himnu, pēc kam visi aizeet.

4. skats. Kambaris Leonato namā. Benedikts, Margareta, Urzula, Antonio, garīdzneeks un Hero. Leonato sūta seeveetes masko- tees. Eenāk Pedro un Klaudio ar svītu. Antonio eeved atkal maskotās damas. Klaudio, nepazīnis Hero, zvēr būt par tās vīru. Ta noņem masku. Benedikts apņēm Beatriči. Eenāk vēstnesis ar ziņu, ka Don- Žuans saķerts un top vests atpakaļ uz Mesinū. Benedikts leek spēlet muzikai. Eesākas deja. Pēc visi izklist. Luga beidzas. —

Deja še pilnīgi nevajadzīga pēc lugas gājeena un eesprausta no Šekspira laikam aiz izpatikšanas publikas gaumei. II. cēleena ir pa- visam 20. rindas uzrakstītas vārsnās. Dialogs nav speestu kalamburu un salīdzinumu pārbagats, bet ari reti mirdz no Šekspira humora dzirk- stem. Šī drama sacereta veenā gadā ar „Hamletu“ un izstrādāta jo veikli, taņī nedaudz leeku skatu, kā pr. p. tas, kur Klaudio meklē baz- nicā Hero's zārku, kur epitafija un kapa dzeesma rakstīta četrpēdainōs chorejōs. Ne veenā, ne otrā nav nekas eevērojams (sk. V. cēleena 3. skatu). Bet peevilcīgums uzturets šai lugā deezgan teicami, tajā daudz

loti izdevīgu domu un laimīgu veetu, bet ne visas tās pilnīgi attaisnotas. Izņemot tik dažas veetas, valoda viscaur citādi deezgan prasta.

Atteecotees uz atsevišķiem rakstureem, jāsaka, ka Beatriče un Benedikts peeder pee Šekspira eevērojamo un oriģinālo radijumu skaita, kuŗš eespeedees viņa īpatnīgais un oriģinālais ģenijs. Ja nebūtu nelaimīgā kaisliba uz kalambureem, kas daudzkārt visai neizdevušeess, tad šīs divas personas būtu tipiski radijumi. Beatričeī daudz sirdības un jūtu. Kempbels eerauga viņā veenīgi rakstura ļauno pusi, nosaukdams viņu par šausmīgu seeveeti, par tātareeni u. t. pr. Ka tasmejas par vīreešeem un tai nav sevišķi vēlešanās, sev uzlikt patīkamos laulības valģus, — tas vēl nav nozeegums. Mistris Džemson, turpreti, savā grāmatā „Šekspira radītās seeveetes“ saka, ka Beatriče būs ar Benediktu laimīga. Ļoti var būt, ka šee divi lepnee, ekscentriskee raksturi mikstina un izkopj veens otru. Daudzo zvērastu skaitā Benedikts saka: „Lai mani pakar kā kaķi butelē un dara no manis mērķi“. Dažās Anglijas grafistēs Šekspira laiku pee zemneekem bija parasta savada barbariska rotaļa: leelā koka butelē eesēdināja kaķi, apbēra to līdz augšai ar pelneem un sodrejeem, tad aizkorkojuši buteli ceeti, apgriezusi tās augšgalu uz apakšu un peesējusi pee virvēs. Katram no rotaļas dalībneekem bija zem pakārtās buteles cauri sprejot izsist tās korku tā, ka neapbārstas ar pelneem un sodrejam. — Benedikts bija Garrika eemiletā loma. Pēdīgi Dogberi pee Šekspira nostatīts kā cilveks, kuŗš vēlas spidet caur augstu stilu un leetot vārdus ne viņu īstenā, bet daudzkārt pat pretejā nozīmē. Līdzīgi smalkumi pārak grūti pārtulkojami.

„Mērs par mēru“.
(Measure for measure).

Šis lugas sūžets nav jauns. Italeešu novellista Džovanni Džiraldi Čintio, miruša 1573. gadā, novellēs tas stāstīts gandrīz ar teem pašeeem sīkumeem, kā arī šai lugā. 1578. gadā iznāca viduveja dramatiska rakstneeka, Džordža Uetstona (Whetstone), luga ar nosaukumu, „Promos and Cassandra“. Šekspirs pārmainīja tant dalībneeku vārdus, atrisinumu, skātus un sarunas, atstādams pa daļai pašu notikumu gaitu un — „Mērs par mēru“ bija gatavs. Melons saka, ka Uetstona luga esot sausa muļķība (barren insi pidity), bet Kempbels turpreti atrod tajā daudz eevērojama. „Jebšu ta sacereta rupjā valodā“, saka viņš, „bet tajā ir savas veenkāršības un nemākslotas izteiksmes dēļ aizgrābjošas veetas. Ta rakstīta pa pusei aleksandriniskās, pa pusei nerīmetās vārsnās. Pee Šekspira raksturi izturēti daudz labaki, bet par tam mazak varbūtīgi nekā Uetstona lugā.“ Bet lugas veela ņemta iz Džiraldi Čintio novelles. Puškins, atstāstīdams šo pašu notikumu savā poemā „Andželo“, peepaturejis ne veen vārdus, bet pat veselus skātus no Šekspira lugas.

Dalībneeki.

Vičencio, — Viennas leelškungs.

Andželo, — leelkunga veetneeks tā prombūtē.

Eskals, — vecs leelmanis, Andželo paligs veetneecibā.

Klaudio, — jauns augsmanis.

Lučio, — trakulis (A fantastic).

Divi citi augstmaņi.

Varijs, — pilsgalmneeks leelkunga svītā.

Ceetuma uzraugs.

Toms, }
Peteris, } mūki.

Teesnesis.

Elbo (Elbow — olekts), — konstablis.

Frot's (Froth — putas), — jokains augstmanis.

Kloun's, — mīstis Overdon sulainis.

Abgorson's, — bende.

Barnardins, — palaidņa gūsteknis.

Izabella, — Klaudio māsa.

Marianna, — Andželo ligava.

Džuljeta, — Klaudio mīļakā.

Franciska, — mūķene,

Mīstis Overdon, — atklātas eestādes (originalā: a bawd) turetāja.

Leelmaņi, augstmaņi, sargi, ofiseeri un citi aptekšņi. Noteek Viennā.

Vienna — tagad Vienne — veena no visvecākām Francijas pilsātām Izēras departamentē, peeveenota tam no Lui XI. Nav zinams, kamdēļ Sekspirs izvēlejees šo pilsātu par savas drāmas notikumu veetu.

I. Celeens. 1. skats. Kambaris leelkunga pilī. Eenāk leelskungs, Eskals, leelmaņi un sulaiņi. Leelskungs atstādams uz kādu laiku savu valdību, grib par savu veetneeku eecelt Andželo un jautā par to Eskala domas. Tas saka, ka Andželo šī goda pilnīgi ceenigs. Nāk pats Andželo. Leelskungs nodod tam valdību pa savu prombūšanu: „Ne tu, ne tavas dāvanas“, tas saka, „nepeeder īsteni tev; tu nevari ne pats tants slēptees, ne viņas slēpt sevī. Debess dara ar mums tāpat, kā mēs ar lāpām, tās nespīd preekš sevis pašām, — un ja mūsu tiku mi neparādas ārpus mums, tad tas tik pat, kā kad tee mums nebūtu. Leeli gari dzimst preekš leeleem mērķeem. Daba citadi ne tapina ne mazako savu dāvanu daļiņu, kā caur skopu deeveeti. Ta, kļūdama par kreditoreeni, pagēr pateicību par savām dāvanām un to leetošanu par labu.“

Andželo baidas ņemt uz sevi grūtu veetneeka peenākumu un lūdz leelkungu pavadīt līdz ta ceļojuma veetai. „Es aizbraukšu incognito“, saka leelskungs. Es mīlu savu tautu, bet nemīlu rāditees tās preekšā kā akteeris. Es ne-atrodu leelu patiku roku plaukšķinašanā un pūja kleedzeenōs un nedomaju, ka tas, kas to mīl, daritu prātīgi.“ Pēc šeeem vārdeem leelskungs aizeet, nodevis Andželo'm pilnu varu mīkstinat vaj pa-asinat sodus un eecēlis par ta paligu Eskalu.

2. skats. Eela. Nāk Lučio un divi citi augstmaņi. Viņi sarunajas ilgaku laiku vistumsākōs un samekletōs kalamburōs. Parādas mīstis Overdon. Ta saka, ka sargi nupat saņēmuši Klaudio un vedot to ceetumā kā uz nāvi nosoditu par tam, ka Džuljeta nes no ta aizleegtas mīlestības augli. Lučio un augstmaņi aizeet par tam aptauja-tees. Nāk Klouns un stāsta mīstrišei Uverdon, ka visus viņu na-

mus Viennas preekšpilsātā pavēlets noplēst. Viņa aizeet izmisumā, sava sulaiņa pavadīta.

3. skats. Uz eelas. Ceetuma uzraugs ved uz ceetumu Klaudio apstātu no sargeem. Lučio tam jautā, ko tas padarijis. Klaudio stāsta tam, ka, nolēmis precēt Džulietu, tas slēpis savu sakaru ar to no tās vecakeem, kas nepeekrituši viņu kāzām, cerībā, ar laiku ar viņem izlikt, bet ka par nelaimi Džulietta tapuse māte un viņu nu pēc Andželo spreeduma, kuŗš nopēmees izpildit visus sen aizmirstos kriminallikumus, pavēlets sodit ar nāvi. Lučio dod tam padomu, greestees ar lūgumu pee paša leelkunga. Klaudio saka, ka neveens nezinot, kur leelskungs slēpees, lūdz Lučio, aizeet pēc viņa māsas, Izabellas, kuŗa sv. Klaras klosterī gatavojas eestātees par mūķeni un lūgt viņu, lai ta aizstaigā pee Andželo, izkaulet brāļa atsvabinašanu. „Pašā tās daiļumā un jaunumā ir pārleecinātaja, lai arī klusetaja valoda, kuŗa var ļaudis kustinat.“ Lučio apsolas izpildit ta lūgumu. Visi aizeet.

4. skats. Klosteris. Leelskungs un mūķs Toms. Leelskungs stāsta mūķam, ka, nodevis valdību Andželo'm un izplatijis baumu par savu aizeelošanu uz Poliju, tas gribot slēptees šai klosterī un zem veenkārša mūķa drēbes novērot savu tautu un ministrus. „Mums ir stingri statuti un likumi — nepeeceesami eemaukti preekš pikteem un nelokameem rakstureem. Šee likumi guleja veselus četrpadsmit gadus; patvaļa tagad smejas pee mums taisnībai acīs un es pats esmu peelaidsis šo patvaļu. Tamdēļ es uzliku Andželo'm grūtu peenākumu: manā vārdā iznīcinat visas nebūšanas... Andželo's ir stingris; pate skaudība nespēj neko pret viņu teikt. Viņš grūti tam peekritis, ka viņa dzīslās tek asinis un ka preekš viņa maize labaka par akmeni. Rēdzesim, vaj vara nepārvērtis ta raksturu un kādi pateesībā ir tee, kuŗi tik labi no āreenes.“

5. skats. Seeveešu klosteris. Eenāk Izabella un Franciska. Izabella iztaujā to par mūķenu peenākumeem un nožēlo, ka sv. Klaras pajumtā klosterā likumi nav deezgan stingri. Dzird Lučio balsi, kuŗš jautā: e, vaj te nav kāds? Franciska aizeet, sacidama, ka ta kā mūķene nedrīkst runat ar vīreeti, bet ka Izabella kā kalpotaja māsa (novice) var to darit. Parādas Lučio un dabujis zināt, ka ta preekšā Izabella, tas paziņo, ka tās brālis eeslodzīts ceetumā par ne-atļautu sakaru ar Džulietu un ka pēc vecā likuma, ko no jauna eevēdis siņors Andželo, leelkungam prom esot, tās brālis teešam tiks uz nāvi notesats, ja ta ne-izkaules no Andželo ta atsvabinašanu. Izabella grib tūlīņ dotees pee Andželo, līdz būs izlūguse no abateenes atļauju. Abi aizeet.

II. Cēleens. 1. skats. Zāle Andželo namā. Eenāk Andželo, Eskals, teesnesis, ceetumuzraugs un kalpotaji. „Mums nav jāpadara likumu par tukšu beedekli,“ saka Andželo, „nostatitu preekš tam, lai baiditu laupitajus putnus, kas peeraduši pee ta ne veen nebīstas, bet pat uzsēdas uz ta.“ Eskals lūdz, Klaudio apžēlot, sacidams, ka, ja preekš tam rastos izdevība, varbut arī pats Andželo tapat nozeegtos. Andželo tam peekrīt: „Ļoti var būt,“ tas saka, „ka starp divpadsmit teesnešeem tribunālā atradisees veens jeb divi, kas daudz ne-

tiklaki par to, ko viņi teesā, bet taisnība vajā to, kas noteek klaji. Ļoti dabīgi noleegtees un pacelt dārgumu, kuŗš mētajas zem mūsu kājam, bet ja tas paslēpts zemē, tad mēs miņam pa to un neveens pee ta nedomā . . . Ja es pats būtu tāpat nozeedzees, tad lai šis spreedums teek izpildits ari pee manis. Te nevar būt nekāda parteijiba. Viņam jāmirst“.

Pēc šeem vārdeem Andželo dod ceetumuzraugam pavēli, ka Klaudio's rītu agri pulksten deviņos taptu noteesats un ka tam peesūtītu garidzneeku, kas to sataisa: „Lai debess tam peedod un peedod mums viseem!“ Eenāk Elbou's, Frots, Klouns un sargi. Elbou's sūdz par apvainojumu, kas izdarits ta seevai. Frots un Klouns, izskaidrodami leetu Andželo preekšā, eebaida to vēl vairak. Andželo aizeet, uzdodams Eskalam izmeklet viņu sūdzības. Eskals, neko ne-izzinajis un neko ne-izspreedis, aizsūta viņus visus pa veenam projam.

2. skats. Cits kambaris Andželo namā. Ceetumuzraugs jautā Andželo, vaj pateesi tas nospreedis, Klaudio nodot nāvei, sacidams, ka taisnība daudzkārt pēc soda nožēlo savu spreedumu. Andželo pavēl to izpildit, nerūpedamees par ta sekām, un dod savam sulainim pavēli Džulietas dēļ. Eenāk Izabella un Lučio. Andželo pavēl ceetumuzraugam paliktees un jautā Izabellai, kas tai par leetu. Izabella saka, ka viņa pilna īgnuma par brāļa pārkāpumu, lūdž ja eespējams, sodit pārkāpumu, bet ne pārkāpeju.

Andželo. Sods nolemis katram pārkāpumam, pirms tas izdarits. Mans amats būtu pārak necīgs, ja es tik atklātu pārkāpumus, kas likumā atzīmeti, bet nevajatu pārkāpejus:

Izabella. Tā tad man nav vairs brāļa! . . . Lai Deevs jūs pasarg! (Grib eet).

Lučio (uz Izabellu). Neatkāpjatees tāda kārtā, pee-ejeet vēl pee viņa, lūdžeet viņu, metatees preekš ta uz ceļeem, ķeratees pee viņa mēteļa stūŗa, jūs esat pārak salti, jūs lūdzat viņu tik pat rāmi, kā kad jums eevajadzētos adata, pee-ejeet pee viņa, jums saka . . .

Izabella. Jūs varat viņam peedot, un ne debess, ne ļaudis nežēlosees par šo peedošanu.

Andželo. Es to negribu darit.

Izabella. Bet vaj jūs varat, ja gribetut?

Andželo. Ja es ko negribu darit, tad protams, ka nevaru . . .

Izabella. Tīceet man: ne viss augsto dižanums, ne valdneeka zobens, ne māršaļa zizls, ne teesneša mētelis, — nekas nepuško viņus tā kā žēlsirdība. Ja viņš (Klaudio) būtu jūs un jūs — viņš un ja jūs būtu krituši, kā viņš, — viņš nebūtu tik stingrs, kā jūs.

Andželo. Es jūs lūdzu, atstājeet mani! . . .

Izabella. Tas, kas soda mūs visus, ir žēlsirdības avots. Pado-majeet par tam un žēlsirdība dvesis no jūsu mutes un jūs būseet cits cilveks.

Andželo. Beidžeet savas žēlošanās, mīļā meitiņa. Nees — likums soda jūsu brāli. Ja viņš būtu mans radneeks, brālis vaj dēls, ar viņu būtu tas pats. Viņam jāmirst rītu.

Izabella. Ritu?.. Ai, kamdēļ tik ātri! Saudzeet, saudzeet viņu... Labo siņor, apdomajeet! kas ir miris par tādu nozeegumu? bet daudzi to padarijuši. Parādeet jel druscip līdzceetibu!..

Andželo. Es to parādu, kad parādu taisnibu, tamdēļ ka tad ceesu līdz teem, kuŗus nezīnu un kuŗus peedotais pārkapums varotu turplikam pazudīnat. Es daru taisni, neļaudams nozeedzneekam otrreiz nozeegtees...

Izabella. Patīkami, ja kādam milza spēks, bet šausmīgi, to izleetot par ļaunu. Ja leele vīri varetu mest zibeņus kā Jupiters, viņam nebūtu ne brīdi meera tamdēļ, ka mirstigais nemitīgi mestu zibeņus no savas debess un vairs neko citu nedarītu. Zēlsirdīgā debess! tu drīzak saskaldīsī ar savām asām ugunīgām bultām vēcu zairainu ozolu, nekā maigu mirtu. Bet cilvēks, lepnaīs cilvēks, apveltīts ar ilgi nepastāvošu varu, zinadams mazak visu, no kā viņš visvairak pārlecinats — savu iznīcīgo būtni, — izrāda debess preekša savu lomu, peespeezdams raudat. Mēs nekad neredzam savā brālī mums līdzīgu cilvēku.

Andželo. Kamlabad jūs man to sakat?

Izabella. Nogrimsteet savas sirds dziļumā, jautajeet savu apziņu, vaj ta ne-apzinas kaut kādu tādu pārkapumu, kādu izdarījis mans brālīs? —

Andželo sajukumā pavēl viņu atstāt, solidamees pārdomat un rītu dot skaidru atbildi Izabellai. Ta saka: Atgreetees, labais siņor, dzirdeseet ar kādām dāvanām es gribu jūs nopirkt.

Andželo. Nopirkt mani?

Izabella. Ja, bet ne ar zeltu nedz dārgumeem, kādi mēdz būt drīz dargaki, drīz lētaki, skatotees uz tam, kādu vērtību teem peešķir, bet ar karstām lūgšanām, kas pacelsees uz debesi un ee-ees tajā vēl pirms saules lēkta, šķīstu dvēselu, neapgānītu jaunavu lūgšanām, kuŗas pavada savu mūžu gavešanā, nedomadamas ne pee ka pasaulīga.

Andželo. Labi, labi, peenāceet no jauna rītu.

Izabella. Lai debess pasarg jūsu godu! —

Andželo. Es sajūtu, ka esmu gatavs pazaudet to, par ko viņa Deevu lūdz.

Izabellai un Lučio aizejot, Andželo's stiprās un norautās frazēs izsaka savas sirds satversmi, uz ko Izabella darījuse tik varenu eespaidu: „Viņa pee tam vainīga, vaj es? Kas grēkojis vairak, kārdinataja vaj kas kārdinats? Ne, viņa nekārdinataja mani, ne! Es pats blakus šai saules stareem sasildītai puķei izdvešu ne smaršošu aromatu, kā viņa, bet smirdošu smaku, kā no maitas. Vaj laikam, lai kaunība darītu stipraku eespaidu uz mūsu jūtām, nekā sva-badība apejotees? Vaj tad eesim izpostīt svētīnicu, lai sētum tās veetā netikuma sēklu, kur mums brīvas zemes deezgan? Ak, ka unees, ka unees, Andželo, ko tu gribi darīt, kas ar tevi, Andželo? Vaj tu gribi viņu eegūt tik tamdēļ, ka viņa šķīsta un tiklīga?... Kā! vaj es viņu mīlu, ka gribu no jauna viņu redzet, lūkotees viņas acts!... Ai, ļaunais kārdinataj! tu gribi mani gūstīt. Visvairīgākā kārdinašana ir ta, kuŗa speež mūs grēkot aiz mīlestības un tikuma. Līdz šim dzirdedams, kā citi mīl, es smējos un brīnijos.

3. skats. Ceetums. Eenāk leelskungs mūka drēbēs, ceetumuzraugs un tad Džulietta. Leelskungs iztaujā Džulietu, vaj viņa nožēlo savu nozeegumu un dod tai pamacību, kā viņa var izlīdzināt savu nomaldīšanos.

4. skats. Kambaris Andželo namā. Andželo un Izabella. „Es atnācu, dabūt zinat jūsu prātu“, saka ta. — „Es labaki gribetu, ka jūs viņu uzminetu!“ atbild Andželo un, aprakstījis spilgtām krāsām tās brāļa nozeegumu, jautā, vaj viņa peekrit ar līdzīgu grēku izpirkt brāļa dzīvību? Izabella saka, ka ta gatava mirt, lai glābtu brāli, bet ne-aptraipīs sevi. Andželo: — Par ko tu sauci likumu par varmāku un peerādīji, ka tava brāļa nozeegums drīzak lētdabiba, nekā grēks? — Izabella saka, ka ta aiz mīlestības pret brāli pūlejuses ta grēku aizbildināt. „Mēs visi vāji“ atkārtō Andželo vairak reiz un tad tas leek Izabellai preekšā, būt par to, kas viņa ir, t. i. par seeveeti. Izabella nesaprot viņu.

Andželo. Saproti jel pilnīgi: es tevi milu!

Izabella. Mans brālis ari mīleja Džulietu un jūs sakat, ka viņam par tam jamirst.

Andželo. Viņš nemirs, Izabella, ja tu mani eemīlosi.

Izabella. Es zinu, ka jūs leekatees esam netiklīgi, lai pārbaudītu citus.

Andželo. Ne, zvēru pee sava goda, es runaju to, ko domaju.

Izabella. Kas tad tas par godu, ja jūs runajat taisnību. Kauna preekšlikums!... Ai leekuliba, leekuliba! Bet es tevi peerādīšu, Andželo. Paraksti tūlīj mana brāļa apžēlošanu, jeb es preekš visas pasaules izstāstīšu, kamer man spēks būs, kas tu par cilveku.

Andželo. Bet kas tev ticēs, Izabella? Mans tīrais vārds, manas dzīves stingriba, mana leeciba pret tevi, mans stāvoklis valstī iznīcinās tavu apvainojumu un tevi apvainos par ļaunām valodām... Maneem meleem būs vairak svars, nekā tavai taisnībai!

Eeteikdams, lai ta atdotos tam, tas dod tai laiku līdz rītam apdomāt ta preekšlikumu; ja ta nepeekristu, tad tas solas, ne veen nodot tās brāli nāvei, bet ari to padot grūtām mokām. Izabella aizēet uz ceetumu pee Klaudio, to sagatavot uz nāvi tapēc, ka šķīsta sirds tai dārgaka par brāli.

III. cēleens. 1. skats. Ceetums. Leelskungs, Klaudio un ceetuma uzraugs. Klaudio saka leelkungam, ka tas cer vēl dzīvot, jebšu ir gatavs mirt. Leelskungs: — Gaideet nāvi un tad, ja dzīvība vaj nāve kritis jums par daļu, abos gadījumos būs jums labaki. Klaudio tencina viņam par šo meerinašanu. Eenāk Izabella. Leelskungs aizeedams ar ceetuma uzraugu, lūdz šim, viņam parādīt veetu, no kuņas tas slepeni varetu noklausīties sarunu starp brāli un māsu.

„Kādu remdejumu tu man nes, māsa? jauta Klaudio. — Sīporam Andželo, saka Izabella, ir darišanas viņa saulē. Tas sūta tevi turp par savu sūtni, kur tu ari klūsi par viņa preekstāvi. Pasteidzees uz tam sataisīties. Tu dosees turp rītu. Vaj tev

ir deezgan vingruma mirt? jautā viņa. Nāves sajūta tverās visvairāk nāves bailēs, un nabaga kukaiņītis, ko samīņam kājām, sajūt taisni to pašu fizisko ceešanu, kā arī milzis mirdams.“ (Ko arī neteiktu komentatori, bet jaunavīgās Izabellas mutē izklausas ļoti savadi šis kodīgais sarkasms, sevišķi, kad darišana eet par tās godu un brāļa dzīvību). Tad viņa stāsta par Andželo preekšlikumu.

Klaudio. Vaj teešam viņā tik stiprās kaislibas, ka tas tik redzami var jokus dzīt ar likumu? (īsteni: kost likumu pee deguna — bit the law by the noose)... Bet ja tas turetu to par nāvīgu grēku, tad tas tak dēļ acumirkliņas baudas negāstu sevi muzīgā postā! Ak, Izabella!

Izabella. Ko saka mans brālis?

Klaudio. Nāve — šausmīga! mana māsā!

Izabella. Bet netikla dzīve ir nicināma.

Klaudio. Ja, bet mirt — gulet augstā nekustamībā — un pūt... Šo jūtu un kustēšanās pilnu siltumu pārvērst nedzīvā klūncī. Ai, tas ir šausmīgi! Visgrūtākā un ceešanu pilnā dzīve uz šīs zemes, apkrauta gadeem, nelaimem, nabadzību, brīvības trūkumu, — nevar mūs eedraudzet ar nāves domām.

Izabella. Vai! Vai!

Klaudio. Mijā māsīņa! ļauj man dzīvot!

Izabella. Nejutīgais kustoni, nožēlojamais glēvuli, negodīgais radījums! Tu gribi dzīvot caur manu nozeedzību. Vaj tā nav tāda asinssajaukšana — dabūt dzīvību no savas māsas bezgodības? Ko man būs domāt? ka mana māte bija ne-uzticama manam tēvam tamdēļ, ka tāds radījums nevarēja dzimt no veenas mātes līdz ar mani.“

No jauna eēnācis leelskungs remdina Izabellas dūsmas, aizsūta Klaudio gatavotes uz nāvi un palicis ar Izabellu veens, atklāj tai savu nodomu, kā glābt tās brāli un līdz ar to peekert Andželo. „Valdības veetneekam, tas saka, bija reiz līgava, ar kuŗu tas bija saistīts caur svinīgu solījumu; derības bija notikušas un kāzu deena nolikta, bet Mariannas brālis gāja bojā uz jūras līdz ar kuģi, kas veda ta māsas pūru. To dabujis zināt, Andželo atstāja Mariannu zem tukšas izrunas. Šī nelaimīgā, neskatot uz Andželo atstāšanu, mīļ to vēl arveenu. Jūs, Izabella, ejeet tagad pee Andželo, sakeet, ka peekritat viņa preekšlikumam ar to norūnu, ka satikšanās noteek visdziļākā tumšā. Marianna eēpems jūsu veetu, dodamās uz satikšanos ar Andželo. Tādā kārtā būs jūsu brālis glābts, jūsu gods paliks ne-aiztikts un valdneeka veetneekam būs ja-apprec Marianna.“ Izabella peekrit šim preekšlikumam. Viņi aizeet.

2. skats. Eēla ceetuma preekšā. Elbo's un sargi ved Klounu uz ceetumu tamdēļ, ka tas ne-atlaižas nodotees kauna amatam, pee ka tas jau reiz peekerts. Nāk Lućio, uzsāk sarunu ar leelkungu kuŗš arī še atrodas (zināms nepazīts), un runā ne visai labi par šo, apleecinādams, ka tas bijis šī draugs un tamdēļ labi zinot visus šī netikumus un slepenās teeksmes. „Tas bij ar visai paviršu prātu, visnotāļ tukšs cilvēks“, saka Lućio; „es viņu ļoti labi pazīstu un mīlu.“ — Milestība runā ar leelaku zinašanu un zinašana

— pazišana ar leelaku milestību, atbild leelskungs un lūdz to, kad leelskungs atgriezies, atkārtot viņa preekšā šos pašus apvainojumus, pārmetumus, ja tura tos par taisneem. Lučio solas to darīt un aizeet. „Nekāda vara“, saka leelskungs, „nekāds leelums zemes virsū nevar izbēgt no noteesašanas. Melnesiba, dodama savus siteenus no pakajas, trāp vistirako tikumību. Kāds spēks var būt tik varens, ka tas savaldītu ļaunas mēles žulti?“ Nāk Eskals un tam pakal ceetuma uzraugs, vezdams ceetumā mistris Overdon. Ta sūdzas, ka to apmelojis Lučio par tam, ka ta paslēpa pee sevis seeveeti, kuŗu tas peevilis, apsolidams precet. Eskals pavēl atvest viņam Lučio nopratinašanai un, teicis dažus vārdus leelkungam, aizeet. Pēcak aizeet arī leelskungs, nožēlodams visu ļaužu leekulību vispār un Andželo' sevišķi.

IV. cēleens. 1. skats. Kambaris Mariannas namā. Marianna sēd; tās preekšā dzeed zēns:

Atrau, atrau no manas mutes savas lūpas
Kas mani tik saldi peevila,
Novērs no manis savas acis,
Gaišās kā deenas aušana,
Kuŗa peevila rita blāzmu,
Bet atdod man manus skūpstus,
Atdod man tos, šos skūpstus,
Kas kā ar zēģeli apstiprināja mūsu milestību,
Bet apstiprināja to par velti.

Šī dzeesma izdveš oriģinālā ne-atdzejojāmu grāciju. — Eēnāk leelskungs ar Izabellu. Šī stāsta, ka Andželo nolīcis tai tikšanās naktī viņa dārzā un tad uztic Mariannai savu nodomu; šī peekrīt peedalītees Andželo peemānīšanā. Leelskungs sūta Mariannu un Izabellu projom, aprunātees savā starpā. Palīkdamees veens, tas runā isā monolōgā. Bet abas damas atgriežas drīz atpakaļ, sacīdamas, ka viss jau izskaidrots un norunāts.

2. skats. Ceetums. Ceetuma uzraugs peedāvā Klounam peņemt bendes palīga veetu, ja tas grib izglābtees no meesas soda, kas to sagaidot. Klouns peekrīt. Eēnāk bende Abgorsons. Ceetumuzraugs sūta tos, visu sagatavot preekš nāves soda un pavēl atvest Klaudio. Tas parādās. „Tagad pusnakts“, saka ceetuma uzraugs, „bet pulksten astoņos no rīta jūs jau vairs nebūseet šei“ Eēnāk leelskungs un jautā ceetuma uzraugam, vaj nav dabūta no Andželo pavēle par Klaudio soda atcelšanu? (kuŗš pa tam aizgājis). Ceetumuzraugs atbild, ka nav. Nāk vēstnesis ar pavēli no valdneeka veetneeka. „Kas arī nenotiktu“, raksta Andželo, Klaudio janoteesā pulksten četrās, bet Barnardinu pēc pusdeenas. Pulksten peecōs man peesūtama Klaudio galva. Parūpejatees, ka viss tas kļūst uz mata izpildīts. Tas preekš manis daudz vairak no svara, nekā var būt šķeetams. Izpildi stingri savu peenākumu. Tu par to atbildesi ar savu galvu.“ Leelkungam, kā šķeet, nedara nebūt izbrīnīšanos šī Andželo jaunā viltība, viņš jautā ceetuma uzraugam, kas tas tāds Barnardins? Tas atbild: „Čīgainis, kas deviņus gadus jau nosēdejis ceetumā un tik šīns deenās

notesats uz nāvi, kad radās gaiši peerādījumi par ta nozeegumu. Tas pilnīgi veenaldzīgs par tagadni, pagātni un nākotni, bezjūtīgs pret nāvi un bez jebkādas cerības mirstīgais tapēc, ka peedzēris visu leelako deenas daļu, ja tas nav peedzēris dažas deenas no veetas. Mēs daudzkārt to modinājam it kā lai vestu to uz ešafotu, rādijam, tam izdomatu pavēli, — bet tas nebūt viņu nebeedeja.“

Leelskungs peerunā ceetuma uzraugu, atlikt uz dažām deenām Klaudio teesašanu un viņa galvas veetā sūtit Barnardina. Ceetuma uzraugs pamatīgi pārleecinājees, ka leelskungs drīz pārradisees, peekrīt Andželo peemānīšanai.

3. skats. Cits kambaris ceetumā. Klouns ļoti ar meeru, ka ceetumā atradis daudz vecus pazīstamus, sauksdams tos visus pee vārda. Parādas Abgorsons un pavēl Klounam saukt Barnardinu, kuŗu ir laiks teesat, nodarit. Barnardins parādas pilnīgi peedzēris, sacidams, ka tas vēl negrib mirt tapēc, ka ne-esot sataisījees uz nāvi. Eenāk leelskungs, vēl arveenu savā mūku apģērbā, peeveenodams savas pamācības bendes vārdeem. Barnardins ne par ko negrib mirt un aizeet. „Tas nespējīgs ne dzīvot, ne mirt“, saka leelskungs, kad viņš aizgājis. Ceetuma uzraugs leek preekšā, Andželo'm sūtit kāda ragu zeeša galvu. (Te japeemin, ka Raguzas eedzīvotāji ilgu laiku nodarbojas ar jūras laupīšanu — un ragu zeeša vārds apzīmeja tik daudz kā piratu). Tā tad ceetumuzraugs peedāvā ragu zeeša, pirata, galvu, kuŗš šo nakti miris. Leelskungs peekrīt. Abgorsons, Klouns un ceetumuzraugs aizeet, parādas Izabella. Ta stāsta, ka Marianna bijuse kopā ar Andželo un ka tas tai solījees Klaudio atsvabinat. Leelskungs paziņo tai, ka Andželo apžēlošanas veetā peesūtījis pavēli, Klaudio vēl agrāki par nolikto laiku sodit un ka tagad tās brālīs jau vairs nav. Izabella izsamisumā. Leelskungs remdē to, dodams tai padomu, peenest leelkungam sūdzību pret Andželo. Leelskungs rītu atgreezišotees savā valstī. Izabella noņemas klausīt labā veentuļa-mūka padomu un aizeet.

4. skats. Kambaris Andželo namā. Andželo brīnas, kamdēļ leelkungam prātā nācis, pavēlet savam veetneekam rītu agri dotees pee pilsatas vārteem un tur klāji nodot atpakaļ savu varu pašam leelkungam, kas atgreežas pilsatā; kamdēļ tas pee tam ari pavēlejis izsludināt, ka visi kam nodarīta kāda netaisnība, celtu leelkungam preekšā savas sūdzības pee ta eerašanās. Eskals atrod, ka viss tas parasts un saprotams un aizeet dod vajadzīgās pavēles. Andželo, palikdams veens, meerina savu sirdsapziņu ar tam, ka neveens ta nozeegumu nezin.

5. skats. Lauks aiz pilsatas. Leelskungs savā pašā uzvalkā pavēl mūkam Peterim sapulcet ta draugus un peekritejus un arveenu no teem, Variju, eet sapostees uz svinīgu eebraukšanu.

6. skats. Eela pee pilsatas vārteem. Marianna un Izabella taisas peenest leelkungam sūdzību pret Andželo. Mūks Peteris aizved tās, solidamees tās nostatīt tādā veetā, no kureenes tās var veegli peetapt pee leelkunga.

V. cēleens. 6. skats. Laukums pilsatas vārtu tuvumā. Marianna zem plīvuŗa. Izabella un Peteris atsta-

tumā. Pa vartem eēnāk leelskungs, Varijs, pilsgālmneeki, Andželo, Eskals, Lučio, ceetuma uzraugs, sargi un pilsopi. Leelskungs klaji pateicas Andželo par ta gudru un taisnu valdišanu. Tuvojas Izabella, peenezdama sūdzību pret bijušo pārvaldneeku, izstāstidama visu notikušo. Peteris tapat leecina tai par labu. Lučio pa starpām jaucaš Izabellas sarunā ar leelkungu. „Jūs neveens nav uzaicinājis rūnat!“ peezīmē leelskungs. Stāsts par Andželo notikumu nav apstiprinats ne ar kādeem peerādi-jumeem, izrādas par negēligu melnesību. Leelskungs pavēl saņemt Izabellu ceeti kā ļaunu melnesi. Tuvojas Marianna un apstiprina Izabellas sūdzību. Leelskungs pavēl Eskalam un pašam Andželo pārbaudit šīs savādās sūdzības un atstājis tos veenus, pēc kāda brīža atgriežas no jauna mūka uzvalkā. Lučio saka, ka šis pats mūks laikam peerunājis apmelnot Andželo tapēc, ka tas ne veenu reizu veen aprunājis pašu leelkungu. Mūks leecina pret Andželo, bet neveens tam neic. Eskals pavēl likt to tirdit, Lučio norauj tam kapuci, lai redzetu melkuļa ģīmi. Visi pazīst leelkungu. Andželo atzīstas, ka nozeedzees. Leelskungs tūlī pavēl to aizvest un salaulat ar Mariannu, pēc kāda brīža tee nāk atpakaļ no Petera salaulati. Izabella arī parādas. Leelskungs peespreez nāves sodu Andželo'm. „Andželo par Klaudio, nāve par nāvi, „mērs par mēru“, tas saka. Marianna un Izabella lūdz apžēlot nozeedz-neeku. Ceetumuzraugs atved Barnardinu, Klaudio un Džulietu. Leelskungs apžēlo visus, bet Lučio'm pavēl apprecet viņa peesmeeto meiču un dodams Izabellai kā algu par tās tiklibu savu roku, leelkundzes vārdu un troni, aizeet uz pili. Tā beidzas šī luga.

Šīs lugas nosaukums ir dažādās valodās dažādi tulkots. Pee kreevu tulkojuma „Мѣра за мѣру“ V. Zotovs peezīmē, ka tas tapat kā franču „Mesure pour mesure“ skanot pēc anglicisma, ka vāci daudz pareizaki pārceļot šīs lūgas virsrakstu „Gleiches um gleiches“, bet nezīn, ka arī vāci pārtulkojuši „Maass für Maass“ — angļu „Measure for measure“. Ar' es esmu pee šim puslidz veenadām skanām turejees, tulkodams „Mērs par mēru“, jebšu tai varetu dot arī nosaukumu „Kā veenam, tā otram“ jeb arī „Kā tu man, tā es tev“ u. t. pr. Komediija „Mērs par mēru“ var droši blakus stātees vislabakajām Šekspira lugām. Divi pirmee cēleeni un pa daļai trešais eēņem pirmo veetu pat starp vislabakajām ta dramām. Jauni un intresanti apstākļi, dziļu domu un spīdošu salīdzinumu pārpilnība, jūtu un raksturu pareizība — pārsteidz katru. Izņemot I. cēleena otru skatu visi citi tāni sacereti vārsmās. Reti kādā citā Šekspira lugā dramatisks ekspozīcija un vispārīgi pirmais cēleens — tik intresanti, kā šajā. Pēdeajā 5. skatā, Izabellas ar Lučio sarunas sākums pārcelts gandrīz vārds pa vārdam no Puškina ta poemā „Анжело“. Otrajā cēleenā otru skatu Puškins tapat pārcēlis bez mazākā pārtaisījumā, sākdam ar Izabellas vārdeem:

..... повѣрь, ни царская корона,
Ни мечъ намѣстника, ни бархатъ судиѣ,

līdz paša skata beigam, kur Izabella saka:

Я одарю тебя молитвами души
Предъ утренней зарей, въ полуночной тиши.

Andželo monologs turpat pa daļai tapat partulkots no Puškina, un viss šis skats peeder bez strīdus pee vislabakajeem Šekspira dzejojumem, statot „Mēru par mēru“ blakus lugām, kas eenesušas dzejneekam Europas slavū. Ši paša cēleena 4. skats sacerets ar neparastu mākslu. Puškins pirmais eepazīstinajis kreevu lasitajus ar šo lugu. — Bet līdz ar viseem tās skaistumeem tajā tomēr ari daudz trūkumu. Pate lugas intriga nav pilnīgi dabīga, jebšu tā vesta ļoti mākslīgi. Rodas daži leeki skati, tā 3. skats II. cēleena un 5. un 6. IV. cēleena pavisam leeki preekš notikumū gājeena. Visnotaļ IV. cēleens eevērojami vajaks par trijeem pirmajeeem, lai ari nepeceesams preekš veelas pilnīguma. Tas rakstīts vairak prozā, nekā vārmās. Klouna monologs šī paša cēleena 3. skatā ļoti tumšs un pildīts ar jo tukšām asprātībām. Domā, ka tās satur izsmeecklu par puritaneeem, bet vissvarigakee komentatori neeemin par tam ne vārdu. Nāk preekšā ari leeli gaŗumi, bet tos var veegli saīsinat.

Par tam atsevišķee raksturi zīmeti brīnišķīgi. Andželo ir cilveku tīps, kuŗa veens nozeegums eerauj citōs. Andželo raksturs tēlots II. cēleena 4. skatā jo teicami. No sākuma nenopēmībā un apjukumā tas runā dažās divdomīgās frazēs, tad tas dod citu nozīmi saveem vārdeem, ik acumirkli no teem atsacidamees un tos izskaidrodams. Pēdīgi, kad ta slepenās vēlešanās izskaidrojums izsprūk no tā mutes, tas nomet masku, nākdams ar teešu un spilgtu preekšlikumu Izabellai, kuŗa tapat visai teicami tēlota un izturēta. Klaudio ir ikdeenīšķigs cilveks, kuŗa gara spēks pārvarets no meesas vāŗības, masas, kas izlutinata caur baudām. Viņš, kas eesākumā pateicas māšai par tam, ka ta negribeja pat ne dzirdet Andželo nekaunigo preekšlikumu, bet kurš tad pats lūdž viņu, lai ta zeedo savu godu ta dzīvības glābsanai, šis Klaudio tik pareizs, tik cilveciģs, ka nezīnam, par ko vairak brīnitees, vaj par šī rakstura koncepciju, vaj par ta attīstīšanu šōs skatōs. Izabella gan drusku par ātru ee-eet uz leelkunga preekšā likto mānīšanu. Pee Puškina ari šis skats pārcelts vārds pa vārdam. Tas tik Andželo līgavu pārtaisījis par ta „seevu“. Lučio — labs, tukšs uzdzīvotajs, vazankis, kuŗam tikuma nomelnošana ir tikai laika kaveklis, bet kurš to dara bez nolūka tam kaitet, to dara veenīgi no aizrauššanās, veenīgi no paraduma. Bet saruna ar leelkungu atstāj skumīgas, smagas jūtas, kas neviļus mostas dvēselē pee Lučio vārdeem, kuŗš tik aukstasinīgi aprunā skaisto, labo monarchu. Leelskungs ir laba, cēla valdneeka tīps, kas izleeto visus līdzekļus, ka peeķertu nozeedzneekus un peerādītu nozeedzību. Pat maz svarīgas personas, kā: Eskals, ceetumuzraugs, Klouns, Barnardīns zīmetas meistariski un pareizi par sevi līdz pat beigām. Zīnams, Elbo, Frots un Klouns runā tādōs tumšōs kalamburōs, ka grūti saprast, eekš ka pastāv viņu strīdus kodols. Barnardīna persona un visi viņa skati ārkārtīgi savadi. Veenīgi Šekspīrs vareja eedomatees, padarīt tāda cilveka stāvokli

par komisku, kam taisas nocirst galvu. Tas nespējigs ne dzīvot, ne mirt." Pee Rasina ta „Bajazeta“ šī pate doma izsacīta jo teicamā vārsnā:

Indigne égelament de vivre et de mourir,
kuŗas dēļ Boalo sacīja, ka Rasins labaks satirīķis nekā pats Boalo.

Seevešu lomas visas neecīgas, izņemot Izabellas; pee tam Izabella var blakus stātees vislabākajēem Šekspira rakstureem. Ćik pee tās ir veentesības, šķīstības, lēnības un cēla lepnuma! Kā visi tās vārdi, visi solī, darbi rāda skaistu, šķīstu sirdi! Daži komentatori atrod, ka ta auksta, bet šis aukstums vaj tas nav vislabākais seeveetes sargs pret pasaules nekāunīģēem vārdeem un pārmetumeem? Uetstona luga „Promos un Kasandra“ varone peekrīt zeedot savu godu brāļa glābšanai, dodamās virišķa drēbēs satīktees ar pavedeju, cerībā, ka caur precību tas izdzēsīs tās negodu. Bet kas attaisnos tās soli? kas nedos preekšroku Izabellai, kuŗa lepna uz savu šķīstumu un saka brālim: „Mirsti, Klaudio, — mans gods man dārgāks par brāli.“ Ir kas leelisks šos vārdos un šai soli. Še dvēsma no senatnes pasaules, lepnu pašuzupurešanos un varoņdarbu pasaules. Izabellas raksturs it kā izkampts izšēem laikeem, uz kuŗēem mēs raugamees ar brīnīšanos un šaubību, iz gadu simteņēem, kur dzīvoja spartaneēšu mātes — Teodeta un Lejena, Arija un Porcija. Teodeta, Alkibida mīlakā, neskatot uz aizleegumu glabat tā pišķus, sagrāba tā pelnus, eebēruse savā dārgā drēbē, nodeva zemei, par ko tapa notesata uz moku pilnu nāvi. Lejena peedaliķas Harmodija sazvēribā pret Hipiju un tīrdū mokās nokōda sev mēli, lai nenodotu savus līdzdalībneekus. Arija un Porcija — Bruta un Petus seevas pārak pazīstamas, lai par tām vairak runatu. Senatnē seeveete dzīvoja, bij apstāta un elpoja zināmu visdižanāko meeru. Pat Minervas pilsātas heterām bija par viņu kārtas zīmbolu, emblemu nekustināms, noslēpumains sfīnkss...

Šis lugas pēdejais, V. cēleens, visnotaļ ļoti izstepts, saturedams leekus atkārtōjumus par notikumeem, kas jau sen pazīstami lasītajam — skatītajam, bet turklāt teesas skats uz laukuma un grūtības peerādīt Andželo nozeegumu, — dod teesnešēem galvu lauzīt. Bez pašā leelkunga peedaliķšanās nozeedzīgais Andželo nekad nebūtu peekērts un visi apvainojumi pret to būtu krituši uz apvainotajēem pašēem. „Mērs par mēru“ un „Cīmbelīns“ (Cymbeline) savu motīvu labad pačeļas līdz trāģedijai, atšķīrdamees no tās tikai caur savu laimīģo atrīsinumu.

Leelakā daļa bez jau no mums pārbaudītām komedijām un dramām iz Šekspira literarīskās darbības trešā perioda, kā: „Kā jūms patīk“, „Divpadsmītā nakts, jeb ko jūs grībat“, „Vētra“, Zeemas pasaka“, caurdvēsta no humora un neparasta dzīvības spīrgtuma tapat, kā ari autora agrakā, bet jau vairak nobreeduša perioda komedijas un dramas: „Stūrgalvīgās peevalāšana“, „Vasaras nakts sapnis“, „Venecijas tīrģonis“, „Vīndzoras pārģalvīgās seevas“ u. c.

„Troilam un Kresidai“ un „Atenu Timonam“ ir turpreti trāģisku satīru jeb trāģikomediju raksturs. Pēdīgi trāģedijas „Ottelo“, „Makbets“, „Hamlets“, „Kēniņš Līrs“ (un „Ričards III.“) iztaisa Šekspira visaugstāko trāģiskās ražotības pakāpi. Te daži gabali.

Otello (Othello, 1604. jeb 1612.)

V. cēleena 2. skats.

Gulamistaba. (Desdemona gul gultā. Uz galda deg svece. Eenāk Otello).

Otello.

Rau, rau, kur cēlons, rau, kur cēlons sirds ir! . . .
Es nesaukšu jums viņu, ne, ai zvaigznes,
Jūs nevainīgie spīdekļi . . . rau cēlons! . . .
Bet negribu es izleet asinis,
Es negribu ar' skrambat šito ādu
Par sneegu baltaku un gludaku
Par alabastra tēlu . . . Bet tai jamirst . . . (noņem zobenu).
Ja, — tai jamirst . . . citadi ar citus
Ta peemānīs vēl šini pasaulē.
Nu izdzēst sveci, bet tur . . . Iزدzēst svec?
Kad tevi, savu uguns kalpiņu
Es izdzēšu, tad pee tam maz man bēdu,
Es varu atkal eedegt . . . bet ja dzēšu
Es tavu lampu, brīnišķīgā būtne,
Tu dabas paraugs visu skaistākais,
Vaj atrašu kur Prometeja leesmu,
Ko aizdegt atkal tavu uguni?
Es nevaru, ja norāvis es rozi,
Tai atdot atkal augšanu; tai javist . . .
Tak baudišu vēl viņas svaigumu,
Līdz kamēr ta vēl nava norauta (skūpstā viņu).
Ak, saldā elpošana! . . . taisnā teesa
Ir pate laustu zobenu preekš tevis . . .
Vēl, vēl . . . Ak, esi tāda tu pēc nāves . . .
Es tevi nokaušu un pēc no jauna
Es sāksu mīlet . . . Vēl, vēl ped'jo reiz! . . .
Ak saldā, saldā, kaislā skūpstīšana! . . .
Es raudu . . . ak, cik šausmīgas šīs as'ras! . . .
Ak, manas skumjas — debess skumjas: ta
It visu sod', ko mīl. A, uzmodas!

Desdemona. Kas šē? Otello, tu?

Otello. Es, Desdemona.

Desdemona. Ko, kam tu ne-ēj gultā noliktees!

Otello. Vaj skaitij' pātarus tu Desdemona!

Desdemona. Ja, skaitiju . . .

Otello. Kad tu pee sevis tagad

Kaut kādu grēku vari atminetees,

Ko debesis tev peedot kautretos,

Tad lūdzi drīz.

- Desdemona. Ko nozīmē tas, mīlo?
- Otello. Nu, lūdzi Deevu . . . bet to dari īsi . . .
Es pa tam pastaigašu . . . Negribu
Es tevi nokaut, pirms uz nāvi n'esi
Tu sataisījuses — ne, Deevs lai pasarg!
Es tavu dvēseli vis nenokaušu . . .
- Desdemona. Vaj runā tu no nāves?
- Otello. Ja, no nāves.
- Desdemona. Ak, Deevs un Kungs! ak pasarg mani!
- Otello. Amen!
No visas dvēseles.
- Desdemona. Tu saki amen,
Tad tu vis mani nenokausi, mīlais?
Un tomēr tu tik šausmīgs man, Otello!
Tu postu nesi tad, kad tavas acis
Tā valstas. Tak man nav ko baidīties:
Es it nekādas vainas nezinu,
Un tomēr bīstos, sajūtu, ka bīstos . . .
- Otello. Par saveem grēkiem padomā jo drīz.
- Desdemona. Tee mani grēki, ka es tevi mīlu.
- Otello. Lūk, tu par tam ar' šodeen nomirsi.
- Desdemona. Par mīlu nāve nesaskan ar dabu.
Kāds bīstams tu! Kam kožalā tu lūpas?
Kaut kāda asins saviļņošana
Vērs drebešanā visu tavu meesu!
Tee šausmalīgi vēstneši . . . bet tomer
Es ceru, stipri ceru, ka ne man
Būs zeedam birt.
- Otello. Ceet klusu, vairs ne vārdu!
- Desdemona. Es klusešu. Bet saki, ko tu gribi?
- Otello. To lakatu tu devi Kasijam,
Ko es tev dāvināju un kas man
Tik dārgs bij.
- Desdemona. Ne! pee dvēseles es zvēru,
Pee dzīvības . . . Pee Kasija jel sūti,
Tam pavaica.
- Otello. Ai mīlā, bīstees, bīstees,
Dot nepateesu zvērastu, jo tu jau
Uz nāves gultas tagad guli
- Desdemona. Deeviņ!
- Otello. Bet tu tak mani tūdaļ nenokausi.
Ja, tūdaļ. Tā tad ņemees nožēlot
Tū savus grēkus; jo caur zvērastu,
Caur ko tu atratees no katras vainas,
Tū nespēji ne laust, ne mainīt manu
Visnopeetnako, stingro noņemšanos,
Un kas preekš manis — grūtu vaidu preekšmets.
Un tā — tu mirsi!
- Desdemona. Pasarg mani, Deeviņ!

- Otello. Ja, amen!
- Desdemona. Un tā tu ar' apzēlosees.
Nekad es n' esmu tevi apvainoj'se,
Es mīlej' Kasij' ar to mīlestību,
Ar kādu mīlet pavēlejis Deevs
It visus pasaulē. Es nedāvāju
Tam it neko . . .
- Otello. Ja, Deevs ir leeceneeks,
Ka savu lakatu tam redzeju.
Ai, seeva viltīgā! par akmeni
Tu pārvērt manu sirdi! peespeed mani
To saukt par slepkavību, ko še gribu
Es izdarīt, ko tureju par zeedu!
Pee Kasija es redzej' lakatu.
- Desdemona. Viņš
To atradis, — es nedeavu to viņam.
Pee viņa sūti, lai viņš saka teešam.
- Otello. Tas sacij's jau.
- Desdemona. Bet ko jel?
- Otello. Ka ar tevi
Tam sakars bij.
- Desdemona. Kā? Nelikumigs?
- Otello. Ja.
- Desdemona. Viņš tā ko ne-atkārtos.
- Otello. Zinams, zinams,
Tapēc, ka mute tam nu ceeti bāsta.
Par to jau papūlejees goda Jago.
- Desdemona. Man šausmas visu teikušas: viņš miris!
- Otello. Ja, ja vissīcīņakais viņa mats
Tam būtu dzīvība, — tad ar šo neeku
Es ņemtu savu šausmu atreebību!
- Desdemona. Ak, bēdas! peevilts tas caur melkulību!
Pagalam es! . . .
- Otello. Ha, laulib's pārkapeja!
Preekš manim driksti vēl par viņu raudat!
- Desdemona. Ai, padzen mani, bet jel nenokauj!
- Otello. Tik nāve, nāve blēdei!
- Desdemona. Kauj tad rītu,
Bet šito nakti ļauj man dzīvot . . .
- Otello. Velti!
- Desdemona. Kaut stundiņu . . .
- Otello. Ne, ne! kam novilcinat?
- Desdemona. Ļauj pātarus man skaitīt . . .
- Otello. Vēlu, vēlu! (žņaudz viņu).
- Emilija. (Aiz skatuves). Siņor, siņor! jel ātri . . . atvereet!
- Otello. Kas tur par troksni? . . . dzīva! dzīva vēl! . . .
Es ceetsirdīgs, tak protu žēlsirdību,
Es negribu tev peeškirt ilgas mokas . . .
Rau tā! rau tā!

Emilija. Siņor, siņor, jel ātri! . . .

Otello. Kas tur?

Emilija. Siņor, tūliņ šo acumirkli

Man jateic jums.

Otello. Tūlin. — Ta jau pagalam!

Emilija, man domat, nāk ar ziņu

No Kasija . . . Bet kleegšanu bij daudz . . .

Pagalam . . . nepakustas . . . tā kā kaps,

Kas nekustas . . . Vaj eelaist jeb vaj ne?

Vaj mulķīgi es nerikojos? . . . Kā kad

Ta atkal pakustejas . . . Ne, ta nekust . . .

Kā izturetees? . . . Kad ta eenāks eekšā,

Ta runās tūdalīn ar manu seevu . . .

Ar manu seevu, manu seevu! Kādu?

Man nava seevas . . . Ak, kā man ir grūti! . . .

Ak, šausmu brīdis! brīdis nepanesams!

Man leekas, tūdaļ mēnesis un saule

Pavisam aptumšosees — un tad zeme

No šausmām mums zem kājām eesāks trīcet.

Makbets (Macbeth, 1606. jeb 1609. g.)

V. Cēleens. 1. skats. (Donsinana. Kambaris pīlī Dakteris un galma dama).

Dakteris. Rau jau divi naktis, kopš es sarga veetā līdz ar jums, un jūsu stāsts vēl arveenu ne-apstiprinās. Kad kleijoja ta apkārt pēdejo reiz?

Dama. No ta laika, kad viņa majestate aizdevas karā es ne veenreiz veen redzeju, kā viņa uzceļas no gultas, uzmet nakts drēbes, atver būro, paņem papīru, raksta, saleek to, aizzēgelē un tad atkal noleekas. Un viss tas visdziļākā meegā.

Dakteris. Breesmīgs organisma sabojajums! Baudīt meega labdarību un to pašu brīdi izpildīt deenišķus darbus! Bez šīs staigašanas pa meegam un citas kustešanās vaj nepamanijat, ka viņa kautko runaja?

Dama. Ja, vārdus, kuņus es neatkārtošu.

Dakteris. Man var, tas pat nepeceesāms.

Dama. Ne jums, ne it neveenam pasaulē. Man nav leeceneeku, kas apstiprinātu sacīto. (Eenāk ledi Makbet ar sveci.)

Dama. Skataitees! rau viņa eet. Allaž tā. Un, zvēru jums, viņa gul. Eevērojeet! pee-ejeet tuvāk.

Dakteris. Kur ta ņēma sveci?

Dama. Svece stāveja tai blakam. Tas ar veenu tā. Viņa pate pavēleja.

Dakt. Jūs redzat, acis vaļam.

Dama. Bet tās nejūt.

Dakt. Ko viņa dara? Paskateet, kā viņa rīvē rokas.

Dama. Tas viņas paradums; kā kad tās mazgatu. Man gadijees redzet, ka viņa ar tam nodarbojas minutes divdesmit.

Ledi Makbet. Rau vēl traips!

Dakt. Ts! ta runā. Es uzrakstīšu tās vārdus, lai labaki atminetu.

Ledi Makbet. Nost, nolādets traips! nost, es saku! Veens, divi, — laiks pee darba. Pekle tumša . . . Kaunees! zaldats un bītees? Kas par daļu, zin vaj ne; kas sauks mūs pee atbildes? . . . Tomer, kas vareja domāt, ka veci tik daudz asinis?

Dakt. Vaj dzirdat?

Ledi Makbet. Faiņas tanam bija seeva; kur viņa tagad? Kā? vaj šīs rokas nekad nenomazgasees tīras? . . . Deezgan, mans draugs, deezgan par tam; tu visu samaitā caur savu biklibu.

Dakt. Turpini, turpini! Tu dabuji zināt, ko tev nebij zināt.

Dama. Mazakais sacīja, ko nevajadzēja sacīt. Veenīgi Deevam zināms, ko viņa dabuja zināt.

Ledi Makbet. Vēl arveen ož pēc asinim. Visi Arabijas aromati nenotīrīs šo mazo roku. O-o-o!

Dakt. Kas par nopūtu! Grūti tai ap sirdi!

Dama. Tādu sirdi es ne-uzņemtus nest krūtīs par visu viņas kārtas dīzanumu.

Dakt. Ja, ja.

Dama. Dod tai meeru, Deevs Kungs!

Dakt. Šī slimība eet pār manu mākslu. Es pazīnu tomēr ļaudis, kas staigāja pa meegam un aizgāja meerā uz savām mirstāmām cisām.

Ledi Makbet. Nomazgā rokas, uzmet nakts dzēbes, Kā tu bāls! Es tev saku: Banko aprakts; tas nevar izceltees no kapa.

Dakt. Teesa?

Ledi Makbet. Gultā! gultā! Dzirdi? Klauvē pee vārteem. Eesim, eesim, eesim! dod man savu roku. Kas darīts, darīts. Gultā! gultā! (aizeet).

Dakt. Un viņa tagad noleekas?

Dama. Katrā ziņā.

Dakt. Pa tautu apkart eet jo sliktas baumas.

Jo nedzirdetas leetas modina

Ar' nedzirdetas bailes; slima apziņa

Nu mēmeem spilveneem pauž noslēpumu.

Tai garīdzneeks ir derīgaks par ārstu.

Deevs! Peedod viseem mums! Jums vajaga

No ledi's sargat visas asas leetas

Un acis nenovērst. Nu sveiki!

Ta uztrauca man prātus, skateenus.

Es domāju, bet runāt nedrīkstu.

Hamlets (1600. jeb 1597.—1605.).

Vislabako spreedumu par šo Šekspira kapitalo darbu atrod Gōtes „Vilhelmā Meisterā“, uz ko šē aizrādu. Tagad rau Hamleta pazīstamais monologs.

III. cēleens. 1. skats. Kambaris pilt. Ofelija veēna.

Hamlets (eenāk). Vaj būt, vaj nebūt? Tāds nu jautajums!

Kas cēlaki? Vaj panest likteņ' bultas

Un naida zibeņus, vaj uzstātees

Pret jūru bēdu un tās beigt ar cīņu?

Vaj pabeigt savu dzīvību un — eemigt, —

Ne vairak! — Un tad zināt, ka šis meegs

Mums nobeidz skumjas, tūkstoš siteenus,
Ko likten's peešķir dzīveem... tāds gals ceenigs
Jo karstu vēlešanos! — Eemigt, — mirt;
Bet ja tad sapņi meegu apmeklē?
Kas tad par murgeem nāves meegā pīsees,
Kad nopurinam zemes neecibu?
Rau, kas tad ceļu tālak aizkrusto
Rau no ka ceļas mūžam jaunās bēdas!
Kas ceestu riksti, laika izsmeeclu,
Un bezteesību, varmācības spaidus,
Tad lepnā pārestību, leegtu milestību
Un zemu dvēšļu neevas nopelnam,
Kad varetu mūs apveltīt ar meeru
Veens treeceens? Kas tad nestu dzīves nastu?
Kas leektos tad zem pūļu smaguma?
Un tikai bailes no kautka pēc nāves, —
Ta nezinamā zeme, no ka nava
Neveens vēl atgreetees, ta sajauc prātu,
Un drīzak panesam mēs zemes bēdas,
Nekā ja bēgam kapa nezinā.
Tā apziņa mūs visus dara glēvus,
Tā nobāl mūsu stiprās gribas sārtums,
Kad sākam pārdomat, tad sāk ar' atslābt
Jo drošo uzņēmeeenu dzīvais līdeens
Un šaubīgs ceļš mūs novērs nost no mērķa.

Ofelija.

Ai nimfa! Peemini
Ar' manus grēkus savā svētā lūgšanā! (uz princi)
Kā palaidat šīs deenas, jūs, mans princi?
Vaj veseli jūs?

Hamlets.

Pateicos no sirds.

Ofelija.

Jau sen es vēlejos jums atdot kaut ko,
Mans princi, ko māt devat peemiņai.
To ņemeet tagadin.

Hamlets.

Es neņemšu.

Ofelija.

Nekad un it neko jums n'esmu dāvāj's.
Ai, laipno princi! Pārak labi zināt,
Ko dāvinājuši jūs man ar vārdeem,
Ka domas dubultoja leetas cenu.
Ai, bukets zuda, — ņemeet viņas atkal.
Preekš cēlas sirds nav dārga dāvana
No cilveka, kas mūs vis nemilē.
Jel ņemeet princi!

Hamlets.

A! Tu godā meiča?

Ofelija.

Ai, Princi!

Hamlets.

Un jo daiļa?

Ofelija.

Ko jūs gribat teikt, princi?

Hamlets.

To, ja tu tiklīga, tad tavai tiklibai nevajaga būt nekādas daļas
ar daiļumu.

Ofelija.

Vaj daiļums var atrast beedreni labaku par tiklibu?

Hamlets. Ja, zinams: daiļums ātrak pārvērtis tiklību palaidnība, neka tiklība padaris daiļumu sev līdzīgu. Agrak tas bija paradokss, tagad tas ir aksioms. Es kādreiz tevi mīleju.

Ofeja. Teesa, princi, jūs speedat mani ticet.

Hamlets. Bet nevajadzēja ticet! Tiklību ne-eeepotesi vis mums tā, ka ne pēda no veceem grēkeem nepaliktos. Es tevi nemīleju.

Ofelija. Jo vairak biju pēvilta.

Hamlets. Ej klosterī. Kam radīt pasaulē grēcneekus? Es pats pa pusei ar grēku, tiklīgs cilvēks, tak varu tevi apvainot tādās leetās, ka labaki man būtu nedzimušam pasaulē. Es lepins, es atreebigis, godkārigs; man kalpo tik daudz grēku, ka nevaru tos ir prātā eeveetot, nevaru dot teem tēlu eedomā, nav vaļas tos izdarīt. Kamlabad tādeem radijumeem, kā es, lodat starp debesi un zemi? Mēs krāpneeki, visi līdz pēdejam! netici neveenam no mums! Ej klosterī! Kur tēvs tavš?

Ofelija. Mājās, princi.

Hamlets. Aizslēdz tam durvis, lai viņš izrāda jokpeteri tik pee sevis mājās. Sveiki!

Ofelija. Žēligais Deevs, palīdzi viņam!

Hamlets. Kad tu izej pee vīra, rau tev purā mans lāsts: esi tīra kā ledus, balta kā sneegs, tu neizbēgsi no melnesības. Ej klosterī! Sveika! Jeb ja tu katrā ziņā gribi izeet pee vīra, ņem muļķi; gudri ļaudis zin pārak labi, kādus ērmus jūs no teem padarat. Klosterī! Un jo driz! Sveiki.

Ofelija. Izdzedineet viņu, debesu spēki!

Hamlets. Es dzirdeju arī no jūsu glezneecības, dzirzeju deezgan; Deevs devis jums ģīmi, jūs taisat citu. Jūs vazajatees, deijat un dzeddat; Deeva radijumeem dodat vārdus par izsmeeclu; izleelakatees, it ka viss tas būtu no neziņas, — bet ta veenkārši veeglprātība. Ejeet! Ne vārda! Tas daritu mani ārprātīgu. Es saku, mums nebūs vairs laulību; kas precejušees, lai dzīvo, visi, bez veena; citi paliks pār teem, kas viņi tagad. Klosterī! (aizeet).

Ofelija. Ak, kāds cēls un augsts gars ir aptumšojees!

Te zinatneeka mēle, pilsgalmneeka acs,

Un varoņzobens, valsts zeeds, ceriba,

Ir prāta, tikum' paraugs, — viss, viss boja!

Bet man, man visu neecigakai nolemts,

It visu viņa lāstu nektar' dzerot, redzet,

Kā gāzusēs ir augsta prāta vara,

Kā spirtas jaunib's košums bojajees,

Šis pavasara zeeds, zem vētras vītis!

Ak, bēdas man! Ko redzeju es agrak

Un ko tagad!

Ar šo beidzas mūsu Šekspira lugu apskats. Sikaki mēs apskati-juši pavisam 13 lugas. No Šekspira literariskās darbības pirmā perioda es pēvedu četru lugu scenariumu („Titu Androniku“, „Periklu“, „Maldu komediju“ un „Stūrgalves pēevaļšanu“), tā tad izņemot „Indriķi VI“, visas šī perioda lugas; no otra perioda, 1) no erotiskām lugām — divi: „Divi veronas augstmaņus“ un „Veltīgi mīlestības pūliņi“ (izņemot četras: „Beigas vaiņago darbu“, „Vasaras nakts sapni“, „Romeo un Juliju“

un „Venecijas tirgoni“); 2) no vēsturiskām lugām — tapat divi: „Kēniņu Indriķi IV“, I. daļu (gabalu) un „Vindzoras pārgalvigās seevas“; pēdīgi no šī autora dzejiskās ražotības trešā perioda — peecas lugas, scenarijumu tik no divām („Daudz trokšņa par neko“ un „Mēru par mēru“) un gabalus iz trijām (Otello, Makbeta un Hamleta).

Jebšu mēs nevarejam visas šī dramatiskā ģenija lugas sīki apstatīt, tad tomēr iz šī mūsu pārskata mēs varam peeteekoši eepazīties ar šī dramaturga īpašībām. Šekspira ģenijs tik pat daudz redzams vissīprako kaislību tēlošanā, cik jocīgā jautrā žanrā. Apdāvināts ar cēlu prātu un dzejīgu, kvēlošu jūtību (sensibilitāti) tas pilnīgi saprata savu tēlojamo personu dabīgās atteecības. Neveens neprata labaki par viņu tēlot raksturus un izvest uz skatuves tādu daudzumu personu, likt tām parādīties, darboties, eekš kam viņš sasnedza nepārspējamu, ne-imatejamu varbūtību, pateesīgumu. Ja no veenas puses Šekspiru var saukt par visu tautu dzejneeku, pēc raksturu tēlošanas spēka un pareizības, pēc augstās un visu aptverošās filozofijas, tad no otras puses tam pilnīga teesība sauktees par Anglijas tautiškū dzejneeku pēc tumšās, drūmigās vareņības, ar kušu tas modina atmiņas, vecas eerašas senus naidus, kā dramās: „Ričardā III.“, „Indriķi VI.“, „Indriķi VII.“, „Indriķi VIII.“ u. t. pr. Apveltīts visaugstākā mērā ar eespēju sneegt raksturu dažādību savos ražojumos, šis ģenijs, stiprs, ceets, daudzķārt šausmīgs, dveš maigumu seeveešu tēlojumos, spīd ar īstu asprātību komedijās: „Vindzoras pārgalvigās seevas“ un „Atenu Timons“; atšķiras caur apceres peevilcīgumu „Vasaras nakts sapnī“ un „Vētrā“. Viņš veenadi teicams traģiskā un komiskā veidā. Augstaku par visām dramām ta „Hamlets“. Teesa, Šekspirs dažķārt izteicas rupjā valodā un daudzķārt mākslots domās un izteiksmē. Bet see trūkumi un vispār visi Šekspira trūkumi nepeeder viņam, bet viņa laikam.

Mēs nebūsim akli pret leela rakstneeka trūkumeem un neklanisimees preekš teem, kā pakaldarišanas ceenigeem paraugeem, atzidami šos trūkumus par viņa laika vispāriģeem, kamēr Šekspira ražojumu skaitumi peeder viņam pašam. Ļoti pat var būt, ka veetas kuņas visvairak mūs pārsteidz caur savu nepeederību visuma harmoniskām ainām jeb visnotaļ Šekspira ražojumu garam, — eespraustas un pārtaisitas no pašeeem akteeģeem, kā tas bija parasts viņa laiku un kā viņš pats par tam žēlojas „Hamletā“*).

Daži vārdi par angļu teatri Šekspira laikā.

Atgādasimees, ka teatri Šekspira laikā nebija ne caur ko labaki par kroģeem, kur viņi vispirms dibinājās. Globa un Melno mūku (Blackfriars**) zālēs pa pašu izrāžu laiku skatitājees smēķēja, dzēra alu, pa starpām spēleja kārtēs. Uz šo teatru bēdigām skatuvem nebija nekādu il-

*) III. cēleenā, 2. skatā. Un Pope sava Šekspira izdevuma preekšvārdā, 1725. g., saka, ka ta laika akteeģeem bija teesība un paradums, peelikt un atņemt veselus monologus, mainīt skatu kārtību, eespraust no sevis kalamburus u. t. t.

**) Viseevērojamaķee teatri Londonā Šekspira laikā. Citi bija: White-Friars, Fenix, Carten, Houp, Fortune, Rose, Swan un Red-Bull. Pavisam 10, to starpā 2 privati. Zem Elizabetes spēleja bez svēideenām ik deenas, sākumā 1.0s p. p., tad 3.0s, bet 1606. g. 4.0s.

luziju, ne kostimu, ne dekoraciju, ne kārtīgas apgaismošanas; seevišķu lomas izpildīja puikas, kuŗus pavādīja ciniski joki puspeedzēruša partera, sastāvoša no Londonas pūļa ķezīgās šķiras, kuŗas garšai vajadzēja katrā ziņā iztapt pa daļai, lai to peedabutu, ģenialos ražojumus noklausītees līdz galam. Uz pašas skatuves, apgaismotas ar tauka svecem, atdalītas no skatītājiem veenīgi caur treliņeem, pa malām uz grīdas, apbērtās ar doņeem un apklātas ar tepdeķeem, sēdeja un gulstījās angļu aristokratijas locekļi, klīrneeki un leelmaņi, smēķedami pīpes, no pažeem apkārt nesamās. Parterā atradās mūžīgā naidā ar šo skatītāju daļu un nereti apbēra tos pa izrādes laiku ar lamajumeem, izsmeeķļu, jo daudzķārt ar āboļeem un reeksteem, bet dažreiz svedda pāri uz teem krāģus, trauku gabalus un akmeņus, pār akteeŗu galvām pāri. Bēdīgs bija dramatisķa rakstneeka liktenis to laiku. Šekspīrs dabuja par katru no savām traģedijām veenreizīgi 6 mārčiņas sterliņu, 13 šiliņus un 4 pensus,*) un bez tam otras izrādes eenākumu. Zīnams, autoram bija teesiba eespeest savu lugu, bet nedrīksteja to pārdot dārgaki par 6 penseem. Eespeesto lugu veeltija pa laikam kādai svarīgai personai, bet šī persona nedāvināja autoram neķad vairak kā 40 šiliņus par veeltijumu. Tak akteeŗu stāvoklis bija vēl bēdīgaks par rakstneeka. Vislabakee no viņeem, tā sauktee galma akteeŗi, dabuja 3 mārčiņas sterliņu 6 šiliņus un 8 pensus algas gadā. Visnotaļ viņi bija vispār nicināti un smejami. Pēc izrādes beigām viņeem bij jāmetas uz ceļeem un jālūdz Deevs uz skatuves par saveem labvēļeem, bet atklātōs teatrōs par ķēniņu un ķēniņeeni.**)

Akteeŗu garderobe pastāveja nonesatās augstmaņu drēbēs un viņu maskeradu kostimōs. Puritāņi vajaja akteeŗus, kā negodīģus un sabeedribai ķaitīģus ļaudis un 1583. ģ. uzbruka reiz teatrīm pa izrādes laiku, ka iznīcinātu visus Baala ķalpus, ko būtu arī katrā ziņā izdarīģuši, ja skatītāģi nebūtu eestājušees par akteeŗeem un uzsāķuši cīņu ar puritāņeem, pee ķam ģāja bojā daudz ļaužu.

Kādai ģan vajadzēja būt talanta varenībai, ķad zem tādeem skatuves un mākslas apstākļeem Šekspīrs ar savām lugām izspeeda asaras un līģsmības ķleedzeenus pee neizģlītota pūļa un pusizģlītotās augstmanības? Un šī augstmanība lepna un aizspeedumu pilna, neķaunejas speest Šekspīra roku, kuŗu tas ar veenadu patīķu izsteepa meesneķeem un aldaģeem.

Kritika.

Caur V. Šekspīru, višdīģenako dramatisķu rakstneeku, kuŗš viss — vesels izaģa uz angļu skatuves lauka, pee tam arī neizmēģojami paceldamees pār to, — notīķa neapstrīdama tautīķskas dzejas uzvara angļu XVI. ģadsimteņa literatūrā caur tam jo izšķīrīģaki, ķa Šekspīrs bija pirmais no dramatisķeem rakstneekeem, kuŗš veenā reizā bija teīķams tā līrīķs, ķā epīķs dzejneķs, kuŗš prata peesavīnāteees ģalma dzejas preeķšrocības un eevest tās, ķā sastāv-elementu, savās dramās. Ķa arī Šekspīrs sāķumā stāveja ar sava laika autoreem

*) Mūsu naudā ne 50 r.

**) Dažreiz lūģums eevests epīģoģa. „Indrīķi IV.“ II. d. epīģoģs, ķo deķlamē deģotāģs, beidzas: „Vēlu jūms labu nakt un pēc metīģos uz ceļeem, lūģt Deevu par ķēniņeeni“.

veenā rindā, tad tak pee pirmā patstāvīgā ražojuma deva sajust sava ģenija varenību un lideenu visā ta spēkā. Teatra publikas leelais daudzums saņēma, zināms, ar veenadu dalību ari citu autoru ražojumus, bet starp teem nedaudzajēem zinatneekēem, kuři skatas uz dramatisku dzeju ne veenkārši kā uz patīkamu laika kavekli, bet kā uz nopeetnu literaturas atvasi, nebija šaubu par leelā dzejneeka nozīmi, kuřiš, neskatot uz šaurajēem skatuves apstākļēem, prata radit dižanus, nemirstigus darbus.

Toms Kempbels savā Šekspira dzīvē, Gōte savōs kritiskōs rakstōs un Gizo savā preekšlasijumā 'par Šekspiru attaisno pāt visas nesaskaņas, višu nevarbūtību un nedabigumu pee Šekspira, sacidami, ka ģenijām nav vilktas robežas, ka tas var nesekot vispārīgēem cilvecīgēem likumēem. Neskatot uz šo slaveno vārdu autoritati, nevar teem pilnīgi peekrist. Ja nebūtu ceeti daiļuma likumi, tad nebūtu ari literaturas, nebūtu starpības starp ģenialo un izvirtušo, kņoplaino ražojumu, cēlušos no karstas fantazijas. Peedodāms un saprotāms, aizrautes caur Šekspiru, bet nevar eeligsmotees par tam, kas iztaisa galveno trūkumu pee šī rakstneeka. Tā peevedot dažadu komentatoru — kritiķu domas, nevar pavisam nepeeminet A. V. Šlēgeli, kas darījis bagatu vācu literaturu caur savu teicamu Šekspira tulkojumu, bet kas pacēlis savu ceenību pret šo dramatisko dzejneeku līdz fanatiskai deevinašanai. Pāraka nodošanās dara tapat aklu kā pāraka stingrība.

Bet Šekspirs no dabas apdāvinats ar visvarenako, bagatako un kvēlošako fantaziju, ar kādu jebkad veltits bijis māksleneeks, ar visdziļako jūtību, vismaigako labsirdību un visdrošako humoru, gaišu skatu uz pasauli un ļaudim, nobredis dzīves vētru skolā, zem leelu pasaules notikumu un savas tautas straujas pacelšanās espaideem, — Šekspirs bija visleelakais jaunu laiku dzejneeks, ar kuřu var lidzinatees komedijā Moljers tragedijā Gōte un Šillers. Nostatits uz divu gadsimteņu robežas, nepaspējis vēl no sevis nokratit no viduslaiku dzīves mantotos uzskatus un pēc tam dzīvodāms zem jaunākās epochas reibuma, nesaistīts savas leelās individualitates varenā atīstībā ne caur kādām mākslotām literaturas teorijām un nicinādāms visus savus gadsimteņa ārīgos apstākļus un sava laika skatuvi, Šekspirs sekoja savas dabas demoniskai, jebšu ne bezapzinīgai, teeksmei, kuņa nebija tā tad aklu un rupju spēku parāde. Leelā dzīves mīkla, — ka cilveka svabada vaļa ir pamatīgais laba un ļauna cēlons, ka mūsu personība patstāv mūsu darbōs, kuřu paslēpta sakne tak slēpjās mūsu dabā; ar veenu vārdu, viss cilveku būtnes aplōks, viss tas izstrādats, iztēsts no nenogurstošā Šekspira ģenija neskaitamōs mākslīgōs tēlōs. Cilveku apzīnā slēpjās preekš viņa cilveku likteņa uzdevuma atminejums. Viņa cilveka dabas saprašanas dziļums ļāva tam katrā dramatiskā lugā preekšā celt jaunus un visaugstākā mērā oriģinalus tēlus. Gan tik pirmā perioda komedijās var sastapt raksturu atkārtojums un līdzīgumus, bet ir tur atrodam neizsmeljamu, visdziļako un visdažadako siržu pazineju. „No-

gremdejatees", saka pareizi Gervinus, „raksturôs, darbības, izteiceenôs, visā viņa radījumu domašanas aplokā — un jūs eeraudziseet, ka šai leelajā dzīvu tēlu un gudribas kodeksā nav gandrīz neka, ko varetu saukt pēc trīssimtgadū notecešanas par novecejušos; līdzīga speeduma nozīmi saprast nav grūti.“

Varenā svabadībā, augstajā Šekspira etikā, kuŗa tik pat tālu post no maziskuma, pedanterijas, kā arī no tiklīgas palaidības gul izskaidrojums, kamlabad vēl ir tagad visu ticību un pārleecību partijas un sektes strīdās par leelā dzejneeka pederību, tā ka katra no tām redz viņa savu adeptu, uzrādidama savu veenīgu teesību uz to tiklīgo labumu, uz to visaugstako taisnību un nemainamu pateesību, kuŗa gul genialā autora ražojumu pamatā. Ja gribam dziļāki pārbaudit Šekspīru, tad tāda veenpusīga atteecība uz viņu top ne-eespējama. Pat pee pavirša apskata krit tūlin acīs viņa bagatās fantazijas ne-izsmelamība un viņa ražotnības daudzpusība raksturu ziņā. Visas cilveka dabas kaislības un to dīgļi, dziņas un teeksmes, temperamenti, spējas un tiklīgas īpašības, visi cilveku atteecību eespaidi pēc dzimuma, audzinašanas, stāvokļa, vecuma, kārtas, ar vārdu, viss sabeedribas attīstības labums un ļaunums, kā arī teesi — pirmatnīgā stāvokļa dabas eespaidi, visu brīnīškigakee fantazijas izdomājumi, kā arī vissavadakās untumīguma, dīvainuma parādības, — stājas pee viņa mūsu preekšā dzīvôs taustamôs tēlôs. Valodas spēks saskan ar viņa dvēseles kustību spēku un ar viņa uzskatu un eevērojumu akuratesi.

Kautgan Šekspira ražojumôs nav gandrīz neka, ko varetu pēc trīssimt gadeem saukt par novecojušos, tad tomēr pēc nāves dzejneeks bija driz aizmirsts. Tas, kā šķeet, atteecotees uz ģenīeem vispār tā. To peeredzam pee Dantes, Servantes, Šekspira. Ģenījs netop ar atzīts savā mūžā — kamēr tas dzīvo starpā. Tas noteek tik pēc ilga laika. Tā aridzan īstena Šekspira atzīšana, atjaunošana notika tikai ap XVIII. gadsimtenā beigām, par kam nu mums jārunā.

Šekspira atjaunošana-uzcelšana.

Septembrī 1769. gadā Šekspira dzimtenē, Stratfordā pee Avonas, svineja tam par godu leelus jubilejas svētkus.

Tom s Devis, skaistais Garrika biografs, stāsta (II. d., 213. l. p.) šīs jubilejas nejaušu eemeslu. Kāds bagats garidzneeks nopirka dažus gadus preekš tam muižu, kas peedereja reiz Šekspiram. Tas lika nocirst kādu koku, kas apēnoja namu un darija to mitru. Pēc teikas leelais dzejneeks stādījis šo koku paša rokām. Tapēc Stratforda eedzīvotāji skatījas uz šī koka nociršanu kā uz nozeegšanos pret Šekspira svētu peemiņu. Viņi nodeevojās vainīgo nosist. Īpašneekam bij jābēg. Kāds uzņēmīgs galdneeks, labi zinadams, kāda nozīme ir šim kokam ar Šekspira vārdu, nopirka to un pataisija no tā tējkannas un tabaka dozes, kuŗas pēc pārdeva jo eenesīgi.

Stratforda preekšneecība nosūtīja veenu tādu leetiņu Garrikam, pasneēgdama viņam tant godā pilsonību ar lūgumu, pagādat

pilsātai dzejneeka tēlu, krustelu (būsti) jeb portreju līdz ar paša ģimetni, ka no abeem, no Šekspira un ģenialā artista, viņa izrādītāja, Stratforda rātuzi būtu peemiņa.

Tad Garrikam radās domas par plašakeem svētkeem. Tas eekustināja visus Stratforda strādneekus, kā stāsta Toms Morfi, otrs Garrika biografs. Uz upes krasta uzcēla rotundu Paneles veidā, visi nami un laukumi tika izpuškoti svētku kārtā. Tad 5. un 6. septembrī sapulcejas dalibneeki un skatitajees ne veen no apkārtnes visām malam bet galvenām kārtam arino Londonas; 7. septembrī notureja svinīgu deevkalpojumu; pēc ta, svinīgā gājeenā devas pee Šekspira kapa, kas atradās pee baznīcas austruma stūra. Pulksten trijōs bija spīdošs meelasts rotundā; tad koncerts, kurā dzeedaja Garrika svinīgas dzeesmas; tad nāca Garrika odās deklamacija pee uzstatīta tēla eesvētīšanas. Nākamajā rītā bija notikt pa pilsātas eelam otram svinīgam gājeenam, kas izrādītu visgalvenakos Šekspira dzejas varoņus; bet slikts gaisss kaveja šī plāna izvešanu, tamdēļ Garriks izpildīja šo pēdejo programmas daļu nākamajā oktobrī Drūrilena teatrī. Akteerī, sadalīti dažādās grupās, izrādīja mimiski raksturgās maskās slavenos skatus iz Šekspira un gājeena beigās nāca triumfā rati, kurōs stāveja mistris Abington muzas veidā. Pēdīgi Garriks deklameja atkal savu odu uz Šekspīru. Viss tas darija tādu stipru eespaidu, ka šo izrādi atkārtoja tai pašā gadā vairāk kā simtreiz.

Šeem Šekspira svētkeem ir savs svars. Ta ir pilnīgi pārmainījušās sajūtas — sirdssatversmes zīme un eemesojums, kas sāka tagad parādītees visur, Šekspīru apspreežot.

Šo brīvaku uzskatu veicināja galvenām kārtām Garriks. Leeļce Šekspira tēli: Ričards III., Līrs, Hamlets, Makbets, Otello, bija ta vismīlākās un visspēcīgākās lomas. Viņa dabīgās izrādes varenība peespeeda visstūrgalvigakos ļaudīs pee sen aizmirstā dzejneeka nenoleedzamas apbrīnošanas. Teesa, angļu kritika, kā tas gaisī redzams no Džonsona preekšvārda, jau uzvarīgi apgāza treju dramatisku veenību nozīmi un deva daudz citu spēreenu franču traģedijas pretenzijai; bet atteecotees sevišķi uz Šekspīru, ta vēl negāja tālak par slavenajeem Voltēra vārdeem, ka pee Šekspira blakus visleelakai izcilībai atrodas arī visrupjakā mežonība. Ģenialais komiķis izgaisināja visus šos aizspriedumus. Viņa uzvarīgas meistarības preekšā nenovēršami parādījās pārleēcība, ka tas, eekš ka tik ilgi eeraudzīja tik rupjību un barbarību, cits nekas nebija kā viskarstākās kaislibas kvēloša leesma un visdziļākās cilveka sirds kustības, eeraugamas tik apgarota dzejneeka caururbejam skateenam. Izbrīnejušos ļaužu preekšā no jauna parādījās doma, ka daba un māksla ne pavisam nav divi veens otram naidīgi spēki, kā līdz šim domāja, bet ka savā visdziļākā būtņē tās ir veens un tas pats.

Garriks pārtaisīja pēc saveem eeskateem un vajadzībām gandrīz visas Šekspira lugas, kūjās tas parādījās uz skatuves. Šeem pārtaisījumeem pārmet nemākslīgu patvaļu un saka, ka no sulaina koka tānīs atleekās tik izžuvis, nokaltis gabals. Šis pārmetums nav taisns. Mēs neizšķirsim, vaj eespējami un derīgi visnotaļ dot Šekspīru uz skatuves pilnīgi ne-aiztīktu un nepārtaisītu, — Šekspīru

kuŗš rakstija preekš skatuves, eerikotas pavisam citadi. Un Garriks ne ikreiz trāpija pareizo; tas tapat deva meslus savam laikam un vēlakee pārtaisitaji to pārspēja pārdrošībā un dzejiskā eeskatā. Zinams, ka ta bija varmāciba pret Šekspiru, ka Garriks bez kādeem tālakeem blakus apstākļeem atmeta „Romeo un Julijas“ Romeo kāislibu Rozalindi un laikam, lai paleelinatu pee katastrofas eespaidu, greezās pēc Alveja peemēra pee Bandello novelles, likdams Romeo'm mirt uzmodušās Julijas rokās. Neveens ari to ne-aizstāves, ka tas no „Zeemas pasakas“ un „Stūrgalves peevaļāšanas“ neprata neko labaku iztaisit kā trīs-cēleenu jokus. Un daudz citu līdzigu peemēru. Bet pee tam ja-atgādajas, kādā stāvoklī Garriks atrada Šekspira repertoaru.

„Romeo un Juliju“ ne-izrādija jau vairs kopš astoņdesmit gadeem. Un tas, kas palika vēl uz skatuves no Šekspira dzejas, bij tā sakropļots, ka nebij eespējams šo rakstneeku pazīt*). Devis (I. d. 117. l. p.) stāsta, ka, kad Garriks pirmo reiz izrādijis Makbetu pēc pirmatnīgā teksta, tad leelais akteeris Kins tam pilnīgi izbijees jautajis, kur tas salasijis visus šos savados vārdus?

Izlutinatais pūlis izbītos, eeraudzidams visu milzīgā Šekspira leelumu. Šrōders redzeja sevi peespeestu pee tādas pat atzišanas! Vājas acis vareja tik pamazit sakrāt spēkus skaistuma lūkošanai visā ta pilnībā.

No Garrika laikeem kļuva Šekspira lomu izrāde par godā leetu Anglijā. Leelais dzejneeks atrada no jauna savu veetu tau-tas sirdi.

Sis virzeens angļu uzskatā par Šekspiru ir eevērojams jo vairak caur tam, ka gandrīz tai pašā laikā ari vācu literatūrā, un pee tam pilnīgi ne-atkarīgi no Anglijas, parādijas cenšanās uz mīlestības pilnām Šekspira studijām un sacenšanās ar to. Tā tur, kā ari še par modinātajū spēku bija cīņa pret uzspeesto franču traģedijas šaurību. Iz Šekspira bagatā avota dzēra visa jaunā dzeja burvīgu dzēreenu, kuŗš atdeva jaunību.

Beigās vēl kādi vārdi par tā saucamo bekonismu un lordu Retlendu.

1. Bekonisms.

Ta bija mistris Pott, kas līdz ar angļu skolas direktoru Abbottu 1882. g. no jauna izsacīja jau agrak radušās domas, ka katrā ziņā Bekonsturams par Šekspira dramu autoru. Un no ta laika raduses par bekonismu vesela literatūra, kuŗa satur jau dažus simtus rakstu par šo jautajumu. Drīz pēc tam izlaida Eduards Engels raksteenu „Hat Lord Bacon die Dramen Shakspeares geschrieben?“ (otrs izdevums Leipciģā 1883. g.), kur tas pūlas apgāst šis domas. Bet pēc tam uzstājas vesela rakstneeku falanga, apstiprinadama mistris Pott un Abbotta domas. Zinams, Vācijā tik O. Milius

*) Ulrici savā teicamā grāmatā par Šekspiru (776. l. p. peeved veselu sarakstu tādu grēku. Te var peespraust, ka Makbets bijis par operu pārtaisits no Davenanta ar pulka garu parādēm. — Sk. ari Hettnera XVIII. gadsimteņa visp. literatūras vēsturi. I. sējumā. Angļu literatūra ari kreevu tulkojumā St. Peterpilt 1863. 442. l. p.

(Otfried Mylius) un daži citi, bet Anglija, un sevišķi Amerika, aug bekonisma peekriteju skaits ar katru gadu. Kas arī nebūtu šo dramu autors, bet nešaubami ir tas, ka veenkāršs akteeris ar nepeeteekošu izglītību nebija spējīgs sacerēt lugas, kuŗas leecina par tam, ka viņu autors bez galma dzīves un angļu vēstures jo teicamas pazīšanas stāv sava laika zinātniskās izglītības augstumā*).

2. Lords Retlends.

Visjaunākā laikā (novembrī 1912. g.) Damblons, beļģešu literatūras profesors izdevis Parizē savu darbu „Lord Ratland — Shakspeare“, kuŗā tas peerāda, ka Roger Maneri Lord Ratland ir to lugu sacerejs, kuŗas līdz šim pazīstamas zem Šekspira vārda.

Kā nule dzirdejam, jau pastāv vesela literatūra par bekonismu. Tomēr prof. Damblons nācis klajā ar jaunu atradumu šai leetā. Damblons izstudejis visus bekonistu rakstus, arī no savas puses kļuvis pērlēecibas, ka Šekspirs no Stratforda pē Avonas, kuŗš ne-esot pratis pat nerakstīt, nevarot būt zināmo dramu autors. Ne sen atrasts kāds protokols, kuŗā par Šekspiru parakstījees rakstvedejs, peelikdams apakšā punktu, kas nozīmejoj, ka Šekspirs bijis analfabets. Bet „bekonisti“ nav varejuši Damblonu pērlēecināt, ka Šekspiram pēšķirto darbu autors varetu būt Bekons. Ši vīra dzīve un darbi pērak labi pazīstami tā, ka ar teem nevar vest Šekspira darbus nekādā sakarā. Starp teem leela starpība. Abu šo rakstneeku darbōs valda ne veenads, bet gluži dažāds gars. Damblons tad pētījis citu pēc cita visus 223 angļu rakstneekus, kuŗi dzīvojuši Elizabetes un Jēkaba I. valdības laikā (1558. — 1625.) un pē tam pērlēecinājees, ka jābūt vēl 224 rakstneekam, kurš vēl nav uzeets. Tad Belvuaras pils archivā Damblons atradis kādu dokumentu, kuŗā bijis lasāms, ka 1613. gadā grafa Rodžera Maneri Retlenda pilnvarneeks samaksājis 44 šiliņus Viljamam Šekspiram par „pūs-oficialem“ pakalpojumeem. Nu Damblons, vadīts no šī dokumenta, angļu lordu krājumā skatījis cauri visu Retlendu dzīves aprakstus, pē kam izrādījees, ka visi Retlendi pabalstījuši literatūru, zinātnu vīrus un rakstneekus, bet par veenu no teem nav atradis nekādu tuvaku ziņu. Tik pēc ilgāka laika prof. Damblonam laimejees uzeet arī šī Retlenda īsu dzīves aprakstu.

Par V. Šekspiru sāka runāt tik pēc tā nāves, pē kam izskaidrojas, ka tas bijis visai vulgāra, neecīga persona. Ta ceenitāji centās to idealizēt, tak pilnīgi tas teem nekad nav izdevees. Ar R. M. Retlenda uzeēšanu viss izskaidrojas; jo šī lorda dzīve izrādas esam pilnīgā saskaņā ar Šekspira 32 lūgām. Saskaitā pavisam kādas 37 Šekspira lugas. Trīs no tām sacerejis Sausemptens (Southampton's) un veenas jeb divu autors vēl nav uzeets.

Rodžers Maneri lords Retlends dzimis Belvuaras

*) Aizrādu še uz dažeem pētījumeem par Šekspiru, kā: Genée, Sh. s. Leb. und s. Werke. 1872. — Dowden, Sh. and his mind; Gervinus, Shakspeare. 4 sej. 1849. un 1850. tad 2 sej. 1873. Visi še tulkoti arī kreevu valodā.

pili 1576. g. 14. gadus vecam nākot, tam nomira tēvs un aizbildnis to sūtīja uz Kembridžas universitāti, kur jaunais Retlends izrādīja leelas gara dāvanas, sarakstīdams „Kēniņa Indriķa VI.“ pirmo plānu jeb davadu, divi poēmas un „Stūrgalves pēevaļāšanas“ pirmo plānu. Aizbildnis dabūjis zināt, ka jaunais students ar saveem beedreem pavairak apmeklē veesnicas (tavernas), sūta to uz Paduas universitāti Itālijā. Ceļā uz tureni tas uzturas kādu laiku Parīzē un top aicināts pēe Indriķa IV. galma. Te tas sacer „Ceešanas par zaudetu mīlestību.“ Ceļā uz Paduu Retlends raksta pa otru lāgu „Stūrgalves pēevaļāšanu.“ Itālijā tas pusotru gadu, bez Paduas apmeklē Venēciju un Veronu, sacer „Divi Veronas augstmaņus“, Veronas mīletājus — „Romeo un Juliju“, „Otello“ un „Venēcijas tirgotāju“. 1598. gadā Retlends atgriežas atpakaļ Anglijā, nolēek Londonā advokata eksamenu, apprecas un to eceļ par Servulas mežu pārvaldneeku. Sai laikā tas sacer „Vasaras nakts sapni“ un pastorālo lugu „Kā jums patīk“. Tas ņem daļu pēe grāfa Eseksa sazvērestības pret kēniņeeni Elizabeti, sacer tad „Ričardu II.“ un „Juliju Cezaru“. Elizabete pagēr, lai izdod autora vārdu. Retlenda radneeki peerunā akteeri Šekspīru, paslēpj to un stāsta kēniņeeni, ka Šekspīrs ir mineto lugu autors. Eseksa sazvēriba beidzas bēdīgi, Retlendu gan apzēlo, bet tam jamaksā 20,000. mārciņas soda naudas un japaleek arestā savā vectēvu pili. Te tas eesāk drūmo Hamletu“ saceret. Jekabs I. to atsvabina un sūta uz Daniju, apsveicināt tur kēniņu Kristjāni IV., kam kēniņeene dāvinajuse dēlu. Retlends nu raksta „Hamletu“ no jauna, kuņā tad manama arī „Danijas atmosfera“. Aiz pateicības pret kēniņu Jēkabu I. Retlends sacer „Makbetu“ un „Kēniņu Liru.“ Tad viņu no jauna eceļ par mežu pārvaldneeku un tagad tas sacerē „Cimbelinu“ un „Zeemas pasaku.“ Pēdīgi īsi pirms nāves Retlends sacer „Vētru“ — atmiņas par savu ceļojumu uz Acoru salām. Savus pirmos dzejas ražojumus Retlends izdeva bez sava paraksta un tik 1598. gadā pēepēma par pseudonimu Šekspīru vārdu. —

Damblons turpina savus pētījumus, gatavodams eespešanai šo pētījumu otro sējumu zem virsraksta „Hamleta autors un viņa apkārte.“ Nodomats arī trešais sējums „Elizabetes valdības aizkulisu dzīve.“ — Manas ziņas par prof. Damblona pētījumeem sneedzas atpakaļ uz 1912. gada beigām. Tā tad pagājuši jau kādi 10 gadi un ja pasaules karš nebus traucejis, tad arī beidzamee sējumi būs iznākuši.

Šekspīra laika dramaturgi un liriķi.

Kamēr nacionālās skolas preekšgalā stāveja Šekspīrs, tamēr ta ņēma atšķirīgu pārsvaru pār mācīti-komisko skolu. Bet arī pēc viņa tautiskā žanra pagrīmšana nenotika strauji. Vesela dramu rakstneeku grupa palika tam uzticīga, citi pakāļdaridami Marlo maneerei, citi vairak vaj mazak izdevīgi kopēdami Šekspīru, vēl citi kultivedami liriķu.

1. Dramu saceretāji.

Daudzēe rakstneeki, kuņi veenā laikā ar Šekspīru eemantoja dra-

turga slavu, gandrīz visi paceļās caur dzīvu fantāziju un prašanu vadīt notikumus, darbību strauji, sparīgi un dažādi. Psiholoģiskās pareizības, raksturu oriģinalitātes, mākslineciskas tēlošanas ziņā viņi, protams, palika Šekspiram un pat Marlo'm pakā. Vispārīgi viņu drāmas ir drīzāk līdzīgas stiprām, bet rupji uzmetām eskizām, kuŗu sekmes dibinājas drīzāk uz tam, ka tās modināja un spirdzināja skatītāju atmiņā pārdzīvotos un peeredzētos notikumus un jūtas. Starp Šekspira laika bēdrem un pēcnācējiem, kas pūlejas pakāļdarīt ta paņēmeenam, var atzīmēt sekošos: Mondeju (1553.—1606.), kuŗš sacerejis traģedijas: „Roberta nāve“ un „Grafs Hontingtons“; Indriķi Četli (1554.—1614.), sarakstījis „Hofmana traģediju“, kriminālleetu drāmas veidā; Džordžu Čapmanu (1557.—1634. jeb 1637.), pirmais angļis Homera tulkotājs, deezgan pāviršs un rupjš dramaturgs sacereja — „Bussi d'Amboise“ un „Leelkunga Birona ceetums“; tad minams neparasti augļigais Toms Heivuds (1593.—1633.), „Aiz maiguma nokautas seeveetes“ autors, kuŗš sacerejis 220 drāmas vaj veens pats, vaj talkā ar citeem dzejneekem; tālak Toms Dekkers († 1640.), sarakstījis „Veco Fortunatu“, „Godigo palaidneeci“, „Karalistes brīnumu“; Toms Midletons, Londonas „pilsātas dzejneeks“, sacerejis „Seeveeti, kas aizstāv seeveeti“ — ķēzīgu un asinainu traģediju, — „Ārprātīgo pasauli“, intrigas komediju, kuŗas stils jau rādīja autora teeksmi pēc mācītu skolas. Midletons ir visvairak veeglu komediju un veenas traģedijas „Burves“ saceretājs. Vilms Roulejs († 1645.) — veenā no traģedijām (A new wonder) dara pakāļ Šekspira manerai, citas (Match ad Midnight, The Mangeling) saceretas jaunā virzeena garā. Tādu pat svārstišanos rāda Džona Marstona ražojumi — „Antonio un Melida“, „Nepeeteecīgais“ un pat Džona Vebstera (Webster † 1629.) gara bērni, kuŗš pēdejais bez šaubām bija visapdāvinatakais no Šekspira pēcnācējiem. Viņš mēģināja uzmodināt agrako asinaino drāmu, kuŗa bija leelā ceenā pirms Šekspira māksleneciskās nobreēšanas. Viņa traģedijām „Sērs Toms Ueiatts“, „Leelkundze Malfi“ (The tragedy of the Dutchess of Malfi), „Baltais velns jeb Vittorija Akkorombona (The white devil or Vittoria Accorombona) nebija mazuma sekmju un tās turejas līdz pat vecās angļu skatuves beigām. Abas pēdejās traģedijas „Leelkundze Malfi“ un „Baltais velns“ — peeder pee vislabākajām Angļijas traģiskām lugām.

Bens Džonsons un viņa skola (1573.—1637.)

Par mācītās klasiskās skolas galvu, kuŗa nesameerinami kaŗoja ar tautisko virzeenu, tura Ben-Džonsonu, kuŗš veda stūrgalvīgu cīņu ar Šekspīru, jebšu tas arī neleedza ceenību sava sāncenša visu aptverošam ģenijam. Ben sa-īsinums no Benjamina (Bendžamin) Džonsons (Jonson), dz. Londonā 1573. jeb 1574. g., bijis amatneeks, bēga, bija zaldats Zemzemēs, nokāva kādu divkāvē, pārmainīja vairakkārt savu vārdu, kļuva 20 gadus vecs par akteeri un Jēkaba I. galma dzejneeku; studeja kādu laiku Kembriđzā, bija ļoti eelasījees klasiskā literatūrā, kamdēļ dabuja no Oksforda univerzitates „Magister Artium“ gradu, kas saskan ar vācu „doctor philosophiae“. Pēdīgi Angļijas ķēniņš, Jēkabs I., peešķīra tam nosaukumu „Poeta laureatus“. Bens Džonsons mira nabadzībā 1637. g.

Jums (History of England) stāsta, ka Ben-Džonsons, būdams vecs, nabags un slims, aizgājis pee ķēniņa Karļa I. lūgt palīdzību. Ķēniņš izsūtījis kaut kādu neeku, pee kam galma dzejneeks nav varejis atturetes peezimet: „Mans kambarelis gauži šaurs, bet es redzu, ka monarcha dvēsele vēl šauraka.“ Tas apbērots Vestminstera abatejā. — „O rare Ben Jonson!“ uzrakstīts uz viņa kapa akmeņa.

Kā jau sacīts, Bens Džonsons bija tās skolas galva, kuŗa vecās angļu dramatiskās dzejas laukā centās, vēl Šekspiram dzīvojot, sagādāt pārvaldošu nozīmi mācītam vesela speeduma virzeenam, kuŗš atzīstams par visaugstako. B. Džonsons uztureja opozīciju pret tautisko skatuvi tamdēļ, ka tas bija mācīts dzejneeks, pedants, domadams, ka vesels speedums var stātees radītajās fantāzijas veetā. Ass prāts raksturo visas viņa lugas, kuŗas rāda viņa leelo polemisko talantu. Luga, ar kuŗu Džonsons pirmo reiz vērsa uz sevi vispārīgu uzmanību, bija komedija „Katram baronam sava fantāzija“ jeb „Katrs labā sajūtā“ (Every man in his humour), uzvesta Šekspiram peedalotes 1598. g. Šai lugā autors vēl nestājas atklātā polemikā ar tautisko dramu, bet jau rāda opozicionelu virzeenu, stingri eevērodams pseudo-Aristoteļa estetikas izslavētās trīs veenības. Gadu sebak (1599.) iznāk viņa otra komedija „Katrs sliktā sajūtā“ (Every man out of his humour) un 1600. g. — trešā „Cintijas svētki“ (Cynthias revels). Sekošajā lugā „The Poetaster“ (1601. g.) Džonsons rīkojas jau daudz indevigaki, zultigaki. Še manāma tā opozīcija pret tautisko skatu, skatuvi sevišķi, kā ari satiriskais virzeens eeraugams vispārīgi. 1609. g. sacereta traģedija „Sejanus“, 1605. g. — „Volpone jeb lapsa“ (Volpone or the fox), 1609. g. — „Klusā seeveete“ (The silent woman), 1610. g. — „Alchimiķis“ (Alchemist), 1611. g. — „Katilina“ (Catiline), 1614. g. „Bērtuļa tirgus“ (Bartholomew Fair) u. t. pr. Vislabākās viņa lugas, bez divi pirmajām, ir „Volpone jeb lapsa“ un „Alchimiķists.“ Visas viņas, skaitā 18, izstrādātas ar pedantisku labu apziņu pēc teorijas, kuŗu pats uzstātijis, lasot senatnes rakstneekus. Pee visas cenšanās pēc pareizības tām trūkst māksliguma idejā un formā. Viņu eerašu apraksts ir pareizs, satira asa un sparīga, bet B. Džonsons nenonāca līdz dramatisku tēlu radīšanai iz vēsturiskās veelas un viņa vesturiskās lugas nav nekas cits kā dialogizeta retorika, apbērtā, apkŗauta ar morāli, bez vismazākās dramatiskās darbības, pat bez traģiska sarežģejuma zīmēm.

Lai redzētu, cik bezgalīgi zemaku par Šekspira vēsturiskām dramām stāv viņa, der salīdzināt „Juliju Cezaru“ un „Korialanu“ ar viņa „Sejanu“ un „Katilinu.“ Tās ir divi dramas iz romeēšu vēstures: „Sejanus his fall“ (Sejana krišana) un „Catiline his conspiracy“ (Katilina sazvēriba). Tee veenkārši vēsturiski stāsti sarunas formā, bagatīgi pildīti citeetēm, salasiteem pee Salustija, Cicerona un Tacita. Vispār B. Džonsons mīleja savās dramās eeveetot pantiņus iz Anakreona, Euripida, Horaca, Katulla un Juvenala, dažas asprātības iz Petronija jeb Seneka's u. t. pr.

Idealā laukā ne-eespeedas B. Džonsona skateens. Viņa lauks bija pateesa dzīve, teešamība — ta visprozaiskā. Pateesiba skaistuma veidā bija tam nepazīstama; tur, kur tas neveikli mēģina to tērtpt daiļākās formās, tas to pārvērs nēdzīvi aukstā allegorijā, kā mazajās operetēs, tā sauktajās „Masques“. Kā allegorisku „Masku“ un ganu lugu, didaktisku un

lirisku rakstu autors B. Džonsons peeteekoši izpildīja savu uzdevumu saskaņā ar savām akadēmiskām teeksmem. Bet viņa nopelns kā traģiski dramatiska rakstneeka atteicībā uz ta laika angļu teatri pastāv eekš tam, ka tas pūlejas mazakais nostiprinat tant pareizakas un izstrādatakas formas.

B. Džonsons nodibināja savu slavu XVI. gadsimteņa beigās ar komedijām „Katrš labā sajūtā“ (1598.) un „Katrš slikta sajūtā“ (1599.) Savās „rīmēs“ tas uzstājas pret dramatiskeem rakstneekeem, kas rakstīja tautiskā garā, nesekodami mācītam virzeenam. Tak viņa traģedijas „Sejanus“, „Katilina“ stāv zemāk par viņa nicinateem nemāciteem, tak ar fantaziju bagatu dramatisku ta laika rakstneeku ražojumeem, viņa komedijas turpreti pēc savas asprātības, Londonas ikdeenas dzīves drošas tēlošanas, kā arī pēc savas apzinīgi māksliskas formas, izpelņijas vispārīgu atzīšanu un taisīja leelu furoru. The Poetaster (1601.) ir literariski-polemiska luga, vērsta pret maz eevērojameem literateem, Toma Dekkera un Džona Marstona, kuři sacereja tam, bārgajam satiriķim, par atbildi jautru komediju „Satiromastix“, „Cintijas svētki“ (Cynthia's Revels, 1600.) ir galma svētku luga, satur maz izdevušos Elizabetes-Cintijas cildinašanu, kur jaunavīgā ķēniņeene salīdzinata ar šķīsto Dianu. Viņa raksturu komedijas ir visvairak līdzīgas vecajām moralitatem (Morality). B. Džonsona galvenā darbība sastopama pilsoņu eerašu komedijas laukā; tas ir lauks, kurā tik veenu reiz parādījās Šekspirs, proti, savās „Vindzoras pārgalvīgās seevās“. Šai laukā B. Džonsonam bija salīdzinami visleelākee nopelni un panākumi. Starp viņa lugaām stāv visredzamākā veetā „Volpone jeb lapsa“, „Bertuļa tīrgus“, „Alķīmists“, „Mulķa velns“. Jebšu B. Džonsons slepen uzbrūk Šekspiram savas lugas („Katrš labā sajūtā“) prologā un Volponē (III, 2), kur tas apvaino Šekspiru par plāģiatu iz Guarini Pastor fido“ un iz Monteņa, tomēr tas apdzeedaja to kā neveens cits savā dzejolt „To the memory of my beloved master, William Shakspeare“ (Par peemiņu manam mīļam meistaram Viljamam Šekspiram):

Triumph, my Britain, thou hast one to show,
To whom all scenes of Europe homage owe.
He was not of an age, bet for all time!

Tā viņš apdzeed pašu Šekspiru un to, ko tas mums atstājis.

Daudz apdāvinataki par B. Džonsonu bija Francis Bomonts (Beaumont, 1586.—1616.) un Džons Fletčers (Fletcher, 1576.—1625.). Šee rakstneeki-dviņi bija galvenee Šekspira sāncenši, kuři tā sacit apstrīdeja ta pirmo veetu dramaturgu starpā. Džons Fletchers, mācītaja, vēlāk tapuša biskapa, dēls un Francis Bomonts, teesneša dēls, studeja Kembriđžā kopā un tad, nododamees dramatiskai dzejai, rakstīja savas lugas kopigeem — veenoteem spēkeem; viņi strādaja kopā kādus de viņus gadus (1607.—1616.), līdz Bomonta nāvei, un no XVI. gadsimteņa beigām līdz XVII. gadsimteņa sākumam sacereja kopā 37 un pavisam 52 jeb 53 pa daļai traģedijas, pa daļai dramas un komedijas, visvairak pēdejas. Tās bija jautras komedijas, izdevušās traģikomēdijas un saltas traģedijas, kuŗās darbība, notikumi mākslīgi nosvērti, aprēķināti preekš efekta, charakteristika pateesa, valoda jauka, bet, japeebild, šausmīgi nepeeklājīga.

Galvenā peedališanās daļa šos ražojumos peedereja bez šaubām Džonam Fletčeram, kurš, pēc drauga preekšlaika nāves, pa daļai veens, bet pa daļai ari talkā ar citeem, turpināja ražošanu. Viņu dramu veegla romantiska dzīvība, stiprs teatra efekts, panākts ar eevērojamu pārleecibu — paļaušanos, ne-apstrīdama jautriba un valodas spirtums darīja viņu sekmes nopelnu pilnas, jebšu viņi nekādā veidā nevar līdzinātees ar Šekspiru. Viseevērojamākās no viņu traģedijām ir: „Valentiniāns“ (The tragedy of Valentinian), „Meitas — jaunavas traģedija“ (The maids tragedy), „Filastrs“ (Philaster) un „Kēniņš un ne kēniņš“ (A king and no king); visizdevušākās komedijas ir: „Degošas vāles kalps-brūņeneeks“ (The knight of the burning pestle), „Valdi par seevu un tev būs seeva“ (Rule a wife and have a wife), „Meiča dzirnavās“ — „The nice valour“ — „The wild-goose chose“ — „Ubagu krūms“ un „Spāņeešu garīdzneeks“ (The Spanish curate). Pēdejs divi peeder veenigi Džona Fletčera spalvai. Kā komediju saceretajs tas bija stipri pāraks par savu līdzstrādneeku; ta „Spaneešu garīdzneeku“ varetu saukt par parauga lugu, ja tik tās morale nebūtu tik šaubīga. Tak Fletčers ar tīri aristofanisku pārdošību izvēl un apstrādā vispārdošakos, viskuteligakos apstākļus.

No pārējiem šīs grupās dzejneekem ir vislabakee Mesindžers un Fords.

Filips Mesindžers (Philip Massinger, 1584.—1639.) ir starp angļu dramu rakstneekem, kas uzstājas pēc Šekspira, visnozīmīgākais, kurš apdāvinats ar visbagatāko fantaziju un visdzīvāko novēribu. Savās komedijās: „Pilsone muižneecibā“ (The City Madam, 1632.) — ir intrigas luga, kas atgādina Moljera komediju „Bourgeois Gentilhomme“ — un „Jauns veids maksat vecus parādus“ (A new way to pay old debts, 1623.), — Mesindžers izrādās par teicamu komiķi; jo viņa komedija „Pilsone muižneecibā“ ir pilna satiriska spēka, bet otrajā komedijā „Jauns veids maksat vecus parādus“ meistarīgi zīmets augļotāja Džilsa Overriga raksturs. Overrigs (Overreach) atgādina līdzīgas figuras pee Moljera. Savās komedijās Mesindžers eet pa B. Džonsona pēdām, kamēr savās leelajās traģedijās „Milanas leelskungs“ (Duke of Milan, 1623.), „Kļūmīgais pūrs“ (The fatale dowry), „Mācītāja meita“ (Fletčera Maid's Tragedy) tas viņu pārspēj kaislibas spēkā, jūtu pateesīgumā, raksturības spēkā un spārigā, peevilcīgā valodā. Jo teicamo lugu „Kļūmīgo pūru“ Mesindžers sacereja ar Natanaela Filda peedališanos.

Džons Fords (Jon Ford, 1586.—1639.) mācīts jurists, kas tapat eeguva teatra slavu ar savām traģedijām un komedijām. Forda traģedijās dažkārt sakrātas ne-eespējamas šausmas; par viņa vislabāko lugu tura vēsturisko traģediju „Perkin Warbeck“, kuŗa līdz šim uzturejusēs angļu teatra repetoarā. It īpaši Fords dara eespaidu ar to jūtu kvēli un kaislibu, kas tik stipri sacēla puritanus pret teatri un lugu saceretajeem. No viņa komedijām „Eemilejušās melancholija“ un no traģedijām „Edmontona ragana“ (The witch of Edmonton, 1623), „The broken heart“ (1633.) un „Džovanni un Annabella“ raksturo pilnīgi viņa tālantu un māneeru. Pēdejā luga (Džovanni un Annabella) apraksta kaislīgu mīlestību starp brāli un māsu ar tik varenīgu valodu, ka pārspēj caur to Rasina „Fedru“. Luga turejās ilgi uz skatuves.

Cenšanās pēc efekta, nolūks — katru jūtu vest līdz visaugstākai pakāpei, tas ir, kas raksturo jauno skolu. Tās dramu leela daļa uzsākas ar apbrīnojamu drošību un pašpaļaušanos, bet nenonāk ar veenādam sekmēm līdz galam. Kamēr Šekspirs caur savu radošo ģeniju pacēla mākslīgu ražojumu pakāpē, augstumā vispār pazīstamus vēsturiskus faktus jeb novelles, tamēr jaunās skolas peekriteji likās jo vairak uz tam, lai saceltu izbrīnišanos publikā ar jauneem atradumeem. Pee teem iznāk ļoti daudzkārt no spilgti zīmetas ainas rupja karikatūra.

2. Lirika.

Ka īsta lirika nekur nezeed, kur valda veenīgi galma dzeja jeb dzeja kalpo galma dzīvei, par tam nav šaubu. Francijā lirika nāca pagrīmšanā no XVI. gadsimteņa beigām tādā mēra, kādā ķēniņa pils eeguva eespaidu uz tautas garīgu dzīvi. Dramai, zinams, nepececešams labdarīgu leelkungu pabalsts, bet grūti pateikt, vaj Lui XIV. atteeciba uz franču klasisko teatri bija vairak derīga, nekā kaltīga. Katrā ziņā īsta lirika nav galma produkts. Anglijas mākslīgā lirika no XVI. gadsimteņa beigām un XVII. gadsimteņa sākuma nevar uzrādīt neveenu vārdu ar nemirstīgu nozīmi. Drama tolaik nospeeda katru citu dzejisku cenšanos; kas sevi sajuta talantu uz pantu-kalšanu, versifikaciju, tas peegreezās dramatiskai dzejai, kuŗa tam apsolija drizak algu un slavu.

Bet angļu literatura nebija nekad tik nabaga eevērojama lirikā, kā ta paša laika franču literatura. Jebšu eufuisms un končētisms viņai deva nepareizu virzeenu, tomēr ta zeedeja jeb mazakais eksisteja, bija.

Tā mēs sastopam veselu dzejoļu krājumu no ķēniņa angļu Jēkaba I. (šoteešu Jēkaba VI.). Kāda vērtība šeem ķēnišķigeem dzejoļeem ari nebūtu, tak franču ķēniņa Indriķa IV. ministra Sully kritika bija gauzi rupja. Tas nosauca ķēniņu Jēkabu par „vismācitako Europas ēzeli“.

Tad nāk šī ķēniņa galma dzejneeks (Poeta Laureatus) Miķelis Draitons (Michael Drayton, 1563.—1631.) — par to jau bija runa agrak. Pee ta jau manama īsta lirika, kas Francijā pa pulko Lui valdības laiku gandrīz pavisam izzuda.

Ari starp-negaršigeem, māksloteem un nedabigeem dzejoļeem tā sauktā „metafiziskā“ dzejneeka dr. Džona Donna (Dr. Jon Donne, 1573.—1631.) atrodas dažas izdevušās graciozas dzeesmas. Par metafizisku sauc ta dzejisko maneeru tamdēļ, ka tas atsacijās no zemes cilveka prāta un baidījās no veenkāršas nemākslīgas jūtu izteiksmes. Tas tapa par dekanu (Dechant) pee sv. Pavila baznīcās Londonā.

Ar Tomu Dekkeru († 1640.) mēs jau eepazīnamees kā ar dramaturgu. Tas pazīstams ari caur savu polemiku ar B. Džonsonu. Jebšu viņa lirika neatsķīras sevišķi caur dzeju, tad tomēr ta eevērojama.

Beigās kādu vārdu par teicamu lirīki, tas ir šoteetis William Drummond of Hawthornden (1585.—1649.). Tas ir sonetists, sonetu sacere-tajs, bagats dziļam domām. Sonetā tam derejuši par paraugu Sōrrejs un Sidnejs, bet ja-atzīst, ka viņš šos abus pārspējis caur jūsmu intensi-vitati, spēku un dziļumu.

Satura rādītājs:

Lap. p.

Ēvedums	3
Mākslīgas lirikas pasākumi.	4
Angļu mākslīgas dzejas sākums pēc itāļiešu paraugiem. Sonetistu skola.	5
Prozaiķi pa Indriķa VIII. un Elizabetes valdības laiku	8
Angļu dramatisks sākums. Vec-angļu tautas drama	11
Pilsvalma dzejnieki pa ķēniņenes Elizabetes laiku	18
Mākslīgas dramatisks pasākumi un Šekspira preekšgājēji	26
Dramatisks tālaka attīstība. Kristofers Marlo	31
Viljams Šekspirs (1564.—1616.)	34
Šekspira pirmie ražojumi	39
Lugas, kas pazīstamas visā Eiropā.	42
Vēsturiskas kronikas	43
Mazāk pazīstamās lugas	43
Šekspira pirmie dramatiskie mēģinājumi	44
Šekspira dramatisks ražotības otrais periods	44
1. Erotisks lugas	44
2. Vēsturisks lugas	44
3. Šekspira sonetas	44
Šekspira dramatisks ražotības trešais periods	44
Dažu (kādu deviņu) Šekspira lugu sākumos esošais apskats	46
Tīts Androniks	46
Perikls Tirus princis	51
Maldu komēdija	56
Stūrgalves pieņemšana	62
Šekspira dramatisks dzejas otrais periods	68
1. Erotisks lugas.	
Divi Veronas augstmaņi	68
Veltīgi mīlestības pūļņi	76
2. Vēsturisks lugas.	
Ķēniņš Indriķis IV.	84
Vindzoras kūniņas jeb Vindzoras pārgalvīgas sevas	87
Trešais Šekspira dramatisks dzejas periods	95
Daudz trokšņa par neko	96
Mērs par mēru	102
Otello	114
Makbets	117
Hamlets	118
Daži vārdi par angļu teātri Šekspira laikā	121
Kritika.	122
Šekspira atjaunošana-uzcelšana	124
1. Bekonisms	126
2. Lords Retlends (Ratland)	127
Šekspira laika dramatisks un liriskis	128
1. Dramu saceretāji	128
Ben-Džonson un viņa skola.	129
2. Lirika	133